ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСИЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. VIII.

ГАЛИЦЬКІ НАРОДНЇ НОВЕЛЇ

ЗІБРАВ

Осип Роздольський.

У ЛЬВОВІ, 1900.

Накладом Товариства.

З друкарнї Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Зміст осьмого тому.

	стор.
Передмова	V—IX
1. Заклад на жіночу вірність	1— 8
2. Фатальний хлопець	8—14
3. Чоловік, що не знав біди	14—15
4. Про пана, що шукав біди	15—17
5. Злодійкуватий богач і його братанич	17—19
6. Парубок і скриня-самолет	20—22
7. Правдачі	22—25
8. Спритний злодій	25—26
9. Родимий злодій	26—28
10. Учений злодій	28—30
11. Про наймита що любив ґецкати ся	30—35
12. Вже платно	35—38
13. Як Іван Жидів мудрував	38—30
14. Жоввір, сова-гадало і осел-свобода	40—42
15. Про бідного, що за довжок три рази вмирав	42—43
16. Ну дурнях сьвіт стоїть А.	43—46
17. На дурнях сьвіт стоїть Б.	46—47
18. Сильний наймит	47—52
19. Капуш	52—54
20. Хлоп і журавлі	54——
21. Мудрий дяк	54—58
22. Мудрий наймит	58 - 59
23. Чоловік і три жінки	59—62
24. Вдячний злодій і збиточна небіжка	62—69
25. Москаль і 12 неживих попів	69—70
26. Москаль і 12 неживих попів	70—72
27. Побожна дівчина	72—74
28. Як син хотів позбути ся старого батька	74—75
29. Про чоловіка, що продав жінку розбійникам	75—76
30. Як бурлак правував ся з удовою	76——
31. Вандрівка Івана з жидами	76—79
32. Три поколіня	79— —
33. Три професиї	79— 80
34. Дурний зі ступою	80— 84
35. Дурень зі ступою	85— —
36. Попів наймит і дяк	85— 86
37. Купуйте вмерлих!	86— 87
38. Панна з знаками*)	87— 88
39 Як Іван з панською дочкою оженив ся і свойого тестя змудрував	90— 93
40. Небилиця	93 - 94
41 Дідич і тивон	94— —
42. Вояк і царівна	94— 95
43. І з легкого часом бувають люди**)	96— 97
44. Про дурня, що замість у церкву зайшов до млина	97— —
45. Брат без людськости	98— —
46. Як баба підвела чоловіка і жінку	98— —
47. Як чоловік вилічив жінку	98— 99
48. Як чоковік жінку розуму навчив	100— —
49. Як Іван водив жидів на гриби а потім у ставі потопив	100—103
51. Як жид косарів гостив	105— —
52. Як гостив ся Русин з Поляком	105—105
53. Де міткови конець	106— —
54. Черевань і теля	106—107
55. Як пачкарь стражників перехитрив	107—108
56. Дівчина і офіцери	108—112
57. Дівчур	112—113
58. Анекдоти про цигана	113—114
59. Циган косарем А.	115—116
60. Циган косарем Б.	116 - 117

---

*) Через друкарську помилку переставлено 9 перших рядків із стор. 88 на 89. Звертаємо на се увагу читачів

**) Через помилку се оповідане має ч. 42.

	стор.
61. Придане	116— —
62. Криноліни	117- —
63. Брехун	117—118
64. Василияни і король	118—119
65. Королівські загадки	119-120
66. Гринько тихий господар	120—127
67. Не стій о печінку	127—128
68. Як пан учив судию розуму	128—129
69. Рабін з телитем	130=132
70. Сумлінний Іван	132—133
71. Голка	133—136
72. Циціїй	136—141
73. Майстер злодій	141—154
74 Тепер вас, Ильку, не куплю	145—146
75. Як Жид з Іваном їздив на війну	146—148
76. Байки небилиці	148—151
77. Як чоловік жінку зробив дурною	151—153
78. Самоділковий доктор	155—154
79. Збиточна небіжка	154—158
80. Добре ночували	158—160
81. Злодієві збитки	161—161
Покажчик важнійших мотивів сеї збірки	163—166

ПЕРЕДМОВА.

В другій частині збірки д. О. Роздольского, яка отсе виходить у сьвіт, зібрано народнї новелї та фацециї. Докладної межі між тими двома родами творів годї провести; от тим то в сьому томі поміщено декілька оповідань, яким паралелї були вже друковані в попереднїх томах „Етноґрафічного Збірника“, особливо в т. VI. Та про те ми не вважали потрібним виключати ті оповіданя з отсеї збірки, головно з огляду на язикову вартість записів д. Роздольського, який подає нам тексти схоплені, так сказати, in flagranti з народнїх уст, з усїми відзнаками, перервами, анаколютами властивими невиробленому мисленю многих його оповідачів. Ся кучерява язикова форма певно уймає текстам д. Роздольського богато артистичної вартости, але додає їм своєрідного повабу, малюючи добре душу і настрій його оповідачів, має крім великого язикового ще й немалий психольоґічний інтерес.

Зрештою треба завважити, що крім невироблених і мало талановитих оповідачів д. Роздольський умів знайти також деяких, що їх треба зачислити до кращих; до таких належать без сумніву Кароль Мазурчин із Плетенич, Демко Рицар із Клекотова, Гнат Романів із Берлина і знані нам уже з попереднього тому Микола Кравіцкий і Юрко Соколовский, оба з Берлина. Починаючи від ч. 64 ми покидаємо Брідщину і переходимо разом з записувачем на Підгірє, коло Стрия. З виємкою одного ч. 66, що записане в бобрецькім повітї і визначаєть ся розволіклим, декуди з-книжна підмальованим, але в загалї хаотичним способом оповіданя (свого рода „плоды просвѣщенія“), всї кінцеві н-ри записані в Грабівци і Завадові коло Стрия, від оповідачів — на жаль — не дуже то першорядних. З поміщених тут оповідань важні з історико-лїтературного погляду поперед усего ті, що основані на мотивах оброблюваних широко в давній европейській і ориєнтальній лїтературі, отже паралелї до

новель із збірки „Сїмох мудрців“, із Боккаччієвого „Декамерона“, старофранцузьких „фабльо“ і т. и. З другого боку цікаві також ті, де оповідаєть ся про місцеві „факти (прим. пачкарь і стражники), отже оповіданя, де місцевий елємент коли й не зовсїм усуває вандрівну тему, то певно сильно заслонює її.

Рад би я ще звернути увагу на оповіданєчко ч. 20. (стор. 76), в якому бачимо ще виразно слїди первісної віршованої форми, прим.:

„Судїть менї люде,
Що за мої лїта буде?
За сорок лїт і за штири
Іще менї не платили“
Видить те вдова,
Же вже чіпляєть ся ї біда,
Взяла дві корови з обори
На ярмарок продавати:
Треба бурлакови гроші дати і т. д

Загалом цїле оповіданєчко, без нїякого новелїстичного вузла, виглядає як відгомін забутої піснї або вірші.

Решта збірки д. Роздольського, що містить оповіданя духовного змісту (лєґенди), війде в склад одного з найблизших томів „Етноґрафічного Збірника“, що буде містити систематичний звід лєґенд зібраних із уст галицько-руського народа.

І тут, як при попереднїм томі, мушу висловити свій жаль, що ріжнородні иньші занятя не позволили менї пододавати до текстів д. Роздольського таких повних і детальних лїтературно-бібліоґрафічних вказівок, як би слїд було. Та про те бажаю, щоб і те, що подано тут, заохотило наших молодших учених до більше систематичного збираня і студіованя памяток народньої творчости.

Ось реєстр повних титулів книжок, цитованих у примітках до поодиноких оповідань у скороченях.

Аѳанасьевъ = Народныя русскія сказки А. И. Аѳанасьева, изданіе второе, вновь пересмотрѣнное, Москва 1873, 4 томи.

Веселовскій, Боккачьо = А. Н. Веселовскій, Боккачьо, его время, среда и сверстники. С. Петербургъ 1897–8, 2 томи (Сборникъ втораго отд. Имп. Акад. Наукъ).

Вѣнок = Вѣнок Русинам на обжинки уплѣв Иван Б. Ѳ. Головацкій. У Вѣдни, ч. І. 1846; ч. II. 1847.

Grimm = Kinder und Hausmärchen gesammelt durch die Brüder Grimm. Vollständige Ausgabe. Leipzig, Reklam. 3 томи.

Hagen, Gesammtabenteuer = F. H. von der Hagen, Gesammtabenteuer. Stuttgart und Tübingen 1856, 3 томи.

Hahn = Griechische und albanesische Märchen, gesammelt und erläutert von I. G. v. Hahn. Leipzig 1864, 2 томи.

Haltrich = Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande in Siebenbürgen. Berlin 1856.

Головацкий = Народныя пѣсни Галицкой и Угорской Руси, собранныя Я. Ѳ. Головацкимъ. Москва 1878, 4 томи.

Грінченко = Этнографическіе матеріялы, собранные въ Черниговской и сосѣднихъ съ ней губерніяхъ Б. Д. Гринченко. Черниговъ 1895. 1896 і 1899, 3 томи.

Dobšinský = Prostonarodnie slovenské povesti. Usporiadal a vydavá Pavol Dobšinský. Turč. Sv. Martin, 1880—1883, 8 зошитів.

Драгоманов = Малорусскія народныя преданія и розсказы, сводъ Михайла Драгоманова. Изданіе Юго-Западного Отдѣла Имп. Р. Геогр. Общества. Кіевъ 1876.

Драгоманов, Розвідки = Збірник Фільольоґічної секциї Наукового Тов. ім Шевченка Т. II. і III. Розвідки Михайла Драгоманова про українську народню сровесність і письменство. Т. I і II. У Львові 1889 і 1900.

Dunlop-Liebrecht = Geschichte der Prosadichtungen, von John Dunlop. Deutsch von Felix Liebrecht. Berlin 1851.

Житє і Слово = Житє і Слово, вістник літератури, історії і фолькльору, видає Ольга Франко. Львів 1894 і 1895, 4 томи.

Zingerle = Kinder und Hausmärchen aus Tirol. Gesammelt durch die Brüder Zingerle, herausgegeben von Ignaz Vinc. Zingerle. Zweite vermehrte Auflage. Gera 1870.

Cassel, Mischle Sindbad = Mischle Sindbad, Secundus-Syntipas. Edirt, emendirt und erklärt. Einleitung und Deutung des Buches der Sieben weisen Meister von Paulus Cassel. Guben-Berlin 1890.

Keller, Roman = Li romans des sept sages, ed. Adelbert Keller. Tübingen 1836.

Keller, Dyocletianus = Dyocletianus Leben von Hans von Bühel, herausgegeben von Adelbert Keller. Quedlinburg und Leipzig 1841.

Cosquin = Emanuel Cosquin, Contes populaires de Lorraine comparés avec les contes des autres provinces de France et des pays étrangères et precédés d' un essai sur l' origine et la propagation des contes populaires Européens. Paris 1886, 2 томи.

Köhler, Kleine Schriften = Kleinere Schriften zur Märchenforschng von Reinhold Köhler, herausgegeben von Johannes Bolte. Weimar 1898.

Landau, Die Quellen = Die Quellen des Dacameron von Dr. Marcus Landau. Zweite sehr vermehrte und verbesserte Auflage. Stuttgart 1884.

Le Grand, Fabliaux = Fabliaux et contes du XIII et du XIV siècle. Paris 1779—1791, 3 томи.

Maspero = Les contes populaires de l' Egypte ancienne, traduits et commentés par G. Maspero. Paris 1889.

Montaiglon, Fabliaux = Recueil général et complet des fabliaux des XIII et XIV siècles imprimés ou inédits publiés d' apres les manuscrits par Anatole de Montaiglon. Paris 1872—1890, 6 томів.

Murko, Die Sieben Weisen = Die Geschichte von den sieben Weisen bei den Slaven, von Dr. Mathias Murko. Wien 1890.

Недѣля = Недѣля, письмо народне для науки и забавы, господарства, промислу и торговлѣ, за рôкъ 1865 и 1866. Львôвъ. 2 томи.

Основа — Основа, Южно-русскій литературно-ученый вѣстникъ. С. Петербург 1861—1862, 23 випуски.

Orient und Occident = Orient und Occident insbesondere in ihren gegenseitigen Beziehungen. Eine Vierteljahrschrift herausgegeben von Theodor Benfey. Göttingen 1862—65, 3 томи.

Polaczek = Biblioteka „Wisły“ t. IX. Wieś Rudawa. Lud, jego zwyczaje, obyczaje, obrzędy, piosnki, powiastki i zagadki. Zebrał i opracował Stanisław Polaczek, nauczyciel w Rudawie. Warszawa 1892.

Prym und Socin = Der neu-aramäische Dialekt des Tur Abdin. Syrische Sagen und Märchen aus dem Volksmunde gesammelt und übersetzt von E. Prym und A. Socin. Göttingen 1881, 2 томи (цитовано тілько другий том, що містить переклад).

Рудченко — Народныя Южно-русскія сказки, издалъ И. Рудченко. Кіевъ 1869—70, 2 томи.

Soltau, Decameron = Giovanni Boccaccio's Decameron oder die 100 Erzählungen, Deutsch von D. W. Soltau. Berlin.

Straparola = Les facetieuses nuits de Straparole, traduites par Joan Louveau et Pierre de Larivey. Paris 1857, 2 томи.

Сумцовъ, Разысканія = Проф. Н. Ѳ. Сумцовъ, Разысканія въ области анекдотической литературы. Анекдоты о глупцахъ. Харьковъ 1898.

Tausend und ein Tag = Tausend und ein Tag. Morgenländische Erzählungen. Aus dem Persischen, Türkischen und Arabischen nach Petits de la Croix, Galland, Cardonne, Chavis und Cazotte, dem Grafen Caylus und Anderen übersetzt von F. H. von der Hagen. Zweite Ausgabe. Prenzlau 1836, 11 томів.

Tawney, Katha-Sarit-Sagara = Katasaritsagara, translated by Ed. Tawney (Bibliotheca Indica VII), Calcutta 1881.

Jülg = Kalmükische Märchen. Die Märchen des Siddhi-Kür oder Erzählungen eines verzauberten Todten. Ein Beitrag zur Sagenkunde auf buddhistischem Gebiet. Aus dem Kalmükischen übersetzt von Jülg. Leipzig 1866.

Chełchowski = Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza, zebrał Stanisław Chełchowski. Warszawa 1889—90. (Biblioteka „Wisły" т. III i IV), 2 томи.

Ciszewski = Stanisław Ciszewski, Krakowiacy. Monografia etnograficzna. Том I. Kraków 1894.

Чубінський — Труды этнографическо-статистической экспедиціи въ Западно-русскій край снаряженной Имп. русс. Географическимъ обществомъ. Юго-западный отдѣлъ. Матеріалы и изслѣдованія собранныя д. чл. П. П. Чубинскимъ. Томъ второй Петербургъ 1878.

Schleicher — A. Schleicher, Litauische Märchen. Weimar 1857.

В нотках до оповідань сего тома завважив я ось які помилки, які прошу поправити перед його уживанєм:

Стор. 8 ряд 2 з гори зам. Goltau має бути Soltau.
„ 17 „ 10 з низу „ А. К. Веселовскій має бути А. Н. В.
„ 69 „ 5 з гори „ ч. 22 має бути ч. 21.

Іван Франко.

Галицькі народні новелї.

Зібрав Осип Роздольський.

1. Заклад на жіночу вірність.

То бу́ло таки́х два ку́ми, йакби от той чоловік і йа, бу́ли таки́х два това́риші. Так они сибі товаришува́ли крамо́м то хустка́ми, то сим то тим, ходи́ли по сьвітьі, носи́ли то; той йіде́н маў си́на, а дру́гий маў дочку́. І ўони́ сибі так прийшли́ на йіде́н шиньк ў доро́зьі і ўзьили́ спочива́ти. Каза́ли сибі там да́ти шна́пса ви́пити, по бу́льцьі хльі́ба зьі́сти і взьили́ сибі говори́ти. Кае: „Ти, ку́ме ма́йиш си́на, а йа ма́йу дочку́. Коли ми сьі так оба́ льу́бим бис сво́йі льіта́, коли шану́йимо сьі і хо́димо по сьві́тьі, ни свари́лисмо сьі і льуби́лисмо сьі, та поженьі́м сво́йі дьіти, най сьі на́ші дьіти так льу́бльать". — Алеж прийшо́ў той до до́му, жи маў си́на, і обпачува́ў сьі і стаў ра́но і там шо маў, то роби́ў, по́тім його жі́нка зго́товила обі́д і кли́че до ўобі́ду. Посьіда́ли они́ ўобі́дати ўсьі тро́йи, син і ба́тько і ма́тер, — він тогди́ ка́же: „Шосьбим ти, си́ну, сказа́ў, али ни зна́йу, ци казати..." Син до не́го прорі́к: „Йак до́бре, то кажі́т, а йак ки́пско, то переста́ньте." — „От, си́ну мій коха́ний, мій кум хо́че, аби ти сьі з його́ дочко́ў жини́ў. Ми хо́димо бис такі́ льіта́, ни свари́мо́ сьі ўоби́два, і так хо́чим, жиби ви сьі ни свари́ли, жиб ви жи́ли, жиб ньіхто ни браў на́шоо майи́тку". А він ті́лько прорі́к до та́та: „Берí́т та женьі́ть сьа". Та́то сьі ду́же на не́о угньіваў за то́йи сло́во. Наш тобі, си́ну, пару сот ри́ньских і забера́й сьа від ме́не". Ўхопи́ў він ті́йі гро́ші і пішо́ў віт сво́о ба́тька на ва́ндер. До́ки гро́ші маў, до́ти вандрува́ў; йак гро́ші не ста́ло, і ва́ндер сьа скінчи́ў. Погада́ў ін сибі: „Ой зле! Шось ми сьі чу́йи ў се́рци, жим ба́тька прогньіви́ў..." Але прийшо́ў до мо́ріў, стаў ду́мку дума́ти: наза́д сьі ни маў чим верта́ти,

биз мо́ре тьи́жко перепли́сти —: „Але дай ми сьі, Бо́же, на тамто́й бік діста́ти, — шо зоба́чу пі́ршим во́ком, то буде мойа́ жі́нка — жиби була́ па́ньі, жиби була́ жибра́чка, то ўсьо йидно́, а нех бу́де жибра́чка“. Зоба́чиў він дьіўча́ гольіва́те (ньіби то назива́йить сьі го́ле, без димчи́ни, перепрашьи́йу вас) — біжи́т дьіўча́ зі збаньи́тком, взьиў то дьіўча́ пита́ти: „А де ти, си́ну, ту́йу во́ду несе́ш?“ — „Ой — ка́е — йа несу́ до до́му“. — „А деш твойа́ ма́ма? Ма́йиш ти ма́му ци не ма́йиш?“ Ка́е: „Ма́йу“. — „А деш твойа́ ма́ма?“ Ка́е: „Поне́сла до Зу́ська во́ду (до жи́да)“ — то таке́ було́ дьіўча́ паску́дне, ўобстри́жене... Ви́ньаў він ри́ньский с кише́ньі і даў ті дьі́ўчиньі. І ка́же: „Дай миньі збано́чок, а сама́ йди закли́ч сво́йі ма́ми“. Побі́гло то дьіўча́, ўтьі́шило сьі і біжи́т, і ма́ти во́ду нисе́. — „Ой, ходьі́т ’но, маму́ньу, бо вас йаки́йсь пан жьида́йи“. Прихо́дит та стара́ жибра́чка (одино́шка назива́йить сьа, з жиді́ўска), той ка́же: „Маму́сьу, то йист ваша дочка́?“ А вона́ ка́же: „А йа́кже, па́ночку, то йист мойа́ дочка́.“ — „Аби́сти — каже — зна́ли, йа сьі хо́чу з ва́шоў дочко́ў жени́ти“. — „Ой, па́ночку, про́шу сьі ни сьмі́йа́ти, бо йак Па́нбіг шо ма́йи да́ти, то мо́йі сироті́ дасьть“. — „Ой, — ка́же — мату́сьу, йа сьі ни сьмі́йу, такой пра́ўду гово́ру, — йа сьі бу́ду жени́ў“. — Взьиў він ту дьі́ўчину даў до шкіл, даў до краўцьа́ пе́рши, поспраўльа́у на ньу убра́ньи, а по́тім пішоў і найми́ў ста́нцийу. І взьаў стару́ ма́му і то́йи дьіўча піт свойу ру́ку і даў йі до шкіл, — Файно оно́ сьі ви́ўчило за па́ру мі́сьацьіў і дійшло́ до ро́зуму. І стара́йи він сьі о то́йи і з не́йу сьі ўожени́ў і по́тім сибі прикупи́ў тро́шки мно́го по́льі і фа́йні сибі́ забудова́ньа ви́робиў там десь, вистави́ў сибі фа́йну ка́ченицьу і фа́йні ого́рудки сибі ви́робиў, і вже йім сьі пово́дит до́бри.

Допі́руж погада́ў він сибі о сво́йім та́ту, о сво́йі ма́мі. — „До́бре нам, жі́нко, с твоў ма́моў вихо́дит, але хотьі́ўбим сьа довідати о сво́йім та́ту, о сво́йі ма́мі, ци ўони́ ще де жи́йу́т на сьві́тьі. Мойа жі́нка коха́на, йа тебе тут зіста́ўльу і тво́йу ма́му, а сам піду́ ба́тька відвідати і сво́йу ма́му“. Жінка до́бра була і ў то́му ни зборони́ла, ’но благослови́ла йиго́ йидни́м сло́вом: „Допомо́жи́ ти Бо́же“. — „Йисли́ сьі у мо́го та́та до́бре пово́дит, то йа тьі вітпи́шу, а йисли́ але, то йа тибе́ забе́ру там на сво́о ба́тька обита́цийу“.

О́жеж ліста́ў сьі до сво́о ба́тька, — вже там нима́ ньіко́о, тілько чужи́й трима́йи. Зда́ўжи той стари́й на то́о това́риша сво́о, ньіби на то́о тату́сьа, жи ходи́ли оба́, жи товаришува́ти, і сказа́ў йіму так: „Йак сьі мі́й син пове́рне, то аби́сь доручи́ў мо́му си́нови, а йак сьі ни ве́рне, то здай на бо́же“. Йіму́ж той тату́сько то вітступи́ў і він там зоста́ў сьі. Тимча́сом отри́маў він сьі та́мка, ґоспода́рка до́бра і че́льадь ма́йи, а йно жі́нки нима́. Але тра сьа й доста́ти до жі́нки, тре́ба жі́нку забра́ти сьуда́. Прихо́дит він до жі́нки і ра́дить сьа: Жі́нко, ци ми будем тут, ци ми

ніле́м там?“ О́же жінка йиму́ ка́же: „Шкода́ — ка́е — ту́тка прода́ти, бо й нема́ кому́; але най сьі мату́сьа старе́нька зіста́ўльат ту́тки, а ми пойі́дем там, а мату́сьа, йак нам сьа там буде до́бре поводи́ло, то ми напи́шимо, то мату́сьу возьме́м с собо́у“. Тимча́сом забра́ли сьі і пойі́хали. Прийі́хали вони́ на свойу ґосподарку, і ду́же вона́ си там сподо́бала, жи ду́же файно, жи: „Льі́пше йак у нас“... До́бре йім сьі пово́дит бис па́ру час, ой що тілько зле, жи ма́ви старе́нькойі нима́... — „Ой, зна́йиш ти шчо, му́же мій, — ми́ла твойа́ пра́цьі і тво́го та́та, а́ле і мойа ма́ма миньі ми́ла. Ой, небо́же, відложи́ час і тако́й пойі́дь по мойу́ ма́му“. — Вибера́ў він сьі у ту́йу доро́гу, а жінку воста́виў зо слу́гами. І вийшо́ў собі так за місто, на йиди́ў трафі́ку або на шинк і хтьіў сьобі випити горі́ўки на доро́гу. Але прихо́дит на той шинк, — ой там сиди́т той тату́сьо старе́нький, йиго́ ба́тька камрат. Він сьа з ним провита́ў і взьиў йиму розка́зувати свій інте́рес. Той тату́ньо взьиў жа́лувати: „Ти такий молодий, а деш ти сьа забера́йиш? Жінка йака́ молода́, — прийде́ дру́гий до не́йі...“ Він йіму заручи́ў тим сло́вом, шчо ўона́ дру́ўоо не прийме. А той стари́й тату́сько ка́же: „От, зна́йиш шо, чоловічи, — ви́пийимо по ча́рцьі, а йа йі сам намо́ўльу“. — „Оже йа вам, тату́сьу, возьму́ штири ча́рцьі і то вам доручу, жи вона́ тото́ ни приста́ни“. — Ви́пили ўони́ сьобі по тих па́ру ча́рок і заўзьи́ли си сьві́дкіў, і зроби́ў той тату́сько стари́й на писе́мньу і даў зару́ки, тілько жии той ни верта́ў сьі до до́му до жінки намоўльи́ти. І йак він сьі пове́рне з доро́ги, і йак той стари́й то прикона́йи, то ни сво́йіх до́бріў ма́йи вистунити, а йисли́ стари́йби ни ви́конаў, то стари́й ма́йи вистунити. І дупіру пожегна́ли сьі, і той сьобі пойі́хаў ў доро́гу, а той сьі зіста́виў ў ши́нку.

О́тже тепе́р зачина́йи той старе́нький штудерова́ти, — на́дьійи сьі за па́ру міськацьіў жи тамто́й сьі пове́рне, о́тже йде він до то́йі па́ньі на заба́ўу (так ньіби до ўну́ки рахува́ти). Прийшо́ў він до не́йі з ве́чира, звита́ў сьі з не́йу, а вона́ сьі ду́же ўтьі́шила. — „Ой, до́бре, ба́тьку старе́нький, жисьти прийшли́, бо миньі сьі ўже ду́же ўку́чило“. Зачина́йут вони́ у ка́рти гра́ти (Фе́рбльа, ци так? — один з присутних. — Ў віска́). Але гра́йут вони́ ў ка́рти, а й вона́ ка́е: „Тре́баби нам герба́ти ви́пити, бо нам так за су́хо“. Але стари́й тату́сько и тим сьі ўже тьі́шит, кае: „До́бре то бу́ди...“ — вже він ви́пйи, вона́, то ўже шось бу́де с то́го... Гра́йут вони́ ка́рти, вже й пізна годи́на, вже й вона́ сьі про́сит спа́ти. Але він сьа коло не́йі кру́тит і про́сит йі́йі, жиби й він сьа обнача́ваў. А вона́ йіму вітповіла: „Йа то́о ни зро́бльу, то ни мо́жна“. — Йа дам па́ньі ква́рту дука́тіў, а най па́ньі той інте́рес зро́бльат“. Відповіда́йи вона́: „Йа дам па́нови дві, а то́го ни хо́чу“. Се́рце йіму́ зівйи́ло і подьи́кував: „Ой, бува́й здоро́ва, пане, бо йа вже йду“. Каза́ла вона́ слу́гам йиго́ випрова́дити и просьи́ти на заба́ўу йишче́ коли́сь. Не вітклада́ў

ін на дóўго., але спішӣў зáраз такӣ дрýгий день. Прихóдит він у дрýгий день, і вонá сьі зноў ним ўгьішила дýже, та пáньі, краснó го привитáла і до покóйу запросӣла, на забáўу. Так онӣ сибі зноў кáрти грáли, йак тамтóй вéчир, і розмоўльӣли. Прихóдит та годӣна, жиби час іти спáти — онá зноў йиго прóсит: „Час би ўже й до дому, бо йа ўже змитрýжена“... Прóсит він сьі у нéйі: „Мóжеби йа обначуваў сьі тиж коло пáньі?“ — „Ой, — кáже — йа не звӣкла ньі с ким спáти, тілько с чоловíком“. — „Йа пáньі дам двӣи квáрти дукáтіў, а ньих мньи пáньі той інтéрес позвóльі“. — „А йа пáну дам ґáрнец дукáтуў, а йа тéго не зрóбйи, бо то йист бáрдзо ґжих“. Але зівӣйло йимý сéрце, але взьиў плáкати: „Ой, — кáже — пáне мойа кохáна, жьиль ми віт тéбе відходӣти, жи нас нимá ’но двóйи, а ти миньí ньіц ни ўдьійиш“... І подьӣкуваў і пішóў. Казáла вонá слýгам йигó вӣпровадити і зноў на дрýгий вéчир йигó просӣти (або на дáльше, але жи він ни маў колӣ, то пішóў такӣ зáраз). Прихóдит він трéтьий день, і ўонá сьі ним зноў ўтьішила, так йакби й перше. Запросӣла до покóйу, взьӣли кáрти грáти. Грáли вонӣ зноў до пізнóйі голӣни, і вонá зноў сьі спішӣт до лішка спáти (зноў йигó вітсувáйи, — а вже-вже домльивáў, ж жьильý). Óтже старӣй сьі рожжáлуваў, взьиў плáкати, взьиў головóў тóўчӣ, а вонá сьі взьӣла з нéо сьмійати: „Ой, йди, пáне, головóў тоўчӣ на свóйім подвíру, не на мóйім фільвáрку“. І ў тім рожжалувáньу розійшлӣ сьі. (То твердá була! — один з присутних). Переначувáли без ніч, ў одинáйцьаті годӣньі пополýдни онá сьі нáдьійи чоловíка. (Ньи, то так жӣво не бýло). Пішóў він сибі серед міста, сьіў сибі перед мýром і плáче. Надійшлá старá бáба горбáта, взьӣла йиго жáлувати (вонá вже знáла, що сьі рóбит, то булá планéта), взьӣла йиго за гóлову: „Чогó сьі так, пáноньку, дýже засмутӣли?“ — „Ідзь, псьакреў, стáра бáбо, одéмньи!“ — „Ой, най сьі пан на мéне ни злóсьтьать, йа шось мóже пáнови порáдзу“... — „Ідзь, псьакреў горбýле, одéмньи, що ти миьі порáдзьіш?“ — „Ой, пáночку, ни сердьте сьі на мéне, йа вам такӣ порáджу“. Óдже й старӣй роздумáў си: „Може й прáўда бýти... І шож ти миньі, бáбо, порáдиш?“ — „Пáночку, мáйити ви пйáтку?“ Кáже: „Мáйу“. — „Ходьіт на йáрмарок, кýпите скрӣньу“. Пішлӣ на йáрмарок, купӣли скрӣньу, за пйáтку. (То ше йак йа малéнький буў, йак ше мамýньа мене ўродили, та й на хрестӣнрх ўоповідáли хлóпи.). Топíру зайіхали ў сýгичі (ў закамáрок) с тоў скрӣньоў, кáже: „Оже вовьміть си, пáночку, за ґрéйпар олýфко і кавáлок папéру“ — і ўсадӣла го ў скрӣньу і замкнýла. Тогдӣ спровáдила грӣмоти, тріскоти, хмáри велӣкі брунáтні, на велӣку злӣву. І зачьӣло грӣмати, зачьӣло тріскати, хмáри брунáтні зачьӣли йти, стрáшно то бýло дльа льудӣй. І взьӣла тьагнýти поперед тóйі пáньі дóбра, поперед покóйу, гостӣнцем. Взьӣла тогдӣ плáкати: „А мойáж ти прáченько, йа ту

прачува́ла, йа ту гіркува́ла, йа ту згорба́тыла, а тепе́р мойу́ пра́ченьку дошчик покро́нит і ма́рне піде“... Та паны поздріла без вікно́, милосе́рна була́, — вислала свойу слугу́ і запросила йі до ку́хні, поста́вила ў ку́хни скри́ньу, а паны запросила йі до поко́йу. Старе́нька та ба́ба бу́ла, по сьвіты ходила, — па́ны сы ду́же ўтышила, жи вона́ така стара́, ўсьо знайи. І ду́же сы ўтышила, жи Па́нбіг йі даў таку́ ба́бу старе́ньку на розра́ду йі і взьила йі там приймати. дала́ йі там горбати скльйночку, бу́лочку, і посидыли си кава́лок. Війшла до ку́хны старе́нька ба́ба, — котра́сь слуга́ покинула мигку на скри́ны. Та й стара́ сы ба́ба ду́же рожжьйлувала і взьила плакати. — „Ле́кше миныі бу́ло на дошчи стойа́ти, ныж ту миныі маў хто мойу́ пра́цьу тала́пати!“ Ой, па́ны ўчу́ла ў ку́хни крик і сама́ війшла. Вихо́дит, — стара́ пла́че. — „А чого́ так, бабу́сьу, пла́чите? — „Ой, йа́кже, мойа́ па́не, не пла́кати, — йа така́ бідна жебра́чка старе́нька, йа так працьува́ла, а тепе́р миныі мойу́ працьу так посхльа́пували! Лекше було́ на дворі стойа́ти ныж ту́тка“. Ой, па́ны сы ўжалостила, да́ла слу́гам по кулако́ви: „Бери, невкреў йідна́ з дру́гоў, тьагни скри́ньу до поко́йу!“ — Затьигну́ли скриньу до поко́йу і поста́вили ў куты. Сыла сибі па́ны з горба́тоў ба́боў і зачипа́йи розмоўльйти. так йакби й пе́рше. Розмоўльйли, — по кольа́цийі польига́ли сибі спа́ти. Стара́ горба́та льигла́ ў йідні́м лі́шку, а па́ны ў дру́гім. Але па́ны поскида́ла су́кны, ни льагла́ 'по ў кошу́лы спа́ти. І перина сы відікрила, скопала нога́ми. — перепрошуйу паничёви гоно́ру і ўсы сьваті і ґре́чних ўсых — і задимила сы соро́чка і ўсьо було́ витко. Стара́ ба́ба сы прибудила, а мо́же йі не спа́ла, підкрутила льа́мпу, та й до па́ны, — добри, жи ўсьо наве́рха. Прийшла́ до скри́ны: „Устава́йте, па́не, бо підемо на ло́ви!“ — Схо́пиў сы стари́й зо скри́ны і прихо́дит до лі́шка. — „Берíт, па́ночку, папір в ру́ки і олу́фко і подивíть сы, ўогу́ ма́йите знак: на тім бо́цы ма́йите чисте тыло, а на тамтím боро́даўка (на йідні́м лишні була́ боро́даўка, а на дру́гім ны)“. О́дже пан поспішиў сы і живе́нько сибі записа́ў той знак. І наза́д сибі пішо́ў до скри́ны начува́ти. Ўста́ла ране́нько стара́ ба́ба, йно засвита́ло, — взьила па́ньу будити, жиби па́ны була́ ласка́ва ўста́ти: „Бо йа уже буду́ вітходила, бо сы бойу́, бо мо́же буде́ дошч“. Вйтьигну́ла скри́ньу на гости́нец, ще йі та па́ны да́ла па́ру бохо́нкіў хлыба на доро́гу (бом видыіў. йак не́сла! — Ци питьоване́го, ци разове́го? — То ўже ни зна́йу, бом не йіў) і подьйкувала йі красне́нько за розра́ду, і стара́ пойіхала зо скри́неў. Витьигнула на гости́нец і ўотворила, і той стари́й вилыз і пішо́ў (а та за доро́гу взьила сибі пийгку, скри́ньу сибі взьила за ту фати́ґу). Ішоў він сибі аж на той шпик, де сы росходи́ў з йійі чоловíком, де диста́мент робили. Дванайцьиті голи́ны йі чоловíк прийіздит і ўступи́ў сибі на той шпик. Прихо́дит на той шпик — той старе́нький йиго́ тату́сьо сидит

тáмка. Ньiц вiн сьi з ним ни витáйи, тiлько виймáйи папiр с кишéньi i покáзуйи му знак. — „Подиви́ сьi, мiй кохáний, жи то ўсьо ниправўла, жи тиґ казáў“. Той сьi подивиў здалéка, прочитáў, кáже: „Прáўда, вже буў ж жiнкоў“! Рожжáлуваў вiн сьi дýже, випиў сибi горiўки кальiшок i думáйи дýмку. Дáли до йигó жiнки знáти, жи вже йи чоловiк з дорóги. Ой, прибiгла йигó жiнка з рáдостиў на той шинк i дýжи сьi ним ўтьiшила. Той ни багáнько розмишльiў, вiдвинуў рýку i даў йi ў пiсок. — „Йди преч вiд мéне, ти ни мойá жiнка, йа не твiй чоловiк“. — Одже той старий майи сьвiтки i пiсéмньi, забрáў сибi льўди i йiйi зi свóйих дóбрiў викилаў (а чоловiк вже ни дохоиiў навiть).

Óтже с тóо жьильў онá сибi дiбрáла такóо рóзуму i зробила сьi мешчáнуў i пристáла до вóйска. А йi чоловiк зiстаў бiдним i пiшóў зробиў сьi ўубóгим. Йак онá пристáла до вóйска, i дýже йi сьi дóбре поводи́ло. Оттáк рiк по рóкови вонá фже виходи́ла на старшóго, — шось так помалéнько вийшла вонá аж на йидиорáла (дóбрий хлопáка, файний буў!). Дóбре вонá вóйском комендерувáла, фсьо пiд йiйi рукóйў, i роскaзáла áўфшьаґ ў тiм сáмiм фiльвáрку, де ўонá бýла (квати́ру). Вóйско розiйшлó сьi по кватирах, а вонá трáфила на свiй дiм. Стойáли там пáру дньiў у тiм мiсьцi, а то йидиорал ньi с ним на спáцир ньiґли, що с тим татýськом, жи йиму́ фiльвáрок вiдобрáў. Там булй лáднi оґрýдки, рiзьньi квiтки, i той йидиóрал ходиў сибi на спáцир с тим ґоспóдаром. Дýже си тi квiти хвалили, ньiон хвалиў той йидиóрал i питáў сьi тóо ґоспóдара, що то помешкáньи йигó коштýйи, такé дýжи ўсьýда лáдно, файно, ци велйкi то грóшi? — „Ой, — кáе — йáбим пáну ўповiў, але ми нáвiть ўстйдно ўоповiдáти, бо то сьмiшне i дóбре“.. Кáе: „Так i так сьi стáло, такий i такий iнтéрес зробиў сьi дýже сьмiшний i йа то дiстáў дурнич-коў“. — „Одже йа прóшу, неґ пан бýдут такий лáскаў, най то миньi ўоповiсьть, а йа буду писáти, — йак то сьмiшнé, то йа пýшчу ў ґазéти“. — [А вýса мáла? — один з з присýтних. — „Помастйла помáдоў пáру рáзи, та й вйросли йак йiжóви]. Óтже той пан повiдáйи, а йiдиóрал сибi пйше i сьмiйи сьi. — „Ай,! кáе — дльа Бóа сьвитóо, йака́ то сьмiшна штýка“... — Росповiў той пан ўсьой iнтéрес i скiнчйло сьi. Сховáў вiн, той йiдиóрал, кни́шку до кишéньi i пiшли́ сибi на кáву. Óдже дрýгiй день росписáў той йiдиóрал ў ґазéти ци то лйсти, де пóблисько йи дьiли, най сьi схóдьать до тóго пáна на баль. Óтже спросиў тих дьiдiў на тi пóминки i росказáў лáти обiд. Але той йi чоловiк ўже сьлiпий буў на ўóко i ўже сьi зостáрiў, зарiс, ўже го кáю пiзнáти. Заложйли стiл на долйньi на дьвидзьiнцу, а той пан йiдиóрал вйльiз сибi на ґальйрiйу, на дрýге пльóнтро. Берýть сьi тiйi дьiдй йiсти: котрий вйдит, то йiсьть, котрий кальiка, то йiдéн дрýоо голýйи, — а той сьльiпий бiдний мáцайи, мáцайи i малошó дiстáў. Хóдит йiдиóрал по ґальйрiйi i спiзнáў здалéка

тóго дьíда сьліпóо, свóо чоловіка. Закли́каў свóо форисьíца і казáў йти і привéсти тóó сьліпóо дьíда. Привéли сьліпóо дьíда до стáнициі, — прийшóў той йиднóрал і взьиў сьі тóго дьíда питáти: „Ой, ни здалéка ти дьíду, шо ти за йидéн?“ Вьиў дьід повідáти, жи вже багáнько нишчáстьа витримаў, і роспові́ў тóму йиднорáлови с почáтку аж до ўостáнку ўсьу свойý прáўду. Той йиднóрал сибí то списáв и здихтуга́ў с тамтńм рáзом, шо з огрýдка витьагнуў на спапи́рах, жи оповідáў му той стари́й зноў. Óтже склика́ў свойі сáржі, тóйі старшóйі, шо з ними камрáгство тримáў, і показáў тóго дьíда, йакий він стари́й виглььадáйи і ще сьліпий до тóго. Казáў свóйім форисьíцам дьíда обстри́хчи і підголи́ти і убрáньи му чи́сте дáги, а тото пéндане скинути. (Там худóба булá! — олйи з присутних). І допíру, йак го прибрáли, і заложи́ў той йиднóрал сéйон*) (суди́ти будýт), ўопсадили коло столá двайцьіть штири рáдних, а тóго старóго татýська ў середи́ньі (тóго пéршого, жи з ними зробиў калабáйку, мешкáньи зінсýў). Допíруж взьиў просити тих панóўіў; „Што такóму чоловíкови налéжит сьа зробити, шчо межи малажéньством нсýйи мийшкáньи?“ Дéкотрий кáже: „До гарéшту дáти!“ — зле. Дéкотрий кáже: „Завíсити!“ — зле. Дéкотрий кáже: „Ў кайдáни ўкувáти!“ — також зле, — óтже прийшлó аж до тóго старóго татýська тай кáже: „А шож ви, татýсьу, ўсýдьте?“ Кáже: „Ўсьі дóбре сýдите, але йа шче льíпше ўсýджу. Випровадити такóго коньи́, жи на сьвíтьі ни буў ньíгди, і привйазáти йигó до фостá і най йигó кóсти порозносит, жиб сьі дóўго не мýчиў, пустити ў сьвіт“. Óдже той йиднóрал вийма́йи тýйу дихтáцийу с кешéньі і кладé на стольí: „Óже читайте, панóве, шо то йи за вістóрійа“. Огже читайут тíйі панóве ўсьі тýйу дихтáцийу, а той стари́й ўже сьі навíть і не дíвит. Йакже то причитáли, і зáраз йиму ў ті хвили так зробили. Випровадили такóго коньи́, жи з малéнького лошьи́тьі на дворí не буў, і ўчи́пили до фостá і пустили го ў чи́сте пóле, і ни маў сьі коли́ справдьи́ти аньі з Бóгом áньі з льудьми́. А він тогди́, той йиднóрал, припровáдиў свóго чоловíка, — бо сам сьі зробиў мешчи́зноў — розібрáў сьі чи́сто догóла і припроси́ў свóйі миньістри, свóйу сáржу: „Дьи́куйу вам, мóйі панóве, за слýжбу, за наййасьньíйшого монáрхи хльíб, а тепéр йа мáйу свóо прийáтьільі, віллитáлам на сьвíтьі. — йа не йидли жáдний мешчизна, інó йистем бйалоглóва — кобíта. А оттепéр вам дьи́куйу за слýжбу, і наййасьньíйшому монáрхови і вам, жúсти ми бес той час ни зробили кальíкойу (ньíби жи дóбри йі сьі поводи́ло). Най вам Бог дáйи шчáсьтьи ў крайý, а миньí на мóйіх дóбрах“. — Аминь.

Оповів Кароль Мазýрчик в Плетеничах, пов. Перемишляни, 6 червня 1897.

---

*) мабуть — сойм.

Тема в головному та сама, яку обробив Шекспір у своїй драмі „Цимбелін“; головним жерелом Шекспіра був Боккачіїв Декамерон (Giorn. II. Nov. 9. пор Goltau, Dekameron 112—134; Simrock, Shakespeares Quellen III, 210; M. Landau, Die Quellen des Dekameron, 135—150; Hagen, Gesammtabenteuer III. XCVI—XCIX i 357; Historie littéraire de la France XCIII. 767—770; Fr. Schlegel, Sammlung romantischer Dichtungen des Mittelalters. Leipzig 1804; Orient und Occident II, 315; Prym und Socin II, 142; Miklosich, Die Märchen der rumänischen Zigeuner (Denkschriften der k. Akad. der Wiss. 1874. т. 23. стор. 14); Jahrbuch für romanische und englische Litteratur VIII. 44—45

2. Фатальний хлопець.

Буў такий пан грабйа, майонтний, він сибі йіхаў до своо камрата на баль. Заложиў сибі коны до повоза штири і взьиў сибі фірмана і йіде. Зайіхаў він в лыси, узьиў сьі го блуд. Йіздиў, йіздиў по лысах, — захопила ніч йиго ў тім лысьі. Ўтрафиў він до йідного побережника наніч, такой в лысьі. — „Ай, — кае — чоловіче, шо ти йи за йидеи, можеби йа сьі у тебе обначуваў... Стата ми сьі пригода, уў лысьі заблудийўім“. — „Буду просиў пана до хати, не боронью начувати, бо годить сьі, такоо чоловіка, йак пан, с худобоў ў лысий ни можна пускати протиў ночи. Али росповім панови шчиру праўду: може пан і ни схотьіт у мене начувати. Бо миньі Панбіг обіцьиў госьцьі дати до дому. Мойа жінка сьі сходит з дитйноў, — не буду маў панови ліжка“. — „Йа ў тебе ліжка ни жьидайу, — приймий мойі коньі на свойий подвіри, а йа си полежу і на соломі“. Взьиў той побережник коньі до стайньі, а пана до свойі хати, і просит начувати. „Тілько перепрошьийу пана, може пану буде ўстид, бо мойа жінка зачинайи квокати (буде дитйну родила). Але шож, пан хочут спочивати, а нема де, — хиба нех жінка йде під вікно, йа ўнесу жіньцьі соломи, а пан сибі ліжут до ліжка“. — „Йа тибі, чоловіче, тойі перешкоди не хочу робити. Ох, дьйкуйу Богу, жи йа ўже у твойім дому. Най тобі Бог дайи шчасьтьи с твоў жінкоў і с твойім тим нарожденним, шчо майи бути. А миньі постелий соломи під вікном, а йа сьі так виспльу, йакби й на перйньі“. — Льиг пан спочивати, але му сьі на сон ни заводит. Гадка за гадкоў йде, зо спаньй сьі вибиў, жи то можи с фірманом і зо штирма кіньми заблудити... Прибігайи два ангели до вікна і питайи сьі йиден другого: „А ўже йи?“ А той другий повідайи: „Шче нима“. — „Ой, — каже — добре, жи шче нима, бо йакби він сьі тепер народиў, то би буў великій пійак“ — і забрали сьі і полетьіли. А той пан то ўсьо чуйи. Прибігайут за годину другий раз. Каже: „Ўже йи?“ Каке: „Ньи, шче нема“. — „Ой, — кае — добре, жи нима, бо то би буў великій злодый“. І полетьіли зноў назад. Прибі-

гáйут у дванáсті годúны зноў, кáжи: „Ўже йи?“ А той кáже другúй: „Ўже йи“. — „О Гóсподи, славá тибí, жи ўже йи, — то той хлóпец у тóго пáна ўсьой майúток відберé, шчо ту лежúт під вікнóм“. І забрáли сьі і полетьíли. Урáдуваў сьі той ґоспóдар, шчо вже сьі той син народúў, пішóў сибí до свóйі комóри, приньíс там йакóгось трýнку дльа свóйі жінки і дльа кушéрки і просит тóго пáна, жибú такóж ўстаў. Пан не спит, ўсьо чýйи. — „Ой, — кáже — пáне, бýдьте лáскави, ўстáньти 'но, бо миньí Пáнбіг даў сúна“. Ой, пан сьі схóпиў і кáже йимý: „Дай ти Бóжи шчьíсьтьи! Колúж йа трáфиў до тéбе на такúй час, óтже тьі прошу, йа ў тéбе бýду за кýма“. — Забаўúли ўони сьі трóшки, даў Пáнбіг день, — побіг сибí ґоспóдар ў селó роспитáти кумóйіў вúпиці, аби йимý послужúли до хрестý йигó сúнови. Даў йімý пан грóші до кишéньі: „На, ґоспóдари, йди сибí ў силó, набери сибі трýнку, абис маў на ўсьі хрестúни“. Ўхóпиў ґоспóдар грóши до кишéньі, біжúт у селó і рáдуйи сьі, шчо йімý Бог даў сúна і такóго пáна з грішми. Бíгайи він сибí по селý, по такúх богачáх, жи шче ў нéго ньíгди ни бувáли. І допíру прóсит він тих богачíў до сьвітóго хрестý. Богачí сьі з нéо насьміва́йут: „Шчо ми до такóго дрáба підéм на хрестúни?“ — „Не сьміíти сьи, мóйі кумóве солóткі, бо йа, Бóу дьйкувати, мáйу пóўну кишéньу грóші. Ходьíт зо мноў піхотóў до льіса до христý до сьвітóйі цéркви, пойідимо штирмá кіньми і ў повóзьі“. Кáже кум до кýма: „Ше тóго нимá на сьвíтьі і не бýло, жибú такúй драб штирмá кіньми йíздиў до христý“... — „Отже мóйі кумóви солóткі, йак ви не вíрити, то сьі прикона́йити ў ті прáўдьі“. Оже прийшлú вонú до нéго на ті хрестúни —: йи ў нéго мнóго йидзéньи, питьйі, рíзьні трýнки, ўсьо пан свóйім кóштом підньйíў сьі спрáвити. Заложúў фíрман штúри кóньі до повóза, зібраў кумóве на пóвуз і кушéрку з дитиноў і йíдут до христý з велúкоў порáдоў. Дýже сьі льýди бес силó дивýйут, шчо такúй драб такóйі порáди дочекáў сьі. Оже охрестúли тýйу дитúну і повертáйут назáд з рáдостиў велúкоў з утьíхоў, і жінка сьі тьíшит і рéшти дьíти і дьйкуйут Бóгу, жи Пáнбіг даў такóо пáна з грішми. Спраўльíли ті хрестúни цáлий тúждінь, гóйно і висóко. Кумóви сьі поросходúли, а пан зостáйи сьі —: „Ой, — кáже — мій кýме солóткий, льýбльу тебé і твóйу жінку, але свóо похрéсника шче льíпши, і бýду тьі просúў, жéби ти миньí тóго похрéсника продáў“. — „Ой, не мóжу тóго зробúти, бо ў мéни дьíти ўсьі мúлі“. — „Знáйиш ти, нибóжи, шчо: мáйиш ти дьітúй більши і шче ти мóже Бог дасьть, а йа тибí дам вісьімсот рúньских і мóжеш миньí ту йідну дитúну продáти“. Жінка ўчýла, жи то дóбра річ грóші, і кáже йімý: „От, чоловíчи, дивú сьі, мáйим дьíти поза пúни і по лаўкáх і шче нам може Бог дасьть, — бýде з нас — кáже — тóго, а тóго хлóпцьи — кáже — возьмім і продáймо“. Той пан до нéго повідáйи: „Знáйш ти шчо, — йáбим

ў тибе́ ни жьидаў, але жи ду́же той хло́пец ла́дний, а йа не ма́йу дытий ани́ жа́дного, — ду́же сьі мо́йа па́ньі бу́ди тоў дити́ноў тьішити"... Одже взьиў той ґоспо́дар пора́диў сьі ж жі́нкоў і продаў то́о хло́пцьі. Взьиў той пан ски́нуў с се́би фу́тро, та ґосподи́ньі то́о хло́пцьі повила у пилинки і да́ла йіму́ подушчи́нку, той пан притули́ў до се́би, завину́ў го ў фу́тро, і даў вісьімсот ри́ньских той пан і пожегнаў сьі і пойіхаў. Йіхаў він льіса́ми, — а то було зимовоў поро́ў і були сьньіги вели́кі. Зайіхаў дале́ко в льіси́, ньіко́го ни чу́ти. Прийіхаў він у вели́кий льіс і ка́е до фі́рмана: „Стань!" — Стаў фі́рман, той пан зьльіз с тоў дити́ноў і взьиў ту дити́ну поньі́с ти́ми сьньіга́ми уў льіс дале́ко від доро́ги, положи́ў ту́йу дити́ну уў сьніґу́ і зостави́ў; сам пришо́ў до фі́рмана і сьіў на по́вуз і повіда́йи до фі́рмана: „Гони живе́нько, жиб нас ньіхто́ не-ви́дьіў". І пойіхаў аж до сво́о до́му, а то́го хло́пцьі зоста́виў уў сьньіґу́. Він йиго́ хтьіў стра́тити, бо сьі бойа́ў, шоби ў не́го майи́тку ни відобра́ў. Прилетьіло два а́нгели і коло то́го хло́пцьі засьвіти́ли шти́ри сьві́чки воскови́х, застроми́ли ў сьніг, — так той хло́пец межи тим сьньіго́м кричьи́ў, аж зігрі́ў сьі (аш сьі спотиў). Надіхаў дру́ґий пан, до то́го па́на само́го йіхаў на баль. Але прийіздит до то́го сьльіду́, — зачу́ў го́лос то́йі дити́ни. Ка́же до фі́рмана: „Гоў, стань!" — Фі́рман стаў, — ка́же: „Слу́хай, ибо́жи, десь чу́ти дити́ньачий го́лос"... — Оджиж той фі́рман зьльіз, побі́г тим сьльідо́м, прибіга́йи аж до то́йі дити́ни. І ка́же, прибіга́йи, ди́вить сьі —: гори́т там шти́ри сьві́чки воскови́х і сидит два анге́ли, йіде́н з йідно́о бо́ку, а дру́ий з дру́гого, так ту́йу дити́ну грі́йут, аж сьі спотила. Прибіга́йи до па́на наза́д той фі́рман —: „Ей, — ка́же — па́не, йака́сь новина́ ў льі́сьі"... — „Шчо то — ка́е — за новина?" — Ка́же: „Лежи́т дити́на мале́нька ў подушчи́ньі, гори́т шти́ри сьві́чки і сиди́т дві льа́льки коло не́го". — Пан то йиму́ ни повийриў, побі́г сьі сам доконати. Прибіга́йи та́мка, — пра́ўда так йи, йак він йіму́ повіда́ў, той фі́рман. Стаў він і ди́вить сьі на ту́йу дити́ну, шчо та дити́на так кричи́т, аж зіпрі́ло. Тих дьві льа́льки повіда́йи: „Возьми́ си — ка́же, — па́не, ту́йу дити́ну, буде́ш йиму́ ўопі́куном, бо ми ўже ту́йу дити́ну з дру́гих рук ви́рвали і хо́чемо, жиби ўоно́ ни пішло́ ма́рни с то́о сьві́та, — а шо йіму Бог обіцьи́ў, то таки́ так бу́де". — Доні́руж той пан ўхо́пиў ту́йу дити́ну і ду́же сьі ўтьі́шиў. Та дити́на була́ ду́жи лильіка́тна, — позавива́ў він йі́йі ў бара́ни́цьу і прине́с на залу́бньі і тьі́шит сьі до фі́рмана —: „От, Бо́у дьи́кувати, привезу́ сво́йі па́ньі гости́ньцьі, йідна́ко дьітий ни ма́йи, бу́ди сьі ду́жи тьі́шити. От тепе́р вже на баль ни пойі́дим, — коли ми так Бог даў, то сьі ве́рнем до жі́нки". — Доні́ру прийіхаў до сво́йі па́ньі, до сво́о до́му, вийшла па́ньі на ґа́нок, ди́вит сьі — щось пан несе́ напері́д се́бе, ба й кричи́т: „Шчо ти, мій па́не, сибі́ знайшо́ў ў льі́сьі, ци за́йцьи ци сирну́, шчось

так до сóбе притулийў?" — „Аньі — кáже — зáйіць, аньі ни спрпá, тілько ми Пáнбіг даў дарýнок дльа тéбе, — найшóўім си — кáже — хлóпцьі, али жи шче нимá на сьвітьі такóго лáдного"... — Йак та пáньі ўздріла тóго хлóпцьі, то шче більша підрослá, йак бýла, так сьі урáдовала. Росписáли по сéлах, ци немá де мáмки, напитáли мáмку (постарáли сьі мáмки) і так тýйу дитúну кармúли, дýже файно той хлóпец ріс. І допірож той хлóпец так файно ріс, за рік за два такúй сьі хлóпец зробúў, жи мóжна буль зáраз до шкóли посилáти. Ўдáли сьі тíйі пани з ним до шкіл, — дýже сьі файно той хлóпец учúт, але жи школьáр сьі льíнший від нéго ни здúбаў. Допіру так він буў пáру льіт, мóже маў до штирнáйцьіть льíт, до пйитнáйцьіть, вже буў файний панúч, так йігó дýже льýбльит, вже йимý фсьо лáли до рук і спустúли сьі, ґосподáрку, чúсто, жиби він ўже сам ґосподáриў. Повúдьіў той пан, жи ўже той хлóпец файно ґосподáрит, — прóсит свóйі жінки трóха йіхати на баль. Кілька льіт не буў ў свóго пáна, ў свóго кáмрата, допіру кáже: „Пойідем трóха на баль (до тóгó самóго пáна, жи тýйу дитúну лишúў ў льісьі)". Прийіхаў він там, взьúли сьі там бальувáти, — áли та пáньі квáпить сьі до сéби назáд: дýже тóо хлóпцьі льубúла і за ним си скýчила. І прóсит чоловіка: „Йідьмо вже — кáже — до сéбе, бо там сьі будé дитúна застрýжила, жи нас тілько немá (шо немá тáта-мáми ў дóма)". Той пан повідáйи: „Дльа чогó сьі так пáньство квáпит до дóму?" Оджи кáжи: „Так сьі мóйа жінка квáпит, бо там ўдóма хлóпец сьі будé за нáми ґриз". Той пан повідáйи: „А деж ти взьиў дитúни, коли ти пéрши ни маў?" — „Ай — кáже, — миньі Пáнбіг даў. Йа тогди і тогдú ў тім рóцьі до тéби йіхаў і йа си знайшóў хлóпцьі". І взьиў йимý повідáйи, йакúй интéрес. Росповіў йимý той интéрес, шчо він тóго хлóпцьі здúбаў тогдú йі тогдú ў тім льісьі. А той пан повідáйи: „То йа йиго сам лишúў тáмка, то — кáже — йи мій похрéсник. Али — кáже — йак він сьі народúў, то йа ў той час заблудúў буў, ў льісьі. І йа там буў на тих хрестúнах і йа йиго тримáў до хрестý, то йи мій похрéсник. А йак він сьі — кáже — маў народúти, то шось — кáже — прилéтьіло під вікнó, — а йа під вікнóм спаў". Допіру йак він йимý то росповіў —: „Йа — кáже — за нéго даў вісьімсот рúньских і спрáвиўім хрестúни свóйім кóштом. Але йак прилетьіло під вікнó і казáло, жи той хлóпец ў тóго пáна ўсьой майúток відберé, і йа то ўчуў, тодьíм спрáвиў хрестúни свóйім кóштом і дáўім вісьімсот рúньских, — оджé йа го хтьіў стрáтити". А той пан йимý на тóйи ўповіў кáже: „Мóже ше й так бýти, жи він ше той майúток відберé ў пáна"... — „Ой, — кáже, — мій пáне солóткій, йабим хтьіў ше й тепéр, жиб ми йигó стрáтили". — Заклúкаў він свóйі тóйі пáньі і рáдит сьі. Кáжи: „Нáшчо той пан майа йти мáрно зо сьвíта і майúток свій стрáтити" — „лéкши — кáже, — жиби йа з вáми прожúў

і бальу́ваў сьі, ньіж така́ льісова́ дити́на ма́йи тим пожиткува́ти“... Оджи ка́жи: „Йідьмо ми — ка́же — до те́бе, па́не (там, де той хло́пец буў), а йиго́ пішле́м сьуда́ до ме́не з ли́стом, — ту йи — ка́же — мо́йа доньќа файна, він собі — ка́же — йу подо́байи і він сьі ту буде́ забаўльиў, а йа йиму напишу такий лист, жиби вони йіго́ ту стройіли“. — Прийіхали вони звіттам, він з ними провита́ў сьі, і ка́же той пан: „Тобі — ка́е — так (він сьі зваў Ўла́дзьо, той хло́пец) тобі так, Ўла́дзьу, ни здо́рово (такі по ру́ски булу́ каза́ў, хоць то бузи́ паниі) — возьми со́бі коньи і пойіль до то́го па́на на спа́цир, — там — ка́же — йи файна панна, мо́е ти си йі сподо́байиш, то́бис сьі з ньоў ўожени́ў“... Ўсьідла́ў він сибі коньи, даў йіму́ пан той лист, ньібп до сво́йі жінки, до доньќи, ка́е: „Коли ти там йідиш, возьми́ж той лист та́мка“.. Ўсьідла́ў він сибі коньи, йіди биз льіс, — іде старе́нький дьід с торба́ми. — „Сла́ва Бо́гу Ісу́су Христу́“ — рік до не́го той дьід. Той відповіў: „Сла́ва на віки а́мінь. Ой, де ви, дьіду́ньу, йде́ти?“ Ка́же: „Йа йду за про́шеним хльібом“. — Взьиў той пани́ч вийми́ў два ри́ньских с кише́ньі —: „На́те вам, дьіду́ньу, схо́вайти сибі на сво́йу не́міч, а йак йа — ка́же — буду́ жиў ў сьвітьі, то сьі довідайите до ме́не, там до то́го до то́го фільва́рку, то йа вам ще шось подару́йу“. — Той дьід старе́нькій подьйкуваў і ка́же: „Дайти [но, пани́чу,] той лист, йа прочита́йу“. — Взьиў той дьід той лист у паничьи і прочита́ў —: „Ой — ка́е, — пани́чу, везьіть той лист, але с коньи ни злазьіт, іно́ пода́йти бис слу́ги, а сами́ сьі верта́йти наза́д, жиб вас йак про́сили до поко́йу, то ни йьдіт і ньічо́го ни йіджти і ни пийти“. — І той пани́ч так послу́хаў. Прийіхаў там, відда́ў лист через слу́ги, повибіга́ли за ним, йиго́ про́сьит до поко́йу, але він ни слу́хаў. Подьйкуваў і пойіхаў наза́д. Йіди він наза́д на фільва́рок, — ди́вльать сьі пани без вікна, шчо він ўже йіде. Той пан сьі ўльик, що йіму́ даў лист до сво́йі доньќи, до жінки: шчо то йи, жи вони йиго́ там ни стройіли“... Прихо́дит він до поко́йу, пита́йут йиго сьі, дльа чого́ сьі так живо верну́ў —: „Чому́ сьі пани́ч там тро́ха не заба́вну́ў?“ — „Ой — ка́же, — йа сьі ни забаўльиў, бо йа сьі ўстида́йу“. — „Ну, най уже бу́де і так“. — Перепачува́ў той пан і на дру́гій день про́сит, жиб йиго́ шче раз післа́ти (а то сьі робило с субо́ти на недьільу, бо зна́йу, шо вітпра́ва була́ ў це́ркви, бо йа тогди́ та́жи буў ў це́ркви). Написа́ли йіму́ лист дру́гій і післали йиго́ на піхо́ту —: „Іди́, Вла́дзьу, на піхо́ту, бо тибі буде́ здоро́ўши, і там тро́шка заба́виш сьа“. — вони так штудерова́ли, жиби він сьі зму́чиў, жиби там тро́ха спочива́ў, то вони́ йіго́ підійдут і даду́т йіму там ўсьільа́кого тру́нку. — Зачьи́ў сибі йти, йшоў так бес село́, йак ти [оповідач звертає ся до одно́го з присутних] бес Плетени́чі, — і там ў це́ркви набоже́ньство сьі пра́вило, і він ўступи́ў до це́ркви. (А він маў на полу́дни прийти́, надьійали сьі йиго́, ньіби

йак йиго́ там ни стра́тьит, то він прийде наза́д до до́му). Ўступи́ў він сибі до це́ркви і там сьі мо́лит Бо́ўу. Набоже́ньство було́ до пізна, мо́же до пе́ршойі години, — але тійі міркуйут, жи ўже би віттам буў знак йакийсь, бо йак вони́ йиго́ там ўтройіти, то ўже віттам буде́ лист, жи ўже мо́е пан йіхати до до́му. Нима жа́дноо знаку́, а ўже пізна година. Тре посила́ти післачьцьі, шо то за причина, жи йиго́ тілько нима́. Кого́ би післа́ти? — тре післа́ти пастуха́ по не́го, щьіби довідати сьі. Йак він сьі там назива́ў. Йандру́х ци йак, той пасту́х — : „Ідй — ка́же — за паничо́м, там і там пани́ч пішли, най за́рас прихо́дьит до до́му" — а вони йиго́ на прикона́ньи післа́ли. Біжи́т той пасту́х бес село́ так йак без на́ше коло це́ркви, — повиходи́ли хло́пи с це́ркви, ди́вльать сьі, жи той пасту́х іде́, питайут сьі йиго́: „А деш ти йдеш, Йандру́ху?" — „О — ка́е — йду там, там до то́о двора́. Там — ка́е — пани́ч пішли з ли́стом і чого́сь сьі ба́ўльит, мене́ післа́ли, аби приходи́ли". Повідайут тійі хло́пи до не́го: „Ни ходи́, бо пани́ч йи тут ў це́ркві". Ка́же той хло́пец до ста́ршого бра́та: „Бу́дьти такі до́брі, покли́чти миньі паничьи́". — Даў ста́рший брат зна́ти паниче́ви, — пани́ч ви́біг, пита́йи: „Шчож там, Йандру́ху?" — „Ой — ка́же, — йа йду за паничо́м пита́ти, шо сьі пани́ч тілько ба́ўльит, — ўже би час бу́ти наза́д, а пани́ч ше ту́тка"., „Ой, зна́йиш шчо, Йандру́ху, — йа не мо́жу йти, бо тине́р сьі набоже́ньство пра́вит, то не мо́жна вітходи́ти. Ше кcьондз набоже́ньства не скінчи́ли, льуди́й ни поблагослови́ли, — йак льу́ди поблагословльи́т, то йа тогди́ піду, бо так сьі ни нале́жит вітходи́ти. Але то, здайи ми сьа, буде́ дльа ме́не за пізно, — на́ тобі лист і бійай сам! Бійа́й сам та́мка, віддай той лист і бу́деш ішо́ў наза́д, йа тьі тут зачека́ўу". — Чика́йи пани́ч, чика́йи по набоже́ньстві, але вже й тре́та година, а йиго нима́. Ка́же: „Шчо йа буду́ чека́ў? Вжем і голо́ден, тре́ба йти пома́ло до дому. Мо́же він пішо́ў йи́нчоў доро́гоў, а йа ту буду́ чека́ти... Ожеж йіде́ пани́ч до до́му, — ди́ўльать сьі тійі без вікно́, жи пани́ч іде (тійі пани́, жи го післа́ли) — : „Шось то — ка́и — за причи́на, шчо йиму́ там сме́рти ни зробили"... Питайут сьі йиго́: „Деж сьі так забаўльи́ў до́ўго?" — „А йа — ка́же — там ў тім сильі ў тім ўступи́ў до це́ркви і вислухаўим набоже́ньства". — „Таж ми — ка́же — післа́ли хло́пцьи за тобо́ў, Йандру́ха"... — „Він — ка́е — там буў і йа буў ў це́ркві і не хотьівім набоже́ньства вітступи́ти, і йа йиму даў лист і він пішо́ў. І він — ка́же — пішо́ў, а йа на не́го там чека́ў, і йа си гада́ў, жи він пішо́ў йи́нчоў доро́гоў і йа аш тепе́р пішо́ў до до́му". — Той пан, жи післа́ў лист до свойі доньки́, до свойі жінки, повидьіў, жи то ўжи вле, зна́йи, шчо ўже та́мто́го стра́тили, — висьіў льіво́львер на сьцьіньі у дру́гім покойу — : „Ма́йут мене́ му́чити за не́го, вольу́ йа сибі сам смерть зроби́ти". Взьиў льіво́львер з ку́льки під бо́роду і застріли́ў сьі. Допіруж тійі пани́ сьі

нолуміли, шо йімý за причíна, — жи такóй та пра́ўда сьі пока́зуйи, шо йіму сьі с початкý говорíло без вікнó. Оже тепéр довідали сьі за тýйу пра́ўду, жи тамтóй ўже стра́чаний, позйіздíли сьі комíсьійі і стра́тили тýйу па́нну і йіні ма́му, а паничóви здíбали дружинý, пожени́ли і посадíли на йигó дóбрах. — Конéц кіпцéм.

Оповів Кароль Мазурчик в Плетеничах, пов. Перемишляни, 6 червня 1898.

Богату літературу паралелів до сего оповідання обробив М. Драгоманов у своїй праці „Славянскитѣ сказания за рождението на Константина Великий" у болгарськім вид. Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина, т. II, 132—184 і III, 206—246.

3. Чоловік, шчо не знав біди.

Такíй буў, шчо маў бага́цько грóші — йак буў вилíкий бога́ч тай будíнки маў, то він ка́жи: „Коб миньі ті будíнки погорíли, то йаб сибі постáвиў нові". Али булá такá вéрба, стойáла над водóйу і він там маў грóші. 'Али дупіру йак він так ўже сказáў, шоб йіму будíнки погорíли, тай ўстаў ра́по, вихóдит на двір — та й ўже з йігó будíнкіў нотíлько пóпіл. Тай прийшóў до рікí. до тéйі вéрби, до тих грóші, — а водá прибýла тай ту вéрбу взьалá тай с тíми грíшми понéсла. . І він дупіру вже збідньíў. Тай дупіру так йак на Боўдýри во від нас*), тай ґоспóдар вийшоў, — а та вéрба пливé. Він дупіру взьáў ту вéрбу тай вíтьагнуў з рікí, зачáў рубáти на дрóва — : а там пóўно йи грóші. Він дупіру взьаў, ті грóши вíбраў з нéйі, забрáў до сéби. А той прийшóў до нéго, — ўже вот лíсти розносíў, ўже за вóльного буў — тай просíў сьа до нéго нáніч, до тóго ґоспóдара. Він допіру йігó переночувáў, той ґоспóдар, та й він ўже стайи ра́но, — а то недалéко, тай зна́ли. шо то йігó грóші, він ўже збідньíў, — кáже та жінка до чоловíка: „От він... то йигó грóши. — возьмíм йиму дáймо ті грóші ўу хльіб, то він сибí на дорóзьі наткрóйі". — Взьалí, скрóйіли цьілýшку, мйакýшку с хльíба вíжолобали та й ўсíпали пóўно грóші, і назáд затулíли, далí йіму́. Він ўзьаў ті грóші, пішóў. Але здíбаў-на дорóзьі тáґже вандроўні, — от йшли тíйі вот, шо свíньі харашáйут. Він кáже таквó: „Купíть ў мéни хльіб, бо миньí тьáшко носíти йігó". — „Али вові прийшли тай ўтрáпили до тóго ґоспóдара нáніч, тай зноў зачалí сьі просíти нáніч. Віньали той хльіб, положíли на стольі і кáут: „Ми купíлисьмо ў тóго, шо лíсти розносит, бо йіму́ тьáшко булó носíти". Та жінка кáжи до чоловíка: „То той самíй хльіб з грíшми,

*) Бовдури, село коло Берлина.

шо ми дали“. Доніруну́ ка́е та жі́нка: „Тре йіх на двір ви́кликати, пока́зувати там йім шчо, шоб той хлыіб від них схова́ти, а ги́нший положи́ти“... Доніру положи́ли ги́нший хлыіб, зачали́ кра́йати, а той ви́кисли до кумо́рп. Али він прийшо́ў зноў вотам за па́ру час, тай йіму́ такі́ йаблока сподо́бали сьа, — були́ на йаблоньі йаблока. Вони́ взьали́ йіму́ ті гро́ші, — він пішо́ў на двір, — вони́ ўси́пали йіму́ ў то́рбу. Али йіму́ сьі сподо́бали йаблока, — він взьаў, то́рбу повісиў на гильа́цьі, а сам ви́лыіз на йаблоньу. Али той ґоспо́дар йіго́ зійшо́ў, а він взьаў, зьльакаў сьі тай с те́йі йаблоньі ўтьік, а ті гро́ши поки́нуў, а сам ўутьік. Той господар ўзьаў ті гро́ші і йіго́ перебіг, — а тре було́ йти без ріку́ кла́ткойу. Ті гро́ши той ґоспо́дар положи́ў на ті кла́тцьі, ка́е: „Він бу́ди йти, то він сибі́ ті гро́ши во́зьми“... — а сам сьіў за корче́м. Али він іде́ бли́сько те́йі кла́тки і ка́жи: „Ни зна́йу, йак йа на ста́ріcть бу́ду те́мний, йак йа бу́ду йти“... — Тай па́лкойу: стук стук — на ті кла́тцьі, — зажмури́ў во́чи, зача́ў па́лкойу сту́кати, тай без ті гро́ши переступи́ў та й ті гро́ши помину́ў. А той ґосподар вихо́ди за корча́ тай ка́жи: „А видиш, пригньіви́вісь Бо́га, — ни го́днись тих гро́ші взьа́ти, бось пригньіви́ў Бо́га“...

Записано в Берлині від дівчини Параньки Романів в грудни 1894.

Богач, що шукав біди пор. Чубінський II, 510, але тут він притулений до иньшого оповідання; збіднілий богач, котрого обминає щасте, див. Вѣнокъ II, 332 - 337; пор. А. Веселовскій, Боккачьо I, 588; Tawney, Katha Sarit Sagara I.515.

4. Про пана, шчо шукав біди.

Буў сибі пан ду́же вили́кій, бога́тий; він ньіґди ни знаў, шо то біда́. Сьу́да льу́де говори́ли за біду́, а він ка́же: „Йаби́м хтьіў подиви́ти сьі на ту біду́, йака́ вона́“. — Али він сибі раз спра́виў ду́жи вили́кій баль, спросиў ўсьіх гра́бійў і зі сво́го села́ льуди́й тро́хи, спра́виў йім баль, музи́ки спрова́диў. Али в йідні́ голи́ньі ста́ў йіго́ пала́ц горі́ти і заньало́ сьі ўсьо нафко́ла, йіго́ буді́вльа. Льу́де повильіта́ли с то́ўо пала́цу і ста́ли ратува́ти; а він ка́жи: „Льу́де, не рату́йти, — йак згори́т, йа про то бідний ни бу́ду. — Він сибі бес кілька льіт склада́ў ў ве́рбі гро́ші; ў ті ве́рбі було́ ў горі дупло́ і він есипа́ў, аж наси́паў по́ўно. Він сибі ду́маў, што йак то погори́т, він гро́ші з ве́рби ви́бери і зноў сибі сьі постави і йіму́ такі біда́ ни бу́ди. Али то́ўо само́ўо дньа прибу́ла ду́жи вили́ка вода́, а та ве́рба стойа́ла ко́ли само́йі води́, і ту ве́рбу вода́ підмули́ла і забра́ла йі́йі в водо́йу тай понесла. Він прийшо́ў до ве́рби —: ўже й ве́рби нима́ з грішки. Ка́же: „Оў, тине́р ми́ньі біда́!

Пéрши йа ни знаў, шо за бідá, а тинéр ўжи знáйу". — Али він буў вой-скóвий і йімý далй слýжбу: він стаў за листонóса, тá'-йак ў нас вóзь-ный. А зноў на йідні́м силы́ буў сибі́ бідний чоловік — дытйй маў дó-сить, à ни маў чим йіх годувáти. Він ходи́ў попад рікóйу, то йаких чáсом гильáк сибі] назбирáйи коли рікй, шо з водóйу пливýт, а дéшо кýпи зварити, і так сибі́ жйли. Али він раз прийшóў до рікй, дйвить сы́: пливé вéрба. Взьаў ту вéрбу дісьтьагнýў, гільáки поўуптинáў від нéйі і посьáть зь дытьмй ўсі і ж жінкóйу ті гільáки до дóму. Али він стаў рубáти ту вéрбу, дйвить сы́: грóші йист у вéрбі! Тай він забрáў с со-бóйу ўсы́ дыти до тéйі вéрби і жінку, кáжи: „Носы́ть, дыти, грóші, а ны́-кóму ныґдé ныц ни кажіть!" Кáе: „Йа бідний, то миньí Пáнбі' даў так хоть на стáрість". — Поносйли воні́ ті грóші, насйпали дві бóчки велйких, і вже ўоні́ сибі́ жйли трóхи лыі́пши. Воні́ ни жйли так сибі́ дýжи гóйно, бо бойáли сы́, шоб льýди ни дізнáли сы́ (мýдрі булй!) Али раз прийшóў до них тóй вóзьный, шо то він погоріў, і просйў сы́ нáвіч. Воні́ йімý далй повичéрати, а він йім стаў роскáзувати за свойý бідý. Кáжи: „Йа пéрши, з молодйх лы́т, буў йа велйким пáном, бідй йа ныґди ни знаў. Йак йа — кáе — спраўльáў баль, в йідні́ годйны ухопйў минé вогóнь і йа погоріў, áли йа ше тим ни грись сы́: коли мéни булá вéрба над водóйу з дуплóм і йа ту цы́лу вéрбу насйпаў грóші. Али йак водá при-бýла, і ту вéрбу взьалá". — Тай воні́ порадили сы́ ті старі ўобóйи —: „То — кáи — йак він так говóри, то мýси бýти прáйда. Йімý варт дáти тих грóші трóха"... — Кáе жінкá: „Йа спечý хльíб і ў той хльíб насйпльу грóші йімý тай йімý на дорóгу дам той хльíб; а він йак бýди той хльíб крáйати, тó він скáжи, шчо то йімý Бог даў". — І спиклá жінка хльíб тай далá йімý на дорóгу. Али він ішóў дáлы́ і здйбав два харашáйники. Ті харашáйники булй йакісь з ним знакóмі тай йідéн дрýгому сказáў: „Ни мáйу шо йісти і ни мáйу за шчó купйти" — так до нéго кáжут. А він кáжи: „Йа мáйу бóховець хльíба, йáбім продáў"... — А ўоні́ кá-жут: „То ми кýпим". — Взьáў він, даў йім хльíб, казáў сибі́ дáти за нéўо штíри ґрéйцарі. І воні́ йімý дали і він забрáў сы́, пішóў дáлы́. А ті харашáйники ішлй до тóго силá, звітки він вийшоў, і йакурáт при-йшлй до тóўо хлóпа нáніч, звітки той вóзьный вийшоў. І кáжут: „Ґоспо-дйньу, припечіть нам хльíба, ми мáйим бóховець хльíба, ми — кáже — купйли ў йакóгось вóзьнього йшóў, áли він мýси бýти сирйй, бо дýжи тьашкйй". — А вонá кáжи: „Дóбри, йа вам припичý". — Взьалá від них той бóхониц хльíба, подивйла сы́, шо той самйй, шо вонá далá вóзьньому —: „Йа вам — кáжи — спечý гйнший, сьвіжий, а той дам, то безрóги зьі-дьать". — Воні́ кáжут: „Нех бýде й і так". Взьала йім спеклá бóховец хльíба гйнший тай далá. І воні́ на дрýгий дéнь поўставáли та й пішлй дáлы́. За пáру часíў прийшóў знóў той вóзьный до них знóў нáніч.

Вони ўбóйи зі старúм порáдили сьі (своúім чоловíком) і насипали йімý ў тóрбу грóші зноў. Кáжи: „Йак він бýде виймáти десь папéри с тóрби, то він ті грóші знайде ў тóрбі“. — І вóзьний той ўстаў на дрýгій день тай пішóў зноў дáльі ў свойý дорóгу. А йшоў він чúрис сад той вóзьний, і зувúдьіў, що файні йáблока йи, грушкú ў тім садьі. Він ўзьаў, тóрбу повíсиў на плóтьі, а сам польіз на грýшу по грушкú. Али ґуспóдар вийшоў с хáти, дивить сьі: хтось на грýші. Він за штахéту тай до нéго, — наробúў крúку, а вóзьний злетьíў з грýши тай ўтьік, а тóрби відрік сьі на плóтьі. Ґоспóдар взьаў за тóрбу та приньíс до хáти і кáи жіньцьі, кáи: „Йакийсь вóзьний льізаў по грушкú на грýшу, йа йігó настрахáў, а він ўтьаў ўцьíк і тóрби відрік сьі. А ў ті тóрбі, диви сьі, сáмі папéри і пóўна тóрба грóші рéшти“. А жінка кáжи: „Чоловíчи, записи йімý і дожини і дай, бо то зі сýду, то ўсьо порахóване мýси бýти, то ти ше бýдиш мáти за то білý вели́ку, йак вóзьмеш“. — Взьаў той ґоспóдар ту тóрбу грóші с папéрами і пирибіг йігó наперéд тай положúў йіму ту тóрбу на клáдьцьі, на ріцьі, де він мáйи йти бес ту клáтку; а сам сьіў за корчáми і дивить сьі. Він дивить сьі, а вóзьний прийшóў під рікý і кáжи: „Бóжи! Йак йа — кáе — пéрши маў такé шчáсьтьа, а тепéр не мáйу, — йа зажмурý вóчи (ўдурíў!) і бýду йти бес ту клáтку, — йак йа пирийдý, то мóжи йа бýду мáти шчáсьтьа“... І пирийшóў бис клáтку, бис тóрбу пириступúў тай пішóў дáльі. А ґоспóдар сидúт за корчáми і ўсе дивить сьі. Ґоспóдар дýмайі: „Йак ти такий дурний, то ти ўже шчáсьтьа ньіґдé ни здибиш“... — І взьаў за тóрбу тай приньіс до дóму. А той йак буў бідний, то ше гірши збідньіў, бо ўже ни маў шчáсьтьа. Али то ўже йакóсь Бог йімý давáў...

Записано в Берлині від парубка Василя Харчишина в авг. 1894 р.

До сего і попереднього оповідання паралелї і цінні уваги в книзї А. К. Веселовского, Боккаччьо, его среда и сверстники, Спетербургъ 1893, т. I., 486—489; пор. Landau, Die Quellen der Dekameron, 183—193 і його статю Shakespeares Kaufmann von Venedig (Beilage zur Münchener Allgemeinen Zeitung 1892). Мотив наших нар. оповідань про пана, що шукав біди, оброблений у моїй казцї „Як пан собі біди шукав“, друкованій спершу по польськи (Ruch 1887), з польського перекладений на нїмецьке, і виданій також по руськи 1890.

5. Злодійкуватий богач і його братанич.

То булó два брати, йідeн буў бідний, другій був богáч, і той бідний маў три сини, а богáч ни маў ньі жáдного. Кáже той богáч:

„Дай миньі йідного си́на на слу́жбу" — та й бідний даў. Той бога́ч даў йіму повечерати й ка́же: „Ходи́, си́ну, кра́сти!" — Йдут вони, йдут, — здибали ши́беницьу. Той хло́пец ка́же: „Шчо то во?" І він ни хтыіў йіму сказа́ти, ка́же: „Тибі ни мо́на то́го зна́ти"... — „Бігме́, дьа́тьку, ни піду́, йак ви ска́жете. — Той ка́же —: „То ши́беницьа, — йак хто шо ўкраде́ то йак йиго́ злапа́йут, то на ті ши́беницьі повісьать. Тай той хло́пец ка́же: „Йа ни піду, йа йду до до́му". — Ну, тай пішо́ў до до́му. Прийшо́ў бога́ч до бідного, ка́же: „Дай миньі дру́гого, бо той незда́лий, не хо́че робити". — Тей даў йіму дру́гого тай той зноў так по вечері каже: „Ходи́, си́ну, кра́сти!" Прийшли́ до тейі ши́беницьі, ка́же хло́пец: „Скажи́, дьа́тьку, шо то? — та й бога́ч зноў му́сьіў сказа́ти. А хло́пец ка́же —: „Йа, дьа́тьку, — ка́е — не піду, бо йа ше хо́чу жи́ти". — Тей той прийшо́ў того наймоло́дшого взьаў, та й по вечері зноў пішли́ кра́сти. Прийшли́ до ши́беницьі, ка́же: „То йак хто шо ўкраде́ і злапа́йут, то повісьать ту́тка". Той ка́же: „Бігме́, дьа́тьку, ходьі́м, нас ньіхто́ не зла́пайи". — Йдут вони, йдут, зайшли до йідно́го ґоспо́дара по гро́ші. Взьаў той бога́ч хло́пцьа спусти́ў до льо́ху, тай той набра́ў шось три черпакі́ тай ґоспо́дар ви́тьагнуў наза́д то́о хло́пцьа й ті гро́ші, тай забра́ли тай поне́сли до до́му. Йак ішли́ ко́ло ши́беницьі, тай хло́пец зача́ў крича́ти ка́же: „Айа́й, пану́ньцьу, пану́ньцьу, то не йа ходи́ў, то ті дьа́тько ходи́ли, миньі́ каза́ли йти!"... — Той хлоп йак те ўчуў, взьаў ки́нуў гро́ші тай ўтьік. А той хло́пец пішо́ў до ба́тька, тей тоті брати ви́йшли, взьали́ ті гро́ші забра́ли тай поне́сли до до́му. Тай той ба́тько ка́жи: „Те́пер, си́ну, схова́й сьа де, йа — ка́же — ра́но піду́ до не́о, спита́йу сьа, чи мій хло́пец до́брий"... — Прийшо́ў тай пита́йить сьа: „Чи до́брий мій хло́пец?" (а він ў льох у свій схова́ў то́го хло́пцьа, жиб йиму́ потому заплати́ў) Пита́йить сьа: „Де мій хло́пец?" Той ка́е —: „Пігна́ў на ро́су"... — „Ну, ну, — ка́же — до́бре, до́бре". — Тей товарі́ женýт з роси́, він ви́йшоў — йиго́ хло́пцьа нема́. Прийшо́ў зноў до не́го тай ка́же: „А деж мій хло́пец? Ка́ке: „Пригна́ў з роси́ і да́вім йіму́ погобіцати і пігна́ў наде́нь зноў".. — Вже ве́чир, това́р зноў з дньа женýт, тей той прийшо́ў зноў за хло́пцем, — а бога́ч ка́же: „Та йиго такі́ нима... Той подиви́ў сьа до хльіва́ —: това́р йиго йи ў хльіві. А бога́ч ка́же: „Твій таки́й хло́пец до́брий, жи вже пані́ сибі взьали"... Тай той бідний зача́ў сьа з ним свари́ти, ка́же: „Відда́й миньі́ хло́пцьа мо́го!" — а той ка́же: „Цьіхо, не кричи́, йа тибі дам полови́ну сво́го майо́тку"... — Йак вже йіму даў, тай той ба́тько пішо́ў до то́о си́на до льо́ху і ка́же до не́го. „Іди́, си́ну, на по́ле і ду́же гони́ сьа, жибись зіпрі́ў"... — І той ви́йшоў, зача́ў ду́же гони́ти сьа, — прийшо́ў до то́о ґоспу́дара тай ка́же: „Ой дьа́тьку! Ой дьа́тьку! Жиб ви зна́ли, — ка́е — де

йа буў!... За мнóйу — кáже — шандарí то так гонйли!... Але йа — кáже — такń ўтьíкин, такń не злапáли менé"... — Ну, тай той кáже: „Йа вжé твóму бáтькови половйну майóнтку даў"... А той кáже: „Е, не журíть сьа, дьáтьку, ходьíть крáсти!" — Та й той зноў пішóў ў той льох тай взьаў, вже ґоспóдар польíз у льох. Той вйтьагнуў гроші тей тóо хлóпа тьагнýў тей взьаў тей пустńў ў льох. Тей йакйнгó пустńў, тей забńў. Взьаў ті грóші повиносńў на пóле тей пішóў по братń, тей братń пішлń, забрáли до дóму до свóо. Тай він ўже ў тéйі господńньі сам служńў. Але вонá кáже: „Деж ти чоловíка подьíў?" — так до тóо нáймита. А він кáже —: „Йа вйтьагнуў грóши тей тьагнýўим дьáтька, але шнурóк вірвáў сьі тей ўпáли ў льох". — „Підńж — кáе — тепéр, привезń йигó". — Тай той ни хтьíў ітń по нéо. Але той пан, жи йигó були грóші, пішóў до тóо льóху —: лежńт труп, а грóший ни-мá! — Тей він взьаў, вивíў йигó на місто, чи не бýде хто питáў за чоловíком. Тей та бáба пішлá накупńла сибí горшкíў, тей взьалá побńла ті горшкń тай плáкáла, — вонá за горшкáми ни плáкала, то-'нó за свóйім чоловíком. Йак-жи той пан вже вйдьіў, шо ньіхтó не признайить сьа до нéго — булó так штńри дорóзьі і він взьаў будý постáвиў на тих штńри дорóзьі і тóўо трýпа там положńў і штńри слýги сибí наньáў там, жиби йак хто бýде йіхаў, то мóже бýде питáў. Але на ту сáму ніч у ґосподńньі кобńла мала лошá. Той нáймит взьаў сьіў на кобńлу, взьаў сибí мотускá тей прийіхаў там до тéйі будń. Тей та кобńла гиржáла за тим лошáм, а ті слýги повигонńли сьа с тéйі будń тей кáут: „„а чим ти питáйиш?" — Він кáже —: „Десь, лошá покńнуло сьа віт кобńли тей кобńла гиржńт, десь воўкń роздéрли"... Тей вонń кáжут: „Йди возьдé до нас, бýдеш з нáми спаў". — Той пішóў спáти, áли кáже: „Миньí той труп кобńлу ўкрадé"... Ті кáут: „Ни бíй сьа, він ни ўкрадé, — він ўже дьві нидьíльі лежńт у тім трýмльі і ньіхтó до нéо ни признайить сьа". — Тей той пішóў спáти до них, до тéйі будń. Тей ті позасипльáли, слýги, а той хлóпец не спаў, жи йигó кобńла, 'но так бýцьім лижáў. Тей ті позасипльáли, а він взьяў на кобńлу тóо трýпа привйазáў с трýмлом. Тей вонá прийшлá до дóму, а та ґосподńньа вййшла, відвйазáла тай зáра тóго самóго дньа поховáла тóо свóо чоловíка на цвинтарý. Тей той хлóпец встáйи ўрáно те й кáже: „Бодáй ви сьа з свóйім трýпом, миньí кобńлу фкраў! — кáже — тепéр зо мнóйу дьáтько бýдут сьа сварńти"... Тей пішоў до дóму до свéйі ґосподńньі. — Ўже ўсьа.

Записано в Боратині брідського пов. від пастуха Кіндрата Левчука 4. серпня 1894 р.

Пор. староєгипетську казку про Рамсініта у Геродота (*Μοῦσαι* II, гл. CXXI) і Maspero, 249—256; Dunlop-Liebrecht, 264 і д.; A Schiefner. Die Rhampsinitos-Sage.

6. Парубок і скриня самолет.

Було́ два хло́пцьі, ткач і сто́льяр [Швець вьі? — (один з присутних) — Швец „пердо́ла“!], і ўоні́ холи́ли сибі́ до йідно́йі дьі́ўчини. Тим ча́сом йак вони́ до не́йі холи́ли, а ўона́ йім каза́ла так: „Йа за вас обо́х не мо́жу йти“ — і ка́же до сто́льяра: „Зро́би миньі таку́ скри́ньу, жиб вона́ литьі́ла ў во́зду́х, — а ткач жиби зробйў таку́ соро́чку, жиби була́ цьілковита (так йак то ро́бльать сьа паньчо́хи)“. Йак вона́ йім то роска-за́ла, і вони́ пішли́. Ткач прийшо́ў до до́му і стаў ду́мати, йакби тоту́ соро́чку зробйти. І нагада́ў, йак то жиди́ ро́бльать паньчо́хи цьілковиті, і зробив сибі́ з де́рева таке́ шиде́тко і вйплутаў ту соро́чку. А сто́льяр тиж зробйў ту́йу скри́ньу і кова́ль йому́ фкова́ў йійі: йак ф середи́ну вльі́-сти, закрути́ти, то вона́ полетит у во́здух. І принесли вони́ ті обидва по-дару́нки до не́йі і ду́же йі то сподо́бало сьа. Подиви́ла сьа на ту соро́чку, жи она́ цьілковита, — ма́ла охо́ту вона́ ўже за не́го йти. Зноў подиви́ла сьа на скри́ньу і не зна́ла дьійсне, чи та скри́ньа полетит у во́здух. Ка́жи ткач до сто́льяра: „Льізь ти!“ — а сто́льяр до тка́ча ка́же: „Льізь ти!“ — І не хтьать обидва льі́сти ў ту скриньу. А ткач дурний вльіз ў скри́ньу, там сибі́ ф середи́ньі ко́рбойу закрутйў і полетьі́ў ў во-здух до гори́ на ми́льу. І вже до те́йі дьі́ўчини наза́д не ве́рнуў сьа; а сто́льяр сибі́ з не́йу вженйў сьа, йак той полетьі́ў. Йак той ткач поле-тьі́ў, то він летьі́ў цьілий тиждень і ўсьіў на йідну́ стирту сьі́на; але йак прийшо́ў ве́чір, погльа́нуў, жи там ў мі́сьтьі сьвіти́ло сьа так дьві ми́льі, і він сибі́ ко́рбойу закрутйў ў ті скри́ньі і полетьі́ў про́сто на те сьвітло, де сьвіти́ло сьа ў мі́стьі. І прильіта́йи піт те сьвітло, під вікно́, а то буў па́лац, де ме́шкаў круль, а той круль маў таку дьі́ўку роскі́шну, жи вона́ була́ така́ роскішна, — то він йі му́сьіў на́віч за-не́сти на тре́тьи пйо́нтро, бо він за не́йі бойа́ў сьа, жиб она́ сибі́ йако́о фі́гльа не зрихтова́ла. І йак той с те́йу скри́нейу прилетьі́ў під вікно́, і запука́ў до вікна́, — а ўона́ питайить сьа: „Хто́ то йи?“ А він ка́же: „Йа сьвйатий Петро́?“ А він ка́же до не́йі: „Мене́ Па́нбіг прислаў до те́бе на розва́гу“. — І він там маў па́ру сліў з не́йу і забра́в сьа, по-летьі́ў. Прийшло́ на дру́гій ве́чір, а він зноў прилетьі́ў до вікна́. І вона́ ўже до́бре приризхтова́ла сьі на дру́гій ве́чір: йісти і пити дльа Петра́. А йак сьвйатий Петро найіў сьа до́бре, то він йі про́сіў ф то́йи, чи та́то позво́ли з ним йійі вженити сьа, — і він йі то росказа́ў і полетьі́ў. Прийшло́ ра́но, а ба́тько питайить сьа: „Чого́ ти така́ ве́се́ла? Хтось

до тéбе мýси приходи́ти в ночи́“... А ўна́ ка́же: „До мéне хóди сьвйа-ти́й Петрó і просиў ф той́и, чи та́то позвóльать миньí с Петрóм вжени́ти сь“... А ба́тько до нéйі ка́же так: „Йак йа мóжу дати́ тебé за нéго, коли́ сусьíдного корольа́ сни вже с тобóйу заручиў сьа? Йак йа тебé ві́дам за нéо, то він за́ра бýде точи́ў зо мнóйу вóйну“... Ка́же ба́тько до нéйі: „Проси́ йигó на дрýу ніч, йак він прилети́т, — йак він с то-бóйу вжéнить сьа, чи він мóже тóму пора́дити? Бо він йи шмат від мéне сильні́йший корóль“. — І йак він прилетыў в ночи́, она́ йимý то роска-за́ла, — а він ка́же до нéйі: „Дýже дóбре, йа ў тім пора́джу“. — І ви́-даў за́муж йійі за тóо Петра́. Тимча́сом йак тамтóй сусьíдний корóль до-віда́ў сьа, жи ўона́ ўже пішла́ за́муж, за́раз ви́даў вóйну. Йак вже ма́ли збира́ти сьа до війни́, стаў тамтóй корóль до вóйни і той, — а тамтóй бýже буў си́льний, маў шмат вóйска ві́йнце віт тóо, — а той мéншій корóль ка́же до ньа́тьа: „Ну, ньа́ту, йак бýде?“ А він ка́же: „Та́ту, не бíйте сьа, става́йте до війни́“. А той Петрó зістáў сьа ў дóма, нагріў собі ольíйу вели́кі котли́ і гара́човйі води́ і полетыў на непрейа́тельа. Йак стаў ньа́ти тим гара́чим ольíйом і гара́чойу водóйу з гори́, то тамтóй корóль каза́ў: „Пра́ўда, жи сьвйати́й Петрó, бо з нéба нас кара́йи“. І даў па́рдон, і вóйна уста́ла. А не за дóўгій час ка́же той корóль: „Шó йа бýду такóму дýрневі дарува́ти?“ — зноў ста́йи до вóйни. А ба́тько пита́йить сьа ньа́тьа, ка́же: „Ну, сйну, шó будем роби́ти?“ А той сьвйа-ти́й Петрó ка́же: „Става́йте до війни́ зноў, йа ў тім пора́джу“. Йак ті ста́ли до війни́, то тóй сьвйати́й Петрó взьаў пóўну скри́ньу жа́ру і по-летыў на непрейа́тельа. Йак стаў з гори́ тим жа́ром си́пати, і ті мýсьіли ві́дати па́рдон, бо каза́ли: „Пра́ўда, жи сьвйати́й Петрó“. І зноў вóйна уста́ла. І вже] затри́мало сьа с піў рóку. Йак то затри́мало сьа с піў рóку, тамтóй корóль си́льний ка́же: „Йа такóму дýрневі не мóжу дару-ва́ти“. І пи́ше до нéго, жи бýде зноў става́ти до вóйни. А сьвйати́й Пе-трó йак дочýў сьі, стаў дýже гри́сти сьа, бо йак по вóйньі він прил-етыў до дóмў, то зістáў сьа дýже шмат шче жа́ру ў ті скри́ньі і віт тóо жа́ру відгорíли йімý ті кри́ла, шо він маў льіта́ти. І йак вже ті корольí ста́ли оби́два до війни́, той сьвйати́й Петрó каза́ў привéсти йимý такóго óгира бись сьíдла́ без жа́днойі стрендзéлька. І йак він фсьíў на тóо óгира, каза́ў сибí привйаза́ти нóги попід живíт до коньа́ і ви́йіхаў ў пóле, жиби йімý той óгир зроби́ў смерть, бо він тéйі трéтьойі війни́ не маў вже вбо-рони́ти сьа чим. І той óгир гони́ў сьа з ним по пóльі, а той Петрó хтьіў дьіста́ти сьа йак до льíса. Йакби він буў дьістáў сьа до льíса, то він сибí гада́ў так: „Йак кінь бýде бíгчи коло дéрева, то він зла́пайить сьа рука́ми за дéрево, а нóги йімý були́ прийа́зані до коньа́, то він йигó розíрве. Тимча́сом кінь полетыў прóсто до вóйни, ни бíг до льíса. І йак він бíг пóлем, — а на пóльі стойа́ла стара́ фіґýра — і йак той кінь

летьі́ў коло те́йі фіѓу́ри, і він зла́паў сьа за ту фіѓу́ру рука́ми і вже мислиў, жи йіму́ бу́де смерть. Тимча́сом та фіѓу́ра була́ в землыі гнила́ і відломи́ла сьа при са́мі землыі, і він с тейу фіѓу́ройу побіг про́сто межи війско. І йак він стаў бити непрейа́тельа те́йу фіѓу́ройу, на йіде́н бік тим кри́жом, а на дру́йій бік одземко́м, йак кілька раз перегнаў межи непрейа́телем, тай вибиў більшу полови́ну во́йска. Тай тамто́й неприйа́тель ба́чи, жи не йи шпас, — му́сыіў ви́дати па́рдон, бо вже йиму не ста́ло во́йска, чим войува́ти. І сказа́ў так: „Знак то́му, жи він ма́йи зьа́тьа сьвйато́о Петра́, жи йа три ра́зи во́йну з ним зачина́ў і йа маў надыі́йу з ним ви́грати, тілько на міг, бо з не́ба мене́ кара́ли“. І таки́м чи́ном той бідний ткач віста́ў ф то́о корольа́ за зьа́тьа. Аўс.

Оповів парубок Гілько Теслюк в Лешневі, брідского пов., 1896. р.

Пор. Benfey, Pantschatantra I, 159—163; Jülg, Kalmükische Märchen, 7—9; Tausend und ein Tag II, 35. д.; конець пор. історію Сімох мудрців, оповідане Roma salvata і М. Драгоманов, Розвідки II, 130 і д.

7. Правдачі.

Буў йіден таки́й собі чоловік,називаў сьі Йіва́н, він буў бідний. Допіру шо він ро́би —: от йак то льу́ди спраўльа́йут по́минки, маў йідну́ коро́ву, бере́ тай ріже. Топіро він ту коро́ву взьаў заріза́ў і ро́би по́минки. Взьаў те мньа́со, льуди́й запросиў, навариў і зьіли. Топіру він бире́ сибі такий сьвіде́рок, сокирчину за по́йас і йде ў сьвіт. І прийшоў сибі мо' до тре́тього села́ і про́сить сьа на́ніч. (То йа вам ўже обмилиў, чека́йте...) Він ту шкіру росстелиў і му́х насьіда́ло там мо́же два цетва́рі на ті шкірі. Він ф шкіру завйаза́ў і на плечі й да́льі. Ну, йак прийшо́ў там, та й дупіру про́сить сьа ў хло́па на́ніч, — хло́па нима́ ўдо́ма́, пойі́хаў ді Льво́ва с пашне́йу (то коли́сь не було́ ко́льіўі), тупіру жінка та ка́же: „Ни мо́жите почува́ти, бо чоловіка нима́ ўдо́ма, ни ма́йу де положи́ти вас спа́ти“... — И він пішо́ў от та́-йако́и ў ме́ни на стрих спа́ти, на хатньу́ гору́. Топіро надійшо́ў до не́йі йі́йі коха́ний, вони сибі там стали йі́сти й пи́ти, забаўльа́ти сьа йі веселити сьа, а той слу́хайи на горі, шо то ро́бить сьа. І ста́ў вертьіти дзьуру́ бес сьцьіль і дивити сьа́, шо то ро́бить сьа. Так він ди́вить сьа, — а вони сибі госцьа́ть сьа і весельа́ть сьа, а він то фсьо ба́чи. І надйіжджа́йи чоловік з доро́ги, ка́жи на дворі: „Птру! ньіби по па́ньски коньі спиньа́йи, і прихо́ди до ха́ти (чи там до і́зби мо'на написа́ти, то всьо́ йідно́)“ — а жінка ху́тко до ліжка, слаба́. [Ну, коли́сь до Льво́ва пойі́хаў тай ба́вну сьа дьві-три

недьільі, а жінка шо хоче, то й роби.] А він каже до жінки: „Давай вечерати! А вона стала дужа стогнати, жи вона бардзо хора. І він до пийца —: нима ньіц, тілько йакась вода кипіла, — і каже до нейі: „Давай шо йісти!“ А вона стогни і кажи, жи вона бардзо слаба, жи ньіц ни варила. А Йван (то Йвап називаў сьі, той, жи на горі) тойи побачиў і закашльаў. А він, той хлоп, каже: „Зьльізай, хто там такий“. — А вона каже: „То прийшоў подорожьньий, жиб йиго переночувати, і йа казала, жиб він пішоў на гору спати“. — А він кажи до нейі: „То ти не мала де йиго положити ф хатьі .. Зьльізай сьуди, подорожьньий, шо ти за йідеш?“ А він зьльізайі і тьагне за собойу свойі праўдачі, і прийшоў до хати і каже: „Слава Боу!“ чи: „Добрий вийчур! Госьцьі до нас!“ Привитаў йиго ў хатьі і каже: „Даўбим вам шось такого підвечіркувати, та нима шчо“. І питайи йиго, шчо він майи ф ті шкірі. А він каже: „Праўдачі“. „Заворожіть миньі шчо!“ каже. Каже: „Йакась біда ў хатьі, жінка слаба“ — то йа вам дам, шчо ви хочите“ — так той хлоп казаў до того Йвана. А він штурхнуў рукойу по того пудла, мухи загули, кажи до него: „Дивіть сьа ў пийц, там біда силит за дровами далеко“. — Хлоп до пийца, витьагайи макітраку —: гусак такий крепкий, 'но ноги задер! — а вечерати не було шо... Він каже: „Ано, шче шчо загадайти!“ Ше раз штурхнуў і каже: „Дивіть сьа ў кобицьу[1]), там шче більша біда йи“ — а там стойала фльашка горілки нагрітойі з медом солотким, уже с тим коханцем ньіби сибі напивала сьа. Витьагнуў на стіл і стали собі напивати сьа. Ак собі підпилий і добре закусили —: „Но, — каже — куме, шче шо загадай! Шчо ти хочеш, то йа тибі дам!“ Каже: „Дам тобі сто ріньских і шо ти будиш жадати, 'но скажи миньі шчо, праўду, шчо ў мени за біда ў хатьі“. Каже: „Ше йідну біду майиш, під подушками сидит“ (то булй такі пальаницьі на масьльі, там вона положила). Він до подушок и витьагайи дві пальаницьі огромних таких, жи на самих йайцьах і масьльі печені. А вона стала дуже стогнати і плакати і не хоче дати, каже: Там нема ньічого. А він не слухаў йійі, ўпхнуў і забраў то спід подушок. І стали сьа дужи сьмійати, жи майут чим закусувати і шчо пити. (Уже гусак, пальаницьі і горілки фльашка). А той коханиць, то сховала йиго в шафу (йак то ў мени в сьіньах), він буў розібраў сьа до нейі, і йак той заптрукаў, і вона сховала йиго ў шафу. Іі каже до него: „Шо ви за то хочите?“ Дайи йіму сто ріньских і фіру пасьньі, з десьіть корців, пару коньі, и він ньіч не хоче, 'но шче хоче ту шафу, а вона не хоче дати, 'но плаче, бо там уже той сидит у шафі. Вона ни хоче дати йіму кльуча до шафи, а вони до нейі, кльуч видерли и берут

---

[1]) — лавка.

на фіру и виносьать ту шафу, на те збіже кладут; и Іван бере батіг і йіде до свого дому, повертайи назад. Прийіжджайи] до дому и бере виймайи того пана ш шафи і обмастиў його саджоўу, (ньіби голого, сорочку здньаў з него й сподньі), зробиў з него дьілька. И везе його на йармарок. И привіз його, а жиди кажут: „Шо ти везеш, Йване?“ А він каже: „Шо дасте? — то йа вам покажу, — бо йа везу сьвйатого Йоба“. — „Шо ти хочиш“ Йіван? Кажи: „Сто рйньских“. — Жиди скинули сьа і зложили сто рйньских і дали Йіванові. Йіван каже —: „Обступіть таке велике коло, бо йа його вам випушчу, жибисьте подивили сьа, бо він фтьіче“. — Жиди обступили велике коло, і каже: „Тримайте, бо йа його випушчу, зара буде фтьікаў, дивіть сьа добре! Вітчиньайи шафу і виходи той сьватий Йоб, такий великій йак майи бути. Йак Йван йіму дасть шось два батоги по голім тьіль, йак він шурне поміже жиди, йак жиди скричать: „Гвафт! сьватий Йоб втьікайи, тримай!“ — йак шурне по каміньі, аж вода пішла... Жиди закричали, малошо видьіли, — а він кричит: „Диви сьа добре, тримай!“ — Но, і він ўтьік. Йван каже: „А йа вам казаў, було тримати“... — Йіван бере гроші до кишеньі і завертайи коньі і йіде до дому, — ўторгуваў сто рйньских за сьватого Йоба! І зайіздит до свого села, зайіхаў перед коршму і фстаў, і зльізайи, йде до коршми. І там було кілька хлопіў тей він хлопам купиў горілки і ка: ‚Диві сьа, кілько йа майу гроші!‘ А хлоп рано сказаў вітові, жи Йіван буў такий бідний, жи він майи тілько гроші і такі файні коньі —: де він взьаў, певне фкраў. Рано йідут сьіваки до Йівана і питайут, де він то набраў, того добра. А Йіван кажи: „Видьівись ту корову, шо йа маў, — то йа йі заріваў і за ту шкірум тільком вторгуваў, жи то фсьо майу“. — А віт кажи: „Ўа буду різаў“. — а присьажний кажи, жи: „Ўа, — то ми вторгуйим тілько гроші, шо Йіван“. — І віт поріваў шіснайцьіть штук худоби і повіз на йармарок шкіри і ледь вторгуваў пйать рйньских. І приходи до дому і зводи ті врадньі і кажи: „Треба Йівана фтопити, бо йа замарниў тілько худоби“... (Той Иван був такий фильозоф) І приходьать до Йівана і берут у мішок і везут топити (тодьі вольно було, тодьі не так йак тепер —: до суду подавай, — тодьі шо віт сказаў, то те так було.) І зайізьдьать перед коршму і везут Йівана в мішку топити, — пішли собі до коршми, Йівана заставили на возьі ўу мішку. А Йіван дивить сьа —: йіде такий маркитан, йак то колись ходили с пудлами такими, жи носили матеріўі. А Йіван кажи без мішок: „Йа не ўмійу ньі читати ньі писати, хтьать мине за круль обібрати!“ — Маркитан слухайи і преступайи блишши і кажи: „Вильізай, йа піду“. А Йіван живо з мішка, маркитан розібраў сьа тай до мішка; а Йіван за те пудло тай пішоў до дому. А ті хлопи два виходьать с коршми і берут і йідут його топити.

Прийшли до води, розмахали і кинули ў воду. А Йіван прийшоў до дому і стаў розвішувати феьўда по дворі ті ўсьі матеріїі, там було много... А рано пішоў віт питати сьа, чи фтопили Йівана, а ті кажут, жесьмо фтопили. А Йіван запалиў льульку на доўгім цибуху і спацируйи собі по своїм городьі. А льуди то побачили, пішли до віта, кажут: „Йіванасьти фтопили, а він, подивіть ся, шо він то вирабльайи — де він то набраў?“ — А приходи віт до него і каже: „Де ти то набраў?“ А він кажи: „Там, де мене фкинули, ф ту воду, то там було на кілька брикіў, але йа ни міг забрати, шо-'ном доньіс“. — Віт роби раду і кажи: „Видьіть мине там і будете кидати ф ту воду! Але возьміть за ногу линвойу, бо йак йа досьць наберу, то йа буду ворошити сьа й будете мене тьагнути“. — Чекайут вони годину, витьагайут віта, — а він вже посиньіў, так набраў матеріїі. Візут до дому; — нима ньі матеріїі, ньі ньічого, 'но віт утопльаний. І так то віт своїм безумним розумом скіньчиў житьа. Жінка бідуйи, а Йван пануйи. — Кінець.

Записано в Клекотові брідського пов. від господаря Демка Рицара в серпни 1894. р.

Пор. Жите і Слово IV, 180—181; Етногр. Збірн. VI, 239—244.

8. Спритний злодій.

Було три брати, — два було ньіби так усьцьіви, а йіден буў дуже злодьій великій. Пішли ўони сибі під льіс і веде чоловік короўу, а він каже: „Йа йі ўкраду, ту короўу“. Каже: „Йагжеж ти ўкрадеш йіму з рук, йак він веде за мотузок?“ А він ка: „Ўкраду“. — Взьаў він побі на перед, скинуў чобіт, взьаў той чобіт завальаў і покинуў на доровьі. Той хлоп веде ту короўу і дивить сьі —: чобіт лежит іно тілько йіден, і той завальаний. І каже: „Взьаўби йа його, але шо йа буду робити з йідним чоботом?“ Взьаў його і покинуў і пішоў. А він побі наперед і взьаў дрўій кинуў на дороў. Той прийшоў до дрўо тоо чобота і ка: „Оў, шкода, жибим буў взьаў тамтой, буўбим маў два! І так миньі тре вернути сьі по тамтой“. — Взьаў хлоп привйазаў короўу до дерева і вернуў сьі по тамтой чобіт. Злодьій прийшоў, короўу взьаў тай повіў до льіса. Завіў ў такий гушчак великій, даў тим двом —: „Озьміть — кае — йі заріжти і шкіру здеріть і мньасо беріть печіть, будем йісти“. — Взьали короўу зарізали, взьали йі шкіру здерли, — взьаў голову відрізаў і заньіс у багно фстромиў і сам вийшоў на дорогу. Іде той хлоп, плаче. —: „Чо ви, дьатьку плачити?— : „А — кажи — сину, вівім короўу і здибаўім перше йіден чобіт і йа його покинувім, потім йакім здибаў другій чобіт, шкода миньі зробило сьі і вернуў сьім

по той чо́біт, коро́ўум привйазá́ў і хтось мипьі ўкраў“...—: „Ой, — ка́же — дьáтьку, йа ві́дьіў во́нде у багньі ʼнотілько головá з вáшойі коро́ви“. А сам прийшо́ў до тих двох і ка́же: „Бу́дете ви ві́дьіти, шчо йа з не́го шче й соро́чку возьму́“. — Хлоп прийшо́ў, розібрá́ў сьі чи́сто, вльіз коро́ўу витьагáти, а той прилетьíў шмáтьа взьаў, забрá́ў фсе тай взьаў тай фтьік. Хлоп прихо́ди —: „Бійньу мойá, чо ти там зайшлá?“ — йак взьаў за ро́ги, йак те́ньґо хтьіў потьагну́ти, тай сам упá́ў ў боло́то с те́йу голово́йу. Тай вильіз тай кáе —: „Но, то коро́ўа ді́стáла сьі ў багньí, а головá відірвáла сьі“... — Взьаў той го́лову тай пішо́ў го́лий. А той кáе, — прийшо́ў до них зноў, до тих двох і кáже: „Ви вас двох то́о мньáса ни бу́дити йі́сти“. А ўоний кáут: „Чому? Ми тибí — кáе — ни дамо́...“ — „Але — кáже — ви ни бу́дити йі́сти“. — Взьаў пішо́ў від них, ві́різаў сибí до́брого дубо́ўо патикá і взьаў ту шкíру, йак врíже по ті шкíрі те́йу вальуго́йу, — і кричи́т: „Ой, ой, ой, дьадьу́ньцьу, то не йа коро́ўу ўкраў, то мойі брати!“ Йак зноў врíже, і зноў кричи́т. Тамті почу́ли —: „Оў, вже — кáже — бйут йиго́! Відрікáймо сьі — ка — фсього́, фтьікáймо! Нех він — ка — скажи́ть сьі, нех йіго́ забйу́т, — хоть ми живí поўтьікáйим“. — Тамті поўтьікáли ʼбі́два, а він прийшо́ў до то́о мньáса, сьіў і йісьть. Зьіў мньáсо і сьмійá́ў сьі з них, — жи ўоний такí ду́рньі були́.

Записано в Берлині від господаря Миколи Кравіцкого 30. липця 1894 р.

Пор. Драгомановъ 343—344 (далї причеплено иньший мотив).

9. Родимий злодїй.

Буў бáтько, маў три сини́. Бере́ йіх бáтько, веде́ до льíса, — а фáйний льíс буў, фáйні, про́сті деревá, — він йіх привíў до льíса, прихо́дьать —: про́стий дуб стойíт. Ка до сина: „Шо́б би тото́ було́?“ Кáе: „Тáту, тоби були́ до́брі клепки“. Він кáже: „Ну, то йа тибе дам до боднарíў, бу́диш фчи́ти сьа за боднарá“. — Іду́т дáльі, стойíт там криве́ де́рево, — він зноў питáйи то́о дру́оо, кáе: „Шоб то було́?“ — „Тáту, тоби булá кульбáка до коньá“. Кáе: „Йа тибе дам до римарíў, то бу́диш сáтльар (жи сьíдла ро́бит)“. — Йдут дáльі, стойíт зноў такá ли́па дуплáва, — той тре́тьий кáже: „Тáту, то йакби шо ўкрáсти, то бу́лоб до́бре сховáти“. Він кáже: „Ну, то ти, си́ну, зло́дьий бу́диш, — жиб ти буў ни вроди́ў сьі! Ну, йак тибе́ — кáже — Бог навіди́ў, будь зло́дьий“.

Прийшли до до́му, прийшо́ў до них сусьíда, а бáтько то росповідáйи, жи він води́ў сини́ в льіс і той казá́ў, жи бу́ди такий, а той такий, а той

наймéнший то буди злóдьий — так сусьíды роскáзуйи. Ну, і по силы́ пшло́ гáсло там і кеьондз дочу́ў сьі і казáў закли́кати йиго́ до сéби той кеьондз, — а той кеьондз буў ду́же запáшный, маў з дéсьатиро кóний, корови́ фáйні, там дáльі, йак в ґосподáрстві: шо йи, то дóбре. Кáже до тóго, йак йиго́ закли́каў до сéби, тóго, жи йиго́ за злóдьийа ўбібрáли, і кáже: „Коли ти йи, си́ну, такий, жи то злóдьий, ўкради́ ў мéни шчо“. Він кáже: „Ни бу́дут йіґóмосьць гньíвати сьі?“— „Ньі, шчо хоч — кáжи — ўкради́, абись украў, то йа тибі — кáжи — дам грóші“. — Но і пішóў той віт кеьóндза, той злóдьий. Чикáйи він до вéчіра, пішóў до коршми́, взьаў сибі льітру польіту́ри (гокови́тки), взьаў сибі з ґáрнець муки́ ў торби́ну, взьаў сибі вйáску горóхвин і влыіз ў середи́ну і ўобшмóтаў сьа ти́ми горóхвинами і качáйить сьа до кеьóндза на подвíра, під бра́му ньíби то, ў вéчір, в ночі. Той кеьондз, маў тéньґих штúри собáки. Але він прикачáў сьа вже на подвíра, — а той кеьóндз вже собáки з вéчіра поспускáў, йак то нáвіч — і качáйить сьа на подвíрі ти́ми горóхвинами, а собáки до нéго туй-туй, туй-туй фкуси́ти, — але ньіц йіму ни зрóбльать, бо він в горóхвинах. Прикачáў сьа він до тóго кори́та, де кеьондзовá давáла ґу́сьам йíсти, і понасипáў гокови́тки і насипаў муки́ і накалатáў і даў тим собáкам зьíсти. Йак ті пси понахлéпчували сьа, тай попили́ сьа ду́жи тай позасипльáли. Ну, він берé ті пси по йідно́му і тьáгне на дзвіли́цьу, і взьаў собáку ку́жного за фіст і привйазáў до мотускá до дзвóніў. А сам зльіз і пішóў там, де стойáть вíўцьі, і взьаў зарíзаў баранá йідно́го і добу́ў з нéго мáцька тóго, жи то йи ў середи́ньі такий тéньґий, і положи́ў на подвíру; а сам пішóў до стáньі, де спáло штúри наймиті́, а до ку́пи гóловами, взьаў кавáлок шпаґáта і зйазáў йім волóсьа — булó дóўге — фсьім штирóм до ку́пи. І вийшоў на двір і взьаў того мáцька і прийшóў, добу́ў сьа до ку́хньі, — а там спáло дьві ку́харки на лíшку — і він взьаў тóго мáцька фки́нуў межи них. Прихóди дáльі до покóйу, де спáла йíмосьць з йіґомóстим, — булá дьішка рошчи́ньана з рошчи́нойу, і він взьаў вильаў межи них, ньíби в лíшко. І взьаў і пішóў до дóму. Пробу́джуйуть сьа наймиті́ у піў годи́ни і бйуть сьа до смéрти, ка: „Пусти́ гíру!“ — і так бйуть сьа, жи ледь тéплі. Бу́дьать сьа кухаркú на той крикі мáцуайт в лíшку, жи лежи́т шчось слисьóкого, і кáже йідна́ до дру́гойі: „То ти́ мáла дити́ну!“ — „Мóи то ти́ мáла?“ — і зноў бйуть сьа. Пробу́джуйить сьа йіґóмосьть, давáй з йімóстейу свари́ти сьа. Кáже йіґóмосьть до нéйі: „То ви́ то зроби́ли“ — а вонá кáже: „Ньі, то мóжи ви“. — Йак сьа попробу́джували пси, повиси́пльáли, йак стáнут дрáпати за піллóгу, йак стáнут видзвóньувати, жи відголось íде на цьíле селó. Йіґóмосьть вихóди, хто такий дзвóни, íде до наймитíў —: наймиті́ поби́ли сьа на смерть і шче бйуть сьа. Прихóдит до кухарóк —: і кухаркú бйуть сьа. Нимá когó по дьакá післáти, шо то

за чу́до, жи так видзво́ньуйи. Чика́ли вони́ до ра́ньа, шо то за чу́до бу́ди. Вже то прийшо́ў день, пішо́ў йіго́мосьть до дьака́, — а то йіго́мо́стеві соба́чки дзво́ньать! Прихо́дьать до наймитіў, — наймити́ зале́дь тро́ха те́плі, йіде́н дру́гого побиў на смерть! Прихо́дьать до ку́хньі, до кухаро́к, — кухарки́ спраўду́йуть сьа (свара́ть сьа), - до те́йі дитйни ди́ўльать сьа, а то йи ма́цьок з барана́! Посила́йи йіго́мосьть по то́го Йіва́сьа, дайу́т йіму сьньіда́ньа і десьа́тку в ру́ку і кажу́т: „Типе́р йа тибе́ сам похвалйў, жи ти до́брий злодьій. Типе́р йди і кради́, по́ки бу́диш жити“. Кіне́ць.

То буў доніру раз зло́дьій му́дрий, жи пси бу́ли і він добу́ў сьа і шо хтьіў, то зробиў!

Записано в Клекотові Брідського пов. від господаря Демка Рицара в серпни 1894. р.

Пор. Рудченко I, 196—198; Афанасьевъ III, N. 219 і IV, стор. 496—502; Dobšinsky, 263—274; Grimm, II, 350—358; Wolf, 397—403; Zingerle N. 18 і 29; Jülg, гл. XII; Hahn, I. N. 3 і II, ст. 181—2; богату літературу сеї і попередньої казки див. Cosquin, II, 271—281.

10. Учений злодій.

Буў хлоп і маў три сини́. Тей ка́же: „Ну, йдьіть, сини́, де на робо́ту“ — тей вони́ пішли́. Тей поприходи́ли, тей ка́же до того найста́ршого: „Чого́ ти́ наўчи́ў сьа?“ Той ка́же: „Краве́ства“. А до то́го середу́шчого: „Ти чого́?“ — „Ше́ўства“. До то́го наймоло́тшого ка́же: Ти чого́?“ — „Йа — ка́же — наўчи́ў сьа злодьійства“. — Тей там буў таки́й пан, він каза́ў: „Чи ти ўкраде́ш ў ме́не лошака́? — він ка́же — йак ти таки́й до́брий зло́дьій, то ўкради́ ў ме́не лошака́“. — І той взьаў, посади́ў на коньі йідно́го, а йіде́н за гобро́ть трима́ў, а йіде́н за хвіст і наўко́ло то́го коньа́ стойа́ли вартіўники і ў бра́мі стойа́ли, жиби ни прийшо́ў на двір. Той вбраў сьа сибі́ по па́ньски тай прийшо́ў на те подвіри, — там ду́же було́ шмат слу́гіў, тай не маў йак. Пішо́ў до коршми́, купи́ў горі́лки, прийшо́ў до них тей ка́же: „А ше не приходи́ў той зло́дьій?“ Вони́ дума́ли, жи то той пан, тей ка́жут: „Ньі шче, ше не приходи́ў“ — А той пан каза́ў: „Йак ўкраде́ш ў ме́не то́го коньа́, то йа тибі́ дам сто ри́ньских“. — Тей він йім даў горі́лки, той зло́дьій, ка́ждого ўпойі́ў, і йідно́му врі́заў поли́, йідно́му шта́нки, йідно́му рукава́, а то́му, жи трима́ў за хвіст, то даў йиму ку́клу пра́дива — у ру́ки, а сам взьаў то́го коньа́ тай пові́ў. На дру́гий день прихо́ди пан — а вони́ поўпойувані, а коньа́ нима́. І ка́же до не́го: „Коли ти таки́й до́брий зло́дьій, то ўкради́ ў ме́ни си́ґнет“. — Той пішо́ў на цвинта́р,

ви́копаў мерцьа́ тей пхаў без вікно́, де той пан сидьіў, бо той си́ґнет, лежаў у вікньі. Взьаў то́о тру́па фстроми́ў, а той пан відітьа́ў го́лову тей фтьік до дру́гого поко́йу, бо затьакаў сьа. Тей той взьаў той си́ґнет і пішо́ў, а то́о тру́па назад запьіс там у гріб тай пховаў. Ўстаў пан ра́но —: нема́ си́ґнета! Тей ка́же: „Йак ти таки́й, то ўкради́ миньі мойу́ жінку". — Той взьаў, запріг ко́ньі злодьій, прийшо́ў ў ночі до те́йі па́ньі тей ка́же: „Ходи́ сьада́й, пойідемо на спа́цир!" — тей взьаў завіў йі аж до пе́кла. Прихо́ди пан —: нима́ па́ньі. Пішо́ў до не́го —: „Де па́ньі?" Той ка́же: „О, не бу́деш ти ви́дьіў свейі па́ньі"... Той ка́же: „Йа дам тибі полови́ну сво́го майна́, але привези́ миньі". Ка́же „Йа завіз аж до пе́кла, але йак даси́ш, то йа тибі піду́ приведу́". — Тей той пойіхаў гет до тих злийдухіў, аби віддали́ па́ньу. Ка́жут до не́го: „Чека́й, нехпо прийди той найста́рший Антипко, то піде́ш з ним ў чи́сте по́ле перебіга́ти сьа, хто швийдший". — „О, ти дурний, — ка́же — йа ма́йу таку́ дити́нку, шо 'по ўче́ра ўроди́ла сьі, то ўоно́б тебе́ перебігло". Ка́же: „Йди ти ўпере́д, то йа пу́шчу ту дити́ну". — Назваў йиго́ Йацком, — а то за́йаць. Той чорт пішо́ў ўпере́д, тей той йак пусти́ў за́йацьа за тим злийдухо́м, і перегна́ў той за́йачик то́го злийдуха́. Кричи́т злийдух: „Чика́й, чика́й, Йа́ньу!" — той за́йаць ше гірше ўтьіка́йи, бо бойіть сьа. Ті прийшли́ до пекла́ тей питайуть сьа то́го Антипко, ка́же: „Хто ви́граў, чи ти, чи зло́дьій?" Він ка́же: „Зло́дьій ви́граў, бо він ма́йи таку́ дити́нку, жи воно́ дігна́ло і перегна́ло і таки́ вігна́ло сьа, і йа ни міг дігна́ти". — „Ну, так чикай, дру́гій Анти́пко нех прийде, то піде́ш ў чи́сте по́ле зноў друко́м ше кидати зельізним". — Ви́йшли ў по́ле тей той чорт пе́рше кида́ў. Йак кинуў тим друко́м чорт, аз засвистаў той друк. Фпаў той друк на зе́мльу, тей той ка́же: „Ну, тепе́р ти ки́дай! Він ка́же: „Ти дурни́й, йакби йа кинуў, тоби — ка́е — шче ви́шче вилетьіў і застра́гби ў зе́мльу. Йа ма́йу ў земльі тако́го дьа́тька, жи за́ра той друк потьагну́ўби і с тобо́йу — ка́е — та́мби сьа свари́ли за той друк". — Ну, тай чорт не хотьіў друко́м кидати, тей зноў зло́дьій ви́граў. Але ка́же: „Чека́й, ше с тре́тьім Анти́пком підеш — ка —, хто льіпше засви́шче. Йак ти льіпше засви́шчиш, то йа відда́м па́ньу тибі". — Йак той засвистаў, то аж ли́стьа литьіло, той чорт, тей той ка́же: „О, дурни́й, йакби йа засвистаў, віт те́бе — ка́е — ли́сьтьа литьіло, а від ме́ни гильа́ки литьілиб і тебе́ запа́морочиўбим". — Тай взьаў завину́ў йіму го́лову радни́ною, ка́же: „Ни бу́диш чуў, йак йа буду свистаў так ду́жи". — І взьаў до́біньу тей йіму́ го́лову розби́ў. Розвйазаў йіму го́лову, чорт ка́е: „Йа засвистаў, а ти ше льіпше! Від ме́не — ка́е — ли́сьтьа летьіло, а віт те́бе гильа́ки і мене́сь запа́морочиў". — Ну, й зноў зло́дьій ви́граў. Але ка́же: „Ну, йди ше, чійі йайцьа моцньійші". — Тей злодьій взьаў молотка́, тей той по-

ста́вну на пиньку́. чорт, свої́ ййи́ця, а той йак молотко́м врі́зау̌, тай аж россько́чили сьі. Тай прийшо́у̌ до пе́кла тай вже віддали́ ййиму́ па́ньу.

Записано в Боратині Брідського пов. від пастуха Кіндрата Левчука 4. серпня 1894. р.

До новелістичної теми (її літературу див. при попереднім н-рі) прилутано оповідане про сперечку чоловіка з чортами, що звичайно оповідаєть ся окремо, пор. Вѣновъ II, 370—376; Афанасьевъ т. III, 331—340 і IV, 496—502; Рудченко, I, 67—69.

11. Про наймита, що любив ґецкати ся.

То такий бу́у̌ хлоп, ожени́у̌ сьа і мау̌ ду́же файну жінку; але та жінка йиго́ ни хтьіла льубйти до́бре і у̌се сибі видава́ла, що слаба́, — і ньіколи ни міг ййиї збадати, шчо ййиї таке́. Але сусіди ййиму́ приставу̌льа́ли, прошчо́ вона́ така́, шчо вона́ йиго́ ни коха́йи. Але він ййиї зачау̌ за те́йи там питати, зачау̌ гри́сти, ка́же: „Чому́ йа не ма́йу с тобо́йу так йак ги́нший чоловік із жінко́йу жить́а?“ — Ка: „Та йако́ж ти — ка — жить́а хо́чиш із ме́ни? Те йа дльа те́би до́сить до́бра...“ Ка: „Та чого́ до́бра — на́віть мині́ ньіколи до́бро́йі стра́ви не звари́ш, ньі хльі́ба не спече́ш“. У̌на ка́е: „Ти такий нерозу́мний, ка́жеш, шчо йа тибі ни зварю́, аньі не спечу́ до́бре, — а то́му вла́сньі твойа́ вина́...“ А він йі ка́же: „А дльа чого́ж мойа́ вина́?“ — „Ти сьа раху́йиш бога́ч, поль́а́ твойі у̌сьі понад доро́гу, а йак засьі́йиш пасьньу́ йаку́, то — ка́же — хто йде понад доро́гу, то хо́четь сьа ййиму́ на сто́рону, то йде на твойу́ пасьньу́, — і ти хо́чиш, шоби хльіб удау̌ сьа...“ Долу́мау̌ сибі той хло́п, ду́майи сибі: „Пра́у̌да...“ Йак найху́тши зі зло́сти пішо́у̌ на свойи по́ле, де над доро́гойу бу́ло, і ка́же: „Бу́ду сидьі́у̌ бода́й цьі́лий день, а му́шу десь зба́дати тако́го, шо йа тілько свойу жінку, таку́ до́бру, а через не́го тілько ййиї ментро́ги робі́у̌...“ І сидьі́у̌ ду́же до́у̌гий час, аж на шча́сьтьа йиго́ йшоу̌ молодий хлопа́ка і так зробйу̌, жи пішо́у̌ у то́йи жи́то сибі на сто́рону. Він зі зло́сти злапа́у̌ то́го хло́пцьа і зачау̌ йиго страха́ти, зачау̌ йиго би́ти, ка́же: „Йа у̌же черес те́бе, вра́жий си́ну, тілько часі́у̌ свойу́ жінку так гриз, таку́ ментро́гу йі робі́у̌..“ Ка́же: „Бій сьа Бо́га чоловіче, не бий мене, йа у̌же за ту ка́ру бу́ду у̌ те́бе рік служи́у̌. Він ка: „Ти у̌ ме́ни ни бу́диш, бо мойа́ жінка слаба́ за́у̌ше, ньіколи ни вари́т до́бро́йі стра́ви, ньі хльі́ба ни мо́же спечи́...“ — „То — ка́ — бу́ди у̌сьо до́бре, абйсьте мене́ слу́хали, і жа́дно́йі пла́ти від ва́с не хо́чу..“ — Й той ґоспо́дар ййиму́ так приобіцьа́у̌, шчо йиго́ буде слу́хау̌, то́го на́ймита. Приві́у̌ йиго до до́му, — йак жінка нагльа́нула, йак зача́ла се́рдити сьа на то́йи, ка: „Йа то ни мо́жу с тобо́йу вйвести путьа́, ни вдужа́йу, а ти ше йакісь волоцьу́ги

сьтьагáйиш...“ Але не моглá тóйи вітпéрти, мýсьіў востáти хлопáка. Кáже до нéго ґоспóдар: „Пілéм горáти“. Але кáже йімý той наймит: „Прнобіцьáлисьте миньі, ґоспóдару, шчо бýдете менé слýхати, — а йа бýду зáўше сибі, йакно такá планéта прийде, бýду сьа ґéцкаў“. Ка: „Та ґéцкай сьа, чóрт тебе берй ўже, — йа тибí платúти йіднáкоўо ни бýду“. — І пішлй горáти, пáру раз гобійшлй тай хлопáка взьаў тай поґéцкаў сьа. А до тóйі йигó жíнки ходúў кеьондз і ни той час він ўже буў там ўдóма коло йигó жінки. Йак жінка нагльáнула, шо той наймит уже біжит, кáже: „Йіґомосцýньу, летит уже та йакáсь волóка, шчо мій ґоспóдар принйаў, — трéбаби десь жиби сьа скрити жиби то ўсьі ворогй ни знáли“... Дýже корóткій час буў, не маў бідний понйско де сховáти сьа, і ўльіз піт пóсьтьіль. Наймит йак прибіг на двір, набрáў оберéмок дроў і нисé до хáти. Зачáла жінка, та ґосподиньа йигó, кричáти на нéго: „Йа то мýшу сьа трýдити коло тéбе, шчоби тибé нагодувáти, а ти трáтиш чáс. — чогó ти прибіг до дóму?“ — Чиж йа сáм прибіг? Хмáра йде, казáли ґоспóдар попрáтати дрóва, бо ви не адýжайите...“ Йак бóхне дровáми насéред хáти, і по польіньі кидайи попіт постéльу, але так, шоби кýждим міг удáрити тóго кеьóндза. Йак вйкидаў ўсьі польіна, дýжи тéньґо стоўк кеьондзиска; і побіг назáд на пóле.

На дрýгій день пішлй зноў із ґоспóдаром горáти. І він зноў сибі поґéцкаў сьа ў день до дóму. Прибіг до дóму і на той час зноў кеьóндза застáў. — „Ой, — ка — ни бýду сьа йа ховáў там піт ту пóсьтьіль“... Ка: „Льісьте сибі під раднó на лíшко, йа накрийу“. — Він на свойй ишчасьтьа сховаў сьа там, хирьáка. Йак прибіг той наймитóк до хáти, зачинáйи зноў ґосподиньа йигó з ним сварити сьа, йак пéрше. Ка: „Йакéсь мене нешчáсьтьа ту до вас принéсло! Такóо чоловíка дóброго мáйите, жи атк вас жáлуйи зáўше, і казáў миньі, жиби прибіишчи і вйтрінати дýже тóйи раднó, бо ту дýже порохй йи, вам шкóдит“. — „А йдй, врáжій сйну, та дé будеш вйтріпуваў!“ — Але він ни слýхаў, йак возьмé дручиска, йак зачнé по тім радньі бйти, і так дóсить тíлько биў, шо ўже аж ни тре було бíльши... І сам назад побіг на пóле.

На трéтьій день зноў пішлй горáти (то богáч буў, шмат польіў маў). І зноў сьа поґéцкаў. Але прийшóў він, кáже: „Ни пíдý йа ўже до тéйі хáти йакóйісь заклятóйі, бо ўже бéз два дньі дóсить від мéне здорóўльа відібрáў, — бýду ў сьіньох трóшки з вáми“... І востáли собі ў сьіньох там обóйи собі розмоўльáти. Йак нагльáнуў кеьондзиско, жи той ґéцкайить сьа, — ка: „Льісьте, йіґомосцýньу, ў дьішку на горý ў клáки“. І він так зробиў: ўльіз там ў дьішку піт ті клáки. Йак той хлóпец прибіг, наймит —: „Казáли ґоспóдар, шчоби клáки взьáти, порвáли сьа дýже мотускй, ни мóжна доробити дньа на пóльу“. — Кáжи: „Чикáй, йа пíду тобí самá возьмý тих клакíў“. — Наймит ни слýхаў, сам польіз, прогорнýў

кла́ки, йак зачине́ ксьондзиска рва́ти за воло́сьа, за твар, — і ті́лько рваў, по́ки сьа ни зміг, І пішо́ў наза́д сибі́ на по́ле.

Але зьльіз той ксьондз, с тейі дьішки ви́льіз, ка́же: „Госта́тньій раз йа ўже до те́бе ту ходи́ў, — йакби до́ўше сьа прийшло́ ходи́ти, то житьа́ тре́ба скінчи́ти. Ньіколи ни піду, бу́ду ўже ґоспода́рки гльадьіў све́йі ўдо́ма“. (То колись даўньійших часіў то ксьондзи́ роби́ли, гора́ли ў по́льу). — „Де́ж ви бу́дите, йіґомосцу́ньу, — пита́йи та́йа ґосподи́ньа — за́ўтра, бобим сьа ра́да хоць повидьіти з ва́ми“. — Ка: „Піду́ собі гора́ти“. — І так зроби́ў, пішо́ў гора́ти на дру́гій день. Она́ пита́йить сьа: „Йакби йа вас могла́ спізна́ти з далеку́, бо ви так бу́дете стру́джані таке́йу пра́цейу, — йабим шо́сь зготува́ла, жиби вас... занести вам і вас покріпи́ти“. — Він йі сказа́ў призна́чене місце, де він бу́де —: „А з ре́штойу — ка́же —: до́бре бу́деш диви́ти сьа, бо ў ме́не йи кра́сий бик“... — І на дру́гій день пішли́ той на́ймит іс свойі́м ґоспо́даром гора́ти та́'же. Ка́же той наймит до то́го ґоспо́дара: „Нам миньі, ґоспо́дару, ґосподи́ньа наша ви́несут ду́же до́брій гобід. Алисьте миньі прибіцьа́ли, шо бу́дите мене́ слу́хати, — ни зломі́т сво́го сло́ва. Озьміт скиньте штани́ска і обвйажі́т то́го бичи́ска„. — І він так зроби́ў, обвйа́заў білими штана́ми то́го бика́. Не́сла та ґоспо-ди́ньа обід дльа то́го ксьо́ндза і наглья́нула кра́сого бика́, ду́же бли́сько зближала сьа до сво́го чоловіка. Ка́же на́ймит: „Ви́дите, ґоспо́дару, несу́т ґосподи́ньа обід“. — Він погльа́нуў, ка́же: „Чу́до йаке́йісь, йаки́йсь випа́-док до́ма стаў сьа, жи ўона́ така́ слаба́ і потру́дила сьа сьуди́ на по́ле“. Йак прийшла́ бли́сько, вже не могла́ йна́кше зробити, хоцьа́й не з до́брого се́рцьа, але му́сьіла той обід відда́ти дльа сво́го чоловіка. Вона́ ка́же йіму: „На, приве́слам ўже тибі́, тро́шки ўже миньі ле́кши, — так на ме́не нарікайиш, шо йа тибі ньіколи не зготу́йу ньіколи йидзе́ньа до́брого...“ — Вони́ зача́ли собі обідати, але нидале́ко той ксьондз гора́ў та́кжи. Ду́же милим во́ком вона́ погльада́ла на сво́го ксьо́ндза, пита́йи йиго́: „Йаки́йто горе́ там?„ — Він ка: „Таш то на́ші ксьо́ндз“. — Тош то йони́ сьа стру́-дили бідні! Та́'жеби ўже чим сьа покріпи́ли, а ледво́ чи ма́йут де йаку́ стра́ўу с собо́йу...“ А чоловік ка́же: „Та Бо́у дьа́кувати, коли ти́ здоро́ва і приве́слась на́м, то йа возьму́ і занесу́ йіґомо́стеви кілька пиро́гіў“ (файні пироги́ були...) — Наймито́к ка́же: „Мій обовйа́зок за́ўше вас слу́хати, да́йти йа занесу́“. — І набра́ў пирогіў і понье́с до то́го ксьо́ндза. Ішо́ў через рільу́ до то́го ксьо́ндза і ку́ждеи пиріг, шчо возьме́, то розлу́пит, сир зьісьть, а вараницьу покине на зимльі. Прийшо́ў до ксьо́ндза —: „Йі-ґо́мосьць, та там та жінка та йака́сь, бідна та мойа́ ґосподи́ньа, прийшла до сво́о чоловіка, йаки́хісь пльо́ткіў таки́х на вас понаплеіта́ла, — таки́й ґоспо́дар мій ду́же зло́сний на вас, і гет рвеіть сьа с соки́ройу до вас бішчи, ка́же: йак прийду́, а йакбим йиго ни зла́паў, то бу́ду каміньцьі збира́ў і бу́ду ки́даў так за ним, а йа́кбим зла́паў, тобим скальі́чиў со-

кйройу тéйу [то відвáжний хлопчйско буў, тогды шапла́ріў дéсь не бýло (одии із присутних)]“ І кáже до ґоспóдара, прийшóў, кáже: „Просйли вас кcьóндз, шобисьте взьалй сокйру і там йимý шось коло плýга полá-дили [шийиґ буў такйй (одйн із присýтних)] — кáже: но йдыіт тéйу стéшкойу самóйу, шо йа, бо тудй найскóрши перейдéти.“ — Він йішóў тéйу стéшкойу і ті варанйцы зберáў і за пáзуху кйдаў. Кcьондз наглыá-вуў, ка: „Прáўду хлóпец казáў, збирáйи камінъцы ўже“... Але хлóпец сибі вйрваў сьа і ўже і поминýў ґоспóдара, і кcьóндз повйцыіў і зачáў дýже ўтыікáти. Але хлóпец повернýў назáд напротыіўко своó ґоспóдара і кáже: „Біжіт жйво, ґоспóдар, с сокйройу, бо кcьóндз лапáйи ройá, то казáў, йак бýдете йшли с сокйройў, жибисьте бігли, мóже сьáде на гильáцыі де, то відітнéте, але жибисьте дуже хýтко бігли“... — І побіг кcьондз у перéд, а хлопчйско за ним. Йак повернýў той хлóпец до тéйі свóйі ґосподйныі назáд, кáже: „Йакóйісьісьте бідй понароблыáли, та так ґоспó-дар мýсит гонйти сьа за тим вáшим кcьóндзом с сокйройу... От — кá — фтыікáйте, ґосподйне, бо йак ґоспóдар повéрни, то зі злóсти жиби вас ни дáриў“. — Йак вонá сьа вйрве, йак зачинé фтыікáти, — тóй наймитóк скйнуў с сéбе ўсьо шмáтьа і йійі вйпередиў і прибіг коли фіґýри, вйлыіз на дéрево і там сидыіў. Йак вонá прийшлá піт ту фіґýру, йак зачинé Бóга просйти: А покарáй того вóрога! Дé то за такóйу ўосóбойу во жиби він на посьміхóвиско гнаў!“ Але той нáймит йійі з дéрева кáжи: „Йа йіх покарáйу, — али прийдй до дóму, зварй дýже дóбрих три стрáви: вонй йак йіднóйі зыідьáть, то посьлыіпнут, твій ґоспóдар с твóйім нáймитом, а дрýгойі йак зыідьáть, то поглóхнут, а трéтьойі, то напрáўду поўмерáйуть“. — „А, дьáкуйў тибі, Бóже, жи йа почýла такйй гóлос, — ўже сьа свóйіх ворогíў позбувáйу“. І прийшлá до дóму і зачáла готувáти три стрáві. Йак прийшлй тійі с пóльа, вонá зачáла йім видавáти то йидзéньа. І пішлá наперéд до кcьóндза і росказáла кáже: „Ўже позбýду сьа ворогíў напéў-ныі, бом чýла на прáўду, жи йáк сьа стáне, — мóжите, йіґомоснýньу, прийтй напéўныі“. — „Та хібá йа ше піду́, áле відльа лыішойі безпéки то бýду собі ў дрýгі хáтыі“. — Але кáже той наймитóк до ґоспóдара: „Дýже дóбру вечéру будéм мáти, ґоспóдару, али бисьти минé слýхали, бо трéба нам спóсіб робйти“. — „То йá бýду — кáже — слýхаў тебé“. — Той пішóў, взьаў вйрізаў дýже велйку дйньу і зьаў розрізаў йі на двóйи і казáў, жиби він сибі під спóдныі взьаў, а наймитóк сибі взьаў (по по-ловйныі). — „Бýдем мáти три стрáві, ґоспóдару. Але йак зыімó йідну́, то йá бýду казáў: та йа не вйджу — а ви, ґоспóдару, жибисьте сказáли: тай йа не вйджу. А йак дрýгу зыімó, жибисьте сказáли, ґоспóдару: йа не чýйу — і йа скáжу: тей йа ўже не чýйу. А йак трéтьу зыімó, то ви на йідéн бік перекйньте сьа, а йа на дрýгій, і ўже поўмерáйим“. — І так зробйли. Йак ўже сказáў йідéн, шо не чýйи і не вйдит, дрýгій то сáмо,

так она́ побі́гла до дру́ойі ха́ти по то́го бі́дного ксьо́ндза —: „А йдьі́т, йіґомосцу́ньу, бо ўже споўнило сьа так, йак йа каза́ла“. (Ду́же смутни́м кінце́м сьа кінчи́т, — йак почу́йите те сло́во, то тілько доло́ньами спле́сните) — Але йак прийшо́ў той ксьо́ндз, ка́же: „Ни мо́жу сьа так убеспе́чити — ка́же: возьми́но фкинь кава́лок зельі́за в ого́нь, роспечи́, бу́демо прикладáти йім до спо́дньіў гара́че зельі́зо“. — Йак роспекли́, йак він приложив до то́йі ди́ньі, о́дже то го́дьі було́, жиби припекло́. — „От, напра́ўду поўмера́ли“ — ка́же той ксьондз. Вони́ сибі зачали́ обо́йи там розмоўльа́ти і зача́ли сибі́ такі рі́чі, шо аж ґоспо́дара пару́шило, шо му́сьіў схопи́ти сьа. Йак ўста́не ще на́ймит, йак зачну́т попи́ска би́ти (то ўоста́тньі мо́сти ўже би́ут), ле́дви попи́ско ўтьі́к. Ви́бігла вона́ за ним (вже й вона́ діста́ла, хи́рна), а́ле він ка́же: „А ти, ниґі́дна жі́нко, до тако́йі ка́рись мине́ припрова́дила! І ўже́м сибі зарі́каў сьа, до те́би ни піти́, і шесь мине́ піткýсила на такý́йу ка́ру мойу́“. — Шо́ж йа, йіґомосцу́ньу, ви́нна с то́го, — та ви́дьілиесьте, й йа діста́ла кілька бізуні́ў. — „Ой, не плети́ дурно́го, не піду ньі́коли до те́би до ха́ти... (ўже до́сить діста́ў, і шче таки зіста́ў сьа з не́йу ўогори́ти... — ни та́к то ху́тко відна́дити.)“ — „Ой йіґомосцу́ньу, ду́жиж миньі бу́ди при́кро бис вас жи́ти, йак ви ньі́коли ни мо́жити прийти...“ — Та пра́ўда, — ка́жи — та йа́бим ра́д, але озьми́ то́му штурмако́ви кажи́, сво́му чоловікови, шо зачерез йиго́ злісьть поверта́йи наза́д до те́бе та́йа хоро́ба, шо пе́ршесь ма́ла“. — Тей вона́ ка́же до сво́го ґоспо́дара: „Тебе́ буде Па́нбіг кара́ў за ме́не, тепе́р не мо́жу йа ньі́коли бу́ти у ха́тьі, по за́ўши бу́ду ў сьі́ньох спа́ти...“ — Али йак прийшо́ў ве́чир, тай ка́же той на́ймит до сво́о ґоспо́дара: „Ґоспо́дару, ни пусьтьі́т ґосподи́ньі до сьіни́й спа́ти“. — І він так зроби́ў: шо сьа вона́ си́лувала, і він йі́ не пусти́ў. І пішо́ў той на́ймит сам до сьіни́й спа́ти. Али ў почі́ прихо́дит попи́ско; але ка́же: „А йи ти там?“ (зо двора́ пита́йить сьа). — Наймито́к ка́же: „Ах, йи, йіґомосцу́ньу“. — „А — ке він — вітчини́ но сьіни (стихе́нька)“ — „Ах, во́рог — ка́же — замкну́ў і кльуч узьа́ў до ха́ти... Але йа ўже, йіґомосцу́ньу, приршхтува́ла ту таку́ дзьуру́, йа ду́же до́бре зна́йу, шо й ви бес за́сусу ді́ста́нете“. — Тай ви́ньаў той наймито́к но́жичка сибі́, — йак приршхтува́ў попи́ско до сьіни́й — а він те́ньґій ма́ў, — а той наймито́к поже́м відрі́заў сибі́, по́ки міг. Заскі́млиў бі́дний ксьондзи́ско і ле́дви живи́й пішо́ў до до́му. На дру́гій день ду́же ўже то ўсьі сусьі́ди зба́дали, шо той ксьондз слаби́й, але ньіхто́ не зна́ў, на йаку́ сла́бісьть. Йак сьа та́йа йиго́ до́бра жі́нка довіда́ла, коха́нка та, — „Ах — ка́ — ґоспо́дару, таж наш сусьі́д, йіґомосьць, слабі такі без надьі́йі, ка: здало́б сьа наві́дати сьа, вони́ нам мно́го добра́ роби́ли, йак були́ здоро́ві“. — „Та наві́дай сьа, — ка́жи — тобі́ льі́пши, шо́ж йа там розумі́йу“. — А вона́ взьала́ кава́лок кобаси́, ста́вила вари́ти, і понесе́ ксьо́ндзови. На́ймит живо взьаў кобасу́ ви́ньаў, а той кавалок там вло-

жиў [кесьондзіў... ха ха ха! (присутний)]. І доўгій час вово варило сьа там, — тверде; але вона живенько взьала з горньатком занесла. Прийшла до него, ка: „Йіґомосцйуньу, чулам, шосьте слабі, але не знайу, на шчо ви так занедужали... Нате но, покрепіть сьа трошки тейу кобаскойу". — Коли він, хирньака, нагльануў свойу мізерійу [жиб буў хоть тейі йушки зьіў (присутний)], так сьа йіму велйікій жаль зробйіў і знаў, шо уже кінец йиго буде ті льубві (уже нима ш чим...), ка: „Бог знайи, чи йа уже буду здороў, бо уже й лькар ни хоче до мени прийіхати — али каже: Покажи'но ти йазик свій, бо мині перши булй на йазицьі прищчі такі, — бо зразу, йак мона, ще йакісь мона льіки дати, йак йа тибі так ..." — І вона взьала вйвалила йазик, алеш то було дуже мало. Але він казаў йі, жи: „Дужи далеко, бо аж дуже далеко у горльі вйджу, жи шось йи" — і він йак злапаў, і відрізаў йійі, поки міг, і відплатйў сьа (наймит йіму начиньа відрізаў, а він йійі йазик). І скипоньіла (скричала) хирньака, дуже больіло, — прибігла до чоловіка, але говорити ни могла. Але той наймиток каже: „Господиньа ваша по ньімецку й по ньімецку й по ньімецку". — І уже усьо. І доніру уже сьа скінчйло усьо і уже кінец.

Записано від господаря Кіндрата Бенедика в Боратині брідского пов. в авг. 1894. р.

Пор. Рудченко І, 170; Драгомановъ, 162—166.

12. Вже платно.

Буў сибі, значйт, хлоп і маў йідну йідним короўу. Взьаў ту короўу повіў на йармарок, продаў йійі і взьаў трийцьіть пйать ґульденіў. І взьаў заньіс пйать риньских на шинк і каже так до того орендара: „Нате вам пйатку, кладу у вас, — йак йа прийду, схочу тутай пити, і так буду брати, шо тих пйать риньских варт, і йак буду вже йшоў, возьму потрасу свойім капельухом, йак вже буду йшоў у двери, і скажу до вас: Платно уже, горендару? — а ви скажете: Вже, вже! — і не будете до мене ньіц казати вййнии". Каже орендар: „Добре, Йівапе, ни буду казаў ньіц до вас. — „Нуш, тож вважайте!" — Пішоў він на другій шинк у місьтьі і зноў покинуў пйатку —: „Кладу у вас пйатку, орендару, — йак йа прийду до вас і схочу пити, йак наберу, шо та пйатка варт, і буду йшоў у двери, потрасу капельухом, скажу: Платно, платно, орендару, вам уже?" — А йа скажу: „Уже!" — „Уважай тиж, орендару!" — „Добре, добре, Йіване!" — І він так пішоў на третій шинк, також покинуў пйатку —: „Нате вам, орендару, пйатку, — йак схочу пити, напйу, шо та пйатка варт, і буду йшоў у двери, потрасу свойім капельухом —:

Плáтно, орендáру, вам? — а ви скáжете: Плáтно, плáтно!" — „Ідй здорóў, Йівáне, дóбре!" — І дóсить, жи він трийцьіть пйáть рíньских йак взьаў за ту корóўу, і він по шинкáх порозносиў ті грóши пáлком за свойý корóўу, ни зістáвиў сибí ньіц у кишéньі, 'но покидаў по шинкáх, шчо йімý грóші стáло. Й вийшоў сам сибí на місто той хлоп і здибáйи три купцьі богáтих. Кáже: „Ходьіть, прóшу вас чéстне, вийпимо шчо, по скльáньцьі, áбо виná, áбо пíва, або шо схóчити, шчо вам бýди смаковáти." — Послýхали ті купцьí. — Та — кáже — та ходьім, йак хлоп клйче, то йдьім, на той могорич". — Прийшóў ін на той пéрший шинк, де покйнуў пйáтку, с тíми тромá купцьáми. Питáйить сьі: „Шчó ви сибí жичите до питьá? — тих купцьíў — шчó вам бýди смакувáти? Дай штири віна, і то йакóго мóцного, — хоць грóші ни мáйу, але мій капельýх мáйи". — Так вонí сибí пйли, 'но сибі хлоп рахýйи, абй він ни перебрáў. Шо ўже тих пйать рíньских напйли, — кáжут ўже ті купцьí: „Ўже вийици ни бýдим пити". Кáже хлоп до купцьíў: „Мóже ви сьі ту ўстидáйите на такім шйнку пити, то шче підемо на гйнший". — Ішлй вонí ў двéри" — потрáс хлоп капельухóм до горй —: „Орендáру, плáтно вам ўже?" — „Ўже, ўже, Йівáне, йідьіть сибі здорóўі". — А ті купцьі ўважáйут, шчо Йівáн ни платйў, — тíлько набрáў, 'но капельухóм потрáс і питáйить сьі орендáра, чи плáтно, а орендáр кáже: „Ўже, ўже!" — дýже сьі шчудовáли. Вийшли вонí на двір, тих три купцьí і той хлоп, с тóго шйнку. Кáжут купцьí до тóго хлóпа: „Шо то йист такéйі, — не вúдьiлисьмо, жибúсь платйў, а жид кáже, жи ўже плáтно?" — Кáже хлóп до купцьíў: „Знáйити ви шо, панóве" — йа льíпше жийý, йак ви, бо йа той капельýх мáйу: йак йа ним потрасý, то йа за нéго мóжу мáти мильйóни". — Кáжут купцьí до нéго: „То не мóже бýти то!" — „Мóже ви миньí ни вíрити? — то ходьім дáльі де, будéти бáчили". — Пішлй вонп на дрýгій шинк, ўже на більшій, шчо ўже ўсьо дорóшче, і зноў вонí так пйли, шчо йім смаковáло, ті купцьí і той хлоп, пішлй на дрýгій зноў шинк і зноў так набрáли йак на тамтім. Вийшли вонí зноў ш шйнку до дверий —: „Бýдьти здорóві, орендáру, ўже мáйити плáтно?" — потрáс капильухóм хлоп. — „Ўже, ўже, ідьіть здорóві, Йівáне". — Вийшли ті купцьí на двір с тóўо дрýўоўо шйнку і питáйуть сьі, чудýйуть сьі панí, ті купцьí —: „Шо то йист такéйі, шчо той хлоп такий капельýх мáйи". — І рáдьать сьі вонí ўсьі три, ті купцьі —: „Ми той капельýх купім ў тóўо хлóпа; бо йакби ми той капельýх мáли, — кáжут ті купцьí йидéн до дрýўого — то мибисьмо рíзьньо' дорогóўо товáру накупйли, а тик капельухóм-бисьмо потраслй і мибисьмо мáли кíлька тйсьач нарáз заробку. Кáжут купцьí: „Продáй нам хибáнь той капельýх!" — „Е, колй той капельýх дóрого коштýйи" — кáже хлóп. — „Та ходьíть, мóже ви ни вíрити, — кáже хлоп до купцьíў — то ходьім ше і на трéтьій. Йак ви

хо́чите купи́ти, то ше спрахтику́йти, а́бисьте миньі́ по́тім подьа́кували за той капельу́х. — Ка́жут купцьі́ ўсьі три, ра́дьать сьі —: „Ну, та ходьі́м, й шче спрахтику́ймо, то ми той капельу́х ку́пим“. — Пішли́ ўони́ на той тре́тьій шче шинк — : „Ўже́сьмо там пи́ли на ти́х шинка́х, тепе́р вже шчось тро́шки йі́джмо, бо вже́сьмо голо́дні“. — Каза́ли ўони́ сибі да́ти йидзе́ньа і питьа́ шче, ті купцьі́, ўсьі три, і хлоп з ни́ми, шчо́ та пйатка була́ варт. Іде́ хлоп у две́ри с ті́ми купцьа́ми, — а ўже купцьі́ ўважа́йут ўсьі три —: „Мо́же ча́сом хлоп плати́т, — ка́жут йиде́н до дру́гого — а ми не ви́димо“. — Іде́ хлоп у две́ри, ті купцьі́ за ним, ўсьі три. — „А ўже́ ма́йите? — потра́с капельухо́м до́бре ў гору́ — а ўже ма́йите пла́тно? — „Ўже, ўже, йдьі́ть здоро́ві!“ — Ви́йшли ўсьі три купцьі́ на двір. — „Ну, прода́й нам той капельу́х“. — „А мо́жи ше хо́чити де прахтикува́ти? „Спрахтику́йти до́бри“. — „Вже, вже, вже́сьмо спрахтикува́ли, шо то капельу́х йи до́брий, — ка́жут купцьі — та куди́ж піде́мо ше трахтикува́ти? Ўже́сьмо напи́ли сьі ўже до́сить і найі́лисьмо сьі та́ґже, ўже́сьмо ни йи голо́дні. Ну, то прода́й нам той капельу́х — ка́жут купцьі́ — то ґьльа нас бу́ди зда́лий“. — Купі́ть сибі йиго́, — а́ли він до́рого кушту́йі...“ — Шчо хо́чиш, Йіва́ни, за не́го? Дамо́ тобі три́сто ри́ньских за не́ўо, нас йи три“. — Ка́же Йіван: „Ни дам за ті гро́ші“. — Ўбра́дили сьі купцьі́ — До́ўго з ним ни годьі́м сьі, 'но да́ймо, шо хо́чи. Бо бу́демо годи́ти сьі, а при́йдут дру́гі, даду́т йіму́, шо він схо́чи, і шко́да капельуха́ тако́го до́брого“. — Дали́ ўони́ йиму́ три ти́сьачи за той капельу́х —: „Ма́йиш, Йіва́не, запла́чене“. Ка́жут купцьі́: „Та нас йи три, да́ймо ка́жен ти́сьачу і возьмі́м той капельу́х, — то ми сибі́ за годи́ну відберемо́ ті гро́ші“. — Да́ли хло́пові три ти́сьач. Ўхопи́ў Йіва́н три ти́сьачи, аш пітско́к. Ка́жи Йіва́н сам до се́би: „Хо́цьім стра́тиў пйатва́йцьіть ри́ньских, а три ти́сьачі ма́йу, за таки́й капельу́х, шчо не варт два ґре́йцарі на́віть, бо ўже старий“. — Так Йіван ка́же. Ўхопи́ў ті гро́ші, йак найху́тши тьіка́йи до до́му, аби́ вони́ йиго́ ни дігна́ли, ті купцьі́. (Або там тро́хи тих ниток ў тім капильусьі? — ви́йнци йак ті гро́ші! — стара́ Моро́зиха.)

Ста́ли купцьі́ і ра́дьать сьі ўсьі три. — „Шо бу́демо с тим капельухо́м робити... Йідьі́м на сам пе́ред, пробу́ймо шча́сьтьа, до готе́льу“. — Ўже ўони́ тро́хи походи́ли по мі́сьтьі — : „Ідьі́м до готе́льу, там сибі зноў ска́жемо шчо да́ти зьі́сти-ви́пити. — „Сказа́ли вони́ да́ти зьі́сти, ўже ўсьі три купцьі́. — „Тине́р — ка́жут — ходи́“ (іди́, далеко за́йдиш...— стара Моро́зиха). — Насади́ў йиде́н на го́лову і ста́ли сьі трасти́. Потра́с тим капельухо́м, йак ішо́ў ў двери — : „А йуш пан ма пла́тно?“ — Та дьи пла́тно, та дьи! Ньі сподзьі́вали́м сьі с па́на (па ма́йиш пе́рший пунт! — один з присутних)“. — Ви́йшли вони́ на двір і ста́ли сьі сперечати. — „Ти — ка́же — ни 'мі́йиш тим капельухо́м трасти́, да́й'но меньі́“. — Вьаьў дру́гій той капельу́х, — пішли́ ўони зноў ў дру́ги мі́сци. — „Ни бирі́м

— ка́жи — бага́цько, 'но по скльа́ньцы віна хоць, бу́демо пробува́ти". - Прийшли́ ўони сибі там до то́ўо готе́льу, до дру́гого, посьіла́ли і випили по скльа́ньцы віна. Ішли́ ў две́ри. — насади́ў капельу́х той на го́лову дру́гий; - зді́ньаў з голови́ і те́ньо потра́с йиго́ і кри́кнуў го́лосно: Йуш пан ма пла́тно?" — „Та дзьи́ пла́тно!..." — Ви́йшли вони на двір, ста́ли сьі ўже ўсьі три спереча́ти. — „Ти ни 'мі́йиш такі́ трасти́! Да́й'но миньі́, — так той тре́тьій ка́же — йа вже тепе́р бу́ду". — Пішли́ ўони́ до тре́тьойі готе́лі. І там та́кже шче йі́ли, пи́ли, ка́ут: Бо то ўже оста́ток бу́де с тим капельихо́м, бо вас два ни мі́ло трасти́". — Взьаў той капельу́х тре́тьій до гори́, та́кже кри́кнуў: „Пла́тно йуш?" — (так ўже те́ньо трасе́ ним). — „Та дзьи́ пла́тно йуш, та дзьи́! Пан йа́кісь ва́рйат йист. Він пи́ва до́бжи, — ньі́ґли пан те́ґо ньи ро́біл, азь дзьі́сьай". — Му́сьіли заплати́ти за то́йи. Ви́йшли ўони́ на двір, ста́ли сьі ўсьі три свари́ти, ті́йі купцьі́. Ка́жи той: „А ви́диш, ти каза́ў, шчо йа ни мі́йу трасти́, шчо йа пово́льі трас ним, — а ти ўже ним те́ньо трас і кричавісь го́лосно". Той ка́жи: „То ти каза́ў купи́ти той капельу́х!" — А дру́гій ка́жи. „Бре́шиш, то ти хтьіў купи́ти! Купи́ўісь собі за свойі́ гро́ші біду́, шчось до ўсти́ду прийшо́ў. До ўсти́дусьмо прийшли́ і три ти́сьачи ри́ньских стра́тили. ка́жен по ти́сьачу". — І так сьі мо́цно ста́ли свари́ти, шчо взьа́ли фсьі три той капельу́х поде́рли с те́йі зло́сти і самі́ пішли́ до до́му. Таки́м способом купцьі́ фтра́тили. Пита́ли за тим хло́пом і ни могли́ йиго́ знайти́.

Записано в Берлинї від кравця Ювька Захарчука в грудни 1894 р.

Пор. Драгомановъ, Преданія 149—150.

13. Як Іван жидів мудрував.

То такий буў Йіва́н, але він ду́же буў бідний. І ви́думаў сибі такий спо́сіб і сибі ду́майи: „Ни ма́йу йа так шо йна́кше зроби́ти" — але взьа́ў сибі ша́пку таку́, то льітом бу́ло, — і зьаў поньі́с продава́ти. Але маў па́ру ґре́йцаріў ше і пішо́ў сибі на ши́ньк, там сибі зьіў і ви́пиў і зьаў сибі заплати́ў, але пото́му, коли маў вітходи́ти, те́йі ша́пки ни прода́ў, взьаў сибі ви́йназаў с хустки́ни і ски́нуў капе́льух і наради́ў сьа ў ту ша́пку і ка́же до то́го арендара́: „Чи вам пла́тно?" — І той ка́же: „Платно́". Він взьаў ту ша́пку наза́д завину́ў ў ху́стку, наради́ў сьа сибі ў свій капельу́х і ви́йшоў. Але там бу́ло три жиди́ ина́кших на тім ши́ньку таки́х, ка́же: „Чолові́чи, шо то йи тако́го, жи ти браў і йіў і пиў, а ни плати́ўісь?" — „Шоб йа робиў, йакби йа плати́ў, — йа гро́ші ньі́коли ни ма́йу. Але йа ма́йу таку́ ша́пку, жибим де кілько

набра́ў, то йак параджу́ сьа ў ньу, йак ска́ўу —: „Чи́ пла́тно?“ — то ку́ждеп ска́же, жи пла́тно“. Ка́: „Чоловіче, прода́й нам ту ша́пку!“ Ка́же: „Не мо́жу за жа́дні гро́ши йі прода́ти, бо мині́ з не́йу ду́же до́бре, — йа ні́коли ні ро́бльу, ні нығде́ ни зароблья́йу, а шо́'но хо́чу, то за́ўши ўсьі виго́ди ма́йу“. — Але йак зачали́ жиди́ сьа наси́лувати і да́ли йиму́ сто золоти́х і він йім спрода́ў ту ша́пку. Жиди́ сьа скли́кали вийици, пішли́ сибі́ на шиньк, набра́ли сибі́ йісти, пи́ти, — пото́му скинуў свій шаламо́к і наради́ў сьа ў ту ша́пку і питайить сьа до то́го орендара́: „Чи пла́тно!“ Тоды́ жид сьа розло́стиў той, оренда́р, і зача́ў сьа з ними де́рти за своўу нале́жи́тісьть. Але по́тім жиди́ му́сьіли заплати́ти ту нале́жи́тісьть, а обра́дили сьа Йіва́нови ша́пку відда́ти. Але колі́ Йіва́н нагльа́нуў, шо воні́ йдут, і ка до жінки: „Йа бу́цьім умру́, а ти бу́деш надо мно́йу пла́кати і таки́м спо́собом збу́дем сьа тих жиді́ў“. — Колі́ жиди́ прийшли́, нагльа́нули, шо він ўже ўмер, ни ма́ли шо робйти, 'но вийшли іс ха́ти до сьіний. Али там йиго́ ви́сьіў цьіп. І ка́жи йіде́н: „На́ші вже гро́ші пропа́ли, али йа пі́ду і дам йіму́ за три ра́зи тим цьіпом по смерти́“. А колі прийшо́ў, затьа́ў йиго раз, по́тім дру́гій раз і тре́тьій, — той за тре́тьім ра́зом схопи́ў сьа тій ка́е: „Дай вам Бо́же здоро́ўльа, шчо ви мині́ то зроби́лисьти. бо йак йа ўмера́ў, то забу́ўим жіньцьі сказа́ти за той цьіп, жиб она́ мене́ три ра́зи затьала́“. А жиди́ питайуть сьа: „Шож то йи за таки́й цьіп?“ Ін ка: „То йист таки́й цьіп, шчоби йаке́ бу́ло слабе́ альбо на́віть уже йі ўме́рло, то ним три ра́зи затьа́ти, то за́ра поду́жайи, а йакби на́віть уме́рло, то ўста́пи“. Ка́же: „Ну, Йва́н, прода́й нам той цьіп!“ — І згоди́ли сьа за три́сто золоти́х. Взьали́ жиди́ цьіп той, зроби́ли на не́го таке́ пуде́лко і ра́дьать сьа, жиб то де хо́рого заста́ти тако́го, шчоби ўови́ могли́ за́ра ви́льічити. Але в йіднім місьцьі бу́ла бога́тоўо па́на хо́ра дочка́, і він росписа́ў по ўсьіх льікара́х, жиби хто йі міг ви́льічити, вели́ку запла́ту діста́не. Ў той час йави́ли сьа тійі жиди́ і замельдува́ли, шо воні́, жиби йако́го хо́рого, то воні ви́льічать. Каза́ли сибі́ йі випровадити на тре́тьи ильо́птро (на тре́тьу пова́лу) і там ни каза́ли ньіко́му прийти ви́йице о́крім йіх, тих три жиди́, і та́йа хо́ра. Тоды́ на сам пе́рід пе́рший взьаў, затьа́ў три ра́зи цьіпом ту́йу хо́ру так си́льно, шо вона́ му́сьіла житьа́ ўже кіньчи́ти. Колі́ повидьіли жиди́, шо вона́ ни ўоду́жуйи, ка́же дру́гій: „Да 'йно, йа ще йі дам три ра́зи тим цьіпом!“ — Але затьа́ў йі дру́йій три ра́зи і вона́ таки́ ни ўоду́жуйи. І пото́му так тре́тьій йі затьа́ў три ра́зи, ну, і забили ту па́нну. Ф той час сьа ра́дьать, йакби пофтьіка́ти. Але ка́же йіде́н —: „Льіза́ймо без вікно́!“ — Але то бу́ло висо́ко, воні позвйа́зували свойі жиді́ўскі пойаси́, привйаза́ли до вікна́, зачали́ сьа спуска́ти. Йак фсьі три нара́з пішли́ ти́ми пойаса́ми, і то сьа вірва́ло і воні фпа́ли і потоўкли́ сьа ду́же. Тоды́ такі потоўчані ті жиди́ взьали́ той цьіп по-

пе́сли до то́го Йва́на. Йва́н ви́дит, жи ўже ни ма́йи шо зроби́ти, — али взьаў фпере́д ви́копаў таку́ глибо́ку йа́му — а він ме́шкаў па горі такі висо́кі, ў доли́ньі йа́му ви́копаў. Взьаў зроби́ў сибі таки́й візо́к на двох коле́сах і сьіў на не́го і так нога́ми пітпихаў і йі́хаў напротьі́ўко тих жидіў. Жиди́ йак нагльа́нули той візо́к у не́го —: „Але́, Йіва́не, шо то за візо́к — ко́ний нима́, а ти йі́диш?“ А він йім ка́же: „Шоб йа робиў, йакби йа не маў тако́о віска́? Миньі ча́сом тре́ба де́сьіть — пйатна́йцьіть миль вйі́хати на день, тоби мене́ мно́го коштува́ло гро́ші, йакби прийшло́ сьа заплати́ти“. Ка́ут жиди́: „Прода́й нам той візо́к! Ми тибі дамо́ штйіристо золоти́х за не́го“. Він ка́же: „Ну, то йа спрода́м, а́ли тре́ба, шоби йа вас наўчи́ў на ньім йі́хати. Али ньі́где́ ни мо́на ўчи́ти, по на тійі горі“. — І вони́ згоди́ли сьа, шоби він ше йіх наўчи́ў на тім во́зьі йі́хати, — ше́ йіму дали́. Ка́е: „То так ни мо́жете приўчи́ти сьа, тре́ба вам ўо́чі позавйа́зувати фсьім, бо ви на такім пово́зьі не звикли, то зі страху́ не так ху́тко перейме́те“. — І зьаў жида́м позавйа́зуваў ўо́чі і взьаў йіх пусти́ў ў ту глибо́ку йа́му і вони́ там зоста́ли. Вже кінець. І ўобібра́ў чи́сто жиди́ска.

Записано в Боратині брідського пов. від господаря Кіндрата Бенедика в серпни 1894. р.

Тут стулено до купи кілька новелїстичних мотивів, а власне: 1) „вже платно“, пор. увагу до ч. 2; 2) цїп, що оживлює мерця, пор. Драгомановъ, 345—346; візок самоїздок, пор. Драгомановъ, 344—345; Cosquin, I, 108—119.

14. Жомнїр, сова-гадало і осел-свобода.

Йшоў собі жо́мньір че́рись льіс, тай зла́паў сову́. Прийшо́ў до йідно́йі ґосподи́ньі ночува́ти, — а до не́йі заходи́ў дьак, до те́йі ґосподи́ньі. Він заста́ў, жи вони́ пи́ли собі пи́во ўбидво́йи зь дьако́м і йі́ли мньа́со й пироги́. Йак той жо́мньір прийшо́ў, ўони́ пи́во схова́ли піт посте́льу, а мньа́со ў пи́иц, а то́го жо́мньіра ни хтьіли пириночува́ти. Той жо́мньір стаў проси́ти, жиби йиго́ таки́ пириночува́ли. А ўона́ ка́же: „Ну, то йдьіть собі на гору́ й льага́йте й спіть“. — Й він пішо́ў, а сову́ поки́нуў ў ха́тьі піт столо́м. А тут прийшо́ў чоловік те́йі жінки й пита́йить сьі, шо то за птах. А ўна ка́же: „Ту йаки́йсь жо́мньір прийшо́ў на́віч і ту пта́ху поки́нуў ў ха́тьі“. — А він пита́йить сьа: „А де́ш той жо́мньір?“ А ўна ка́же: „Спит на горі.“ — А він ка́же: „Біжи́ йиго закли́ч до ха́ти, дай йиму шо повече́рати!“ — А ўна́ ка́же, жи дава́ла. Али він пішо́ў сам, закли́каў йіго і даў повече́рати йиму́ і пита́йить сьа то́го жо́мньіра, шо то за пта́ха. А він ка́же, той жо́мньір, жи: „То мо́йі га́дало.“

Й той чоловік ўчіпиў сьі його тай каже: „Ўгадайте мины шчо!“ А він злапаў сову, і йак йі стиснуў, ўна стала кричати. Тай той ґосподар каже: „Шо ўна каже?“ А він каже: „Ўона каже, жи під вашойу постелийу йист пиво, а ў пийцу пироги й миьасо“. — Тай він каже: „Ну, ше шо ўгадайте!“ — той хлоп. А він ше раз стиснуў. Ўна крикнула, жи до вашойі жінки ходи дьак. — Тай пішоў спати. Ўрано той ґосподар ўстаў і стаў жомньіра просити, жиб йиму те гадало продаў. А він каже—: „Йа ни можу, бо йа с того жийу“. А потому каже: „Ну, то йа продам.“ І даў йиму ґосподар за ньу сто ріньских. І той ґосподар пішоў ў поле горати, а той жомньір пішоў собі гет ў дорогу. Тут прийшоў дьак до тейі самойі жінки і собі польагали спати й позагольували сьі (попідіймали сьі). А та сова йак зувидьіла, тай ўлетьіла на них тай ўчинила сьа йіх назурами. А тут прийшоў ґосподар тай застаў йіх так. Тай каже: „Так ти, мойи гадало, тепер ти мины допильнуйиш мейі жінки“ — тай стаў дьака бити. Тай каже до хлопцьа: „На тобі, — каже — сину, сто ріньских і сьідай на ўосла й здоганьай тоўо жомньіра і дай йіму сто ріньских ше йідних і дай йіму тоўо осла, нех він пішки ни ходит і нехай йіде“. — І той хлопец дігнаў і даў йиму гроши й даў осла тоўо йіму. І той жомньір прийіхаў до йідного сила, — а там, ў тім силы була панщина, льуде панщину робили. І питайить сьі його —: „Шо то за кінь?“ А він каже, жи то свобода —: „Хто — каже — майи такоўо коньа, то не робит панщини“. — А ті льуде кажут: „Продайте нам!“ — А він каже: „Йа ни можу, бо йа буду робити панщину!... Ну, то ўже продам, бо там ў селы вашім йи вийшли таких коней“. — І продаў, узьаў два сто ріньских за тоўо коньа. Ті льуде ўзьали тоўо коньа завели до станьі. Аш тут прийшоў польовий. — „Ану, на панщину!“ А ўни, ті льуде, кажут: „Ми ни підем, бо ми майим свободу!“ І прийшоў до пана й каже: „Ни хтьать іти, бо майуть йакусь свободу — кажут“. — І пішоў гуменний ше раз, ўони таксамо кажут, шо: „Майим свободу“. — Аш пуйіхаў третьий раз сам ўкомон зі своєйу кобилойу тай кажи: „Ану, на панщину!“ — „Ми ни підим, бо ми майим свободу!“ А він каже: „Покажіть, шо то за свобода!“ — Ті йак вітчинили двері, ўсел йак побачиў кобилу, — а він дуже за кобилами той ўосел — тай зірваў сьі, а ўкомон йак зувидьіў, тай стаў ўтьікати, а він його дігнаў той осел на мостьі. Тай той ўкомон ўзьаў ўпаў с кобили, тай сховаў сьа під міст; а той осел до кобили. А ўкомон дивит сьі с під моста. Тай прийшоў до дому тай каже: „Ўони на панщину ни підут, ўони майут свободу. Йа прийіхаў і казаў показати йі. А ўни йак мены показали, та свобода йак мине повидьіла на дворі, тай стала за мнойу гнати. Дігнала мине на мостьі, йа сховаў сьа під міст, а він йак гльануў, жи мине нима на кобильі,

йак ўстроми́ў ру́ку ў с..., йак пома́цаў, жи мине́ там нима́, — ка́же — забі́гмаў сьа, заприсьага́ў сьа, жи йак зла́пайи, то ни подару́йи, забі́йи".

Записано від парубка Михалка Грицишина в Язлівчику брідського повіту в вересни 1893 р.

Початок сего оповідання пор. Чубінський 510—514 II. До оповідання про осла-свободу не знаю паралєлї.

15. Про бідного, що за довжок три рази вмирав.

Вот буў то хлоп бі́дний і пози́чиў сибі у дру́гого бога́то гро́ші. І прийшо́ў час, ф котрі́м маў ті гро́ші богаче́ви відда́ти, — ка́же йідно́го дьньа до жі́нки: „Йа ўмру за́ўтра, а ти мене́ ўбери́ і йак прийде вірйтель, то скажи́, шчо йа ўмер — фтоды вірйтель подару́йи тибі́ гро́ші, а йа ўста́ну і ньіц він нам ни зро́бит". — Али прийшо́ў вірйтель і запали́ў офі́рку і притули́ў то́му уме́ршому до но́са. Гори́т офі́рка, гори́т, і зачина́йи йиго́ печи́ ў ніс; а він тоды́ рожжму́риў во́чи і ди́вить сьа, аже́би жі́нка відорва́ла йиму́ ту́йу офі́рку. Али жі́нка ни догада́ла сьі, тай він тоды́ ўстайи, а той бога́ч ка́же: „Ви миньі каза́лисьте, шо гро́ши віддасьте́ миньі, а ви бу́цьім уме́рли! І таки́ му́сите миньі гро́ши відда́ти!" — Али сказа́ў йіму той те́рмин, коли́ ма́йи ўже гро́ши відда́ти. І ка́же до жі́нки йідно́го ве́чера: „Йа піду ў льіс, бу́ду руба́ў дро́ва, і бу́цьім забйу́ сьа, а ти прийде́ш, рискале́м йа́му викопа́йиш і гильа́ками прики́дайиш". — Прихо́ди той вірйтель і ўона́ плачучи́ роска́зуйи йиму́. А він пішо́ў, взьаў сьірникі́ў і запали́ў гильа́ки на ті́йі йа́мі. Йак то́го припекло́, і він ви́рваў сьі і зача́ў тіка́ти. А той йиго́ зла́паў і ка́же йиму́ —: „Бу́цьім заби́лисьте сьа, а ви жи́йите! І миньі́ гро́ши відда́йте!" І даў йиму́ те́рмин зноў на йаки́йсь час і ка́же він, до́ўжник: „Возьми́ мене́, жі́нко, ф тру́мну і занеси́ на цвинта́р і там мене́ похова́йиш, а в ночі́ прийде́ш і мене́ добу́диш". — Але сьвьашче́ника й дьака́ ни було ў до́ма і поста́вили йиго́ ў це́ркви. А той вірйтель стаў за двери́, коли́ замика́ли це́ркву, ві́льіз на хо́ри і ди́вить сьа, шчо той бу́ди робйу́. Аш хтось добува́йить сьа до це́ркви попі́т підло́гу, і вльізли до це́ркви сьім злодьі́йіў і принесли ду́жи шмат гро́ший і золоту́ ша́бльу. І йіде́н ски́нуў ша́пку і начина́йи мі́рити —: „То тибі́ ша́пка, а то миньі ша́пка!" — і так розьдьіли́ли сьа. А йіде́н ка́же: „Кому́ припаде́ та́йа ша́бльа?" — а дру́гій ка́же: „То́му, котри́й від ра́зу то́го уме́ршого іс тру́мнойу перетне́". — Той ф тру́мньі перепу́диў сьа, стаў крича́ти: „Ўста́ньте ўсьі ўмерлі, буде́мо живи́х де́рли!" А вірйтель кричи́т с хо́ріў:

„Тримай хоць зо трох!“ — І ті пофтьікали тим сáмим місцем, звітки прийшли і грóші і шáбльу і шáпку покинули. Вірйтель зьльіз с хóріў, вітчиниў трýмну і випустиў тóго. І начинáйут мірити сьа —: „То тибі шáпка, то миньі шáпка!“ — а на ўостáнку —: „Миньі шáбльа, а тибі шáпка!“ — Ті злодьійі відбігли зі страхý чверть мильі і йідéн відвáжний буў і кáже: „Верньíм сьа!“ — а дрýгій кáже: „Тьікáймо, бо йіх йи цьíла цéрква!“ — І штирóх стáло, а три прийшли піт цéркву. І коли ўчýли, шчо они мірать сьа, фтьікли до тамтих і кáжут: „Біти сьа Бóга, тьікáйти! Бо йак вони дьілили сьа по грошéви, тай двом шче ни стáло, то йідéн взьаў шáбльу, а дрýгій шапку...“ — І ўони зі страхý фтьікли ў сьвіт, а ті оба були великими богачáми. Вже кінéць.

Записано в Боратині Брідського пов. від парубка Луцька Кравчука дня 4. серпня 1894 р.

Пор. Етногр. Збірник VI, 39–42; Недѣля 1866, ч. 9.

16. На дурнях сьвіт стоїть.

Буў бáтько, маў двóйи дьітий, дьíўку і пáрубка. А ўбóйи були старі; а пáрубок називáў сьа Йівáсь, а дьíўка Марйсьа. 'Але той Йівáсь виберáў сьа косйти, йак то вот ў нас. Насипала йімý мáти обідати, а він сьадáйи й кáже: „Йди, принеси миньі води тим чáсом, поки йа поўобідайу“ — свойý систрý посилáйи. 'Али вонá взьалá збанóк, пішлá по вóду; йде по вóду, — йіде гурльóпник з зипйрки (так йак то тепéр йдут ўо) і здибáйить сьа з нéйу і кáже до нéйі: „Добрйдень Марýсьу!“ — і кáже: „Знáйиш шо — йа йду до вóйска, а йак прийдý з вóйска (на три рóки йшоў, то булó ў осени, — він сибі бáйку такý сказáў перед нéйу), то йа с тобóйу ўоженьý сьа і ти бýдеш мáти хлóпцьа, а він умрé. („Мóже вонá хýтше будé мáла, поки він з вóйска прийдé“ — втрутив господар Микола Кравіцкий). — Та ўчипила сьа йигó за шийу, давáй плáкати; плáче й плáче, жи бýде мáти хлóпцьа і ўмре, вонá за тим плáче. А той ў хáтьі чикáйи, — нимá води... І кáже: „Мáмо, йдьіть за нéйу, де вонá подьíла сьа“ — до сéйі порй немá, дóўго, а він косйти йіде... Старá вихóди на селó, дивить сьа — та плáче. Питáйить сьа: „Марйсьу, шó тибі такóйи?“ — А та зачинáйи роскáзувати. Йак та росказáла ўсьо мáтері, мáти ўчипила сьа з дрýоо бóку, сибі давáй плáкати, — ўже ўобидьві плáчут. Каже: „Тáту, підьіть'но, мóже де ўтопила сьа...“ — Вихóдит старий на селó: і та плáче, той стойíт, пáрубок (гурльóпник), а вони ўбидьві плáчут... Прихóдит старий і кáже: „Чоó ви плáчите?“ — Ай, тáту, так і так...“ — роскáзуйи те самé, ту бáйку, жи бýло перши.

Старйй ўчиний сьа с переду, за шийу і сибі плаче. Він чикайи ў хаты, — нима жадного. Виходи він на село, і той Йівась, дивить сьа: — вони плачут, тройи. Питайи йіх: „Чого ви плачите?“ — А та сестра Марйсьа йіго вітповілайи, йак то стало сьа. 'Але він каже: „Відрікайу сьа ўсього,- йлу ў сьвіт, чи здйбльу де такйх тройи дурийх, йак ті дурні“. — Взьаў, прийшоў до хати, взьаў сибі бохонец хльіба ў торбу на плечи і палку в руки і перехрестиў сьа і заберайить сьа, йде ў сьвіт шукати такйх тройи дурийх — доти буде ходити, покй не здйбе. От, йак зачаў він ітй, йшоў він і йшоў і йшоў, досіть кавалок війшоў, — приходи він до села до йідного, дивить сьа —: на дворі така кльўмна льудйй стойіт і хтьать тьагнути вола на хату. А він приходи і на то дивить сьа. А той ґосподар, жи там ў тім сильі йист, взьаў з околоту зробиў снінкй і пошиў хату (не трас кольіў), і йак та хата поросла так житом, йакби на польі було зелене таке, і він привіў вола і хоче тоо вола вйтьагнути, жиби те жито зьіў там на хатьі. А він кан до них: „Льуди, шо ви робити?“ — А той ґосподар виступайи зі середйни і каже. Ка до них: Йа вас пораджу. Ви вйтьагните вола і — каже - віл поломит дах і — каже — з даху ўпаде і забийить сьа...“ А той ґосподар каже: „Ну, і йакже ми зробимо?“ — Каже: Йа вас пораджу. — „А — кае — йак порадите? — „Возьміть серпа, візьныіть те жито і дайте до хльіва волові і віл зьісьть (і віл буде жити — Мик. Крав) — „А той кае:“ „Добре ви кажете“. — Взьаў той ґосподар ті ўсьі льуди вітпровадиў, а тоо Йівасьа до хати, йісти-пити йіму за тото і пару ґрайцаріў на дорогу даў (жи йіго розуму наўчиў — Мик. Крав.) — І той забраў сьі дальі ў дорогу пішоў. Але він йде чирезь льіс, — баба мала шінку таку, так йак хатина була, але ни було вікна ньі ньічоо, двери булй ўберньані на піўніч. І вона ходит з решетом по сосийньі і хоче злапати ў решето сонце і занести до хати. Але він приходит і кае: „Бабуньцьу, шо ви робите?“ А вона кае до нео: „Йа, шьйноньку, ни майу шьоньцьа ў хатьі, хочу шьоньинько злапати, до хати...“ - А він кае: „Йа вас пораджу. Ви не злапайите соньцьа, а йа вас пораджу, йа вам ўнесу до хати“. „Ну, йак ти мньі зробиш, йа тибі дам торбу гроші“. — Кае: „Далеко ў вас село?“ Ка: „Тутай недалеко йист“. — Він побіг до села, там до ґосподара напитаў сибі, позйчиў пилки, долота, сокйри; али той ни хочи позйчити, бо чужйй чоловік, ни знайи („Так, сама праўда“ — Мик Кравіцк). Али той йіму кілька ґрейцаріў даў на залогу, покй він йіму те принесе назад. Той приньіс, взьаў, сьтьіну віткидаў, вйрізаў вікно: — вже сонце йи ў хатьі. Зробиў вікно і та ўтьішила сьа —: вже йист сонце ў хатьі. І росказаў йі: „Йди купй скла і скльара приведй, він тибі ўставп вікно“. — Вона ўтьішила сьа, жи ўже йист сонце ў хатьі, дала йіму торбу гроші; він забраў сьа і відньіс той парженьдзьа і сам дальі ў дорогу. Ўже майи

двóйи дурнúх, — пішóў у сьвіт дáлы ше шукати трéтього. Ідé він, йідé він сибі, прихóди пáніч до ґоспóдара, жиб йигó там переночувáли. Але йак він там прийшóў, резвитáў сьа, а вонú на пéо ўтыішили сьа, пазивáйут „зьать“, „то нась зьать“. Але вонú там йигó приймáйут, тóйи, кобáси смáжат, там шúнку, насмáжили, і то вонú сибí там гостьáть сьа. Але він питáйи: „Ну, мáмо, деж нáша дыўчина?“ — А вонú дытúй ни мáли, тíйі старí, майóнток велúкій, богачí булú: — купúли сибí малéньку льóшку, поросьá, і вонú йі ныґдé ни пускáли, 'но тримáли за пúйцом, там ў зáпічку попрóсту. — І кáже: „Ну, деж вáша дыўчина?“ Ка: „А йи за пúйцом“. (Вонú сибí обернýли ту льóшку за дитúну) — І кá: „Ну, вúкличти тýйу вáшу дочкý, нех йа побáчу“. А вонá, — а то булá малéнька льóшка, а тепéр ўже зробúла сьа велúка льóха — та старá кáже: „Марúньцьу, вилывáй сьудú, на пльац!“ — Але та льóха вилыізáйи —: Хра, хра, хра! — гóла такá, так йак чоловíк, жи ныц ни рóби, 'но йíсьть, спáшана такá.. Тей дуніру він дúвить сьа на них, дúвить сьа, жи й ті дурні, тай він кáе: „Знáйите шó? Йак хóчите, за зьáтьа жиб йа буў, — а деж йа тут бýду за зьáтьа? (він сибí подýмаў: майóнток велúкій йи...) в вас немá ны цéркви тýтай, ны кcьóндза немá, — і деж ми тýтай пожéним сьа?... Йа пойіду до свóо селá, оженьý сьа там і прийíду тýтай до вас і бýду ў вас за зьáтьа..“ — А ті старі кáут: „Дóбре!“ — Берé, витьаґáйи зелыізний віз с під шóпи, запраґáйи кóны ў віз і кладýт тýйу свиньý на віз. Тай той Йівáсь берé мотускá, хóче привйазáти де, — пе жарт, бо то далéко йíхати, жиб де не злетыла с фíри. А та старá зувúдыіла —: шó то він бýде з мотускóм робити? — А він кáже: „Мáмо, тре йі привйазáти, жиб де ни ўтыіклá“. — А вонá кáе: „Ай, сúну, дé ти мотускóм бýдеш йíйі вйазáти?“ — Побíгла до скрúны, пóйас такúй воўньáний сьлычний вúнесла, і він тим пóйасом взьаў і привйазáў до драбúни. Хóче йі прикрúти солóмойу, а вонá, старá, кáже: „Де, солóму! Йа дам полотнó, полотнóм накрúти!“ — Такúй мóже піўсéток полотнá, мóже сто мір —: „На, накрúй йíйі!“ — Він забрáў сьа, аш пойíхаў до свóго дóму. Прийíхаў до дóму до свóўо, взьаў пішóў на зальóти, посвáтаў сибí дыўку, взьаў оженúли сьа, взьалú сьльуб, свиньý заколóў на висьíльа, зробúли висьíльа фáйне с тéйі білóйі, — заберáйуть сьа ўже, пойíдут тудú назáд обóйи, по весьíлы. І кáе на дорóзы до нéйі: „Памвьатáй, йак там прийíдеш, зáра уклонú сьа тáтові в нóги і мáмі і кажú: Тáту, йа ў вас тíлько лыт булá, нычóом не вúдыіла, — а він мене 'по припровáдиў до цéркви на поріґ, йа зробúла сьа такá, йакá тепéр йист“. — І вонú так с тим пойíхали дáлы. Прийіжджáйи тудú, на двір, а вонá с фíри зáра, ду хáти, уклонúла старóму і старі і роскаˀзáла, йак сьа з нéйу стáло. І там зостáли ґосподáрити. — Через дурнíх прийшóў до ґосподáрства, до богачá прийшóў.

Записано в Берлині бродського повіту від господаря Гната Романова в авг. 1894 р.

Пор. Чубинскій II, 504—505; Жите і Слово III, 67—69; Сумцовъ, Разысканія 23, 33, 36 і д.

17. На дурнях сьвіт стоїть.

Буў у жи́да на́ймит і пото́му поки́нуў, пішо́ў до хло́па сьі́чки рі́зати. І там була дьі́ўка, він сьа хтьіў сва́тати. Післа́ли дьі́ўку ту до коршми́ по горі́лку, пита́йить сьа йі жидіўка: „Дльа кого́ горі́лка? На шо тибі́ та горілка?“ — Ка́жи, жи —: „Йіван сьі́чку рі́жи, йа за не́го піду́. Ка́е: „Ну, де за не́го піде́ш, — ти будеш мати дити́ну, він бу́ди рі́заў сьі́чку, поло́жит брусо́к на ла́ўцьі, йі́му брусо́к упа́де, то він дити́ну зарі́жи...“ — Вна сьі́ла, пла́чи —: „Мойа́ж ти дити́новько, йаж ту на те́бе всьу падьі́йиньку ма́ла!...“ Ну, чека́йи мати, — йі нема́; й пішла́ і ма́ти за не́йу. Пита́йить сьа жидійка йі ма́тери: „Чи ви йі за не́го дасьте́? — Ка́же жидіўка ма́тери: — таж він — ка́е — буде́ рі́заў сьі́чку, поло́жи брусо́к на ла́ўцьі, брусо́к упа́де тей ін дити́ну забйи“ (йак вона́ буде ма́ти пе́рше!..) — Ну, тай ма́ти сьі́ла, пла́че —: „Мойа́ж ти вону́ченько, йаж на те́бе ма́ла фсьу падьі́йиньку...“ — Пото́му ше й пішо́ў ба́тько за ни́ми, ну тай так жидіўка ка́же ба́тькові — ка́же: „Ни да́йте йі за не́го, бо йак она́ буде ма́ти дити́ну...“ — і зноў так са́мо ба́тькови ка́же жидіўка. Чека́йи, чека́йи, — вже пішо́ў він за ни́ми, Йва́н. Прихо́дит до коршми́ —: вони́ фсьі тро́йи сидьа́ть і пла́чут... за дити́нойу. Він ка́же: Дурні́ льу́де, чого́ пла́чите?“ — Тай забра́ў сьі й пішо́ў. Йде дорого́йу, приста́виў хлоп драби́ну, — на ха́тьі хо́пта поросла́ — тьа́гне коро́ву на ха́ту! Чолові́к тьа́гне, а жі́нка підго́ни! Він ка́же: „Шож ви, дурні́ льу́де, ро́бите? Йа вас пора́джу, шож ви — ка́же — дасьте́ миньі? — Ка́же: „Шо сам схо́чеш, то дам“. — Він взьаў ко́су, польі́з і ви́косиў; і він хтьіў коро́ву в не́го. І даў ті коро́ві зьі́сти і пото́му ту коро́ву за мотузо́к, взьаў тай повіў (й він ни ма́йи і коро́ви і хо́пти ни ма́йи!) Він взьаў коро́ву прода́ў і вже маў гро́ші. І йде да́льі —: седи́т ба́ба в по́росьі і ба́вить сьа поросьа́тами. І він пита́йить сьа йі: „Шо ти, ба́бо, ро́биш?“ — А вона́ трима́ла поросьа́та тай тьі́шила сьа ни́ми тай пока́зувала йі́му. А він йі пита́йить сьа: „Чи ше ма́йиш ви́йнце?“ А вона́ каза́ла, шчо ма́йи, і каза́ла йі́му, шчо —: „Йа дам вам, — йак хо́чите, то йа дам ва́м“. — І вона́ його пове́ла до хліва́, позбера́ла ті поросьа́та на візо́к, й запрагла́ коньа́ і свиньу́ йі поросьа́та положи́ла йі́му на віз, жиб він з ни́ми йі́хаў. Прихо́ди йі чоловік і пита́йи: „Шчо ро́бльать поросьа́та, чи здоро́ві?“ — А вона́ сьі тьі́ши, жи проси́ў йі Йіва́п, шчоб она́ йі́му дала́ поросьа́т, а вона́ йі́му дала́ і зі свине́йу. І він

взьаў догонити, — але Йіван дивить сьа, шо той догони, і вважайи, шо він ўже ни втьіче, і зайіхаў в збожа с конем і взьаў — то той йиго догони ше конем ґосподар, ше конем догони другим і той питайить сьа його — вийшоў зі збожа і стаў сибі на рові за збожам — той го питайить сьа: „Чоловіче, чи ни видьіў ти, бо тут такий чоловік, повіз поросьата?..“ — Ви йіго ни дожевете, бо він повіз, ви конем без збожа ни пойідете. Дайти сьуди коньа, а сами йіго догоньіть!“ — І той ґосподар пішоў послухаў йиго і пішоў, а йіму даў коньа тримати. Али там йак панесло намули, — йак от іде дошч, панесе намули — і там роспала сьі та намула (йак висхне, то сьі роспаде). І взьаў коневи фоста врізаў і всадиў гет у ту роспадину і кричит: „Йди, ґосподар, бо кінь запаў сьі!“ — І тримайи за фіст. І той ґосподар прийшоў, він кае: „Тьагніть, бо в земльу піде, тьагньіть, — кае — ґосподар!“ — Каже: „Тьагнім вбидва, бо йідеи ни витьагни“. — Тей йак взьали тьагнути, тай той фіст виньаў сьа, — тай каже: Ого! вже пішоў кінь у земльу! — ньі поросьат, ньі свиньі, ньі коньа. — „Пішоў хлоп плачучи до дому. І вже нима ньічого. Вже кінец. Йван взьаў коньа — праўда, ше то таки в байцьі йи, жи взьаў коньа і свиньі і продаў і вжениў сьа потому (вже таки до тейі дурнойі ни вернуў сьі) — і вже буў ґосподар і вже по всьім.

Записано від Маринки Возьної в Боратині бродського повіту 6 серпня 1894 р.

Паралелї див. при попереднїм н-рі.

18. Сильний наймит.

Маў батько три сини, два було розумних, а третьій буў дурний. Але той йідеи каже: „Йа йду ў службу — а той другій каже: „Йди“. Оже він пішоў. Здибайи його ксьондз —: „Де ти йдеш, сину?“ — „От, іду, тоб де служби знайти“. — А він каже: „Моб ти ў мене буў, сину?“ — „Аво, — каже — дльа чогобим не буў? — „Но, йди до мене, вибудеш“. — Але йак приходиў, то питаў сьа йідеи другого: „Може ти сьа спротивиш, то вріжу вуха й носа“. — А він ка: „Та чогоби йа сьа противиў?“ — „Но, йди до стодоли молотити“. — Той молоти, молоти, — не кличе на полудень; молоти йідеи день, молоти другій день, — не кличе на полудень, — ой, біда! наймит ўхльаў... А ксьондз прийшоў тай каже: „Сину, може ти сьа спротивиў?“ А наймит каже: „Проши йиґомосьцьа, йак сьа не спротивити? — два дньі молотити й ньіц не йісти“. — Зьаў відрізаў ніс і ўхо і нагнаў віт себи. Ожи він прийшоў до дому, ожиж той другій питайи: „Де твій ніс і ўхо?“ [Еге, ў с... — один з присутних] — А той кае: „Йди ти, то й ти спрубуйиш так, йак йа“. — От, пішоў той другій. — „А де ти йдеш, сину?“ — „На службу“. — То можеб ти буў

ў мéне? — „Та чому́-бим не буў?“ — От, уьвáў він йиго́ до сéби, питáйить сьа він йиго́: „Мо́же ти сьі спроти́виш?“ „Та чого́ йа сьа — кáже — спроти́вльу?“ — Молотиў той два дньі, тá'же ньіц не йіў, — прихо́ди на трéтьій день питáйить сьа, йиго́ ксьондз: „Мо́же сьа ти спроти́виў? А він кáже: „Йак сьа, йиґо́мосьць, не мо́жна спроти́вити? — три дньі роби́ти, а не йісти...“ — Той зьаў відрізаў но́са і ву́ха, нагнáў. Пішо́ў він до до́му. „Йак прийшо́ў той дру́гій до до́му, а той трéтьій кáже:“ А ду́рньі ви, а деж ви подьіли ніс і ву́хо? Но, бу́дьтеж ви тепéр у до́ма, а йа йду сам ў слу́жбу“. — Ожи він пішо́ў, здибáйи йиго́ зноў той ксьондз: „Де ти йдеш, си́ну?“ — „На слу́жбу“. — „А мо́жеб ти ў мéне буў?“ — „Та дльачо́оби́м не буў, про́шу йиґомо́сьцьа?“ — „А мо́же ти сьа чого́ спроти́виш? — Та чого́б йа сьа, йиґо́мосьць, спроти́виў?“ — От, прийшо́ў він до студо́ли, моло́ти, йідéн день, дру́гій день і трéтьій день, і йісти не кли́че на полу́день. Йісти хо́че, — немá шо робити, трéба брáти чвéртку пасьньі, нéсти до коршми́, ви́пити горілки, взьáти пáру було́к Оджи ксьондз сьа дочу́ў, жи наймит марнотрáўнит, а не мо́же до наймита ньіц говорити і не мо́же ньіц сьа спротивити, бо вни такій зáклад мáли при згóдьі. Жéльі йа ў студо́льі молочу́, то миньі повинен ґоспо́дар дáти йісти, тоб йа до коршми́ прáцьі не розно́сиў. — Ожи ксьондз почу́ўши, жи наймит прáцьу розно́си, о́жи казáў клйкати на гобід і на вечéру зі студо́ли, жиби він пожиткуваў ў до́ма. Ожи йак він прийшо́ў на вечéру, насипали йісти. áле дити́на: кáку, кáку — а йімосьть кáже: „Ви́веди, Йівáне!“ — От вивіў він раз, прийшо́ў назáд до миски —: немá ньіц у мисьцьі. Привіў він зноў до хáти, дити́на зноў: кáку, кáку, — той йіднáково ньіц не йіў. Але прийшло́ за трéтьім рáзом, дити́на зноў: кáку, кáку, — ви́веди, Йівáне! — Той йак вивіў, було́ місьачно, — він зьаў за дити́ну, посади́ў на кольі́, — сам прийшо́ў до хáти, за ло́шку тай йісьть. Але йімосьть питáйи: „Йівáне, де дити́на?“ — А він кáже: „На кольі́, зо́рі льічи“. — Оже вийшли на двір, подивили сьі —: дити́на задревньіла. Далá знáти йімосьть до кьсо́ндза, жо дити́ни немá, а ксьондз кáже: „Йа ньіц ў тім не порáджу, було́ Йівáна не висилáти“. — Ой, бідá з Івáном! Йаки́мби чи́ном Йівáна стрáтити, вітпровáдити віт сéбе?... Ожи Йівáн питáйить сьа кьсо́ндза: „Про́ши йіґомо́сьцьа, мо́же йіґомо́сьць сьа спроти́виў? Зáра но́са і ву́ха відріжу“. Ксьондз кáже: „Та де, Йівáне, чого́б йа сьа спроти́виў?“ Оже ксьондз з Йівáна мáйи по́страх, бойіть сьа вже. Оже ксьондз кáже Йівáнові: „Йдй'но ти до студу́ли і молоти́ миньі ту пасьньу́ рéшти“. — Ожи Йівáн йак прийшо́ў до студо́ли, так ўсьо ў ку́пу: грéчку і йачмінь і ўовéс, ўсьо до ку́пи. Ожи ксьондз кáе до Йівáна: „Шож ти миньі до́брого зроби́ў? Нашож ти миньі ўсьо на ку́пу змолоти́ў?“ — Кáже Йівáн до кьсо́ндза: „Нех сьа йіґо́мосьць не жу́рать, — шо йа зроби́ў, бу́де ўсьо до́бре. Нех роскáжут йіґо́мосьць

свойім слу́гам, жиби зошйли зо три радньі на ку́пу, на йідéн мішóк". — Ожи далй слу́ги мішóк, він зачáў збирáти ту пасьньу́. Повбирáў він ўсьу, прийшóў кcьондз тай кáже: „Ай, Йiвáне, шó ти миньі дóброго зробйў?" А Йівáн кcьóндза питáйить сьі: „Прóши йіґомóсьцьа, мóже ксьондз спротйвиў сьа тóму?" — А ксьондз видговóруйи тай кáже: „А, та чогóб йа сьа спротйвиў, та немá чогó". — Го, ксьондз сибі поміркувáў шось, — бідá! нийáк нáймита збу́ти сьі. Але ксьондз сибі вймiркуваў: „Трéба сту́дньу фундовáти — хоч до льíса трéба посилáти, жиби він материйáлу приспосóбиў; а там ў тім льíсьі йи такі лéви, — жéльі він пойíде, то йигó вони там зьідьать". — Кáжи: „Йiвáсьу, трéба запрáгти волй і йíхати до льíса і привéсти материйáлу, бо трéба сту́дньу фундовáти". — Оже Йiвáсь запрáг бикй, пойíхаў до льíса. Пойíхаў до льíса — так ду́би повивертáў с корíньим і піклáў на віз. Алеж той віз сьіў мóтлохом (поломйў сьі) піт тйми ду́бами, óжи він по свойíму зачáў віз фундовáти, — йак він вйхвундоваў той віз, то він клаў, шо йиму́ подóбало сьі. Прихóдьать до нéго лéви, — кáже: „Лéве, не руш волá, бо пíдеш до йармá. — Ожиж ті такй ни слу́хали, вньалй волй пойíли, — óжи він йіх полáпаў, позапрагáў до йармá. лéви, і йíде сибі до дóму. Йак він прийіздйт блйшче клебáньийі, тай кáже: „Ге, сйві волй полові, бо нáшому ксьóндзови пáрхи ў голові". Ксьондз тóо дóчу́ў сьі, побíў до йимóсьцьі. — „Гей, кáже — йімосьць, та бідá: волíў немá, 'но ведмидьáми йíде. — „Він прийíхаў с тим материйáлом, а ті бикй повипрагáў і на ўобóру позаганьáў. Оже йак він позагонйў на ўобóру, так ті ведмідьі ўсьу худóбу вйдушили. Ксьондз йак подивйў сьі, аж за гóлову взьаў сьі. — „Йiвáн кáже: А шо, прóши йіґомóсьцьа, мóже ксьондз сьі спротйвиў?" А ксьондз кáже: „Та чогóб йа сьі спротйвиў? Ньі (бойíть сьа казáти)". „Знáйиш ти, Йiвáне, шчо, — бу́демо копáти сту́дньу". — Зачалй копáти ту сту́дньу. — „Мóже тибí, Йiвáне, пóмочи трéба до земльí (викидáти), або шо?" — „Ньі, йа йáко слугá то ўсьо роблью́ сам". — Вйкопаў Йiвáн до половйни сту́дньі, мóже пáру сажéнь. Оже ксьондз рáдить сьі з брáтчиками: „Шóби то с тим Йiвáном зробйти? Мóжеби вітировáдити віт сéбе... — áле тру́дно, бо ше рóку не добу́ў..." — А брáтчики кáжут: „Так, йіґомосьць, — то інáкше йіґóмосьць не зрóбльать, 'но трéба звóна вичтийити і прикотйти і ў той розділ ўкйнути (ў ту сту́дньу), жиб йигó задушйло". — Але йак там прикотйли тóо дзвóна, йак спустйли ў той діл, óже він ше тулй не долетьíў, та той йак ўхопйў за тóо дзвóна, тай кáже: „Та шо там кйдайиш, й...а мáтери, капельухóм на мéни?" — óжи два рáзи тíлько летьíў ў гору́, йак пáдаў ў долйну. О, та не мóна зробйти з Йiвáном ньіц. Ожи сьі 'брáдиў зноў —: трéба висилáти Йiвáна до Чортковá до млинá. Оже казáў ксьондз склйкати брáтчикіў і понасипáти ў мішкй полóви замісь пасьньí. Ожи насйпали полóви і вйпровадили до млинá. Але прийíхаў

він до тóо млинá тай вúбіг чортóк, тай питáйи: „Чогó ти ту прийíхаў?“ А він кáже: „До млинá.“ — „А шóж ти йи за йідéн такúй, жи тибí трéба змолóти?“ — А той кáже: „Но, то ходú сьа підем борóти пéрше, йак мáйим молóти.“ — Але йак зачалú сьа борóти, так той Йівáн поборóў чóрта. Так той чорт побіг до старших тай мильдýйи, жи такúй-такúй прийíхаў до млинá. А той найстáрший кáже: „А ўжесь пробувáў сьа з ним? А він ка: „Та пробувáў сьа, áле не мóна дáти рáди.“ — „Но, йак тó такá бідá, так мýсиш йімý змолóти.“ — Але понасипáли на коші, — та полóва! Тай побіг той кривúй до старшóго, а той старший кáже: Йакé привіз, то такé милú!“ — І той так змолóў, áле полóва полóвойу. Але той, йак маў той молóти, то той льіг спáти. Змолóў чúсто, ту полóву позбирáў у мішкú, позавйáзуваў і бýдит йигó: „Ўставáй, бо ўже тибí змéльано.“ — А той ўстаў тай кáже: „Нехáй'но йа сьа подиўльў на мукý на свойý.“ — „Йак той стаў, поровйáзуваў мішкú, подивúў сьі, — ба полóва! — „А, чóрте! Шо ти дóброго зробúў, жо ти замісь пасьньі миньі насúпаў полóви!“ — А то кривúй чорт буў, коло тóо ходúў млúна. Тóй ўжи сьа прóси йигó: „Шо ти ў мéни хóчеш? Та йакéсь привіз, то такé молóў — той ньіц не питáйи, 'но бúйи. Ожи той кривúй чорт дúвить сьі, шо не жарт, і йдé до своó старшóо і рáдить сьі, шо с тим робúти. — „А ўжесь пробувáў сьі — кáже — з ним?“ — „О, вже пробувáў сьі, і рáди йе мóна дáти.“ — Ожи той стáрший скавáў розислáти по шпихльирáх, жúтньойі й пшенúчнойі, жоб йімý булá мукá. І те сьа розлетьíло, позносúло і помолóло і ў мішкú понасипáло так, йак булó; і збудúли йигó: „Ўставáй, ўже ўсьо готóве.“ — Ожеж той кривúй кáже: „Чекáй, сот йигó лупúло мать, йа йиму за ті збúтки покажý штýку!“ — А ті старші сьмійýть сьі с кривóго. — „Шо ти йімý — кáжи — збробиш за штýку?“ — „Йа — кáже — підý на перéд і вльíзу під міст, — йак він бýде йíхати, йа йімý зломльў вісъ.“ — От, йакурáт так зробúў. Той шо'нó вúїздит на міст, той вúхопить сьа с під мóста, злáпаў за вісь і вломúў. А той лап йигó за рýку —: „Ідú же тепéр пид запйáсьтьа (де ўхóдит при запйáсьтьі вісь, та тонкá) і завезú миньі до дóму мукý.“ — Ожи йак він завіз до дóму мукý, ше на ўостáтку дóбре вúбиў, — óжеж той йак прилетьíў до свойíх тих стáрших чортíў, — а той кривúй йак утьікáў, то аж зипріў — а ті стáрші зачали сьі з нéо сьмійáти: „А вúдиш, кривúй, йа тибí казáў: не йди, бо ше наберéш...“ — Оже ксьондз подивúўши сьі на ту мукý, ае страх йигó ўбійньáў, шо ў такíм млиньí страшнíм буў і мукý чúсто привіз і ньіц сьа йимý не стáло. Оже ксьондз сьа рáди брáтчикіў: „Гей, брáцтво, шо йа бýду робúў?“ Брáцтво ксьóндза рáйи: „Мáйут йигóмосьць вéприка ў саджý, — нех він ідé йигó колóти, óджи той вéприк йигó скальічи.“ — Ожи ксьондз кáи до Йівáсьа: „Йівáсьу, вúўостри 'но ніж, пíдиш вéприка закóлиш.“ — Пішóў Йівáсь до хльівá, а ксьондз череш шпáру дúвить сьі,

чересь сьцьіну́; тай прийшо́ў Йіва́сь до хльіва́ тай ка́же. „Ку́цьу, ку́цьу ку́цьу, ку́цьу! коло не́го — тай відвинуў шчи́ґла тай траск ве́прика ў лоб шчиґлом —: ве́прик переверну́ў сьі. Але кеьондз побіг до йімо́сьцьі — : „Гей, йімосьць, — ка́же — таж він ве́прика не колоу́, 'но шчи́ґлом забиў. А миш то ма̑ли таку́ зго́ду, йак йа йиго́ приймаў, а йа йиго́ питаў: Шо ти схо́чеш ў ме́не на рік, жи ти ві́будеш? — а він казаў: Йиґо́мосьць, йа ві́йнце не хо́чу ньіц, 'но тибі́ йидно́о шчи́ґла дам ў лоб! О, йімосьць, біда́! колі́ він ве́прика забиў шчи́ґлом, то він мене́ го́ўшім забйи́ ..“ — Ожи кеьондз сьі ра́ди свойі́х парафийа́н: „Пора́дьте мене́, — шо йа ма́йу с тим робі́ти?“ — А парафйа́не так каза́ли: „Йак йіґо́мосьць на́ймита приймали, то нас сьі не ра́дили, — о́лжи про́ши йіґомо́сьцьа, так нех йіґо́мосьць зро́бльать: ми тілько бу́дем йигомо́сьцьа ра́дити, нех йиґо́мосьць ві́ступльать с те́йі пара́фийі хоць на місьаць, — йак він бу́де ві́дьіти, шо йіґомо́сьцьа вже нема́ на ті пара́фийі, то й сам забере́ть сьа — піле, чого́ж сьа бу́де трима́ти? — „От каза́ла йімосьць ві́дати вечёру слу́гам і —: „Забера́йте сьа, йдьіть спа́ти.“ Обидвойи сибі́ зачали́ сьа ра́дити, йиґо́мосьць з йімо́стейу, — о́же йіґо́мосьць ка́же до йімо́сьцьі: „Готу́й'но ти до́броо мішка́.“ — Наготова́ла йімосьць до́брий мішо́к, виччиниў кеьондз кватіру, стаў на тамтім бо́цьі, так ка́же до йімо́сьцьі: „Ти дава́й шо найльіпше ў той мішо́к, і жибисьмо ма́ли хоць на місьаць там ґльа се́бе харчу́.“ — Але Йіваське́ то ўсьо чуў, шо вони́ там ўогорі́ли і зби-ра́ли сьі. Але йіґо́мосьць ка́ут до йімо́сьцьі: „Ше там ті книшкі дай ми ньі, жи таму́о, до моле́нійа йи во-во-во́“ — але йімосьць ка́же: „Йди сибі́ сам возьми́, бо йа не зна́йу, де вони лежа́ть.“ — Кеьондз поки́нуўши мішо́к трима́ти, і пішоў за ті́ми книшка́ми, — Йіва́севі сьа прибуди́ти, жо кеьондз сьа вибера́йи — тра́ба сибі́ вибера́ти сьа. Оже він прийшоў до то́о мішка, Йіваське́, пидбу́рнуў те шма́тьа і вльіс сибі́ ў середи́ну тули́ пид шма́тьа ў мишо́к. Але кеьондз вийшоў с книшка́ми доклада́ти мішка́ тай ка́же: „Йди'но заўдава́й, мо́же бу́ди й з ме́не“. — Кеьондз сьа пробу́йи заўдава́ти, — ба, не мо́на тьа́шко. — „Гей, ка́же кеьондз до йімо́сьцьі — йди'но заўда́й, бо не мо́жу заўда́ти сам.“ — Прийшла́ йімосьць, підійма́йи тай ка́же: „Бу́де, бу́де с те́бе, вже до́сить йи, вжесьмо набра́ли до́сить. — Так кеьондз заўда́ў на се́бе, йде, аз зипріў, а фурт ка́же до йімо́сьйьі: „Слу́хай'но, чи не йде Йіваське́ за на́ми?“ — А йімосьць ка́же: „Ньі, не чу́ти ньіґде́ ньіц, вжесьмо поки́нули йиго́.“ — „А шо, йімосьць, не чу́ти? — „Ньі, — ка́же — не чу́ти.“ — Видийшли́ ше кава́лок, але Йіваське́ сьа відізвуйи в мішку́: „Чика́й мене́, пооо́пеее!“ — „Гей, добродзьі́йко, та жене́ за мно́йу! тьіка́ймо!“ — То той зноў йде, йде, — той ка́же: „Чика́й мене́, по́пе ге!“ — „Гей — ка — десь бли́сько вже йи!“ — Але кеьондз вже зміг сьа, ўже не мо́же да́льі ўтьіка́ти, — так була́ бли́сько ріка́, і ка́же кеьондз до йімо́сьцьі: „Тут ўже́ бу́демо ма́ти ўко́льіцу.“ — А йі-

мосьць ка́же: „Ну, то неха́й бу́де і тут ў́же, ту — кае, ма́йим блі́сько во́лу і ў́сьо.“ — От, вони́ сьа сибі́ розложи́ли коло те́йі рікі́, завви́кле, йак то по сьньіда́ньу, вибера́йут сибі́ с то́о мішка́ шось простели́ти там, накри́ти сьі, — добера́йуть сьі аж до Йіваська́ ў́ мішку́. А кьсондз ка́же: „То ти, Йіва́сьу, ту?“ — А Йіва́сь кае до йіґомо́сьцьа: „Та де йіґо́мосьць то й йа там.“ — От, повече́рали сибі́ пяд рико́йу, льага́ти спа́ти, — о́же йіґо́мосьць ка́же до йімосьцьі: „Ми польага́йим сибі́ по́біч звітси, а Йіваська́ то поло́жим віт са́мойі рікі́.“ — Але Йіваськó спа́ти не спаў́, 'но сибі́ ду́мку ду́маў́, шо с тим зроби́ти. Оже він ўзьаў́ ў́ почі́ ў́стаў́, йімосьць пересу́нуў́ до са́мойі рікі́, а сам там льіг, де йімосьць лежа́ла. Оже вогóри за́місь йімо́сьцьі: Па́ньі добро́дзвійу, фстава́й, бу́дем Йіва́сьа ки́дати ў́ во́ду — о́жи він торкну́ўши кьсо́ндза — „Берім ки́даймо Йіва́сьа ў́ во́ду.“ — Ожи кьсондз зи сну схопи́ў́ сьа, Йіва́сь за го́лову, кьсондз за но́ги, тай йімосьць у ріку́. Але Йіва́сь видизва́ў́ сьа: „Ой, йіґо́мосьць, йіґо́мосьць, шо ви зроби́ли до́брого, — таж ви йімосьць ў́топи́ли!“ — Кьсондз с то́о страху́ хо́ди понад ріко́йу, жиб то йімосьць виратувати, спотикну́ў́ сьі і сам ў́паў́ ў́ ріку́, ў́топи́ў́ сьі. Но, те 'но Йіва́сько сам йіде́н зіста́ў́, нема́ кьсо́ндза ньі йімо́сьцьі, — а Йіва́сько стаў́ полу́маў́: Шо йа ма́йу с тим роби́ти? — Поверну́ў́ сьа Йіваськó наза́д на клеба́ньійу, скли́каў́ сибі́ бра́ччикіў́ — : „Ожеж тепе́р миньі, бра́ччики, виплатьіть за мій рік, йа сибі́ піду́, а ви сибі́ ги́ньшого кьсо́ндза шука́йте, бо вже то́го не було́ й не бу́де [Бу́ти буў́, чому́ не буў́? — один з присутних].“ — Іваськó сибі́ забра́ў́ сьа, пішо́ў́ аж до до́му, на гу́рльоп. Гро́ші маў́ много і ка́же до своййх братіў́: „Ви́дите, брати́, ду́рньі, ви ходи́лисьте на слу́жбу, робйвісь і працьува́вісь, і ньіц не ма́йиш, і без ву́ха — без но́са йіле́н з дру́гим прийшо́ў́, — а йа прийшо́ў́ зо ў́сім до́брим, хоць миньі кьсондз рівньі му́ки даваў́ і йа му́сьіў́ то сте́рпіти і кьсо́ндза слу́хати. Ожеж тепе́р кьсо́ндза нема́, а йа с кьсо́ндзовойі руки́ ґоспо́даром зостайу́.

Записано в Берлині від господаря Гілька Сеха в авг. 1895. р.

Пор. Недѣля 1866, ч. 16; Драгомановъ, 349—352.

19. Капуш.

Маў́ ба́тько три сини́. І йіде́н ка́же: „Тату, миньі́ ў́же час до́льі шука́ти, йа піду́ ў́ сьвіт“. — І він йіде́ доро́гойу, йде, здиба́йи під гра́бом Капу́ша, і той Капу́ш на два лі́кты до́ўгий, а на три лі́кты борода́ до́ўга. І ка́же до то́го, ка́же: „Де ти йдеш?“ — „Іду́ ў́ сьвіт“. — „А чого́ж ти йдеш ў́ сьвіт?“ Ка́жи: „Бо йа хо́чу до́льі шука́ти“. — „Ходи́ до ме́ни і бу́дем обидва́ молоти́ти ў́ студо́льі. І так, — бу́ду пе́рший йа́ говорю́ —

йак ти загикнесь сьа áльбо засьмійись сьа, то йа тобі мáйу пас здéрти від лóба аж до пйáти. А коли йа ўмýчу сьа, то ти бýдиш говорíти і ти миньí, йак йа засьмійў сьа, то ти миньí пас здирéш, а йак ньі ти ни засьмійись сьа, ньі йа ни засьмійў сьа, то бýдем обидвá борóти сьа. А йак котрий котрóго кúне, то той мáйи пас здéрти тóму". — І зачинáйи Капýш говорíти. Говóрит Капýш, а той засьмійáў сьа, і Капýш чим скóрше до рéминьа, — вúтьагнуў ніж і здер пас від чолá аж до пйáти. — І за рік нимá сúна, — дрýгій підріс і кáже: „Тáту, йа піду ў сьвіт дóльі шукáти.“ Кáже: „Йак Бóжа вóльа і твойá, то іди. Тамтóго нима ўже рік, погиб...“ — І йде він тéйу самóйу дорóгойу і зноў здибáйи такóго хлóпа: на два ліктьі висóкого, а на три ліктьі бородá дóўга. І зноў кáже йімý, йак і пéршому. І обá зноў молóтьать. І зачáў Капýш говорíти, і той дрýгій засьмійáў сьа; і Капýш зноў здер пас з лóба до пйáти. І нимá два рóки синíў — підріс і дурний Ивáсь. І кáже: „Тáту, йа піду ў сьвіт дóльі шукáти.“ — Бáтько кáже: „Сúну, ни йди ў сьвіт, бо тамті два булú розýмні і погибли, а ти дурний, хýтше погибнеш“. — І він зачаў бáтька просúти, і бáтько пустúў йигó. Ідé він тéйу самóйу дорóгойу, шчо і тамті два, і здибáйи піт тим самим грáбом зноў такóго хлóпа: на два ліктьі дóўгого, а на три ліктьі бородá дóўга. І зноў кáже йімý так, йак тамтúм двом. І молóтьать, молóтьать, аж і зачáў Капýш говорíти, аж йімý ў гóрльі вúсохло, — а Йівáсь аньі не сьмійить сьа аньі не відзивáйить сьа. І кáжи Капýш: „Дóбре, тепéр говори ти, — йак йа засьмійў сьа, то ти миньí бýдеш пас здирáў“. — І говóрит, зачинáйи Йівась говорíти: „Ідý йа дорóгойу, а там хóдит хлоп і плáче. І кáжу: „Чогó ти плáчиш?“ Кáже хлоп: „Бо миньí пчолá з ýльійа фтьіклá“. — І Йівáсь взьаў накрутúў ужевóк і дúвить сьа, — а там межи стáдом кіньским пасéть сьа пчолá! Він пішóў, ўзьаў повйазáў нóги ужеўкáми пчольí і, ажеби чим скóрши прийтú до хлóпа, ўзьаў сибí коньá і йіди. І нарáз стаў кінь. Йа: Вісьтá кáра! Гайтá кáра! — аньі суди Бóже з місьцьа. Диўльý сьі йа, — а йа на передьí сиджý, а зад кáройі межи стáдом пасéть сьа! Йа привíў зад до передý і вербóвими клúньцьами попришúльуваў. І нарáз стойіт кáра. Диўльý сьі йа, — а вербóві клúньцьі приньалú сьі і вúросли аж до нéба. Льíзу йа до нéба, льíзу, і прийшóўим до сьíний і добувáйу сьі до покóйіў небéсних. А там сьватúй Петрó минé ни пускáйи і кáже: „Іди собі! А йак ньі, то тебé зíженý.“ — І там диўльý сьі, а ў кутký лежúт йачмíнна полóва. Зробúў йа гак іс полóви, зачинúў за сьíни небéсні і плетý мотузóк. І нарáз вúпльíў йа ўсьу полóўу, а тут два рáзи тíлько до земльí летьíти йак до сьíний небéсних! І йа ў горí увíрвý, а ў низý дотóчу. І тáкім зльíз до земльí.“ — А Капуш тодьі кáже: „Дóкись, Йівáсьу, брихáў, то йа вíрйў, а тинéр ўже зіпрáўдьі брéшиш!“ — А Йівáсь покúнуў цьіп, чим скóрше по ніж і здер пóйас від лóба до

пйати. І взьау Капуша за ноги і повісиў на тім самім грабови, під котрим Капуш сидьіў. І Капуш кричаў страшно і птахам в ночі спати ни даваў. А братий віднайшоў двох і поньіс до шпитальу і вигойіў. І ўсьі три прийшли до дому. — І вже кінець.

Записано в Боратині брідського пов. від парубка Луцька Кравчука дня 4. серпня 1894 р.

Пор. Етноґр. Збірник VI, 326—329 і IV, 157—161. і Сумцовъ, Разысканія 181—187.

20. Хлоп і журавлї.

Посьійаў хлоп пшеницьу на поли, — ходили там йиму жураўльі. Так він взьиў намочиў пшеницьу ў горіўцьі и насьійаў на поли. Поприходили ті жураўльі, тойі пшиницьі сьі найіли і там поль'игали спати. Він вийшоў ўрано зо шнуром, взьиў ті жураўльі так ўсьі повйизаў, повйизаў так до купи на шнур до рийду и себе ўпіў привйизаў. Він сибі гадаў, жи, йак вони поўстайут, то він йіх ўсьіх злапайи, — а вони йак поставали, йак скричьили, йак сьі знесли ў гору, взьили летьіти тай йиго взьили. Принесли го над льіс, — каже: „Врізаўбим сьі, то ўпаду до дерева, покальічу сьі." — Принесли го на такі гори великі, — каже: „Врізаўбим, то забйу сьі..." — Принесли го над воду, каже: „Врізаўбим сьі, ту ўтоплью сьі..." — Принесли го на таку багновину, тий він сьі взьиў врізаў, тай йак сьі ўпустиў на діў, так загрийз по самий карк. Взьила йиму на голові дика качка зробила си гньіздо, нанесла там йийиц. Прийшоў воўк ті йийцьі йісти, тай йіх пойіў, ше му сьі хтьіў по тому ўпаскудити на голову, на те гньіздо, таку му прихіт хтьіў зробити [гей догід, жиби ту маў вйиници]. А хлоп йак си ўмотайи руки коло фоста, йак крикне до воўка: ага! — йак сьі воўк взьийи ўтьікати, йак сьі сьіпне віт хлопа. — тий хлопа, — тий хлопа з болота витьиг. Тай сьі воўк прерваў і зараз здох, а хлоп диніру прийшоў до своўо вобісьтьи. — Йу ўсьо.

Записано в Кожичах 1894 р.

Пор Етноґр. Збірн. VI, ч. 641.

21. Мудрий дяк.

Буў сибі кеьондз богатий, а дьак буў дужи бідний, — він сидьіў віт кеьондза дужи далеко ніт самим льісом. Али раз кажи дьак до свейі жінки: Тре йти альбо шо ўкрасти, альбо шо! Йа йду — кайи — до кеьондза,

там йи два пацьукі ў саджі [та́ йак хлыіў] ду́жи велйкі, йа йіднóўо задушу́, мóжи ксьондз мины́ йиго́ дасьть.“ — Али прийшóў ін раз ў ночі до ксьóндза з радно́м. — ў ксьóндза ўже польагáли спáти. Він пішóў до саджу́ і взьаў тим радно́м пакрйў йіднóўо пацьукá і лыг на нéго, коліньми ўсадйў сьі, взьаў йиго́, задушйў; тай прийшóў назáд до до́му. Кáжи до жінки: „Задушйўім йідно́го, али ни знáти, йак з ним стáнить сьа.“ — А жінка до нéго кáжи: „Йа' ксьóндз довідайить сьі, шчо то ти так зробйў, скйне тебé зь дьакá, і бу́дем ше бідньі́йші.“ А він кáжи: „Ньіц не питáй, жінко, йакóсь то воно́ бу́ди.“ — Али на дру́гій день врáно присилáйи ксьондз ку́харку Голéну і кáи: „Йдьіть, реййньцьі, шось вас йіґо́мосьць клйчут.“ — Прийшóў дьак до ксьóндза, а ксьóндз кáжи: „Знáйити, рийньцьі, стáла сьа мины́ прйча.“ А дьáк кáи: „Шó такóйі?“ — Кáи ксьондз: „Пацьу́к мины́ дійшóў. От возьміть, рийньцьі, до до́му [ни до́бри сьі трáпило йіму́? — один з присутних] тай усмальіть і натóпити мины́ хоть два ґарци смáльцьу, бо клу́стий такйй, аз за нáто, і йáбім маў до двóніў той смáлиц мастйти; а миьáсо те закопáйте.“ — А дьак кáжи: „Йіґо́мосьць, таб минé жінка вйгнала с хáти за таку́ річ, шчоб йа коли здохлóго пóраў сьі.“ — Ксьондз кáжи: „От, рийньцьі, ни питáйти на жінку, йа вам ду́рно ни схóчу; за то...“ йа вам дам два кóрци жита і корéц йачмéньу і корéц пшенйцьі за то. — І кáжи ксьондз до наймитіў: „Возьміть тóго пацьукá на фіру і два кóрци жита і корéц йайачмéньу і корéц пшенйцьі, ўозьміть, завезьіть то до дьакá і пускидáйти йіму́. — Взьалй вони́, привéзли на двір, а дьачйха за кóцьубу, так бу́цьім, тай за дьакóм, а дьак вабрáў сьі тай ўцьік у льіс. Наймитй пускидáли то на дворі тай прийіхали назáд. А ксьóндз питáйить сьі: „А шо там?“ — А наймитй кáжут: „Ми то пускидáли на дворі,' а дьачйха с куцьубóйу пігнáла за дьакóм гет в льіс.“

Але раз зноў ксьондз прислáў ку́харку по дьакá. Ку́харка прийшлá до дьакá, а дьак зь дьачйхойу йіў миьáсо с тóго пацьукá. Тай вонá прийшлá назад до ксьóндза і кáжи: „Йіґо́мосьць, та дьакй йідьáть с тóго пацьукá миьáсо! Він би — кáи — здохлóго ни йіў, то він му́сьіў сам йиго́ задушйти.“ — А ксьондз кáжи: „Ідй, ти дурнá Голéно, та деб він то мины́ робйў, йа на то не дайу́ віри.“ — А ку́харка кáжи: „Йіґо́мосьць, возьміть минé ў ту́йу шáфу, де молокó йист, замкньіть і завезьіть до дьакá, то йа перекопáйу сьі. Але так скажіть дьакóві: нех він ту шáфу на день винóси до комóри, а нáніч нихáй внóси до хáти, — скажіть йіму́, шо то бу́ди льіпши робйти сьі сметáнка на молоцьі ў глалу́шчиках.“ — І взьалй наймитй, завéзли ту шáфу до дьакá і так йіму́ наказáли. Али дьак ни знаў, шчо ў шáфі йист, шчо там сидйт Голéна ку́харка; і дьак так робйў. Ўньіс він на день до кумóри, а вáніч до хáти вньаў ту шáфу,

— самú дьакú посьідáли вечéрати. Тай дьак кáжи до жінки: — „А вúдиш, жінко, ти бойáла сьі минé пустúти, а йа пішóў і пацьукá задушúў, а тинéр мáйим шо йісти і ше до тóго нам кеьóндз даў хлыба дóсить.“ — А кýхарка Голéна ў шáфі відізвáла сьі: „О — кáжи — кóби ти кóльку зьіў, йак йа йігó годувáла, пилнувáла, а ти задушúў! Типéр вже тибі дрýга штýка ни вдасьть сьі!“ — А дьак дýжи пирильакáў сьі, йак тóйі почýў; взьаў дьáк, відімкнýў ту шáфу, — а стойáла дьішчина сúра — він взьаў в жмéньу тóго сúра тай напхáў Голéньі пóўну гýбу і взьаў йі задавúў, назáд засýнуў. А за пáру день прийíхали нáймитú і взьалú ту шáфу назáд: а кеьондз зáра відімкнýў ту шáфу: хтьíў Голéни роспитáти сьі, шо такóйи (шо сьі дзьійи), чи вонú говорúли ў чім, чи ньи. Али йак кеьондз гльáнуў на Голéну, тай сам пирильакáў сьі —: а Голéна ў кутóчку силúт тá'йак бос сúньа, і пóўна гýба сúра! Тай кáжи кеьондз: „Чиш ти ни мáла шо йісти, та сúра, шо ти так сúром напхáла сьі! Коб жи ти булá кóльки зьíла за тéйі!“ — Тай післáў кеьонда нáймита по дьакá. Прийшóў дьак, а кеьондз рускáзуйі, кáжи: „Йак мойá кýхарка булá тоды́ ў вас, йак ви мньáсо йíли, і вонá вúдьіла, йак ви йíли мньáсо; вонá прийшлá ду дóму і сказáла: то — кáжи — дьак мýсьіў задушúти тóго пацьукá нáшо — і кáже: ўсадьíть мине ў шáфу і завизьíть минé до дьакá, йа йіх післýхайу, шо ўонú бýдут говорúти. І — подивíть сьі, — кáже — рейíньцьі: взьалá, йíла сир і задавúла сьі! Возьміть — кáе —, той сир з гýби йійí вúберіть, нех ньіхтó не знáйи за ньу.“ — А дьак кáжи: „Жúби йа типéр до нéйі браў сьі, шо ўонá такý на мéни нáпасьть складáла! Йа йійí ни хóчу знáти типéр!“ — Али кеьондз стаў просúти дьакá, даў дьакóві дóсить грóші (по льýцькі) — : „Возьміть, а нéйу шо зробíть!“ І даў хлыба дьакóві і трýнку —: „Спрáўте йійí — кáи — пóхорон йакúй!“ — А дьак взьаў Голéну напéред сéбе тай несé. Али дúвить сьі: йідéн брáчик навíйаў цьілий тік пшенúцьі, а ньікóго ни булó ў студóльі. Він Голéну заньіс ў ту пшенúцьу, і ўстромúў йійí кольíна ў кýпу у ту, нагорнýў пшинúцьі йійí ў фартушóк, а сам пішóў, стáў за стодóлойу. Али брáчик вúйшоў той с хáти, шо йигó пшинúцьа, дúвить сьі: хтось бирé пшинúцьу! Лижáў дручóк коло хáти, — він злáпаў за дручóк, прибіг до Голéни, ўдáрнў йійí по голові, тай Голéна гет зальíзла ў пшенúцьу. Тай дьак натхóди —: „Шчо ви, — кáже — Йівáне, зробúли, таш то кеьóндзова кýхарка! Та ви бýдити мáти дýжи вилúку бíдý!“ — Взьаў дьак брáчика тóго Йівáна завíў до кеьóндза, кáже: „Йіґóмосьць, таж вáшу кýхарку Йівáн забúў!“ — І брáчик кáжи: „Йа ни знаў — кáе — шо то йіґомóстева кýхарка, — кáже — от, загодьім сьі — кáже —, нех ньіхтó не знáйи: йа вам дам — кáже — два ґáрци грóші, нех сьі за тим ўубíйце.“ — А кеьондз кáжи: „О, ньі, — кáи — йа ни пристáйу на то, йа подáйу до сýду, а ви,

підити до криминалу на віки!“ Али брачик Йіван стаў просити кьсьондза, даў кьсьондзові скінец гроші і дьакові скінец гроші, тай кажи: „Загодьім сьі, нех ньіхто того не знайи!“ — Взьаў дьак Голену ў мішок і нисе ў лыіс: десь закопайи. Али він йіде лыісом і несе ту Голену ў мішку, здибаў він йакогось злодьійа, — а той злодьій ньіс мішок гроші, самі папірові. Тай питайи той злодьій, питайи дьака: „Шо ти за йіден?“ — а дьак каже: „Йа злодьій йистім; йа за тобойу — кае — питайу другій рік, — так до того злодьійа — бу йа ни майу — кажи — до себи пари, а самому дужи зле ходити красти.“ — Тай кажи той злодьій ду дьака: „Шош ти майиш ў мішку?“ А дьак кажи: „Йа йіден палац обікраў — кажи, — гроші ни хцьівім брати, 'но тілько забравім начиньа злоте, самі — кае — тальірки, видельцьа, лошки і горньатка; на шчо миньі — каже — гроші, йак йа майу задосить ўже... А ти — каи — шо майиш ў мішку?“ А той злодьій кажи: „Йа — кажи йідноўо пана ўобікраў, майу повен мішок самих паперових гроші.“ — А дьак кажи: „Спочийньмо тепер трохи, пульагаймо, а потім пуўстаймо тай підим ўойдва разом.“ А злодьій каже: „Дооре, йак ми сьі ўойдва здибали, то ўже будим тримати сьі йилен другого.“ — Взьалй вони пульагали, а дьак ни спит, 'но ўсьо слухайи —: а злодьій фстаў потихенько, — думаў, шчо дьак спит — взьаў, свій мішок з грішми покинуў, а за Голену... з мішком заўдаў на плечи тай побі. А дьак дивить сьі, шчо злодьій Голену вже від него фкраў, а свойі гроші покинуў, думайи: „Колька тибе бери, йак ти такий дурний!“ — тай за гроші тай свойі фтьік с того місьцьа до дому. Прийшоў він до дому, росказуйи жінцьі: „Йа — кажи — за таку дурну Голену то йа майу досить гроші.“ — І взьаў свойі накупиў ґрунту досить за ті гроші і буў великим богачем на цьіле сило. А той злодьій, шчо ўкраў відь дьака Голену, прийшоў до дому тай положиў під лаўкойу з мішком. А жінка його питайить сьі: „Ну, шош там, чоловічи, приньісісь шо, чи ньі?“ — А він кажи: „Йа приньіс — кае — дужи злота. Каи: „Шош такойи?“ А він кажи: „Йа ўоікраў йідного пана великого, набраўім мішок гроші, али здибаў сьі з другим злодьійом, а той злодьій ньіс самі начиньа злоте: горньатка, тальірки, видельцьа, лошки самі, і то ўсьо саме злоте. Ми каже польагали спати, він заснуў, а йа фстаў потихенько, те начиньа фсе від него фкраў і фтьік, а йиму свойі гроші покинуў“ — А жінка кажи: „То ще льіпши, чоловічи, ньіж гроші, бо ми хату ўберимо файно.“ Каи: „Засьвіти'но, чоловічи, нех йа кае подиўльу сьі хоть на то, бо йа ше ньігли такоўо начиньа не видьіла.“ — Взьаў чоловік, засьвітиў а жінка хутенько розвйазала мішок тай за роги злапала, за мішок, хтьіла висипати то на хату і подивити сьі. Вона підньала мішок, а Голена: хльап! та'йак фльак на хату (доціру маионток! — докинула баба) Тай вони дужи ўобои перильакали сьі, шо то сьі стало, — тай каже: „Ух — кае,

— сколоў йіго́ ма́му! До́бри він миньі каза́ў, шчо ўже дру́гій рік за мно́йу шука́йи! Али він маў рехт, а йа — ка́жи — шче й цьі́лу ніч ни спа́ў биз не́го, а йа на той труп так ўважа́ў, шоб йа йіго́ ўкра́ў йак ху́тко!“ — Тай взьаў Голе́ну, позбера́ў в мішо́к і завйаза́ў на зад і заньі́с ў корчі тай похова́ў. — І скінчи́ла сьі ба́йка.

Записано в Берлині від парубка Василя Харчишина в авг. 1894 р.

Пор. Основа 1862, липець, 55; Аѳанасьевъ III, ч. 222; Schleicher 125; Haltrich, ч. 61; Chełchowski I. 54—61; Polaczek, 225

22. Мудрий наймит.

Буў сибі ґоспо́дар і маў на́ймита і ви́слаў то́го на́ймита ў по́ле гора́ти. І маў пса, назива́ў сьі Питру́шка. Даў йіму́ хльіб на полу́день, йак ішо́ў у по́ле гора́ти, і ка́же: „Пополу́днай і дай Петру́шкові і цьі́лий до до́му на зад привези́!“ — От, він сьіў полу́днати: Петру́шку наби́ў, віді́гна́ў віт се́би, той хльіб узьаў, роскро́йіў, мньаку́шку ви́різаў і зьіў, а Петру́шкові ни даў; а шкі́рку ўзьаў, зби́ў кіло́чками і привіз до до́му цьі́лий. Али Петру́шка буў лихи́й на на́ймита і взьаў йіму́ ў ве́чир, йшли до до́му, — загна́ў бики́ йіму́ на колі́, на пліт: ті сьі волі́ поприбива́ли на кола́х. Прийшо́ў він до до́му тай ка́жи: „Дали́сьти миньі тако́го пого́ньача, шо волі́ позаганьа́ў на колі́.“ — тай ка́жи: „Мо́жи ви, ґосподару, гньі́вайити сьі?“ — А ґоспо́дар ка́жи: „Ну, та нима́ за́шчо.“ — (Бо вони́ ма́ли таку́ вго́ду, шо, йак на́ймит зле шо вро́би, а ґоспо́дар бу́дить сьі гньі́вати, то він ма́йи ґоспо́дарові но́са відрі́зати, а йак бу́дить сьі на́ймит гньі́вати, то ґоспо́дар ма́йи на́ймитові відрі́зати.) — От ўони́ ў нидьі́льу пішли́ собі до це́ркви (ґоспо́дар з ґосподи́ньейу) і ма́ли приве́сти го́сьцьі; каза́ли ку́харцьі навари́ти — напечи́, а на́ймитові каза́ли зарі́зати віўцьу́, — а він маў ўове́ц цьі́лу че́реду. Ка́жи: „Котра́ бу́ди на те́би дивйи́ти сьі, то ту заріж!“ — Він пішо́ў до хліва́: ті ві́ўцьі ўсьі на не́го дивйи́ли сьі. Він ўузьаў тай ўсьі порі́заў. — І каза́ў: „Закриши́ш цибу́льу до мньа́са до то́го і петру́шку!“ — А то буў Петру́шка, пес: він ўзьаў то́го пса зарі́заў, закриши́ў ў мньа́со. А ки́цька була́, Цибу́льа назива́ла сьі, — і ўзьаўту ки́цьку покриши́ў до мньа́са. Прийшли́ ўони́ з го́сьцьами, тай ка́жи ґоспо́дар: „А зарі́завись віўцьу́?“ — „Та зарі́заў — ка́жи. А — ка́жи йа ўсьі порі́заў, бо ўони́ ўсьі на ме́ни дивйи́ли сьі.“ — Ка́же: „Ўкриши́ўісь петру́шку?“ — „А — ка́жи — зарі́заў і ўкриши́ў.“ — „І цибу́льу — ка́и — ўкриши́ўісь?“ — „А — ка́жи — во́зьди на пі́йцу лижа́ла йі ўкриши́ўійа.“ — „Бода́й ти сказ́и́ў сьі!“ ка́жи. „А — кажи — хтош ту петру́шку криши!“ — ка́и. — „Та — ка́жи — каза́ли петру́шку ўкриши́ти.“ — Ка́жи: „Мо́жи гньі́вайити сьі, ґосподару?“ — Ка́жи: — „Нима за́шчо (бо він бо́йіть сьі, шоб но́са ни врі́заў, зна́йити). — Ка́жи: „Шо ми бу́дим,

жінко, робити с тим наймитом, шо він нам таку білу робя? Дужи нас зничшчиў..." Кажи: „Ти, жінко, будь ў дома, а йа пілў до коршмй, напиў сьі." — А дужи було невидно ў ночі і болото. І кажи до наймита, шоби наймит зробиў йіму дужи сухо і видно, йак він буди йти с коршмй. Наймит ўзьаў полотно, зачаў стелити аж до самойі коршмй, і взьаў запалиў студолу. І пішоў до коршмй і каже: „Хотьіть ўже, ґосподару, ўже видно і сухо!" — Ґосподар вийшоў: ўже сухо і видно. Али дивить сьі: то йіго стодола горит! Прийшоў він до дому тай кажи: „Шош ти миньі наробиў?!" — „А — кажи — шож йа маў робити, йак ви казали, шоб зробити вам сухо і видно?" — Тай кажи: „Можи гньівайити сьі, ґосподару?" — Кажи: „Йаґжи миньі ни гньівати сьі, йак ти миньі такойі біди наробиў?" — Тай наймит ўузьаў, ґосподарові відрізаў носа. Ґосподар ўзьаў йіму мусьіў заплатити, і наймит забраў сьі і пішоў. Ўже ўсьа.

Записано в Берлині від парубка Антошка Мороза в авг. 1894 р.

Пор. Драгомановъ, 349—352.

23. Чоловік і три жінки.

Такий буў йіден мудрий і богат, шчо вжениў сьі іс трома жінками. Пойіхаў ді Львова, там вжениў сьі з йідной; він сибі купиў таку камйавицьу і там вона продавала, там сибі ґиндель провадила (такий склеп маў), а потім він казаў: „Йа йду дальі ше сибі шукати вийнце". — А потім, йак він пойіхаў до друго міста, то він ни казаў, шо він жонатий, то він сибі шукаў і там з другойу вжениў сьі. То там зноў він сибі такий ґиндель провадиў (там йі зіставиў шось), а сам пойіхаў до третього міста, кількадайцьіть миль. Так він зноў казаў шо він кавальір, вжениў сьі с третьойу зноў. Н' але вони йідна другойі не знали, тай ті казаў, жи він там мешкайи, а ті казаў, жи він там мешкайи, а жадна ни знала де.

Але заўши вони, йак він доўгий час уже в них в жаднойі ни буў, то вони вже хтьіли, — кажна до него йіхала. Але йак йіх ніч ухопила, то вони фсьі зайіхали на йідно місце на ніч; али йідна другойі ни знала. Доміру йідна другойі питайи там: „Скопд паньі? Йак паньі сьі назива?" — Йак вони сибі зайшли в мову, і ўсьі три йіднаково сьі називайут, по чоловікови — ньіби кажна сьі так пиши, розумно? — ну, і таким способом, йак вони вже там до него добули сьі фсьі три разом, і вже дальі нема шо з ним ворогити. Ну, і шо робити, — вони сьі йак порадили — шож будут, сварити сьі ни випадайи, ни поможе ньіц. („І фсьі три сльубні" — додав Мик. Кравіцкий. — „А йаґже".) і заскаржили йіго до

су́ду. Оджи і суд то́го ни міг розібра́ти, значи́т, йакби то ўсуди́ти; але вида́ў йім такий те́рмін на цьілий рік, аже́би ка́жна йиго́ вдурила („Та́ йак він йі“ — Мик. Крав), а котра́ найльіпше адури, то то бу́де йійі, а тих дьві сибі підут так.

Але йак то ўже від до йідно́йі написа́ў лист, жи він прийіди там на той на той день, то вона́ сибі заложи́ла, спраўльа́йи весьілья. Ожи він прийіхаў до не́йі, там признайить сьа до не́йі, то вона́ каза́ла: „Йак, то йаки́ась рабу́сь! — ка́же — він ка́же, жи йа йиго́ жінка, а йа ка́же — шово за́муж іду́! Та в ме́ни — ка́же — весьільа!“ — Ожи він вже вдурі́ў (ду́гий час там ни бу́ў) і ка́е: „Мо́же бу́ти, жи йа вмили́ў сьі (то нічно́йу поро́йу прийі́хаў)“... — Але пішо́ў сибі по сусьідам, жи то, значит, бли́сько йиго́ до́му були́: та бо ньі! таки то йіго́ дім! То він зноў там прийшо́ў, жи то таки́ то йиго́ жінка. То там ше йиго́ хтьіли замкну́ти, там йиго́ вбра́ли за тако́о шпекулья́нта за йако́о, жи він мо́е хо́че там шо ўкра́сти або шо, жи він ка́же, жи то йиго́ жінка: — сам ін ни знаў, йак то зробило сьі вже. Вже значи́т ро́зум стра́тиў з не́йу. Но, але він ми́слит: „Е, мать твойу́ за но́ги! Йа ше ма́йу дьві!“

Пи́ше до дру́гойі лист, жи він до дру́гойі вже прийіди. Одже та дру́га йак сподьіва́ла сьі, жи він прийіди, то вона́ сибі такий по́гріб спраўльа́ла, шо йійі чоловік ўмер; то вона́ сибі з ґу́ми тако́о мерцьа зробила, жи то бу́де лежа́ти акура́т йак чоловік („байсо́ваний“ — Мик. Крав.), і такий по́гріб то спраўльа́йи. Там ф тім до́мі такий жа́ліб великій повистаўльали... То він там прийі́хаў до не́йі і признайи сьі до не́йі, а вона́ ка́же: вона́ йиго́ ни зна́йи. Зноў йиго́ за тако́о само́о рабу́сьа ўбера́йут, ка́е: „Мій чоловік на катафе́льку лежи́т, умер, а той — ка́е — прихо́дит і ка́е, жи йа йиго́ жінка!...“ — Він зноў сьі збаламу́тиў, гада́ў сибі, жи до гіншого до́му в ночі зайшо́ў, значит, ни ўтра́пиў до сво́о. Але вийшоў на двір, там пішо́ў сибі по сусьідах, фсьу́да там убийшо́ў значи́т, — та бо ньі! таки́ то йиго́ дім! там, де той умерец йи. Верта́йи наза́д і таки там сьі чіпльа́йи го́стро до не́йі. Там йиго зноў хтьіли гарештува́ти С то́о фсьо́о він зріка́йіть сьі йійі, пише до тре́тьойі, шо він прийіде, — йак ше ў тре́тьойі му ўдасьть сьі? Але йак прийіхаў до тре́тьойі, то вже звиклы йак до жінки, вона́ вже йіму́ ньіц не робила. Але там ўже він буў йаки́й час до́ўгий з не́йу, але шож то, — йак такий бога́ч, то були́ льока́йі в не́го, то він йак льага́ў, то йиго́ роззу́ли і роздьагну́ли („До́бре було́ вига́дувати!“ — Мик. Крав.), а йак фстава́ў, то йиго й вмили і взу́ли і вдьагну́ли, а йісти пити то вже шо хтьў. Но, а́ле нара́з, йак він розібра́ў сьі і льіг спа́ти, і то фсьо свойи шма́тьа поскла́даў на такім сто́лику (а за́ўше льубиў книжку чита́ти в ліжку сибі або йаку́сь там ґаве́ту: то там на тім сто́лику то ўсьо йиму було́: сьвітло, циґа́рок, вбра́ньа фсьо лижа́ло коло не́го) — йак він вже заснуў, то вона́ йіму да́ла

такéйі води́ повьу́хати, шо він заснуў на па́ру діб; і топíру його взьалá і затаска́ла до íншого пара́, сумно́го ?), до íншоїі земльі і там віддáла йиго́ до во́йска; і там роска-а́ла ту свойу причи́ну, заплати́ла тамўо́ с па́ру ти́сьачі і жиб вони йиго́ там тро́ха ро́зуму наўчи́ли. Ну, і він, значи́т, йак він тут льагáў спáти, то він знаў, де він льагáйи, а йак він фставáў, то були слу́ги зáрі коло нéго, водá, тамво́. Але йак там ті жомньіри поўставáли, дали йіму тако́йі води́ поньу́хати, жи він вже мáйи фстáти, і зачинáйут йиго́ би́ти („Тако́о пáпа!" — стари́й Гапанíна). Він схопи́ў сьі, ни знáйи, шо сьі ро́би: льагáў ў такíм пáчьстві спáти, ўстаў межи во́йском! І стаў і стойіт, ди́вить сьі. Той кáжи: „Чому́ сьі ни збирá-йиш?" — то він ни хо́чи. Друїй прихо́ди, тай йиго́ ф пи́сок. Він кáже: „Зашо́ б́йиш? Йа ни знáйу, шо сьі ро́би с тим!" — Тре́тьій прихо́ди, дру́гій раз йіму даў —: „Фче́рась — кáже — знаў, а ни́ньі ни знáйиш?" („Ах, мойа годи́но!" — Мик. Крав.) Шо роби́ти, б́йут... („При во́йску нимá чáсу: б́йут і плáкати ни дайу́т" — Мик. Крав.) Ну, трéба сьі ўже збирáти по йако́мусь. Отáм йіму вже, зачáў сьі збирáти, вже йіму помогли́, ну, вже вихо́дьать на двір, штельу́йуть сьі до ґльіду: він зноў не знáйи йак — той зноў йиго́ ф пи́сок—: „Фче́рась — кáже — знаў, а ни́ньі ни знáйиш?" („Бáки йіму забивáйут" — стара Гапанíиха). То він вже цáлком одуріў, вже ни знáйи, шо сьі з ним ро́би. Ті зноў б́йут: ни знáйи, йак іти́. — „Учéрась — кáже — знаў, йак іти́, а ни́ньі ни знáйиш?" — До́сить, цьíлий рік йиго́ так му́чили. Але вже по́тім, то вже йіму було́ тро́ха льíпше, йак він сьі 'брихтувáў; 'но зáўше він ни знаў, шо в ним ро́бить сьі, а ньíгди ни знаў, де він йи. Але йак минуў рік, йак він льіг спáти, то ўонá прийíхала і заплати́ла там то ўсьо, дáла йіму зноў та-ко́йі води́ там поньу́хати, шо він заснуў на пáру час, і взьáла йиго́ на-зáд до до́му і положи́ла йиго́ на тім сáмім лíжку, і там то фсьо лежи́т, віт то́о чáсу, йак він тодьі льагáў на тім сáмім лíжку, і ті сáмі слу́ги, те сáме ўсьо, та йак він ві́стáвиў. („А там ни було́ то́о?" — Мик. Крав. „Ньі! Там по мо́рдьі давáли, ше й поранили йиго́ там"). Ну, дáла йіму зноў такéйі там води́ поньу́хати, шо він там вжиў, — до́сить він йак схо-пи́ў сьі, йак звикльі при во́йску, го́стро, до́сить вонá йиго питáйи, дльа чо́о він так го́стро фстаў, бу́цьім вонá ньіц ни знáйи. Він кáжи: „Бій сьа Бо́а — кáже — по йако́му то йа — та йа буў в во́йску — кáе — йак йа льа-гáўспáти, і ни знáўім пáвіть, дé буў в во́йску!" Вонá кáже: „Е, бій сьа Бо́га! Шо ти гово́риш — кáже — такí — кáже — ґлу́пства гово́риш! В ночí сьі тобí — кáже — сни́ло, черес сон, а ти тепе́р — ка — за прáўду ўбер-тáйиш!" — То він ўже, значи́т, цáлком удуріў, він вже ни знаў, шо з ним ро́бить сьі. Він йі показу́йи, шо йак йиго́ в во́йску порубáли, аж йіму́ дохто́рі шивáли, і такí шрáми йи, знаки́ — вонá кáже: „То ти з мале́ньства му́сьіў так мáти." — І значи́т, він цáлком удуріў, він ни

знаў, йак він на сьвітьі жлйй. („Вже іна́кше ни виглда́йи“ — Мик. Крав.), і такі ни знаў, шо то робило сьі і йак то сьі робило.

Аш ту вони пóтім три зноў збира́ли сьі до ку́пи і взьали йиго́ і пойіхали зноў на той тéрмін, ше раз, і ка́жна приставльайи, йак йиго́ здури́ла. Одже та пéрша, шо весьільі спраўльа́ла, йак но він прийіхау, до пéршойі, приста́ўила свойі. „Но — ка́же — тось му́дро здури́ла йиго́!“ Прийшла́ та дру́га с тим пóгрібом. — „Но, тось таже — му́дро — ка́же йиго́ здури́ла!“ — Але йак прийшла́ та трéтьа, приста́вила свойі, йак вона́ здури́ла, топíру там йак зачалі розбира́ти там ті су́дьдьі, там хто йіх там судйў, — тай наймудрíйши такі та здури́ла, шо до вóйска йиго́ взьала́. Тай він с тóйу трéтьойу жийі й до тóо ча́су, а тих дьві то йа ни зна́йу, де пішлі.

Записано в Бераниі бродського пов. від господаря Карольна Лугового д. 6. січ. 1895 р.

Пор. Жите і Слово III, 381—384.

24. Вдячний злодій і збиточна небіжка.

Було́ таких два бра́тьі, йідéн бога́ч, а дру́гій бідний. Алеж той бога́ч ни маў дьітйй аньі йідного́, а той бідний ни міг сьі обтріпати з дьітйй: маў мно́го дьітйй, а ўсьі дрібні. Гóрко йиму тійі дьіти було́ годува́ти, бо й ни маў чим, не гóден було́ заробити. Притиснуў йиго́ тьижкий рік, біда́, гóлод, такйй, жи замáло дьіти ни погинут. Маў він йідну́ корóвицьу, — так тим дьітьам була́, йак ма́ма. Ра́дит він сьі зо жінкоў —: „От, нибóго, дьіти з гóлоду гинут, молокóм сьі не вижививмо, аньі дьітйй ни вигодуйимо... Ой, тре прода́ти, купи́ти дьітьим хльіба“. — Жінка йиго дóбра бу́ла і йиго́ гадóк послу́хала. Оджи взьиў він корóўу на шнурóк і веде́ на йармарок. Прода́ў ін ту́йу корóйу ни за велйкі грóші: взьиў мóже два́йцьіть золотих, або пийтна́йцьіть, а да́льше ньи. Одже йде він с тóго міста, купиў бохоньа́ хльіба дьітьом, а рéшти грóші ни хтьіў міньйти. Іде́ коло шибениці, а там — ка — привéли злодьійчука́ вішати, малéвького хлóпцьи, мóже маў пийтна́йцьіть льіт. — „Ой, — крикнуў так йідéн пан — хто си ту́йу ду́шу сподóбайи, нехáй си вйкупит“. Той хлóп милосéрний буў, — жаль му сьі зробило, вйкинуў тих пийтна́йцьіть злóтих і тóо хлóпцьи віткупиў. Ой, йде с тим хлóпцим до дóму і несе́ то бохоньі хльіба, розлупиў на двойи, сам зьіў половину і хлóпцеви даў половину і зостаў біднакóм. Від дьітйй корóўу прода́ў так йак рідну ма́му і мно́го дьітйй ма́йи ўдóма, а й ше си йідно́ купиў. Стаў сьі жьилувати, жи ду́же бідний, і зьиў пла́кати дорóгоў. Йак то Бог да́йи бідному чоловікови, а ше й шчи́рому до тóго, — прода́ў корóўу, купиў хлóпцьи. — „А мóже жінка менé ўдóма буде́ била...“ Хлóпець ка́же: „Ви, тату́сьу,

не гризьіт сьі, — йак ва́ша жі́нка буде́ до́бра і ви, то йа вам віддьи́чу. Йак прийдем до до́му, йа сибі ста́ну ў сьіньо́х за две́рми, а ви піде́те до ха́ти. Йак сьі жінка бу́де з ва́ми свари́ла, — йа буду́ слу́хаў — то йа бу́ду тьіка́ў; а йак бу́де ма́ла до́бре се́рце на вас, то йа буду́ маў шче льі́пше". — Прийшо́ў чоловік до ха́ти, а найми́то́к сьі зоста́виў у сьіньо́х за двери́ма. Ка́же до жі́нки: „Ой, ўстава́й, ниб́ого, сьвіти́, бо ўже ла́зити ни мо́жу, таким сьі згрив. Пішо́ўім до міста, прода́ўим коро́ўу, а ньічо́гом си не купи́ў, іно́ наймитка́". Дьі́ти поўстава́ли, ўтьі́шили сьі зо со́пу, жи ба́тько ўже йи з міста, — ка́жде біжи́т до та́та і шчебе́че: „Ой, тату́ньу, шосте нам купи́ли?" — Зроби́ў йіму́ сьі вели́кий жаль і зьиў пла́кати — : „Ой, — ка́е — жі́нко мойа́ коха́на, ки́иске мо́йи се́рце, бо запа́дто до́бре. Прода́ўім — ка́е — коро́ўу і взьиў пи́ятна́йцьіть зло́тих і купи́ў — ка́е — бохоны́й хльі́ба, а ре́шти жа́луваўим міньи́ти. Ішо́ўим — ка́е — коло ши́бениці, а там — ка́е — вішьили мало́о хло́пцьи. Кри́кнуў йіде́н пан: Може си хто буде́ шчьисли́вий, най си то́о хло́пцьи віткупит! Але йа си — ка́же — гада́ў, жи то мо́йи шча́сьтьи, а йа ви́джу, жи то нишча́сьтьи..." Ка́же йіму жі́нка: „А деж той хло́пец?" — „Ой, — ка́же — стойі́т у сьіньо́х за две́рми". — „Стій, — ка́же — не гризи́ сьі, — мо́е то бу́ти, жи то шча́сьтьи твойи́. Мо́же нам — ка́е — Бог закиру́йи сво́йім ду́хом, мо́же ми буде́м жи́ли у сьві́тьі і так..." — Оже той хлопчи́на то ўчуў і ўтьі́шиў сьа, ўступа́йи бес порі́г до ха́ти. Провита́ў сьі з ґосподи́неў: — „До́бре ма́йите, ґосподи́не, жи сьі не гризе́те, йа вам шось тро́ха допомо́жу. Бу́ду служи́ў ў вас йіде́н рік, а на да́льше вас поки́ну, але вам вадгоро́джу, жи сьі буде́ти тьі́шили тим. Бу́ду ў день спаў на ви́сьцьі, а ў почи́ бу́ду на вас роби́ў і льі́пше вам зро́бльу, йак ва́ша коро́ўа". — Оже тепе́р обпачува́ли сьі ґоспо́дар з ґосподи́неў і зо сво́йіми дьітьми́ ў ха́тьі. Зльіз він у пізні годи́ньі, ў перу́оспах (йак льу́ди висипльи́йуть сьі ду́же) з ви́шки і пішо́ў на село́ працува́ти. Пішо́ў він по комо́рах, нади́баў пече́не й варе́не: хльіб і рі́зні мньи́са печені, солони́ну, понабира́ў на се́бе мно́го і несе́. Принье́с до ха́ти до сво́о ґоспо́дари, поста́виў на сто́льі, а сам пішо́ў на ви́шку начува́ти (день маў за ніч). Ста́ла господи́ньі ра́по, поба́чила на стіл — : „Ой, йи мно́го, йидзе́ньи, варе́не й пече́не". Помоли́ла сьі Бо́гу і подьи́кувала. І збуди́ла чоловіка і свойі́ дьі́ти, каза́ла йім сьі поўмива́ти і Бо́гу помоли́ти і — : „Буде́м сьньіда́ли!" — Посьньіда́ли сами́, али тре пода́ти й наймитко́ви. Нагото́вила йіму мньи́са на та́ріль і бу́лку, пода́ла йіму́ на ви́шку, жиби він посьньіда́ў, і нака́зуйи дьі́ти, жиби тото бу́ло ти́хо, жиби ньіхто́ то́го ни знаў — : „Оже, дьі́тоньки, посьньіда́листе, помольі́т сьа Бо́ўу і йдьі́т сибі на подві́ри і ба́ўти сьі". — Пішо́ў він, польага́ли вони сибі спа́ти, на дру́гу ніч, а найми́то́к з ви́шки іде́ зноў на село́ працува́ти. Ой пішо́ў він по сусьі́дах, по богачо́х, принье́с мішо́к круп і мішо́к муки́. Поста́виў у комо́рі, вбуди́ў ґосподи́ньу, жиби си зам-

кнўла комóру, а сам пішоў на вíшку. Пішлá ґосподíнны, засьвітíла сьвітло, подивíла сы ў коморі— : „Дўже дóбре йи, уже мáйим чим жíти“. Прийшлá до чоловíка і кáже: „Уставáй, чоловíчя, ўмивáй сы, моў пáцьир і просй Бóга за свóго наймиткá, бо то не йи твій наймитóк, тíлько нáше шчáсьтьи“. — Доглыдáйут наймиткá і так йигó шынýйут, і дыти і ґоспóдар, аж не знáйут го де посадíти. Прóсьать йигó до хáти у лішко спáти, бо на вíсьцы йимý зле —: „Ой, лéкше миньі, ґосподíне, на вíсьцы начувáти, ныж на шíбеници сы бáмкати“. — Пішóў наймитóк на дрýгу ніч по панáх, по жилáх, понаносíў срíбла і злóта, приньíс до своо ґоспóдарі, посíпаў на стольі, аж сы ў йигó дóмі вйдко булó (від срíбла і злóта — то ў почй). — „Зачинáйти, ґоспóдари, фáбрику, стáўти сибі будíнки і купýйти сибі худóбу і купіт сибі пáру кавáлкіў пóльи, жибисти мáли йакéсь ґосподáрство...“

Спит наймитóк на вíсьцы, але свій звичáй усе рóбит: у день спит, ў ночй працўйи. Підньíс жи він своо госпóдарі на велíкого пáна, на велíкоо ґоспóдара, ўже льíшші, йак йигó брат бўў. Прихóдит йигó брат до нéго, знимáйи шыпку і йимý сы кланьíйи. — „Де ти сы, брáте, тóго дочитáў, жи ти сибі такйй майиток заробíў?“ — „Ой, — кáе — так сы Бог змйлуваў над мóйіми дытьмй дрібнйми і нацо мноў і над моў жінкоў...“ — „Ой, повідж миньі, брáте, прáўду, з йакóо ти повóду до тóго ґосподáрства дійшóў?“ — „Радь сы, — кáже — брáте, так йак йа сы рáджу ж жінкоў по нóчи, не спи, най тибі так головá висхне, йак миньі, — то й ти будéш маў“. — Кáже той брат, жи нéрше бўў богачéм, прийшóў до свéйі жінки і кáже: „Спраўльíймо ми пóминки“. Але ў тóго брáта стáршóго, богачьи, булá ше старá мáма. — „Ой, — кáже — жи спрáвим пóминки і заклйчем брáта до сéбн і братовў, і ми йиго ту — кáже — напóйімо і йігó жінку, він ту бўде забаўльíў сы, а ти возьмéш старý мáму заведéш до брáта до сыни. Тáмка йи старá скрйньі (так йакби тойўó сусьік во), і посадиш мáму ў тўйу скрйньу. Вони — кáже — звіцци поприхóдьать від нас понапиванí і будўт сибі шось повідáти, а мáма будўт слўхали і нам прйідут і нам росповідьйт усьў прáўду“. — Взьйла вонá старý мáму і запровáдила тáмка. — „Ой, нáти, мамўньу, тўтки будéте йіли сир, будéте начувáти, доконáйите сы прáўди і нам повісьтé“ — і самá поверинўла до своо чоловíка. Забаўльíли сы кавáлок з вéчира. а ўонá сибі нагадáла, жи ни дáла мáмі водй, — трéба занéсти й водй. Наймитóк помáленько сы схóпиў з вйшки, есўнуў сы до мáми і взьнў старý задусйў і напхáў йі пóўний писок сйра і казáў, жи старá сы ўдавíла, і сам польíз на вйшку. Понéсла вонá мáмі воду, — смóтрит, — а мáма нежикá! Б' але дйвить сьа до писка, — а мáма сы ўдавíла сйром. Прийшлá до дóму до своо чоловíка с тим льикóм і взьйла повідáти. Гóсьцы сы ў хáтьі забаўльíйут, а вони потихéнько пішлй і при-

несли маму до дому до пекарны і посадили межи горшками. Дали старі пиріг в руку, жиби стара йіла. Ўпхали йі пиріг ў писок, разом, ше й до того сир. Напхали йі поўну губу, замало йі шчеки не тріспут. Самі прилетыли до хати і кричат ґваўту: „Ой, ходьім 'но, госьцы, бо сьі наші мамуны ўдавили!“ Повилытали госьцы, взьйли стару водоў відливати, — але стара ўже й ўдеревіла. Поросходили сьі госьцы, а брат в братом сьі радит. — „Ой, треба, брате, дати до кесьондза знати тай треба стару маму поховати...“ А той брат старший буў Йіван. Поховали туйу маму з великоў парадоў, добре кесьондзови заплатили, бо було вітки (бо вона лишила майиток). Пішло по тім похороны, они сибі польагали спати. Той богач льіг удома спати, а той бідний пішоў до свого дому, до свойіх дьітий зо своў жінкоў. А наймиток сьі ссунуў з вишки, взьну сибі лопатку, пішоў на цвинтар, стару маму добувати. Прийшоў на цвинтар, добуў стару маму, ўхопиў на плечі і несе до дому. Привьіс до того богачьи під вікно, зьнў, наперід себе поставиў у вікны і взьнў кричьйти: „Йівани, Йівани, а ти спиш?“ — „А хтож там кличи? То ви, мамуньу?“ Каже: „Йа, йа, сину, йа. Ой, ўозьми 'но, нибожи, ти дуже свому братови зробиў крийўду: ти тайиш много польа, а йимус ни даў. Ўозьми 'но — кае -- дай йіму ше два кавалки польи, бо будеш з ним мати суд на тамтім сьвітьі“. — „Ідьіт, мамуньу, йдьіт, йа ўже то вробльу.“ Взьнў той наймиток стару маму заньіс за хату ў базник і поставиў (ше на другу ніч) і сам забраў сьі і пішоў на вишку. Ўстаў богач рано зо спаньи і повідайи жіньцы: „Ой, жінко, так і так, — наші мама приходили і ўпоминали сьі о братову крийўду —: Возьми — каже — поможи му!“ — „А шож ти казали дати?“ Каже: „Казали дати два кавалки польа.“ — „От, знайиш шчо, йак треба дати, то возьми і дай.“ — Приходит брат до брата рано —: „Ой, ўставай, брати, бо мамуньи були...“ — „Ой, знайу йа тото, брати, сам і говорийўім до свойі жінки, — наші мама бис часу ўмерли, пирогом сьі ўдавили, то такий будут ходили (ше його настраший!)..“ — „Ой, йди, брате, заклич сибі сьвіткіў, бо казали тибі дати два кавалки польи...“ Брат сьа тим ўтьішиў і живенько побіг за сьвітками. Привіў сибі сьвітки, даў йіму брат руку, пітписаў сьі йіму на два кавалки польи. — „О, дьйкуйу тц, брати, за туйу ласку, а наші мамі дай Боже царство небесне. вітпочивок!“ — А вона стойіт за хатоў ў базнику. — Прийшло на другий вечир, — ссувайи сьі наймиток з вишки. Пішоў потихенько ў базник, ўвьнў стару наперід себе і зноў несе до вікна, і кличи: „Йіване, ци ти спиш, ци слухайиш?“ — „Ой, мамуньу, ни спльу, бо страх майу. Чось ви мины ни дайити спокойу...“ — „Ни дам йа тибі спокойу, допуки ти сьі ни зрівнайиш з молодшим братом. Ти сьі запоміг, а він бідний. Давісь йіму поле, оже дай му ше й тійі молоді коньі, бо він не майи чим на поли робити.“ — Ой, чекайи брат

до ра́ньи, вже й ни досипльийи, — той зноў поньіс наза́д ў базни́к стару́. І дупі́ру побі́г сибі ранéнько до бра́та. — „Ой, зле сьі, бра́те, дьійи!“ — „А шчож там такóо?“ — „Ой, брате, ма́ма зноў бýли! — „Ой, чогож вони́ потребýйут?“ — „Ой, каза́ли, жиби йа ти ше даў тіїі молоді кóньі.“ — „От, ви́диш, бра́ти, жи йа ў те́би ни вимага́йу, але ма́ма ви́дьать на тамті́м сьві́тьі, йаки́й з на́ми суд бýди.“ — Пішóў сибі привіў ті самі сьві́дки і даў йіму брат рýку і пітписа́ў йіму ше па́ру кóний. — „Ней тибі́, бра́ти, Бог дай, так йак ти миньі́, абисьмо ўже були́ спокóйні, а на́ші ма́ма най з Бóгом спочивáйут, най сьі не метрýжат с тамтóо сьві́та на той.“ Пішóў брат, з дьіточка́ми, запри́г йиму брат кóньі до вóза, посади́ў дьіти на вівóк, і ўже сьі дьіти тьі́шут, жи від стри́йа йідут (ше ньі́ґди ни йі́хали, йак жийýт). Заба́вило то до ве́чира, і смéркло сьі, найми́тóк з ви́шки злазйт зноў. Пішóў ў базники́, взьиў стару́ напері́д сéби і приньі́с до комóри, до ста́ршого бра́та. Стойа́ла йідна́ дьі́шка си́ра і дру́га при кýпі, а тре́та ма́сла. Взьиў той найми́тóк ўсади́ў йідну́ рýку у йідну́ дьі́шку старóйі ма́ми, а дру́гу рýку у дру́гу дьі́шку ў сир, а дьі́шчину з ма́слом постáвиў йі під гóлову. І забра́ў сьі і пішóў. Ви́йшла ґосподи́ньі ра́но по за́сну до комóри, зоба́чила трýпа ў комóрі і зьвйкла сьі, наробйла ґва́ўту на цьілé сило́. Летйт пла́че с комóри до ха́ти —: „Ўстава́й, чоловíчи, бо ма́ма ў комóрі!“ Схóпиў сьі ґоспóдар, прильіта́йи до комóри і зь лькý ўпаў на порóзьі. — „Ой, біга́й, жінко по бра́та, бо йа ўже тóо клóпоту не гóден витримати...“ Побі́гла жінка, по бра́та —: „Ой, мій шва́ґре солóткий, ходи́, бо клóпіт.“ — „Шчо за клóпіт?“ — „Ма́ма йи ў комóрі.“ Али шва́ґир збира́йи сьі, але не ква́пит, він дýже ўсьо дóбре зна́йи. Прихóдит до бра́та і сьмі́йи сьі. — „Чогóж ти, бра́те, таки́й гризли́вий, — йа тибі каза́ў ўже даўнó шче на перéд, жи то сьі такі так буди дьійало. Бо наші ма́ма без часý вмéрла, пирогóм сьі ўдави́ла, — то такі будé ходи́ла (ше го стра́шит!) Ни жа́луй, бра́те, гроші, біга́й до ксьóндза, краснéнько попроси́, дóбре заплати́, най йіґóмосьць ма́му поховáйут на твéрдо.“ - Даў Йіва́н до ксьóндза зна́ти, — ксьондз сьі застанови́ли: шо то за інта́рис, так ньіґдé ни придайи сьі... Попроси́ў ксьóндза краснéнько, заплати́ў хорóше, — ксьондз сьі пофатиґова́ли і ма́му похова́ли. — „Ой, ходи́ж, бра́те, до мéне — до тóго молóтшого бра́та каза́ў — тай возьми́ сибі́ той сир, тих дві дьі́шки, і тóйи ма́сло, бо ў мéни дьіти́й нима́, а ў тéбе йи, а мойа́ сьі жінка бри́дит, тóго йісти ни бýди, а ў тéбе дьіти дрібнéнькі, то зьідьйт.“ Брат пішóў по жінку і забра́ў той сир і ма́сло і несé до дóму, тьі́шит сьі і дьіти сьі ра́дуйут —: „Диві́г сьі, дьіти, шо нам бабýньі насклала́ли, нам і то стрий дайи. Покльікайте, дьіти, мóўте на́ньір за бабýнину дýшу, жиби йім Бог даў ца́рство нибéсне на тамті́м сьві́тьі.“ Подьйкуваў він Бóу зо свойі́ми дьітьми́ і зо своў жінкоў і польага́ли спа́ти. Найми́тóк сьі ссýнуў з ви́шки ўў

ночи і взьӯ лопатку, пішоӯ на цвинтар. Добӯӯ стару маму і назад принье до дому. Пішоӯ до карника, — перепрошьиӯ напичєви гопору — там булй два пацьукй, голованї поридні були — і взьиӯ ті пацьукй подусиӯ и попороӯ, йідну руку ӯстромиӯ у йідноо пацьука у живіт, старойі мами, а другу руку ӯсадиӯ у другого і так зоставиӯ. Сам забраӯ сьі потихенько і польіз на вишку. Спит Йіван у хатьі і слухайи – : Богу дьйкувати, вже кури сьпівайут, а вже нашойі мами ни чути. Вже може Бог дасьть, жи вже буде спокій.“ Приходит до брата рано і тьішить сьі —: „Ой, брате, хвалити Господа, вже нашойі мами тойі ночи не було.“ — А вона ӯ карнику йи, вони не знайут шче. Повипраӯльиӯ чельадь до роботи, наймичка наготовила дльа пацьукіӯ йісти і понесла. Приходит до карника, вотварийи, а стара межи пацьуками: устромила руку ӯ йідноо пацьука, а другу ӯ друого і так тримайи. Ӯульикла сьі наймичка, прибігайи до ґосподині. — „Ой, ходьіт, господине, бо старенькі матусьі йи ӯ карнику межи пацьуками. Зібрали пацьукй до рук і ни годни піднести.“ Вибігайи жінка з ґосподаром, на ту роботу дивуьат сьі. — „Ой, чоловіче, то ӯже йакись нишчасьтьа. Біжай 'но до брата, дай знати, жи зноӯ мамуньи йи.“ Побігла наймичка до брата —: „Ой, ходьіт 'но, татусьу, до нас, бо старенька матусьі йи зноӯ.“ Брат оповідайи, шо то за причина, жиби мерлий у день ходиӯ перед полудньом. — „Ой, — кае — то ледво перед полудньом, вони ше десь з ночи тамка йи, бо ми там ше не бували, аж допірум понесла пацьукам йісти і том ӯобачила.“ Іде брат і сьмийи сьі зо свого брата. — „Чого ти, брате, такий ґлупий, чому ти сьі зо мноӯ йідиако ни подьіли́ӯ за маминого живітьі (йак ше мама жила)? Не жалуй, брате, гроші, йди ше раз до йіґомосьцьи, красно попроси, добре заплати, — вони йіх пеӯно ӯже ӯ остатний раз поховайут.“ Прибігайи богач до кьсондза, зьиӯ шьипку, ӯклониӯ сьі і повідайи: — „Йіґомосьць, але, біда сьі дьйи коло мени, — мойі матуньі прийшлй ӯ ночи, задусили ми два пацьукй і хотьіли забрати, позапихали руки ӯ животй і ни годни булй піднести і там сьі зостали. Най йіґомосьць будут ласкави, най миньі учиньат туйу вольу, ше раз поховайут.“ — Зібрали сьі йіґомосьць і пішлй по тьіло і поховали. Але то було болото, а даӯно кьсондзй пішки за мерцьом ни йшли і возом ни йіхали, іно на кобильі на верху. А коло тойі кобили буӯ лошьик, може йиму було піӯтора року, буӯ файний. Повезли туйу маму ховати, — а наймиток зьльіз з вишки і пішоӯ собі наперідь на цвинтар, і сьіӯ собі за корчьима. Привезли тойи тьіло на цвинтар, вітправили йіґомосьць погріб, гріб запечьйтували і пішлй з льудьми до дому, ни пішлй, іно пойіхали. Лошьик сьі пас поза корчі, — той наймиток сьі схопиӯ зза корчьй, злапаӯ того лошьика і припньиӯ до корчьй. Той грабар буӯ пийак, лакомий буӯ на горіӯку, трошки там пригорнуӯ тойи тьіло, а решти кинуӯ лопатку і полетьіӯ на похорон, шоби

ше вастáў у хáтьі кйьлішок горіўки. Наймитóк лопáтку ўхóпиў, старý відгорнýў, посадйў на лошьикá, привйазáў нóги попід живíг, удáрнў лошьикá лопáтоў и нагнáў до дóму зо старóў. Летйт лошьйк з горй до селá і заржáў. Кобйла сьі ўобізвáла, а йиґóмосьць сьі ўогльйнули. — „Ой, льýди, утьікáйти, бо йакáсь оииріпьі йіде за нáми верхóм.“ А лошьйк женé, мáло сьі не запалйт. Кcьондз потискáйи кобйлу зь лькý, малó й ни ўмирáйи па кобйльі. Прийізлйт на пробóрство і клйчи до жінки, до йімóсьцьі: „Отворіт, йімосьць, покóйі, бо нешчáсьтьі!“ Отворйли йімосьць покóйі, ксьондз скóчили с кобйли і замкнýли сьі ў покóйу. Дйўльать сьі без вікнó: йіде мерлá па коий, на лошьикý, уганьáйи по пробóрстві, кобйла ўперéд, а лошьйк з зáду, замалó сьі не позапáльуйут зо страхý. Ідé наймитóк до йіґомóсьцьі, питáйи сьі йіґомóсьцьі без вікнó: „Шо то йи за новинá? Ўже по сьвітьі буў, а ше ньігде не бáчиў, жиби мерлйй на копй йіхаў...“ Йіґóмосьць повідáйут до наймиткá: „Ше, сйну, і йа тóо чýда не вйдьіў. Ужем тýйу бáбу штйри рáзи ховáў і закпипáў, а вонá фурт вилáзит. Ни знáйу, пи то від Бóга такá причйна, ци мóже йі грáбар ни закóпуйи...“ — „Ой, йіґóмосьць, поверньіт тíйі грóші, шчóсти взьйли за тíйі похорóни, тóго ґоспóдарі брáтови і тýйу кобйлу з лошьикóм подарýйти ми тáкож. Олже йа йі поховáйу, пéўни, жи ўже йі ньіхтó ни добýди.“ — Йиґóмосьць сьі ўтьíшили тим слóвом і дьйкуйут Бóгу, жи Пáнбіг такý дýшу надньіс, бо вони дýже бýли в велйкім страхý. Відрахувáли йімý грóші на стіл —: „На, сйну, заберй тíйі грóші і берй си кобйлу з лошьйтьом, і жиби йа ўже такóо клóпоту на свóйім пробóрстві не вйдьіў“. Взьйў наймитóк тóо трýпа з лошьйтьі, заньіс на цвинтар і поховáў. Повернýў сьі до йіґомóсьцьи, забрáў грóші і кобйлу з лошьйтьом і заньіс до свóо ґоспóдара. — „Ой, нáти вам, ґоспóдару, вáші грóші і ше вам додáйу кобйлу з лошьйтьом і дьйкуйу вам за слýжбу. Вжеби буў вóрон кóсти мóйі порозносйў зо шйбеницьі, а ви би бýли зо своў корóвоў на лад ни вййшли. Вас Пáнбіг надньіс на мóйи нишчáсьтьи, а мене зноў на вáши шчáсьти. І бувáйти здорóви, йа від вас відхóджу.“

І йа там буў, ішóўйім віттам і хтьíўім йти до Гóспода Бóга. Алем йшоў дорóгоў, ўступйўим до сьвітóго Петрá нáніч. Питáйу сьі сьвітóго Петрá, йакби йа сьі до нéба дістáў. Сьвітйй Петрó мньі кáже: „Ідй, чоловíче, до мóйі стодóли, тáмка йи йачмíння полóва. Сеучй сибі мотузóк з йачмíнпойі полóви, і по тім мотускý польíзиш до нéба.“ — Сеукáў йа сибі той мотузóк, але буў за корóткий. Але йа, шчо підльíз до горй, а мньі не стáло тóо мотускá, йа зльіз на долйну, — за дóльім тóго мотускá урвáў, а на горíм наттóчиў. Вйльізім до нéба, чіпйўім сьі кльáмки, — дýжем буў зіпріў. Йак сьі пáльцьі посýнули, і йа сьі відірвáў і віттамім ўпаў. Йакім ўпаў з горй нáділ, і застрйгім по сáму шийу. І не гóден вйльісти. Так йа си гадáйу: „Шо йа бýду бідний робиў?“ Пішóў йа до

до́му, вьиў си лопа́тку і та́ким сьи ві́копаў. І тогді́м ві́льіз і Го́споди сла́ва́ Тибі́, шчо йа ўже прийшо́ў до до́му. І паничо́ви дьи́куйу, жи рука́ боли́т.

Оповів Кароль Мазурчик в Плетеничах, пов. Перемишляни, 6 червня 1897 р.

Пор. висше ч. 22.

25. Москаль і 12 неживих попів.

Буў сибі́ кьсьондз і маў па́сьічника; той па́сьічник маў ду́жи фа́йну жі́нку. Али той кьсьондз заходи́ў до йігó жі́нки, до то́го па́сьічника (то буў по́льскій кьсьондз). Тих кьсьондзі́ў ходи́ло до те́йі жі́нки двана́йцьіть. Жі́нка змо́вила сьі с чолові́ком, ка́жи: — „Ти, чолові́чи, схова́й сьі, йак він при́йди!“ — Тай кьсьондз прийшо́ў, — али та жі́нка ка́жи: „Йіґо́мосьць! схова́йти сьі, бо за́ра мій чолові́к при́йди! — Ка́жи: „Деж йа вас, йіґо́мосьць, подьі́м? — схова́йти сьа хиба́ ў гру́бу.“ — Кьсьондз схова́ў сьі ў гру́бу. Чолові́к прийшо́ў, ўзьаў вйа́ску соло́ми і запали́ў ў гру́бі, — о́тши кьсьондз задуши́ў сьі. Прийшо́ўжи дру́гий кьсьондз до те́йі жі́нки зноў, — та жі́нка ўзьала́ зноў каза́ла схова́ти сьі ў гру́бу дру́гому кьсьо́ндзови. Чолові́к ўзьаў і так са́мо зроби́ў дру́гому. Прийшо́ў тре́тьий кьсьондз, — та жі́нка зноў каза́ла схова́ти сьі ў гру́бу. [То мо́и ни тре́ба так за ку́жноўо вогори́ти?] Прийшо́ў читве́ртий кьсьондз, ўона́ то са́мо йіму́ так зроби́ла. Прийшо́ў пйа́тий кьсьондз, ўона́ так са́мо зроби́ла — до́сить, шо ўона́ тих двана́йцьіть кьсьондзі́ў схова́ла у гру́бу і чоловік йіх ўзьаў і подуши́ў. О́тши сьіў собі чоловік тай жу́рить сьі, де він йіх подьі́сьть, ті кьсьондзи́. Али прихо́дит до не́го дьід тай ка́жи: „Шо ви, ґоспода́ру, так зажури́ли сьі?“ — Ка́жи: „Ви миньі́ то́му ни пора́дити, чого́ йа зажури́ў сьі.“ — „А — ка́жи — скажі́ть, йа вам пора́джу.“ — Ка́жи: „Йа заби́ў кьсьо́ндза, коб ви миньі́ йігó схова́ли де..“ — А той дьід то буў Моска́ль. — О — ка́жи той Моска́ль — сьіда́й, роби́ сапаґи́, то йа тобі йігó схова́йу.“ — От він ўзьаў то́го кьсьо́ндза і несе́, несе́ йігó ў Дуна́й. О́тши він несе́, — али стойі́т ва́рта. Ка́жи ва́рта: „Хто йде?“ — Той Моска́ль ка́жи: „Чо́рть іде́!“ (Ньі́би ўона́ так ўогори́ли йі ху́тко, то ўона́ скла́дньійши йде.) — „А шо несе́?“ — „Попа́“ — О́тши ва́рта його ни ру́хала. О́тши той прийшо́ў дьід до то́го шиў́цьа́, — швец ви́тьагнуў дру́гого кьсьо́ндза тай ка́жи: „Йа́кжи ти йігó заньі́с, йак він прийшо́ў наза́д? Бери́ несі́ йігó зноў!“ — Той Моска́ль ўзьаў ўже несе́ дру́гого попа́. Зноў ва́рта питá́йить сьі: „Хто йде?“ — Моска́ль ка́жи: „Чо́рть!“ — „Шо несе́?“ — „Попа́.“ — Заньі́с він йігó і ўки́нуў ў Дуна́й. Прихо́ди він до шиў́цьа́ — швец ви́тьагнуў тре́тього. — „Йа́кжи ти йігó заньі́с, йак він прийшо́ў зноў?“ — Ўзьаў жи Моска́ль зноў йігó поньі́с. Несе́ він, ва́рта пита́йить сьі: „Хто

йде?“ — „Чорть іде!“ - Кáжи: „Шо нисé?“ — „Попá.“ — Заньíсжи він йіґó, ўкúнуў ў Дунáй, — прихóди до шиўцьá. Швец вúгьагнуў читвéртого, кáжи: „Йáкжи ти йіґó заньíс, йак він такú прийшóў?!“ — Ўзьáўжи Москáль поньíс того читвéртого так сáмо. От, він поносúў тих двапáйцьіть кеьондзíў, — він собí мúслиў, шо то тóго йідпóго, 'но йідпóго він посúў. Али він ўже заньíс тóго двапáйцьатого і сьíў собі і чикáйи- : йак він бýди вильізáти, то він йиґó кúни дрýгий раз. Али йде сибí кеьондз рáно на спáцер, ўже той тринáйцьатий, тай сьпівáйи сибí понад Дунáй. А Москáль кáжи: „А, чортú твойу мáть! То ти такúй!... То йа тибé двапáйцьіть раз кидáў, а ти такú вильізáйиш!...“ — Ўзьаў тóго живóго кеьóндза і ўкúнуў ў Дунáй. Прийшóў жи він до шиўцьá. — „От, — кáжи — ўже він ни вильізи!... Кáжи: „Йа собі сьіў трóшки, а він вильізáйи і ўже сьпівáйи і йде назáд...“ — Той швец йіму допíру зробúў чóботи. Ўже ўсьа.

Записано в Новоставцях брідського пов. від парубка Антошка Мороза в грудни 1893 р.

Пор. Драгомановъ, Преданія, 155—160; Dunlop-Liebrecht, 209-210; Le Grand, Fabliaux, а також Montaiglion, Fabliaux I, 13—23; Straparola I, 339—353; Keller, Roman des sept sages і його Dyocletianus Leben 61; Murko, Die Geschichte von den sieben Weisen; P. Cassel, Mischle Sindbad, 175—181.

26. Москаль і 12 неживих попів.

Буў сибí хлоп йідéн і він ходúў далéко на робóту. Али до жінки заходúло двапáйцьіть кеьондзíў. Али чоловíк з робóти прийшóў, а жінка кáе: „Чоловíчи, шчо йа бýду робúти! До мéни захóди кеьондз і ньíґди миньí ни дайи спокóйу. „А він кáи так:“ Йак він прúйди, то йа ховáйу сьі до комóри, а ти скажú, жи чоловíк на дворí, нихáй він сховáйить сьі ў грýбу —: бу йак чоловíк зувúди, то зрóби смерть вам!“ — Й акурáт дúвить сьі жінка биз вікнó, — а кеьондз іде. Тай кáжи до чоловíка: „О — кáе — ўже йде, сховáй сьі до комóри!“ — Чоловíк до комóри сховáў сьі, а кеьондз прихóди до комóри. Тай кáи жінка: „Йіґóмосьць! чоловíк вóнди піт шóпойу — і йáґжиж тинéр бýди! Ви бýдети сьі насмéрть бúти!“ — Кáже кеьóндз: „То йа сховáйу сьі де.“ — Кáе жінка: „Сховáйти сьі ў грýбу!“ — Пішóў кеьóндз, сховáў сьі ў грýбу, а чоловíк вúйшоў іс кумóри, пішóў, взьаў вйашчúну солóми, запалúў ў грýбі, тай кеьóндз задушúў сьі. Тай кáи жінка: „То ще не рéшти, чоловíчи, то ще — кáи — одинáйцьіть захóди до мéни.“ — А чоловíк кáе: „Ньіц не питáй, — котрúй прúйди, то ти кажú, нех сховáйить сьі ў грýбу, бо йи чоловíк

ў до́ма. — І вона́ так йіх висила́ла ўсьіх ў гру́бу хова́ти сьі, котри́й при́йди, а він во́зьми за ка́жним вйашчи́ву соло́ми і запали́т і йіх ду́ши по ка́жному. Али він стаў типе́р гри́сти сьі, де він йіх подьі́йи, шчо подуши́ў ўсьіх. А він буў швец, той чоловік, він ши́ў за́йши. Али прийшо́ў Моска́ль до не́го, ка́е: „Ўший миньі́ чо́боти.“ — „Ет, — ка́е — шо миньі́ з ва́ших чобіт, йа ма́йу вили́ку гризу́!“ — Ка́же Моска́ль: „Шчо́ж ви ма́йити за гризу́? Кажіть миньі́, — ка́же — йа вам пора́джу.“ — А він ка́е: „Е, — ка́е — ви миньі не пора́дите. — Али той ўчипи́ў сьі чоловік і він йіму́ сказа́ў. Ка́е: „Поши́й миньі чо́боти, то йа тибі́ пора́джу.“ — Той пішо́ў, ўньіс йіму йідно́го попа́ і даў йіму́. Ка́е: „Деш ти йіго понисе́ш?“ — Ка́е: „Йа йиго́ занесу́ — ка́е — ў ставо́к ки́ну.“ — „О, — ка́жи — йак ти йіго́ занесе́ш, то йа тибі́ зробльу́ чо́боти.“ — І той нисе́ попа́ бли́сько ўже стаўку́, али ва́рта іде́ тай кричи́т варта́: „Хто там? Шо нисе́?“ — А він ка́и: „Чорть попа́ — ка́е — несе́!“ — Тай ва́рта перехристи́ла сьі тай пішла́ да́льі. Тай прихо́ди Моска́ль наза́д, а той чоловік наготова́ў дру́гого, поста́виў ў сьі́ньах. Прихо́ди Моска́ль, ка́е: „Ўжем заньі́с.“ — А той чоловік ка́жи: „А вот ў сьі́ньах — ка́жи — сто́йіт, — деж ви йиго́ зане́сли, йак він сто́йіт!“ — Ди́вить сьі Моска́ль —: пра́йда, стойі́т ў сьі́ньах той сами́й! — „Ох — ка́е — й...і твойу́ мать! Ходи́ зноў!“ — Взьаў йиго́ зноў на ўбире́мок і зноў заньі́с, ўки́нуў ў ставо́к. Він прихо́ди наза́д, а той зноў нагото́ўиў йідно́го. Так ка́е той чоловік до Москальа́: „Шож ви — ка́жи — зо мно́йу ро́бити, чи ви ба́вити сьі зо мно́йу, чи ви йіго́ прино́сити сами́, чи він сам прихо́ди? — „Зноў ўзьаў Моска́ль, зноў затаска́ў ў ставо́к і зноў ўки́нуў. І так він взьаў йіх попоси́ў двана́йцьіть. Али йак він ньіс двана́йцьатого, то йіму́ хлоп так наказа́ў: „Сидьіть і дивіть сьі, йак бу́ди вильіза́ти, жи́бисьти йіго́ наза́д ки́нули, бо йак ше раз при́йди наза́д, то йа вам ни зробльу́ чобі́т!“ — Али Моска́ль заньі́с йиго́, ки́нуў, ди́вить сьі, — він ни вильіза́йи. Він ўгльа́нуў сьі наза́т се́би —: спацеру́йи ксьондз! Ка́е: „Ах, — ка́е — й ..і твойу́ мать! То ти ўже ві́льіз!“ — А то ви́йшоў на спа́цир ксьо́ндз ги́нший. Він йиго́ за ко́мньір тай боўть! у во́ду. А той: буль-буль-бу́ль у водьі́, буль-буль-бу́ль, тай вильіза́йи наза́д. [То то ўже йіму́ та́кжи була́ му́ка, то то ўже варт поши́ти де́сьіт пар череви́к!] І той шо ві́льізе, то Мо́ска́ль зноў ў во́ду [ни 'на́ти, чи то було́ льі́том, чи зимо́йу] і му́сьіў ўтопи́ти сьі. Ші́ру прихо́ди Моска́ль наза́д і ка́е: „Но, дава́й чо́боти, бо му́жем утопи́ў. — Ка́жи: „Йа приньі́с йиго́, ки́нуў і сьіў — ка́е — тай диўльу́ сьі на не́ўо. Йа — ка́же — ўгльада́йу сьі, — а він спацеру́йи за мно́йу по гре́бльі! А йа — ка́жи — йіго́ зла́паў за ко́мньір тай боўть ў во́ду. А він — ка́же — зноў на бере льі́зи, і йа — ка́е — топі́ру йиго́ — ка́е — до тре́тього ра́зу утопи́ў і ўже ни вильіза́ў — ка́е — ўже, ни ві́льізи, ўже ни при́йди!“ — І то-

піру йіму той швец мусьіў пошити чоботи, за то збуў сьі клопоту ўсьоўо. Уже кінец.

Записано в Берлині від парубка Василя Харчишина в грудни 1893 р.

Пор. попередній н-р.

27. Побожна дївчина.

Буў сибі ґрабйа і маў йідноо сина; той син уже буў в льітах, маў до сорок лыт, і загадаў сибі вженити сьа. І каже до своо батька: „Тату, роспишіть листи по крайу, жиби де така знайшла сьа, жиб пішла за мене, жиб була дуже побожна і ни знала ше ў кипских річах, бо йа хочу сибі такойі, жи вона ше ныґди ни здибала сьі ж жадним трупком, аны с хлопцьами, ны на тавьцьах, на музиках, — болайби була і жибрака, то возьму за жену йійі.“ — Старий росписаў по крайу і ходило то бес пару мі-ьацыіў, ныкім то прийшла відомосьть. Але приходит той лист до тоо сина, жи йист йідна дыўка дужи з бідного ложа і сидит в льісьі далеко віт сила, йі мати темна на вочи, а батько кривий на ноги („Не треба гіршойі!“ — стара Ганавіиха) і вона ныґди ныґде ни йде, ’но фцьонш коло батька й коло матери, пильнуйи йіх. І він зібраў сибі той адрес з нейі, де вона сидит, ў котрім місьцы, і каже запрагати коны фурманови, бере йідного пана с собойу за старосту і пойіде до тейі дыўки на зальоти. Але вйіздит у льіс, йіде тим льісом може пару миль, і дуже невидно зробило сьа в льісьі і зблудили з дороги. Зблудили з дороги, зима велика, і каже пан до своо фурмана: „Тиπер ми ў тім льісьі уже погибнем.“ — Але ўоглядайить сьа назад, — з'увидыў сьвітло в льісьі. І каже тому фурманови, жиби погониў на те сьвітло просто. Прийіжджайут вони на те сьвітло, зайіжджайут на подвіра, — так зимовойі пори то не чути було, йак ўуйіхаў. Зльізайи з брички і зачинайи стукати ў двері. Але вона стала до вікна, та дыўка, і питайить сьа: „Хто там йи?“ А він ’бзивайить сьа: „То йа йист.“ Вона кажи: „Йак шчо доброго, то пушчу до хати, йак побожне, а'к йаке невдале, зле, недобре, то нех сибі йде, куди дивить сьі.“ А він ’бзивайить сьа, жи ўсьо добре, ныц кипского нима. Пішла вітчинила двері, війшли до хати, поздоровили сьі і кажи той пан до нейі: „Шче майу фурмана на дворі, — йабим просиў, жиби де коны запровадити під йаке ўостріша.“ — Так она пішла, запровадила коны до шопи, кинула коньам сьіна, ўсипала віўса, фурмана запросила до хати, коны замкнула й прийшла до хати. І зачинайи питати сьа тих паніў, чого ті пани прийіхали. Вони йі зачинайут роскaзувати і питайуть сьа, той пан — : „Чи буў ў вас коли йакий лист на тих часах?“ А ўна каже: „Малам лист, але

вже бу́де па́ру мі́сьацьіў, від ґра́бйого сина. Він сибі́ жада́йи жі́нки ду́же побо́жнойі, але йа йист побо́жна, 'по бі́дна, — то пе́ўньі пан прийі́хаў на ви́відки." — А він ка́же: „То йа йист сам." І вийма́йи буте́льку вина́, дру́гу ме́ду і до то́го вина́ за́куску, кладе́ на стольі́ і зачина́йи пи́ти за йі́йі ба́тька. І ди́вить сьа, жи вони́ такі́ бі́дні кальі́ки, йідно́ сьльіпе́, дру́е криве́, а вона́ сама́ йім ра́ду да́йи, і ка́жи: „Хо́чу взьа́ти ва́шу доньку́ за жену́, — чи позво́лити, чи ньі?" Стари́й 'бапва́йить сьа на са́мий перед: „До́бре пан во́зьмут доньку́, а шчож ми бі́дні кальі́ки бу́дим робі́ли? Хтож нас бу́ди догльада́ти? Хтож нам пода́сьть ло́шку воді́ і стра́ви те́плойі розмочи́ти ґу́бу?" А той пан відзива́йить сьа до них: „Йа беру́ доньку́ ва́шу і вас до се́би, йа ма́йу чим вас кар-ми́ти." — Ну, так ро́бльать сибі́ зго́ду. Зробі́ли зго́ду і виклика́йи той пан ту доньку́ на двір і зачива́йи йі́ роспи́тувати у кі́нских рі́чах, а вона́ ўсе повіда́йи, жи ньіц ни зна́йи. Ну, зробі́ли зго́ду, пойі́хаў пан до сво́о до́му, далі на за́повідьі, і йдут ті за́повідьі бес па́ру не́дьіль, зачина́йить сьа вісьі́ла. Пита́йить сьа пан: „Йак те вісьі́льа бу́де зачина́ти сьа, чи потрі́бно цимба́ліў, чи ньі?" Она́ ка́же: „Ў ме́не жа́дві цимба́ли не виво́дьать сьа." — „А йа́ґжеж може бу́ти висьі́льа бес цимба́ліў? Ў ме́ни висьі́льа зачина́йить сьа два́йцьіть шті́ри музи́к, два́йцьіть шті́ри сьпівакі́ў і го́стей по́ўна ха́та, гра́йут і сьпіва́йут, таньцьу́йут і тру́пок пи́йут, хто йако́о жада́йи, га́рак, горі́лку, пи́во, мед, вино́, то ўсьо на ви-сьі́льа достарча́йу." А вона́ ка́жи до не́го: „А ў ме́ни ни так. Ў ме́ни два́йцьіть шті́ри сьпіваки́ с побо́жних книжо́к, тру́нку жа́дного, ньі го-рі́лки аньі ґі́раку аньі ме́ду аньі вина́, ті́лько йидно́ пи́во. Го́стий за-проша́йу до ха́ти са́мі ксьондзі́, бо хло́пи паску́дні рі́чи сьпіва́йут, а ксьон-дзі́ фсьо побо́жно, — і так у ме́не зачина́йить сьа. А йисли́би з вас ко-три́й прийі́хаў сьуди́ до ме́ни, засьпіва́ў йаку́ пі́сьньу паску́дну, тоби́м каза́ла ўчипи́ти до лошака́ і пусти́ти йиго́ на льіса́, жиб йиго́ ко́сти по-россипа́ли сьа." — І с тим сло́вом пішо́ў він до до́му і роска́зуйи сво́му ба́тькови —: „Та́ту, шчо ми бу́дем робити, йако́о ми тру́нку наберемо́, йак пі́дем по ньу? Ньі жа́дного тру́нку не хо́чи, 'но йідно́го пи́ва. Коли́ ў нас нима́ пи́ва!" Ка́жи ґра́бйа до сво́о си́на: „Йи в на́шого су-сьі́ди дьві бо́чки ква́шаного борщу́, налийімо ў барилки́ і повеземо́ до не́йі ў го́сьтьі... Чи ўона́ прийме той прийим, чи ньи?" Взьали́ той бурако́вий квас, ки́нули дьві голо́ўки цу́кру, засолоди́ли йиго́ і йі́дут до не́йі ў го́сьтьі. Прийі́жджа́йут до не́йі і ста́ўльать те пи́ўо борщове́ на стольі́ і пйи той молоди́й на са́мий перед до не́йі. Она напила́ сьа то́го ква́су, стани́ на но́ги і сплеснула рука́ми і ка́же: „Йак пан може зна́ти, йаке́ йа пи́во пи́у? Пе́ўньі на́нови хтось сказа́ў, жи ў вас таке́ пи́во ро́-бить сьа, бо мойи́ пи́во, а ва́ше пи́во, то з йідно́о бро́вару. Ва́ші во́чі, а мойі́ во́чі так йак йідно́о ба́тька, ті́лько ви ви́шчі, а йа ме́нша..." —

І зачина́йут те висьі́льа вже робі́ти гучне́, али вже тре́ба вибера́ти сьа. Бере́ пан ту́йу дочку́ с собо́йу, бере́ стари́х обо́х і питайить сьа йиjі́: „А де́би ми те домество́ подьі́ли? Йа'би де йаки́й тра́фиў сьа бідньа́ка жибра́к, шчо ни ма́йи звітки купи́ти, то ўдарува́либисьмо йіму́, а йак ни тра́фить сьі ньіхто́, то две́рі новиймайимо, то зимо́йу бу́ди дичина́ ночува́ти, грі́ти сьа.“ — „А пото́му йак бу́дут две́рі вітчи́ньані, хто бу́ди йти льі́сом, то ска́жи, жи то нидо́бре мі́сце. — льі́пше ўзьмім спальі́м, а на тім міськьі посьі́ймо деревину, коли́сь бу́де льіс, то здасьть сьа дльа ко́гось на дрова́...“ А він ка́же до не́йі: „Ньі, гріх палі́ти, льі́пше нех стойі́т, а ми по тім интере́сьі, по тім бальі́ прийдемо́ сьуди́, тут хо́дьать такі́ бідньа́ки, жи він ни ма́йи де переночува́ти, то ўдару́йим йіму́ ту ха́ту, він бу́де Бо́а просиў за нас.“ — І забрали сьа й пойі́хали аж до то́о місте́чка.

А йа буў на тім висьі́льу і дивиў сьа через вікно́, али забагло́ сьа минньі йти до ха́ти, подиви́ти сьа на ті молоді́, хтьі́ў переступи́ти бес порі́г, порі́г висо́кий, — йа йак зачипи́ў сьа тай летьі́ў комитьголово́йу, ўда́риў сьа ў бо́чку с ква́сом голово́йу, бо́чка переверну́ла сьа — й йа ўтьіка́ў, за мно́йу гна́ли, али мине́ ни злапа́ли. Йа сьуда́ прилетьі́ў й вам ту ка́ску ўопові́ў.

Записано в Берлині від господаря Гільва Сеха (з прізвищем „Гнида“) в грудни 1896 р.

28. Як син хотів позбути ся старого батька.

Буў сибі́ ґоспо́дар йіде́н, маў ба́тька старо́о, шо ньіц 'но в за́пічу сидьі́ў, роби́ти вже не робиў ньіц, ду́же вже стари́й. Тай то́му ґоспо́дарові жі́нка ўме́рла тай за па́ру там час він ожениў сьі, взьаў дру́гу. Але вона́ поси́дьіла там ти́ждень, дьві недьі́льі, тай йиjі́ не сподо́бало сьа коло не́о ходи́ти, ті новітньі ґоспо́диньі — йак то стари́й: дай йіму йі́сти добре, дай йіму́ то́ забага́йи, то́, тре́ба йиго́ опра́ти, ви́ськати тре́ба, — а йі то не сподо́бало сьа. Ка́е до то́о чолові́ка: „Чолові́че, йак ти йиго́ де не подьі́сиш, то йа тебе́ поки́ну!..“ — „А деж йа — ка́же — йиго́ подьі́м?“ — „Де хо́чеш йиго́ подьі́й!“ — Тай він турбу́йить сьі й ду́майи: „Деб то йиго́ подьі́ти?...“ — Пішо́ў на двір, запра́г ко́ньі ф ста́ньі. — моро́з на дворі таки́й аж-а́ж. Прихо́дит до ха́ти, прийшо́ў до запича до ба́тька: „Ну, вильіза́йте, та́ту, на ха́ту! десь пойі́демо.“ — Йа нездужайу ві́льізти і йі́хати йа нездужайу...“ — От він увьаў за ру́ку сам, витьагну́ў на ха́ту, ўдьагну́ў в лату́и, бо не маў ф шо до́брого вдьагну́ти сьі, повіз старо́го. Але везе́ йиго, везе́ гет ў польа́, — лежа́ть на по́льу ку́пи гно́йу так ве́лйікі. Він зайі́хаў піт той гний і ба́тька іс са́ний іссади́ў: — „Сьа́дьте тут

піт téйў кýпойу сидьíть, бо йа вíджу, ви нездýжайите йíхати, де йа хтьiў, — то йа вже пойíду сам, а назáд бýду повертáти, то йа вступльý й возьмý." — А він пойíхаў до дóму назáд. Прийіждж́айи до дóму, тай жінка кáже: „Ну, вжесь завíз де ту бідý?" — „Та — кáже — завізім, та шо буду вже робúти..." — А він кóньі ті вúпраг, вустúў до стáйньі, пішóў до хáти, повечéраў і трóшка приспáў сьі і кáе: „Трéба йíхати тудú назáд, брáти, вже дóси — кáе — застúг..." — Ну, то ти миньі привезéш звоў до хáти ту бідý, — і йак буде?" Він кáже: „Та йа мýшу йíхати назáд взьáти, — скажý: ўмер! — тай ўже. А тá' йак бýде на пóльу, хто нáйде, то бýде бідá... (Ну, пішóў гнóйу роскидáти — Микола Кравіцкий) — Пойíхаў. Прийіждж́айи тудú до бáтька, — а він сидúт живúй, такúй на сóбі майи кожýх повúй, тýлуп, шо чуд! (Бог милосéрний даў даў кріпісьть і одéжу — стара Ганаиїниха) шáпка сúва, кожýх дóбрий... Син йиго на фíру, привíз до хáти, ввіў за рýку; она дивить сьа —: на немý кожýх дóбрий, шáпка!... Тай з нéо розьдьагнýли, повішали, бáтька за пінц назáд (кожýх на жéртку — Мик. Крав.) — ше буў шось чи тúждень тай умéр тай ўже скінчúло сьі.

Записано від господаря Кароля Лугового в Берлині 6. январи 1895 р.

Пор. Афанасьевъ, III, ч. 244 і IV, 534—535; Грінченко, II, ч. 115.

29. Про чоловіка, що продав жінку розбійникам.

Оженúў сьа чоловíк з молодóйу жінкойу і пішóў сибí на травý косúти. Прийшлú до нéго два розбóйники і ўповідáйут йиму так: „Чоловíчи, чоловíчи, ни здáбаўби ти нам такóйі жінки, котóраби булá при надьíйі, шоби сьі нúньки-зáўтра моглá уродúти? Дай нам йíйі, а дістáниш сýму грóші, котóру ни зьльíчиш." — Оджиж пішóў чоловíк косúти і косúў до вéчира і пішóў до дóму і казáў так: „Жíнко, жінко, йа йду до гобíду косúти, а ти абúсь миньі вúнесла на тýйу синóжать гобíд." — Тьáшко сьі ті жінцьі на сéрцьі здихáло, ґдúби йі душá шось чýла, — йийі брат рідний буў за гайовóго — і ўповідáйи вонá: „Брáте мій, брáте мій, шось миньі тьáшко дýжи нúньі на мóйім сéрцьу... Будь так дóбрий, казáў мій чоловíк, аби йа йиму вúнесла гобíд, де він кóси..." — Взьаў бідний брат, набúў си рушнúцьу дóбре, взьаў на плéчи і зі свéйу сестрóйу понь́іс гобíд чоловíкові, йак дóбра жонá звичáйно своййму чоловíкові. Ішóў він рáзом з нéйу блúсько чоловíка тій кáе так: „Сéстро, сéстро, ти сибí йди до чоловíка, а йа буду ўважáти на тéбе." — Оджеж брат уважáў на тотó ўсьо. Принéсла вонá чоловíкові ўобíд і прóси йигó: „Нá тибí!" Він до нéйі оповідáйи зі злóстийу: „Постáў там!"

Приходит два розбойники і каже чоловік: „Озьміть собі ондé вон ї!“ — І они взьали жінку його власну і повели в льіс, положили йійі, розібрали, припальували йійі і берут сьа з гострими мечами йі пороти і цалком з нейі добути живуйу дитину. А брат йако брат на то ўсьо дивить сьа. Дивить сьа, дивить сьа, але відмикайи замок від рушницьі (курок), йак вицьілиў, так йидвоо застріли́ў, а другій від нейі ўтьік. Приходи брат, відмикайи бідну туйу жінку с кльукіў, ў котрі йійі роспйали, — оджиж та жінка ўстала, не жила доўго, іно пару дньіў, а брат замельдуваў ўрйадові манархічному, і тоо чоловіка смертельнойу смертнйу стратили.

Записано в Берлині від господаря Івана Якимовича в грудни 1896 р.

Є се прозовий переповід нар. пісні, пор. Головацкий, III, 1, стор. 62 - 63.

30. Як бурлак правував ся з удовою.

Служиў бурлак у такойі бідн ойі вдови сорок льіт і штири і вона йіму ни платила (за тих сорок льіт і штири), а він маў надьійу, — вона мала йілну дочку — він ў нейі гроші не браў, 'но хтьіў сьа с тейу дочкойу ўженити. Прийшли на зальоти зноў гинші до тейі дочки і він взьаў йійі шо'но подаў до суду. І каже: „Судьіть мині льуди, шо за мойі льіта буди —: за сорок льіт і за штири і шче мині ни платили...“ — Видит та вдова, жи вже чіпльайить сьа йі біда, і взьала дьві корові з убори на йармарок продавати: треба бурлакові гроші дати... Бурлак на то не пристаў, 'но взьаў вдову дальі зноў ў суд подаў. Взьала удова пару коний зи станьі на йармарок продавати і треба йіму гроші дати. Він ті гроші взьаў і дальі йі зноў ф суд подаў. Продала ўона зноў віўцьі -і він гроші зноў ті взьаў; потім продала хустки зи скриньі, фсьо, знишчила сьі, — а він каже: „То ўсьо мало, 'нотілько йа твойу дочку мушу ўзьати за жінку...“ — І види ўдова, жи ўже ни зроби з ним ньіц, і мусьіла дати за нео дочку і шоно вітчипиў сьі йі. І кінец.

Записано в Берлині від господаря Миколи Кравіцкого 21. липня 1894 р.

31. Вандрівка Івана з жидами.

Буў сибі Йіван і захоли́ў до коршми до жида; той жид буў дужи богатий, а Йіван буў бідний. Прийшоў Йіван, випиў піўкватирок і каже до жида: „Мошку, нашчо тибі так бідувати! От, майиш пару ґрейцаріў,

іди тай підемо ў сьвіт, бýдем вандрувáти." — Жид дурний послýхаў Йівáна, забрáў грóші тай пішóў з Йіваном. Але вже ўвійшлú далéко, жид грóші майи, йісьть і пйи і Йівáнови дайи, аби Йівáн не покúнуў йигó. От, витьагнуў Йівáн ў жúда грóші дóсить уже, али дúвить сьа, жи жид мáйи шче дóсить грóші, тий кáже до жúда: „Нáшчо нам пішки ходúти, — купім сибі кóньі." Жид кáжи: „Нáшчо миньі кóньі?" А Йівáн ка: „Йа такú купльý." — Пішóў Йівáн, купúў коньá сивого, даў три рúнских, сьіў на коньá тай йіди: а жид ідé пішки. — „Алé, Йіване, менé ўже нóги больáть, — ідú ти трóха, йа сьáду на коньá." — „Дасú — кáже — двáйцьіть рúнских, то й сьáдеш на коньá." — „Алé, йа тибі дам дéсьіть." — „Ньі, ни дам за дéсьіть." — „Дам тибі пийтнáйцьіть рúнских, бýду йіхати штúри мúльі." — Даў жид пйатнáйцьіть рúнских, сьіў на коньá, вúїхаў штúри мúльі. Йівáн кáи: „Зльізáй!" — Жид дúвить сьа, жи ни спас, — тре зльізáти. Йідут дáльі, кáе жид до Йівáна: „Алé, Йівáне, йа сибі купльý коньá, али ни бýду купувáти сивого, йа сибі купльý чóрного." — Пішóў жид, купúў коньá чóрного і дай пйадесьáт рúнских; посьідáли тай йідут дáльі. Йіхали вонú весь цьілий день і захопúла йіх ніч у льíсьі; вни взьалú кóньі понýтали пáсти сьа ў льíсьі, наклáли вогньý і сидьáть. Але Йівáн кáже до жúда: „Йди ти до кóний почувáти!" — а жид кáжи Йівáнові йти почувáти. А Йівáн кáже: „Йа не піду почувáти до кóний, мій кінь білий, то йа з далéка вúджу, де він хóдит, то мóго коньá злодьíйі не ўкрадýт. Йак прийдут злодьíйі, то йа бýду вúдьіти, йак бýдут брáти. Твій чóрний, то прúйдут, вóзмут тай поведýт, бо не вúдно, де хóдит." — Дúвить сьа жид, жи ни спас, і пішóў почувáти до кóний. Розвиднило сьа на другий день, посьідáли вонú на кóньі і йідут дáльі. На дрýгу ніч прийіхали зноў до льíса. — „Алé, Йівáне, міньáймо сьа за кóньі! Ти дай миньі білого, йа тибі дам чóрного." А Йівáн кáже: „Дасú сóрок рúнских, то дам." — „Алé, ти, даў три рúнских, а хоц сóрок!" — „Але мій кінь льíпше, ў ночí вúдно далéко, а твóго ньі. Коло твóго ў ночí тре почувáти, а коло мóго ньи." — „Йа тибі дам трúйцьіть рúнских." — „Ньі, — кáе — ни дам." — „Дам тибі трúйцьіть і свóўо коньá." — Даў жид трúйцьіть рúнских Йівáнови, свóўо коньá, наклáли вогньý і сидьáть. Але кáже Йівáн до жúда: „Мóшку, йди до кóний на нічльíг!" — Йа ни піду до кóний почувáти, мій кінь білий, то йа вúджу з далéка, а твій чóрний, то не вúдно. Йак злóдьій буде брáти мій кінь, то йа бýду вúдьіти, то йа бýду кричáти, — а твóго злáпайи, сьáде тай пойíде, ти ни бýдиш вúдьіти." — А Йівáн кáже: „Ти дурний жúде, твій кінь білий, то злодьíйі з далéка будут вúдьіти, жи там хóди кінь, прúйдут, ўкрадýт тай пойідут. А мій кінь чóрний, ніч чóрна, то ни вúдно, тай злóдьій ни ўтрáфит." — „Алé,

Йіва́не, коб нам до дньа, то ми будем продава́ти коньі. Али тóйі нóчі йди переночу́й коло мóо коньа́, йа тибі́ дам де́сьіть ри́нских.“ — Пішли ўони попрóдали ті кóньі —: Йіва́н взьаў за свóо пйадесьа́т ри́нских, а Мóшко взьаў піўтора. Ну, тай іду́т да́льі, вже Йіван охóчій, вже грóші ма́йи дóсить, вже від жи́да ви́тьагнуў дóсить, то за кóньі, то за пічльі́г, то за те. Але йдут вони попад село́м, ди́вльать сьа — : пасе́ть сьа череда́ гусий. Йіва́н скóчиў ху́тко, зла́паў дьві гу́ски і схова́ў піт полу́. А жид каи: „Але, Йіва́н, на́шчо ти зла́паў?“ А Йіван ка́же: „Ти дурни́й жи́де, а шчó буду йі́сти? Звару́, спечу́ тай бу́ду йіў.“ — „Але, Йіва́не, даси́ миньі?“ — „Ти дурни́й жи́де, абó ти ни ба́чиш, жи хóдьать?“ — „Ну, Йіва́не, йак мине́ зла́пайут, а бу́дут би́ти, ти́бись мине́ борони́ў?“ А Йіва́н ка́же: „Йак бу́дут би́ти, то йа буду́ стойа́ў, а йак пу́сьтьать, то йа буду тьіка́ў, жиб мине́ ни зла́пали.“ — Пішóў жид і зла́паў сибі́ дьві гу́ски. Прийшли́ до льі́са, накла́ли вогньу́, по'вску́бували гу́си, ва-ра́ть, печу́т. Але Йіва́н скинуў с се́бе свойі́ ла́хи, там таке́ подéрте маў дра́птьа на сибі́, і бере́ те піра, жи 'вску́баў гу́си. І раз від ра́зу так ти́кайи ф ті ла́хи те піра, кри́ла привйа́зуйи до рук з гуси́й і пурушчи-піруваў, — а жид ка́же: „Але, Йіва́не, на́шчо то так?“ — „Ти дурни́й жи́де, йа коньа́ не ма́йу, йа тепе́р бу́ду летьі́ти вже, вже ма́йу кри́ла, піра, — а ти бу́иш пішки йти.“ — „Ну, Йіва́не, зроби́ миньі так, жиби йа летьі́ў за тобóйу, бо йак ти мене́ поки́неш в льісьі, то мене́ зьві́рі зьідьа́ть.“ — „А шож ти миньі даси́ за те?“ — „А шож ти хоч?“ — ка́жи жид до Йіва́на. — „Даси́ трийцьіть ри́нских, то йа тибі́ зробльу́ кри́ла.“ — „Але́, Йіва́не, йа тибі́ дам пйитна́йцьіть, аби́сь миньі зроби́ў.“ — „Дурни́й жи́де! — йа йіму буду за пйатна́йцьіть ри́нских роби́ў... А даси́ два́йцьіть?“ — „Ну, на два́йцьіть, вже роби́!“ — Взьаў Йіва́н піра, взьаў жи́діў жупа́н, раз від ра́зу повертьі́ў, повертьі́ў той жупа́н, натика́ў дóсить піра ў жупа́н, взьаў поприв'йа́зуваў йіму́ кри́ла до рук, до ньіг, і сам бери́ так пітска́куйи, так рука́ми маха́йи с кри́лами, той Йіва́н. Ка́же до жи́да: „От, диви́ сьа, йа ўже буду летьі́ти. Але ми́ — ка — не ви́летем так ху́тко, бо ту льіс, верх де́рева заче́пим сьа“ — ка́же: „Льі́зьмо на соси́, ти на йідну́, а йа на дру́гу, а топі́ру с сосóн ми бу́дим пуска́ти сьа литьі́ти.“ — „Ну, Йіва́не, льі́зьмо.“ — Ви́льізли на верх сосóн, Йіва́н ви́льіз ў са́мій вершóк і ка́е до жи́да: „Али ти — ка́же — диви́ сьа, йак йа буду летьі́ти, то жибись сибі́ за́ра вам пóйу литьі́ў!“ — Али Йіва́н та́мка ди́вить сьа на жи́да, жид на Йіва́на, — Йіва́н йак затра́скайи рука́ми по гильа́ках, жид йак стріпне́ рука́ми до гори́, йак ногáми ўпреть сьа ў гильа́ки, йак пітскóчи ў гору́, ми́слиў, ўже по-лети́т, тай полетьі́ў аж до земльі́. Йак паў на зе́мльу, так фсьо піра 'блетьіло і жид забиў сьа. Йіва́н ху́тко спусти́ў сьа с сóсни, прийшóў

до жида, забраў гроши с кишеньі (вже решти), забраў сьа тай пішоў і жида покинуў ў льісьі. І ўже кінец.

Записано в Берлині бродського пов. від господаря Юрка Соколовського з прізвищем Горобець в серпні 1894 р.

Див. Житє і Слово III. 65—67.

32. Три поколїня. А.

То йак йіхаў цьісар собі по сёлах, так на прахтику, але йіде бес село —: сидит дьід піт плотом і плаче, старий, сивий, борода по пойас. Але він казаў коньі запинити і питайить сьі: „Чого ти, старушку, плачиш?“ — А він каже: „Бо мене тато набиў. (А вже досить сивий!)“ — Але його здиўувало то і він зльізайи, іде до хати подивити сьі на тоо тата. Приходи до хати —: праўда! йи старий чоловік, сивий ше льіпше йак тамтой. — „То ваш син — каже — на вулицьі плаче?“ Каже: Мій. — „А зашчо ви його бйите?“ — „Бо ґалґан, не хоче робити...“ Мій — каже — тато ў стодольі то може молотити, а він, мій син, то каже, жи неадужайи... А йа — каже — за те вибиў, вибиў і вигнаў с хати.“ — Але той цьісар на переконаньа ше йде до стодоли, подивити сьі на тамтоо батька. Приходит —: праўда! бйи цьіпом! Питайить сьі: „Де ваш син?“ — Каже: „Ф хатьі.“ — Він каже: „Йа ўже буў ў хатьі, то там йи такий старий чоловік дужи. А чому він ни молотит?“ — „Бо він низдужайи — кажи — вже.“ — „А ґльа чоо ви здужайите ше, ўже ў таких льітах?“ — „Бо йа — каже — за свойі житьа ньіґдим жаднаа трунку не пиў і солоном ни йіў, а ж жінкойу ᾿по два разим на рікім здибаў сьі („То не праўда!“ — увага старої Ганаnінихи. Один господар до неї —: Вибисьти так ни хтьіли? — Де там!). — А він, — каже — син мій, ни хтьіў так слухати, йак йа його ўчиў, він фсього — каже — побільше вживаў, — тепер — каже — за те низдужайи.“ — І той його поблагословиў і пойіхаў дальі ў свойу дорогу.

Записано в Берлині бродського пов. від господаря Карольа Лугового в лип. 1893 р.

33. Три професиї.

То таґжи цьісар йіхаў так, прахтикуваў собі сьвіт. Але здибайи чоловіка горати на польу штирма волами, а такий старий! Ў затоки ходит за плугом (затачуйить сьа, а за плугом шче ходит). Але питайи його: Нашо ти, такий старий, гореш?“ Каже: „Бо мушу.“ — „А дьі-

-тйй ни майиш?“ Каже: „Майу три сини.“ — „А деж — каже — твойі сини?“ Каже: „Йідéн — каже — різником, а другій — кáе — лупійим, а трéтый дыдом.“ — Ну, пойіхаў він дáлы, здибáйи дрýо чоловíка і питáйи йиго: „Шчо він там і там такóо й такóо здибáў і питáў йиго там за йиго сини і він мины так і так казáў.“ — „А, — кáже — ни вірти! Бо йиго — кáжи — сини то йідéн — кáже — дóхтором, а другій адукáтом, а трéтый ксьóндзом. — Допіру він йиго, значит, ўскáржиў до старозтва і закликали йиго, значит, на тéрмін, до роспрáви, і питáли йиго, ґлья чóо він так свойіх синіў назвáў? А він кáже: „Ну, 'бо шож? Бож мóже — кáже — не прáўда? Бож — кáже — йак хто прийде з йакéйу рáнойу, жиб йімý, значит, видохторував, то він — кáже — шо знáйи? Він берé тай ріже! То він не різник? У пóле — кáже — не хóче йти за плýгом... А другій, — кáже — то він — кáже — не лупій? Хто — кáже — з йакéйу там прийде скáргойу до нéго, він — кáе — 'но питáйи за грóші на сáмий перéд. І тьáгне, — кáже — дóки ўстáтньу сорóчку з нéо не сьтьáгне. (Пóтім вже кáже, жи нимá прáва!“ — додав Юрко Соколовский) А ў пóле — кáже — таґже не хóче йти за плýгом... За те йиго — кáже — називáйу лупійим. А той — кáже — трéтый, що ксьóндзом, — кáже — ньіц не рóби, інó по селы — кáе — хóди. То йа йиго — кáже — за те начивáйу дыдом.“ — І за таким спóсобом старий виговориў сьі і дали йімý за рехт, старóму. Но, то вже кінец.

Записано в Берлині бродського пов. від господаря Каролька Лугового в янв. 1893 р.

34. Дурний зі ступою.

Бýло сибі три брати, бýло два розýмних, а йидéн дурний. І той дурний ўсе за пийцом сидьіў і ньіц ньіґдé не виходиў, 'но за пийцом. А тих два розýмних підут до міста і шукáйут сибі йакóйісь робóти по пáнах. Той пан кáже зробити залýбньі йімý на зиму, йідéн кáже зробити бричку, — так ўони возьмýт віт паніў заўдáток, кýпльать шчо сибі до йидзéньа і прихóдьать до дóму і рóбльать дáлы робóту. І дурнóўо голýйут тиж при сибі. Али йіднóо чáсу, зимóйу, ни могли робити на дворі, буó зимно, так робили ў хáты. А дурний фсе сидит за пийцом. Рóбльать вони ті залýбньі, докіньчуйут йіх — дурний вильізáйи за пийца і кáже до них: „Брáте! так, так, — áле с хáти йак?“ — А найстáршій кáже до нéго: „Сиди, дурний, йак тибі дóбре! Ни знáйиш путьá ў тім, — ни 'óзивай сьа!“ — А він ўсе свойі прáви, ўсе кáже: „Брáте, так, так, але с хáти йак? — Ті докінчили залýбкіў, виносити с хáти, — ни мóжна! на жáдний спóсіб! Так давáй розбирáти назáд. Розібрáли іх і вивесли до сы-

ний. Дурний забра́ў свої́ лахмани́, ўдьагнуў сьа і сьіў сибі́ коло гру́би ў сьі́ньах. І ди́вить сьі да́льі, шчо брати́ бу́дут робити. Так вони́ доківьчуйут їіх зноў, а він ка́же: „Бра́те, так, так, а́ле сь сьіний йак? Брати́ зроби́ли сьа зло́сні на него і ка́же: „Моўчи́, йак тибі́ до́бре! Зла́пайу дручка́, так заби́ў!“ — Але він ни ма́йи з них страху́, фсе свойи́ пра́ви. Виноси́ти зі сьіни́й — ни мо́жно на жа́дній спо́сіб! Розібра́ли вони́ дру́гій раз ті залу́бньі в сьі́ньах і вино́сьать на двір. Складайут на дворі́ вони́ ті залу́бньі, зложи́ли і беру́ть сьа ве́сти до мі́ста, до па́па. Почіпльа́ли мотуски́, запрагайуть сьа і везу́т. Дурний ди́вить сьа, жи вони́ везу́т залу́бньі, сьіла́йи з заду на ла́ўку, на ті залу́бньі, і пого́ни братіў. Але вони́ ўгльада́йуть сьа і ка́жут до него: „Зльі́зиш ти, дурний!“ — А він ка́е: „Ньі, йа ни йі́ду, йа йду.“ — Так він зайіхаў аж до са́моўо мі́ста. Прийі́жджа́йут до мі́ста, віда́ли́ па́нови залу́бньі, взьали́ гро́ші і пішли́ шчо купова́ти на вече́ру. Але той середу́шчій ка́же до ста́ршого: „Бра́те, да́ймо і то́му дурно́му па́ру ґре́йцаріў (він ду́рно ни поганьа́ў! — ґоспо́дар Микола Кравіцкий) за те, жи він нас научи́ў ро́зуму, — хоть ми розу́мні, а́ли ше дурні. Бо ми три ра́зи залу́бньі розбира́ли, а він за пи́йцом сидьі́ў і міркува́ў, жи ни ўльі́зи ў две́рі.“ — Зьали́ гро́ші і купу́йут на вече́ру. Ста́ршій купи́ў долото́, середу́шчій соки́ру, а наймоло́тшій, той дурни́й, купи́ў сибі́ круп, взьаў сибі́ солони́ни. Йіду́т до до́му, вече́рати вари́ти. Прийшли́ до до́му, запали́ли ў пи́йцу, — йіде́н ўста́виў долото́ вари́ти, дру́гій соки́ру, а дурний поста́виў ў пи́йцу води́ і засипа́йи ка́шу. Ка́ша дова́руйить сьа, він покриши́ў солони́ну, роскварий і бу́де смарова́ў ка́шу. Солони́на йак ўсква́рила сьа, так ду́жи тріш́чала, шкваркота́ла, — так тих два брати́ сьмійа́ло сьа з нео. — „От, — ка́е — купи́ў йако́йісь біди́, тай кричи́т у пи́йцу, а на́ше ти́хо — ка́же — вари́ть сьа.“ — Дурни́й вітстаўльа́йи ка́шу на ла́ўку, бере́ ло́шку і накида́йи на ми́ску і масти́т сма́льцем. Тих два ди́вить сьа на него і ка́жут: „Йак йиго́ гото́ве, то й на́ше вже, — ми ху́тші поста́вили, йак він...“ — Вітстаўльа́йут на ла́ўку, вийма́йи той соки́ру, той долото́, і бу́дут вече́рати. Але куса́йут —: тверде́! (зальі́зо!). Пукальі́чили гу́бу, ру́ки попекли́, тай йіде́н до дру́о ка́е: То допі́ру тверда́ вече́ра, жи шче ни ўкипі́ла!“ — А дурний йісьть і сьмійить сьа з них. — „Ну, брати́, возьмі́ть'но ло́шки, а поку́шайти мо́го!“ — Ну, забра́ли лошки́ і сьіда́йут до него йі́сти. Пупуйі́ли ўсьі три і льага́йут спа́ти. А дурний пішо́ў ў свойи́ мі́сце за пи́йц. І говорать сибі́ ўби́два ті брати́, йіде́н до дру́о. Ка́же: „Бра́те! зле́! тьіка́ймо від нео, віт то́о дурно́о!“ — Ну, так вони́ забера́йуть сьа ўтьіка́ти. А дурни́й ўсьо сху́хаў. Так бере́ свойі́ лахмани́, ўдьага́йить сьа і піде за ни́ми. Вийшли на двір і ўтьіка́йут, тих два, — дурни́й вихо́ди за ни́ми, бере́ сту́пу на пле́чі і живе́ за ни́ми. Але тамти́х два ўгльала́йить сьа тай ка́же: „Тьіка́ймо, бо дурни́й жене́, то заби́й — сту́пу взьаў, на пле́чи!“ — Так

оні ўбгльада́йуть сьа, жи він живе́, так шче лы́пше ўтыка́йут. Так уже зиоглы́ сьа і ста́ли під лы́сом. Пригони він до них, ста́ўльайи сту́пу на землы́ і сыда́йи, на сту́пі. А найста́рший ка́же: „Ти, дурни́й, на шо ти браў сту́пу?“ — А він ка́же до не́го: „Тілько ўсьо́го миныі та́то поки́нуў майо́нтку, шчоби йа й те поки́нуў кому́!“ — ка: „Привы́сим під лыс на чим сидьіти.“ — Али вони́ пішли́ до лыса, назбира́ли дроў і кладу́т вого́нь —: бу́дут почува́ти в лы́сьі. А близько буў гости́нец. Так ўже пізно ў ночі́, слу́хайи —: хтось йі́де лы́сом з дзвінча́ми. Так тих два ка́жи: „Хтось йі́де гости́нцем, мо́же то йакі́ розбо́йники! Вилыза́ймо на ду́ба і бу́дем сидьіти!“ — Дурни́й ди́вить сьа, жи брати́ полыізли на ду́ба, бере́ сту́пу на плечі, лыізе за ни́ми. Але ви́лыіз на ду́ба, повіси́ў сту́пу і сыў сибі. Прийіжджа́йут па́ни до вогньу́, каза́ли фу́рманови ста́ти, фу́рман стаў, вони́ позлылыіза́ли, виййма́йут з бри́чки гу́си, ку́ри, качки́, настаўльа́йуть баньаки́ і бу́дут вари́ти. Але то ўже дова́руйить сьа, так дурно́му ду́же вели́ка ўоско́ма. Ка́же: „Бра́те, йа му́шу -- ка́е — йіх відігна́ти віт то́о, жи́би йа зьызыіў!“ — Они́ ка́ут до не́о: „Цить, дурни́й, бо смерть тибі́ бу́де!“ — А він ка́же: „Йім ху́тчі на землы́і, йак миныі на ду́бови.“ — Ка́же: „Бра́те, йа (за позвольі́ньим) — ка́е — сьцьа́ти хо́чу. Він ка́же: „Трима́й, бо смерть тебе́ чика́йи!“ — А він ка́же: „Не мо́жу, бо трі́сну!“ — Так бере́ тай сцит на пани́. Так пани́ ни тыка́йут, ка́ут: „Але то те́плий дишч ідзьи!“ — Так він зно́ў ка́е: „Бра́те, йа му́шу — ка́е — відігна́ти йіх!“ — Так він — за позвольі́ньа — скида́йи штани́, ка́же: „Бу́ду пуска́ти.“ — Так ті пани́ ка́жут, шо —: „Йа́кісь птах так паску́дзьі“ — Повітсува́ли сьа дальі тай сидьа́ть таки́. Так тре́тый раз він ка́же: „Бра́те, йа сту́пу ки́дайу!“ -- А ті ка́ут до не́о: „Цить, дурни́й, бо смерть чика́йи.“ — Так бере́ сту́пу тай пуска́йи межи гильа́ки, — не ки́дайи так, 'но ме́жи гильа́ки, жиби тараба́нила. Пусти́ў сту́пу, сту́па йак зачала́ тараба́нити по гильа́ках, — пани́ польака́ли сьа і поўтыка́ли в лыс. Дурни́й ди́вить сьа, жи нима́ ныко́ўо коло вогньу́, — ўсьі поўтыка́ли, 'но тілько фу́рман діста́ў сьа з во́зом з бо́ку — тай ху́тко зьлыза́йи з ду́ба, а брати́ за ним, і сыда́йут доўко́ла вогньу́, на сту́пі. А пани́ з лыса ди́ўльать сьа, шо то за біда́ йи. Але дурни́й ўстайи зі сту́пи, прихо́ди до фу́рмана і пита́йить сьа, йиго́ ка́же: „Вам до́бре ў то́го па́на бу́ти, ма́йите шчо йі́сти й пи́ти, — а так ке́пско виглада́йите, мізе́рний!“ — „Шчож йа зроблю́, коли йа тако́го вродза́йу!“ — так ка́же до то́о дурно́о. А дурни́й ка́же до не́го: „Йа йист до́хтор до то́го, йа вам пора́джу. Ви ма́йите на йази́цьі на кіньцьі таки́й пи́поть, йа вам зітну, то ви попра́вите сьа.“ — Фу́рма́н злыза́йи з бри́чки, виста́ўльайи йази́к, дурни́й ви́ньаў но́жика —: Чак! — по йази́кові й відріза́ў. Фу́рман ўхо́пить сьа за го́лову, йак рухне́ за пана́ми, зачне́ липета́ти, 'нотілько: Ла́тата, ла́тата, ла́тата! кричи́т тай кричи́т, — пани́

йа' зачну́т ўтыка́ти, — загна́ў Го́сподь зна́йи де паніў в лыс! Прихо́ди до вогньу́ і сыда́йут вечéрати, буду́т йісти ку́ри, гу́си, качки́. А ко́ньі привйазаў до ду́ба. От, до́бре повечéрали і ка́же до братіў: „Ви сыда́йти з за́ду на бри́чку, ўдьага́йте сьа ў па́ньскі воўки́, ў ті, жи ма́ли на бри́цьцьі, бу́дете сидьі́ти йак пани́, а йа бу́ду за фу́рмана.“ — Так посьіда́ли на бри́чку, а він взьаў батіг в ру́ки, сьіда́йи, йідут до до́му. Али відйіхали кава́лок і ка́же до братіў: „Видите, бра́тьа, ви ка́жите, жи йа дурни́й, — жиб ни йа, тоб ви поги́нули, йак руді ми́ши! (бо він йіх поводуваў).“ — Так він йіде вже бес село́ без йідво́ і здибáйи пáру хло́піў. Ті хло́пи росповіда́йут йиму́ – : „Па́ни, ни йідьти сьуди́, тим сило́м, бо ви не перейі́дити. Ў нас за село́м йист таки́й місто́к, піт тим місткóм сиди́т зьвір, видмідь, і ньіко́о не хо́че перепусти́ти. Хто йде а́льбо йіде, так він вильіза́йи с під мо́ста і лу́си ла́пами.“ — А він ка́жи до хло́піў: „Йа не тако́ўо зьвіра́ ви́дьіў, та не бойа́ў сьа, а дурно́о видмідьа́ бойа́ть сьа!“ — І пита́йить сьа тих хло́піў: „Чи йист ввас у сельі́ сте́льмах?“ — А вони́ ка́жут: „Йист.“ — „Так кажіть, нех він при́йде до ме́ни!“ — Закли́кали сте́льмаха до се́бе і ка́же сьіда́ти з ним на бри́чку і пойі́де до то́ўо містка́, де той видмідь сиди́т. Прийізди́т до то́о містка́, — видмідь вильіза́йи і йде на двох нога́х до не́го. Але дурни́й злыза́йи з бри́чки і пита́йить сьа йиго́: „Чого́ пан відмідь хо́че?“ — А він до не́го ка́же: „Йа хо́чу тибе́ задуши́ти і ко́ньі твойі!“ — Дурни́й ка́же: „До́бре, поду́шиш ко́ньі і мине́, али йак бу́диш зна́ти таке́ майсте́рство, йак йа.“ — А видмідь ка́же: „Шчож ти за ма́йстер?“ — Дурни́й ка́же: „Йа йи сте́льмах.“ — „Йак ти сте́льмах, нау́чи мене́ стельма́ства. Нех йа так ни повинньіра́йу сьа (ни блуджу́) по сьвітьі...“ — Так дурни́й посила́йи сте́льмаха до до́му, жиби йиму́ прине́сти той варста́т, жи губі́дьа гне, і йіде́н го́бід, па́ру клі́пьцьіў і до́ўбньу, — і бу́де ўчи́ти видмідьа́ стельма́ства. І ка́же до видмідьа́: „Ну, йак ти таки́й мо́цний, озьми́ мині то́о кава́лка, а загни́ йіго́ на го́бід до ко́леса.“ — Видмідь зьаў кава́лка, гне, — не мо́же. — „Ви́диш, йаки́й ти мо́цний, — а не мо́жеш загну́ти. Ру́ки вели́кі твойі́, па́льцьі до́ўгі ма́йиш, а мойі́ ру́ки такі́ мале́ньkі, па́льцьі короте́нькі, — а йа сийча́с загну́!“ — Ка́же до видмідьа́: „Стра́мльай свойі́ ру́ки до те́йі дзьури́, бо твойі́ ру́ки йист кру́глі, то йа му́шу зроби́ти тибі доло́ньі плеска́ті, па́льцьі про́сті, бо криві, тупі́ру бу́деш сте́льмахом. Бо йак мене́ за сте́льмаха ўчи́ли, то до́бре па́лкойу би́ли. — Стромиў видмідь ру́ки до дзьури́, дурни́й запраўльа́йи два клі́пьцьі, а тре́тьий ў середи́ну, бере́ за до́ўбньу і бйи помале́нько по клі́пцеви. Але ви́тьаў раз —: мидвідь голово́йу трисе́, ви́тьаў дру́гій раз —: мидвідь сьіда́йи ўже наза́д, ви́тьаў тре́тьий раз —: ўже крича́ти зачина́йи. Йак дурни́й підійме до́ўбньу, йак зачне́ би́ти клі́нец, йак зачне́ мидвідь ри-

ча́ти, — а дурни́й ньіц, 'но бйп. От, вабйу́ дурни́й кли́ньцьа, ди́вить сьа, жи мидві́дь уже ни ру́хайить сьа, у́же зімльіу́, і підньау́ до́убньу, тара́хнуу́ раз по голові тай вабйу́ ре́шти. Вибива́йи кли́ньцьі наза́д, витьага́йи мидві́дьа́ в верста́ту, кладе́ на мура́ві і здійма́йи з не́го шкірку. Здіньау́ шкірку з нога́ми, в ла́пами, так йак він буу́, і бере́ у́дьага́йить сьа у́ ньу, строми́у́ ру́ки у́ ла́пи, у́ ту шкі́ру, сьіда́йи на бри́чку і йі́де да́льі. Йі́де да́льі, але ди́вить сьа —: йі́дут пани́ з пово́зом. І гово́рит до свойи́х бра́тіу́: „Бра́тьа, мо́же схо́чут пани́ мене́ купи́ти, — то продасьте́, але до́бру су́му во́зьмете за ме́не. А йа на доро́зьі шкі́ру поки́ну, а сам у́тьічу́." — Кура́т прийі́жджа́йут пани́ бли́сько, диу́льать сьа —: шчо́ за зьвір пога́ньа́йи ко́ньі! Загальтува́ли йі́х і пита́лут: „Мо́жеб ви прода́ли то́го фу́рмана?" — Тих два бра́тьа ка́жут: „Дльа чо́го ньі?" — „А шчож ви хо́чите за не́го?" — „Йак даду́т пан ти́сьачу ри́нских, то ми продамо́." — Так той брат ка́же до них потихе́нько: „Прода́йте." — Виййма́йут пани́ гро́ші, дайу́т брата́м, а то́уо дурно́уо ви шкі́ройу беру́т на бри́чку, дайу́т йиму́ баті́г, жиб погони́у́ ко́ньі. І пита́йуть сьа йіго́, чи він зна́йи доро́гу туди́ й туди́, до то́го мі́ста. А він ка́же: „Ґльа чо́го не зна́йу, – йа на́віть зна́йу, де пан сиди́т..." — Але ви́йіхау́ в доро́гу, дале́ко вже, пани́ сидьі́ли в бу́дьі (то бу́да така́, йак ві Льво́ві ма́йут фіі́акри, з ві́кнами), а він спер сьа на бу́ду, здіньа́у́ с се́бе шкі́ру, поста́виу́ коло бу́ди, спе́р, льі́ци у́чіпи́у́ до гачка́, а баті́г строми́у́ (там таке́ йи, жи у́стра́мльайи), — сам зльізайи з бри́чки і дого́ни свойі́х бра́тіу́. Пани́ ди́у́льать сьа—: Шо́ тако́го! Жи фу́рман йи на пере́дьі, чого́сь ко́ньі пово́льі йду́т! Каза́у́, жи зна́йи, де пани́ сидьа́ть, а ко́ньі блу́дьать по вулицьа́х! Пан вильіза́йи з бу́ди, ди́вить сьа —: спит фу́рман, спер сьа на бу́ду. Ви́ньау́ баті́г, підньа́у́ пужа́к до гори́, йак у́кро́пи ту шкі́ру по ву́хах! — а шкі́ра: шеле́п! на зе́мльу тай у́па́ла. Пан наробиу́ кри́ку, ви́кликау́ тамто́уо дру́уо, тай ка́же: „Пропа́ли на́ші гро́ші! Гро́ші нима́ і фу́рмана нима́. (Буу́ він дурни́й! хоро́ба на не́о! — ґоспо́дар Микола Кравіцкий) Ви́тьау́ім йі́де́н раз пужако́м по голові, а він россипау́ сьа, 'но йіна́ шкі́ра діста́ла сьа. С то́о страху́, то 'но ті́лько фетьау́ сьа! (а там мо́кро було́ ф тім кожуху́, вже десь пе́рше зробиу́ сибі...)" — Взьали шкі́ру ки́нули до бу́ди, а сам сьіу́ погони́ти ко́ньі. Прийі́жджа́йи до до́му і роска́зуйи жі́нцьі: „Купи́у́им фі́рмана за ти́сьачу ри́нских, ті́лько сьа мньі йідна́ шкі́ра діста́ла!" — А дурни́й ді́гна́у́ братіу́ тай пойі́хау́ до до́му. — У́же кіне́ц. Ни зна́йу, чи шче жи́йи, чи ньі.

Записано в Берлині від господаря Юрка Соколовского в грудни 1894 р.

Пор. Чубінський II, 492; Сумцовъ, 148–150.

35. Дурень зі ступою.

Пишіть, жи було зноў три брати. И ті два розумних, а йіде́н та́е дурний буў. Той дурний до тих розумних ка́ке: „Біріть сту́пу і підим до льіса.“ — Прихо́дьать вони́ до льі́са, — росте́ де́рево висо́ке; вильіза́йут вони́ на те де́рево і тьа́гнут ту сту́пу за собо́йу. Витьагнули вони́ до гори́ аж на те де́рево, і там посьіда́ли ти́хо. Але там прийізьдьать пано́ви бри́ками, і ка́же до свойі́х фурма́ніў, жиб роскладали вого́нь піт тим де́ревом. А то була́ госьінна пора́, вони́ прийіхали, ті пани́, на польова́ньа. І ста́ли собі там печи́ рі́зьньі печеньі, а дурний ка́же до тих розу́мних, йак вони́ ста́ли ті пече́ньі йісти —: „Йа пушчу́ сту́пу.“ А ті ка́ут: „Ни пуска́й, бо — ка́е — бу́диш ви́дьіти, жи пан буде биў...“ — Там не ви́дно меже ли́сьтьам, де вони́ сидьать, і дурний не слу́хаў, — йак пу́сти ту сту́пу, йак то ста́ни тара́хкати поме́жи гильа́ки і ті набра́ли сьа пу́ду, фсьо то покида́ли, а сами́ да́льі в но́ги, ка́жут: „Шось чи ниприо́ньі траска́йут...“ — Зьльіза́йут ті́йі с то́го де́рева і дава́й сьіда́ти до тих пече́ньі. І ка́же дурний до них: „А хто — ка́е — виграў, ни йа?“ — Те́ньґо повайіда́ли сьа, і віно повипива́ли і забра́ли то ўсьо шче, шо було́, і пішли́ до дому. І віт тоды́ дурний зостаў розу́мним.

Записано в Клекотові Брідського повіту від господаря Демка Рицаря в серпни 1894 р.

Пор. попередній н-р.

36. Попів наймит і дяк.

Буў ксьонда і маў йідно́о на́ймита, йідно́о йідни́м. А той на́ймит буў ду́жи му́дрий і він підгльа́нуў, жи дьак хо́ди до йімо́сьцьі. А йіго́мосьць буў тро́ха стари́й ўже. Али він раз ўубі́даў і ф той час прийшо́ў дьак до ку́хньі. Він поўобі́лаў, вийшоў до сьіни́й, той на́ймит, а йімосьць ка́е до дьака́: „Прийдете по́тім, ре́йнит, бо кcьо́ндз пойі́дут до мі́ста.“ — А на́ймит то ўсьо ўчуў. І вийшоў кcьондз, ка́жи: „Запрага́й ко́ньі, пойі́дим до мі́ста!“ — Вийі́хали вони́ так йак звіци до дуби́ни ўот з до́му и він ка́же: „Йиґо́мосьць, йа́бим шось сказа́ў, коб сьа йіґо́мосьць ни гньі́вали на ме́ни...“ — А кcьондз ка́ут: „Ну, то мо́жиш каза́ти, — чо́ йа бу́у гньі́вати сьа?“ — Дьак хо́ди до йімо́сьцьі. Ни́ньки ўзьмі́м сьа заверньі́м, акура́т дьака́ зла́пайимо з йімо́стейу.“ — Каза́ў кcьондз заверну́ти фу́рманові ко́ньі і прийі́хали на подвіре, а йімосьць дьака́ без дру́і две́рі тай ви́пустила. Прийшо́ў кcьондз до поко́йу, гльадьа́ть ўсьу́да, і нима́ дьака́, ўже ўтьік. Али дьака́ йак йімосьць випустила, сама́ за ним ви́йшла

і казала: „Ваўтра де ви будети, рейнит?“ — питала сьа. А дьак каже: „Йа буду ваўтра там і там, буду горати ў польі, там під льісом.“ — Каже йімосьць —: „То йа ваўтра там прийду до вас, на поле.“ — А наймит то ўсьо почуў. Каже до ксьондза на другій день: „Йіґомосьць, підемо горати, там і там, на те поле.“ — Пішли ўони на другій день горати там, пішли ўже, а недалеко дьак них йи, али так кавалок. Ўони горут, і наймит фцьоши вважайи, — і ўже йімосьць іде до дьака. Прийшла йімосьць до дьака, принесла пирогіў с самим сиром пшенийшних і там кобасў йідну і дала, і сама пішла до дому. А той наймит каже: „Йіґомосьць, кілок миньі зломиў сьі, піду йа до дьака, можи він майи сокиру.“ — Прийшо' він до дьака і каже: „Рейнит, шо вам йімосьць принесла, то дайтиж миньі шо, троха зьісти.“ — Дьак взьаў, даў йіму кілька пирогіў, і він ті пироги йісьць, сир ізьісьть, а шкаралупу ту возьме кине. І кає до дьака: „Казали йіґомосьць, йик до вас прийдут, то вас каменем забйут, жи ви йімосьць льубите.“ — І приходит до ксьондза назад і каже: Ни хтьіў дати дьак сокири, майи, али ни хтьіў дати. Нех підут йіґомосьць сами, можи дасьть йіґомосцеві сокиру.“ — Ксьондз іде до дьака; али йде, здибайи ті шкаралупи, с тих пирогіў. Возьми йідну здійми ксьондз, ту шкаралупу, сховайи до кишеньі і дальі йде. Дьак дивить сьі, жи ксьондз шось здіймайі, — подумаў сибі: „То певни каміньа ўже на мени...“ — Зьаў дьак покинуў воли і зачаў ўтьікати. Ксьондз до тоо наймита, кає: „Чого він фтьікайи?“ — А наймит каже: „Йиґомосьць, дивіть сьа ўо, — кає — клебаньійа горит!“ — Ксьондз йак підійми жупан, йак пустить сьі за дьаком, — дьак досить ўтьікайи, а ксьондз за ним жине..!“ Прибіг ксьондз до дому, тай — клебаньійа стойіт, ни горит. Пішоў ксьондз до дьака, кає: „Чого ти ўтьікаў?“ — А дьак кає: „Приходиў наймит і казаў, жи йіґомосьць мине забйут каминем. Йак до мени йшли, то здіймали каміньа, та йа — кає — мусьіў ўтьікати. А чогож йіґомосьць гнали за мнойу, йак мине ни хтьіли бити?“ — „А, — каже — та миньі наймит казаў, жи клибаньійа горит, тай йа дужи буў зальаканий тай литьіўім.“ — І взьаў ксьондз вітпроваднў наймита, за те, жи він його дуриў. — То буў такий наймит злодьій.

Записано в Берлині від господаря Юрка Соколовского в марті 1894 р.

Пор. Драгомановъ, 162—166.

37. Купуйте вмерлих.

Було три брати. Вийнц йім батько ньіц ни покинуў, 'но йідного бика. І вони ним ни могли сьі подьілити. І шо робити, — кає той най-

ста́рший: „Ми му́сим — ка́е — ста́вити три хлы́ві, і до котро́ўо хлыіва́ піди той бик, та то бу́ди йиго́.“ — Тих два поста́вило хлы́ві з де́рева такі фа́йні, а тре́тый так-о́ з лободи́, с конопе́ль, йак міг спера́ў, аби́ спер. Той бик взьаў пішо́ў до те́йі лободи́, то то́ўо хлыіва. Тупі́ру вони ма́ли ма́тьір, — ка́е: „Взьа́вісь бика́, бери́ й ма́тьір.“ — Та ма́ти була́ так з рік і ўме́рла. І він ни ма́ў за шо похова́ти, і запра́г то́ўо бика́ у буку́п (так пе́рше коли́сь да́ўньім ча́сом йі́здили. йідни́м бико́м, в йармо́ таке́) і фсади́ў ма́тьір на віз і взьаў поста́вну гладу́шчик йайи́ц ме́жи колыіна і пойі́хаў до міста з ма́тьіру. Прийшо́ў пан купова́ти йайи́ц, пита́йить сьі: „Ба́бо, по че́му йа́йка?“ — А вона́ ниживá, та не ўбзива́йить сьі до не́о. Він запита́ў йі раз: „По че́му йа́йка?“ — дру́гій, тре́тый, а наре́шты взьаў ба́бу йак турну́ў, тай ба́ба взьала́ тай фпа́ла. Той син кричи́т: „Ґва́ўт! забиў мины ма́му!“ — Той пан ка́же: „Цить, йа тибі дам таки́й мішо́к гро́ші, йак твойа́ ма́ма. — Він взьаў ма́тьір положи́ў ф соло́му, пойі́хаў до па́на, взьаў міщо́к гро́ші і пойі́хаў до до́му. Взьаў ма́тьір похова́ў і зроби́ў сьа вели́ким богаче́м, вже гро́ші ма́ў. Той брат йиму́ задиўува́ў, де він тілько гро́ші взьаў. А він ка́же: „Йа ма́му прода́ў і гро́ші ма́йу.“ — Ка́же: „Ти возьми́ жінку заби́й і йідь до міста і — ка́же — кричи́: Купу́йти ўмирлі, — ка́е — твойа́ жінка більша йак мойа́ ма́ма була́, то бу́диш ма́ти більшій міщо́к гро́ші йак йа.“ — Взьаў прийшо́ў той брат до до́му, взьаў макого́на, вда́рив жінку в лоб макого́ном і заби́ў. На дру́гій день жінку взьаў ў фіру і пойі́хаў до міста. Йіди биз місто і кричи́т: „Купу́йте ўмерлі!“ — Вийшли, там шчудова́ли сьі, де хто ўмерлі купу́йи, прийшли́ з майстра́ту тай взьали́ йиго́, до́ гаре́шту. Посидьі́ў він там в гаре́шты тро́ха, мо́и там де з рік або вийнце. Прийшо́ў він йак вже з гаре́шту до до́му і взьаў то́го бра́та, шо йиго́ до то́о приві́ў, і взьаў йиго́ заби́ў, а сам да́лы до гаре́шту пішо́ў (йак вже поку́шаў, жи там до́брий хлыіб. му́сьіў іти — ґоспо́дар Соколо́ўский) Ну, і вже́, — ни зна́йу, чи він мо́и сиди́т шче́, чи вже ви́йшоў (бо йа́кби були́ повісили, то миб були́ чу́ли за не́го). Квіт.

Записано в Берлині від господаря Миколи Кравіцкого в серпни 1894 р.

Пор. Аѳанасьевъ, III, 356; Ciszewski I, 509.

38. Панна з знаками.

Ма́ла йідна́ ба́ба йідно́о си́на; та ба́ба ходи́ла до двора́ на робо́ту, а той сино́к гони́ў льо́ху свойу́ с поросьа́тами до двора́ па́сти (а маў че́тверо поросьа́т). Але він пігна́ў до двора́, там ходи́ла па́нна, шче ма-

І вона́ вбра́ла сьа наза́д й він заньа́ў свиньу́, льо́ху, і пігна́ў до дому́; пригна́ў льо́ху до до́му й зачинйў до ку́чі. Прийшла́ ма́ти зо двора́ з робо́ти і поне́сла льо́сьі йі́сти. Прине́сла йі́сти, ди́вить сьа —: нима́ поросьа́т! Прихо́ди до ха́ти й зачина́йи його́ би́ти — : „Десь подыі́ў, зло́дыйу, поросьа́та?...“ А він ка́же: „Йа пас на лапьі́ під лы́сом, ви́йшоў воўк зь льі́са, заньа́ў поросьа́та тай вігна́ў“ (здури́ў ма́тьір)... — Ма́ти зачала́ його́ ду́же би́ти, він взьаў фтьік і пішо́ў ў слу́жбу, і так зайшо́ў дале́ко, жи на́віть ма́ти не зна́ла, де він йист. Вже ди́вить сьа й па́ру лыт, — нема́ хло́пцьа. Ма́ти ми́слила, жи він ўтопи́ў сьа, а він зайшо́ў дуже дале́ко до йідно́о ґоспо́дара, той ґоспо́дар не маў дыти́й і взьаў за сво́о. Але він ўже маў два́йцьіть і шти́ри ро́ки, мо́жна було́ його́ ўже ўжени́ти. А до то́го па́на до те́йі дочки́ вже сва́тали сьа кавальи́ри. І пан розписа́ў по цьілі око́лицьі —: „Хто ме́йі па́нни відгада́йи знаки́, йакі́ вона майи, то той бу́де мій зьать“ — нех бу́де хлоп, жид, пан, то йідна́ково ўже... — Зачали́ сьа зйізди́ти вели́кі пано́ве і вга́дувати йи́йі знаки́, йакі́ вона́ майи, — ныхто́ не міг відгада́ти. Али той па́рубок почу́ў, жи там відга́дуйут, покида́йи сво́о ґоспо́дара і йі́де до двора́. Прихо́ди до то́о двора́, пита́йить сьа його пан: „Чого́ ти прийшо́ў?“ — „Йа — ка́же — чуў, жи тут відга́дуйут ва́ші па́ньны знаки́, — ныхто́ не мо́же відгада́ти, мо́же йа відгада́йу“ — так ка. Пан ка́же: „До́бре, йак відгада́йиш, бу́деш мій зьать, йак не відгада́йиш, діста́неш пйадесьа́т бу́кіў...“ — Але буў знако́мий жид з ним, з тим па́рубком, — ка́же: „Йіва́не! йа́ буду відга́дувати...“ „Ну, — кае — бу́деш — йак зна́йиш...“ — „Ну, — ка́же — йак ти будеш говори́ти, то йа́ так бу́ду говори́ти“ — жид до Йіва́на. А Йіва́н бере́ відга́дуйи, ка́же: „Па́нна майи срі́бний пас, на гру́дьах мі́сьаць, під пра́вуйу руко́йу золота́ зі́рка“ — і жид сибі́ так гово́ри са́мо, йак Йіва́н говори́ў. І ка́же пан: „З вас двох бу́де котри́йсь зьать. На́ти вам сто ри́нских, йдыть сибі до мі́ста, заба́ўти сьа тро́ха, у ве́чир прийдете, йа вас пушчу́ до поко́йу і положу́ коло вас па́нну, — до котро́го буде вона́ ўбе́рньана вочи́ма і ўбі́йме, той бу́де мій зьать, а віт котро́го ўбе́рнить сьа плечи́ма і вітсу́нить сьа, то той ді́стани сто бу́кіў.“ — Йіва́н взьаў сто ри́нских і пішо́ў ж жи́дом до мі́ста. Набра́ў сибі́ рі́зьньіх медици́ніў пахньу́шчих, напі́ў сьа, — жи́дови взьаў ґа́рнець гнили́ць (грушо́к), взьаў йіму ква́ші. Жид напі́ў сьа гнили́ць, напи́ў сьа ква́ші, пішо́ў до рікі́, напи́ў сьа води́ до́сить — жи́да спе́рло йак ди́ньу, жид ле́дво сопе́. А Йіва́н йде, так па́хне коло не́го..., — набра́ў сибі́ пахньу́шчого вольи́йку, намасти́ў воло́сьа, жиб па́хло, ру́ки, і йде до двора́. Прийшли́ до двора́, пан замкну́ў йіх до поко́йу і па́нну, — льіг жид з йідно́го бо́ку, па́рубок з дру́о бо́ку, а па́нна ф сере́дньі. Пузаспльа́ли вони в ночі пізно і ка́же жид до Йіва́на: „Але́, Йіва́не, так йа хо́чу на сто́рону!“ А Йіва́н ка́же: „Ай, та йа́ хо́чу..., коли две́рі за́мкньані.“

ле́нька була, і він ба́виў сьа з не́йу і зуви́дьіў у не́йі знакі́. І ка́же: „Пану́ньцьу, ко́бисьти миньі показа́ли, підньали́ сьа по по́йас, то йа вам дам йідно́ поро́сьа...“ 'На підньала́ сьа по по́йас і йі коло по́йаса срі́бний пас. — „А ски́ньте миньі — ка́же — фсьу во́дьіж с се́бе, так йак ма́ти на сьвіт породи́ла, то дам вам дру́ге поросьа́...“ Она́ ка́же: „Йак даси́ миньі фсьі че́тверо поросьа́та, то йа тибі́ розберу́ сьа...“ І він даў усьі че́тверо поросьа́та і вони́ пішли́ ўбо́йи за сти́рту, 'на ски́нула соро́чку і спідни́ньу, він дивить сьа на ньу —: на гру́дьах йи місьаць, ту́тка, де ўперізуйить сьа, срі́бний пас на тьілі такі́й, а під пра́войу руко́йу зірка... — „А шчож бу́дем робити?“ — А Йіва́н каже: „Шо буде́м робити, — от, сьіда́й у кутку́ тай бу́дем робити...“ А жид ка́же: „Ну, ті й йа буду сьіда́ў...“ Посьіда́ли ф кутку́ тай кладу́т там свойі́. Жид найіў сьа гнилі́йць до́сить, тай тараба́ни тай тараба́ни, — а той виймайи с кише́ньі баўбо́ни (пукірники) і кидайи бу́цьім на ку́нку з за́ду. (Коли́сь були́ дурні жиди́, али типе́р.. – господар Микола Ганасьіна). Ўстаў, вберну́ў сьа тай йісьть Йіва́н, хру́пайи ба́ўбо́ни. А жид ка́же: „Але́, Йіва́не, шо ти ро́биш?...“ А Йіва́н ка́же: „Шо роблью́? — йім. Пан йак ра́но прийде і то заста́не, то ти дiста́неш і йа́ діста́ну і жа́ден не бу́де зьать“... — Жид ўоберну́ў сьа тай свойі йісьть. Виймайи Йіва́н с кише́ньі гольи́йок, помасти́ў воло́сьа на голові́, жиб ва́хло – а жид ди́вить сьа, шчо Йіва́н ро́би, тай ка́же: „Але́, Йіва́не, на шчо́ ти масти́ш?“ — „Ну, коли́ йа вже не мо́жу зьісти, то воло́сьа помашчу́.“ — „І йа та́ґже не мо́жу зьісти, йа бу́ду та́ґже масти́ти воло́сьа.“ Ка́е: „Масти́...“ — Помасти́ў воло́сьа і ви́тер підло́гу жупано́м і польага́ли зноў коло те́йі па́нни. Па́нна ў но́чі прики́нула сьа, убе́рнить сьа до жи́да, йак почу́йи, жи смерди́т коло жи́да, — ху́тко відсу́нула сьа до Йіва́на, — коло Йіва́на па́хне — ўбіньала́ Йіва́на і засну́ла. Прихо́ди пан ра́но, ди́вить сьа —: па́нна так Йіва́на ўбіньала́, спит, — а жид відсу́ньаний. Казаў пан жи́да ви́вести с поко́йу на двір, закли́кати парубкіў і висипати жи́дови сто бу́кіў. Жид ви́рвить сьа, йак рухне́ зо двора́.. — 'оглья́нуў сьа за бра́мойу тій ка́же: „Га, чика́й, чика́й, Йіва́не! Хальа́рес ма́ма твойа́! Йа тибі́ бу́ду нау́чи́ти, йак ти при́йдиш до ме́ни до корчми́ по горі́лку!...“ — Йіва́н стаў с па́нньу, пішли́ на о́ґруд, поспацирува́ли, пан ўбра́ў Йіва́на по па́ньски (зьать!), зробили висьі́льа, пожени́ли сьа і жийу́т...

А йа буў на тім висьі́льі, там гра́ли і сьпіва́ли і з мозьдзьіріў стрільа́ли, — а йа лижа́ў межи кла́ками, — бо бойа́ў сьа, жиб мине́ не би́ли так йак то́о жи́да... Вони́ тих кла́кіў йак набра́ли, і в мозьдзьір ладува́ли, і мине туди́ запха́ли, до то́о мозьдзьіра́. І йак ві́стрілили, то йа литьіў, литьіў, литьіў і во́зьде на сті́льцьі сьіў і вам оповіў.

Записано в Берлині від господаря Юрка Соколовского в авг. 1894. р.

39. Як Іван з панською дочкою оженив ся і свойого тестя змудрував.

То буў в йідно́о па́на дурни́й дуже Йіва́н (той, жи в гру́бі пали́ў), а той пан маў ду́же кра́сну дочку́ і ўсьі до не́йі свата́ли сьі, сва́тали сьа на́віть до не́йі крульі. Але той пан не хтьіў за жа́дно́о да́ти йі, — хто сьа присва́таў, то він каза́ў: „Йа не за ко́го не дам, 'но за Бо́га.“ Присва́таў сьа йіде́н потко́ўньік до не́йі (той найста́рший, жи йист при реґиме́ньті) і той оте́ць такі ка́е: „Йа йі́йі ни дам, 'но такі за Бо́а.“ — Але той дурни́й Йіва́н пали́т ў гру́бі тай той потко́ўньік пита́йить сьа то́о дурно́о Йіва́на, ка́же: „Йіва́сьу, шмат тут кавальи́ріў було́?“ — Ка́е: „Вже було́ штирна́йцьіть на йіде́н бік і на дру́ій штирна́йцьіть.“ Він пита́йить сьа, той пан (бо то ду́же дурни́й буў Йіва́н) —: „І кількож то разом бу́де?“ — „Двайцьать вісьім.“ — „Но, то — ка́е — дурни́й буў, а вгада́ў! — „Але той дурни́й ка́е так: „Про́ши па́на, йа ту дочку́ сам возьму́…“ — Доп́іру той потко́ўньік пішо́ў до то́о реґіме́нту і ка́же: „Так і так, дурни́й Йіва́н каза́ў, жи він то́о па́на вели́коо во́зьме дочку́…“ — Але ті ўсьі реґіме́нта зйіхали сьа до то́о па́на, вахмі́штши позіжджа́ли сьа і о́фіцири, і той потко́ўньік зноў наза́д прийі́хаў, — і не хоче да́ти той пан, ка́же: „'но йі́йі такі дам за Бо́га…“ — Доп́іру ті офіци́ри там повихо́дили і той потко́ўньік вийшоў, тай ка́жут до Йіва́на: „Йіва́сьу, йак ти мо́жеш вза́ти ту дочку́?“ — „Йа йі — ка́же — возьму́, нех пані́ мині даду́т свій у́бйур…“ — Але той потко́ўньік свій па́лаш даў, свій у́бйур даў, а сам пойі́хаў до до́му, так, жиби вона́ ни зна́ла. Але стаў той дурни́й Йіва́н, убраў сьа і вильіз на гору́, на ту клеба́ньійу на гору́, там, жи воні́ ме́шкайут на ті са́мі са́льі; і в двана́йцьаті годи́ньі нача́ў сту́кати на горі́. Раз засту́каў, а оте́ць пита́йи: „А хто то?“ А він ка́: „То йа ви, Господь Бо́г, йа — ка́же — прийшо́ў по твойу́ дочку́.“ — Той ба́тько зра́доў сьа та й ка́же: „Ви́диш, — ка́е — стара́, такі Господь Бо́г прийшо́ў по на́шу дочку́…“ — Доп́іру ка́же: „В дру́гі годи́ньі бу́ду с твейу дочко́йу сьльуб бра́ти.“ — той дурни́й Йіва́н. Поло́тнами каза́ў ви́стелити доро́у віт са́мойі це́ркви до то́о па́на —: І жиби ўсьа кінни́цьа прийі́хала на мій сьльуб (Господь-Бо́г каза́ў) і де́рева позаса́джували на той і на той бік до са́мойі це́ркви. — У дру́і годи́ньі зльіза́йи Господь-Бо́г з горі́ с те́йу па́нно́йу вже сьльуб бра́ти. Але ни зльіз до ха́ти, бо не го́дні були йиго́ зуви́дьіти фсьі, — то сам буў Господь Бо́г — каза́ў сибі́ заложи́ти двана́йцьатиро ко́ний, чирво́ними бинда́ми поўбира́ти ко́си і жиби с кано́ніў стріля́ли до са́мойі це́ркви. Поўсьіда́ли обо́йи враз на той по́віз і йідут там коло свойі́х йам, то жи дурни́й Йіва́н пильнува́ў. Но, взьали воні́ сьльуб і зноў йідут коло тих йам. А вона́ ка́же: „Ай, Го́споди Бо́же, пово́льі йідьте, бо там — ка́е — дур-

ний Йіва́н у бу́дьі сидит." А він ка́е, той Йіва́н —: „Твій ба́тько дурний, твойа́ ма́ти дурна́, ти з дурни́м Йіва́ном сьльуб узьала́!" — Она дипіру у плач, заложи́ла ру́ки —: „Ай, та́ту, що ви миньі зробили! Та ви казали, що то йи Господь-Бо́г, а то дурни́й Йіва́н буў!" — Ну, вже ту прийіхали віт сьльу́бу, — ни хтьать Йіва́на пусти́ти до ха́ти. Але ша́ржа у́сьа установи́ла сьа, — му́сит пусти́ти до ха́ти, бо у́же сьльуб взьала́. Допіру той ба́тько пойіхаў, що тут роби́ти, до найста́ршого ксьо́ндза ра́дити сьа —: „Гей, духо́вно осо́ба, пора́дь мене́! Йа ми́слиў, жи то Господь-Бо́г прийшо́ў по мойу́ дочку́, а то той Йіва́н, жи в гру́бі палі́ў... — „А ти па́не ґлу́пій, де Господь Бо́г мо́же дочку́ взьа́ти! Но, та що́, — ка́е — йа тибі́ ньіц не пора́джу, — йідно́ дру́гому Го́споду Бо́гу присьага́ю, то вжо при́сьаг ніхто́ не зло́мит..." — Але прийіхаў той йі ба́тько до до́му і ньіц ни хтьіў тому Йіва́нові аньі з ґру́нту, аньі з гро́шій ньіц да́ти. От він пово́льі ту дочку́ угоўгаў і вони́ сибі вже й дити́нку придба́ли. Той ба́тько десь ду́же мон, маў худо́би й гове́ць і каза́ў то́му Йіва́нові дурно́му па́сти, взьаў йиго до чере́ди. Али вони́ обо́йи зло́вили сьа, та жінка ш чоловіком, і він ті віўцьі пас і загна́ў у́сьі на уобо́ру, було́ йіх два́єго шісьдесьа́т пйать, і той Йіва́н взьаў і фсьіх подуши́ў, 'но йідну́ віста́виў. Допіруш той отець пішо́ў до то́о дурно́о Йіва́на, вже йиго ни назва́ў Йіва́ном, 'но си́ном —: „Си́ну мій, дити́но, на щчо ти миньі таку́ шко́ду вроби́ў! Та тиж миньі фсьі віўцьі подуши́ў!" — „Ей, та́ту мій коха́ний, та то зьвір прийшо́ў до хльіва́ тай подуши́ў..." — Допіру той оте́ць пішо́ў до то́о хльіва́ —: „Пра́ўда, жи зьвір йи!" — Той отець пішо́ў до хльіва́, а той зьвір: гальт! с хльіва́ тай фтьік. (А то Йіва́н там привіў во́ўка, а віўцьі сам подуши́ў). Прийшо́ў до старо́йі, зача́ў той пан пла́кати вже —: „Жи мойіх гове́ць нима́..." Та й ка́же: „Зьа́тьу мій коха́ний, си́ну! Зна́йиш, зьа́тьу мій, дити́но, щчо йи вісьімдесьа́ть штук това́ру, бу́деш това́р па́сти вже" (а такі ґосподарки йиму фурт ни дайи.) — Але пасе́ това́р, — йі́де купе́ць вели́кій ду́же з грішми, ди́вить сьа, — пасе товар. Йіва́н ка́же до то́о купцьа́: „Куп пан у мньи те би́дло фшистки!" — Али ди́вить сьа на то́о пастуха́, — вбра́ний файно, сам пан, — питайить сьа: „А кілько пан жо́нда за те би́дло?" — „Два ти́сьачі!" — „Ньих бе́дзьи пуўто́ра, па́ньі!" — От даў він йіму піўтора ти́сьачи гро́ши за той това́р, і той пасту́х с тим па́ном пігнаў той това́р два́йцьать пйать миль. Цьілий ти́ждень не було́ дурно́о Йіва́на (а він зі све́йу жінкойу зловиў сьа буў). Ба́тько йі жінка шука́йут, хо́дьать, — Йіва́на нема́ і това́ру нема́. Хо́дьать йідей день шука́йут, і дру́гій день, і на тре́тьій день шука́йут і на четве́ртій, і на пьа́тій день шукайут, — а на ше́стій день Йіва́н вже прихо́ди, такий у́обриаваний Йіва́н, таки́й на́глий... Жінка питайи: „Чоловічи, де ти ходи́ў, бідний мій?" — Ба́тько прийшо́ў —: „Си́ну, де худо́ба

подьіла сьа?“ — „Гей, тáту, тáту, та худóбу злодьійі фкрáли...“ — „На шож ти даў?“ — Мене́ взьалú, рýки — нóги звйазáли й до сóсни привйазáли...“ — Но, моц пан дýже зажурúў сьа вже. І той пан ни мáйи аньі овéць аньі худóби вже. Ше маў двáйцьатеро кóний, казáў йіму на нічльіг вже кóньі вéсти. Він ті кóньі пігнáў, — злодьійі йíхали вéрхами і він тим злодьíйам фсьі кóньі запрóдай. Вâьаў сьімсóт рíньских за них і ті грóши фсьі зложúў до тóо поткóўньіка. Бо воні́ мали такý згóду, жи воні́ тúми грíшми мáли подьілúти сьа, за те, жи той му пан ýбйур даў до сьльýбу. Но прийшóў той Йівáн до дóму тай жíнка питáйи: „Чоловíчи, де ти холúў так?“ — (А жíнка й чоловíк, то воні́ знáли ў тóму ўсе). Али прийшóў той пан, такúй заплáканий вже —: „Де ти, зьáтьу, подьíў худóбу мойý?“ — „Та злодьійі йíхали вéрхами і забрáли фсьі кóньі і мине́ привйазáли до коньá навéрх сьідлá і завéзли мене далéко в льіс і самí скúнули і поўтьікáли с кíньми...“ — Знаў брехáти. — „Но, Йівáне, бодáй ти пропáў на пьíле житьá! Ти грýбнику, ти мі ўсьу ґосподáрку змарнúў. Не хóчу йа тебé знáти й вíдати!“ — Але той пан дýже велúкі грóші маў. Але воні́ змóвили сьа обóйи, йак то звúкльи побьагáли в нόчі —: „Йаґýсьу, йак йа зробльý тепéр, — йа вúкопайу йáму і йа ў ту йáму льáжу, йа ўмру. А тáто велúкі грóші мáйут, — жиб они́ потóму миньí на катафéльок грóші складáли.“ — І той прийшóў, бáтько, питáйить сьа: „Де зьать?“ 'На кáе: „Десь пішóў там на підварок до льóху картóфель брáти.“ — Але він ту йáму вúкопаў, ширóка і висóка булá, дошкú поклáў, такúй катафéльок зробúў, і сам ўбрáў сьі, бýцьім то він вжо вмер. А жíнка прийшлá до бáтька, кáже: „Тáту, бо вже чоловíк умéр!“ — Але той бáтько ни йшоў тулú, зáра до свойíх братьíў пішóў (братú маў той пан шче). Йідéн дýже буў розумний, йідéн дурний та'же. — „Брáте мій коханий, дочкá шéльма і зьать шéльма, — ходьíм, хоць поховáймо йигó!“ — Але пішлú до нéо, хтьíли поховáти йак зборýшчого дьіда, хтьíли так на тельішкú вúвести й поховáти. Але дочкá дýже зачалá плáкати —: „Йа з ним — ка — присьагáла, — ка — тре йиго поховáти, йак ше найльíпшого пáна...“ — Зйíхало сьа шмат ксьондзíў і óфіцирíў, та дочкá бáтька підмóвила, жиби шмат грóші даў ксьондзáм. Али ті ксьондзú зйíхали сьа, ўґльóндач йигó зоглядьíў, жи ше нóги мйахкí! Али жíнка поньýхала тай ка: „Смердúт вже, вже мóпа ховáти.“ — Бáтько сибí поньýхаў, — він хап! за ніс, нóса віткусúў. Дрýій брат розумньíший сибí поньýхаў, — він хап! за ніс тай нóса віткусúў. Трéтьій той брат дурньíйший сибí зоглядьíў, — він хап! і нóса віткусúў і тóму трéтьому ше. Той трéтьій ка: „Миньí нóса віткусúў!“ — (Жáдин ни 'бзиваў сьі). Дрýій брат кáе та'же: „І миньí нóса віткусúў!“ — Бáтько кáже: „І миньí нóса віткусúў!“ — Но, шо тут робúти, — вже фсьі без носíў; без худóби, без носíў, вже ньіц нимá. Вже той Йівáн

сибі фстайи. Тепер Йіван робить сьа ґосподаром, бо вже фсьім посі повіткусоваў. Отой пан є тейі жалосьцьі пішоў купати сьа тай фтопиў сьа є тоо фсьоо. А Йіван стаў великим паном, а на ўстатку то ше круўлем зістаў (а такий буў дурний, бідний страшне буў). І жиў девітьдесьат і піўтора рока. Потому Йіван, йак він умер, тай фсьі мислили, жи то він круўлем буў, то йиго треба вимуровати, жи то він буде сьвйатим. Але він лежаў два тизьньі і зачаў смердьіти. Взьали йиго так поховали (хтьіли в міху тримати). Але він не буў ў Господа Бога вірний, бо він дуже тесцеві прикросьць велику робиў. На тамтому сьвітьі, йак він умер, то ним фсьі чорти дроўа возили, і так зістаў на віки — поки сьвіт буде, то він ў небі не буде. Конец.

Записано в Лешневі Бріденького пов. від господаря Демчука в серпни 1895 р.

40. Небилиця.

Буў пан, льубиў дуже байки, — а буў ф тім сельі ґосподар, називаў сьі Йіван і знаў дужи байки. Оджи той пан посилаў по нього, шчоби він йіму казаў байку. Коли він прийшоў до пана, і пан йіму кажи: „Йіване, ногори байки." — Каже: „Не буду панови ногорити, бо пан скажут, шчо йа брешу." — А пан каже: „Йа кладу на стіл сто золотих, — йак скажу тибі, жи ти брешиш, то возьмеш сибі ті гроші." — Положиў гроші і каже Йіван: „Йа буду казаў, аби пан, йак йа скажу: Чи праўда? — жиби пан сказали: Праўда." — Каже: „То так, проше пана. Йак йа буў молодий, йа собі посадиў ф хатьі під лавойу біб, — а праўда, пане?" — Каже пан: „Праўда." — „Той біб ріс аж до лави, — йа в лаві провертьіў дзьуру, він ріс до стельі, — й йа ў стельі провертьіў дзьуру, він ріс на гору, — йа продер стріх і він ріс аж до неба, — а праўда, пане?" — Каже пан: „Праўда." — „Йа подивиў сьа, шчо біб уже виріс до неба, — йа зачаў льісти по тім бобови аж до неба. Йа вильіз, прийшоўим до сьіний, а двері до неба були замкньані. Не маў йа там шчо робити, бо до неба мене не пустили. Ни маў там шчо йісти, йа гадаў, йакоби назад на земльу зльісти. Йа дивльу сьа —: ф кутку купа йачмінної полови. Йа зачаў сукати мотузок і спускати сьа назад на земльу. Коли мньі не стало полови, то йа в горі вірваў, а вісько дотачуваў, коли ше ни стало, то йа ўпаў на болото і застрагим по саму шийу, — а праўда, пане?" — Каже пан: „Праўда." — „Йа ни міг є того болота вильізти, бо застраг по саму шийу, — прилетьіла дика качка, зробила гньіздо на моїй голові і висидьіла качата. Прийшоў воўк, пойіў

ті качáта, — а йа йак ўхóпльу сьа хвостá, йак крíкну на нéго: „Гутьу!“ — а він вíрваў мене́ с тóго болóта. Йа йду тим болóтом, а там пастухí пасýт свíньі. Йа дйўльу сьа, — а нáніў тáто тáґжи пасýт! А прáўда, пáне?“ — „А брéшиш, то нипрáўда!“ — А Йівáн за сто золотíх с столá тай пішóў до дóму.

Записано в Боратині Брідського повіту від парубка Луцька Кравчука в серп. 1894 р.

Пор. Етногр. Збірник VI, ч. 664, 665.

41. Дїдич і тивон.

Буў тíвон за пáнщини у пáна, — то він, йак прийди до пáна на диспозíцийу, то той пан, йак там во пíше, так йак ви, то пан кáже: „Ти брéшиш!“ — А він кáжи: „Йак йа брешý, то йа ў пáна не хóчу бути, йа сибí піду.“ — А пан ўже пóтім зноў на дрýгій день кáже: „Нехай'но прийде тут!“ — Прийшóў тут: „Ну, йак йа ўже тибí скажý, шо ти брéшиш, — і взьаў положíў пйатдесьáт золотíх на стóльі — то то твойí.“ — Пішóў тíвом і міркýйи: „Шóб то зробíти с тим? Йакóби ті грóши взьáти с столá?“ — І він взьаў допíру прийшóў до пáна, кáи: „Йа буў ўчéра такий мóтуз іс полóви ўпльіў аж до нéба. Алем не далéком ўже буў, той мóтуз увірвáў сьа миньí, йа ўпаў ў болóто. Йак у болóто ўпаў, зáра побíгім до дóму, горóдника взьаў, вíкопаў сьі і до пáнам прийшóў.“ — Пан дйвить сьі на нéго: „А бáчиш, брéшиш!“ — А той за грóші тай пішóў.

Записано в Берлині від господаря Кіндрата Сторожука в серпни 1894 р.

42. Вояк і царівна.

То буў зноў йідéн круль і маў пáлац; коло тóго палáцу стойáў пост, йак звичáйно. Але булá там принцíзна і до нéйі йідéн війсьть заходйў, а кудй заходиў? Через двéрі не міг перейтí, бо пост хóдит, — так принцíзна вікнó вичиньáла на пéршім пльóнтрі и спускáла посторóнок и він лáўши до нéйі без вікно льíзаў. Так він ходйў без дóўгій час і пост стойáў чáсто ни вáртьі, йигó кíлька разíў вйдьіў. Допíру пост прийшóў до касáрньі по слýжбі і сказáў тóйи фірéрові. І рада в рáду, войі два сибі зробили рáду, йакóгоби збигка йимý зробйти, тóму цивíлеві. Отже припáла на нéго вáрта йти на пост и він кáже до фірéра: „Пáне фір, ви йдьіть на мойй місце, постíйте на пóсьті пáру годйн, а йа булý

стýкати до вікнá і піду до принцíзни.“ — Так і зробúў. Прийшóў під вікнó, даў знак, котрúй знаў віт тóо цивíльа, принцúзна вичинúла вікнó, пустúла штрик до нéго і жóмньір вúльіз по штрúку биз вікнó до покóйу. Йак прийшóў до покóйу, гóлос змінúў, йакби то він сам цúвіль буў, і там принцúзна зáра постáвила йімý підвечíрок, він попідвечíркуваў сибí і розмоўльáў с принцúзнойу за дóбрі розмайíті рíчі (за кéнскі ньіц). Покохáў сьі з нéйу і вонá йіму далá свій пéрстень. Фтім натхóдит цúвіль під вікнó і гóлос свій дайй, пýкайи, шчоби принцúзна йигó пустила. Алеж вонá кáже: „Хто там такúй пýкайи? То пéўно пост!“ — І кáже до нéго: „Возьмú там під лíшком орчáл, кинь на нéго без вікнó і нех він сибí йде звíдси!“ — Він взьаў орчáл, вичúнúў вікнó, пустúў без вікнó прóсто йіму на гóлову і запаскýдиў йигó цáлком. Цúвіль розгньíваний пішóў до дóму, а жóмньір по пелóўгім часí покохáў сьі з нéйу і попрашчáў сьі і спустúў сьі по штрúку на зéмльу і пішóў до свéйі слýжби. На дрýгий день вийшла принцúзна на горóд на спáцир, спацерýйи, а цúвіль поза парканóм сибí спацерýйи и ньіби то гньíвайить сьі з нéйу, шчо ўонá йіму тóйи зробúла. И принцúзна питáйить сьі бес паркáн йигó: „Чогó ти сьі на мéне гньíвайиш?“ — А він йíйі вітповідáйи на тóйи, шчо так и так сьа стáло. Та дýже здивóвана тим, йакúйби йíйі міг зрáдити на тілько? Оджиж прийшла ўонá до покóйу і кáже свойíму вітцéві, шо —: „Йа булá на спацíрі и згубúла свій пéрстинь золотúй, — шчоби отéц казáў вітрубити, хто знайшóў той пéрстинь і принесé, то бýде за зьáтьа у цьíсара (принцúзни мýжом. Оджи допíру ґимáйний фантерíст ни міг сам нéсти тóго пéрстінь, ’но даў йигó фíрерові, і фíрер зібрáў сьі, ўпуповáў сьі ў парáдьі і принóсит до принцúзни пéрстинь. Прийшóў до нéйі і мельдýйи йíйі, шчо він знайшóў пéрстинь. А ўонá сьа подивúла на нéго і вдáрила йиго пáру раз ў пúсок і вúгнала йигó віт сéбе і сказáла: „Най той принесé, хто взьаў!“ — Прийшóў фíрер до дóму, даў пéрстинь до лейтнáнта, шчоби лéйтнант ньіс до нéйі пéрстинь. І лейтнант зібрáў сьі ў порáдьі, поньíс до принцúзни пéрстинь і мильдýйи, шчо він знайшóў. А вонá йигó ф пúсок і вúгнала —: „Нех той принесé, хто взьаў!“ — Допíру принадáйи іти фантерíстому нéсти пéрстинь. Убрáли фантерíсту чúсто ў парáдьі і вúпровадили йигó с пéрстинем. І приньíс фантерíстий пéрстинь до принцúзни і мильдýйи йíйі, шчо приньíс пéрстинь. Йак зувúдьіла йигó, пізнáла по мóві, ўхопúла йигó за шúйу, поцьілувáла і запровáдила до вітцьá і росказáла, шчо фантерíст знайшóў пéрстинь. Оджи круль зробúў йигó відрáзу майóром и поженúў зі свéйу донькóйу. І вони жúли і до тинéр живýт. І бýўім йа на йíх сьльýбі...

Записано в Берлинї брідського повіту від парубка Тимка Яремка д. 6. янв. 1895. р.

42. І з лехкого часом бувають люди.

Маў батько йідноўо сина, — той батько буў богач великій. Тоўо сина до войска його тае віддалй, — але він до дому пише: „Тату, присьлыіть миныі трийцыіть рйньских, бо йа ўже капралем зістаў, меныі тре гроші." — Взьаў батько тай післа́ў йіму тих трийцыіть рйньских. Він так вйтримаў пару недыіль, — присилайи до батька зноў лист —: „Присьлыіть миныі зноў сорок рйньских, бо йа ўже фильфебром зістайў." — Потому вйтримаў зноў пару недыіль, піше зноў лист: „Пришлыіть миныі — кае — сыімдесьат рйньских, бо йа ўже майором — кае — зістаў." — Але батько с того буў утыішний, третый раз взьаў —: „Треба сьі до неўо довідати!" — Взьаў сибі коньа ўусьідлаў, фсыіў на верх і пойіхаў до него. Прийіхаў до того міста і здйбаў там жомньіра і питайить сьі: „Де йист ваш майор, де саме мешкайи?" — Той питайить сьі: „Нашож вам — каже — майор?" — а він ка: „То мій син тут йист майором." — Там йіму показаў, він прийшоў, подивиў сьі на него —: та бо то не його син! Зачаў йіму роска́зувати, йак сьі він пйши, йак то, — а він кае: „Твій син у гарештыі сидит!" — Просиў його, жйби йиму показаў, жиб випустиў з гарешту. Даў ін два жомньіри, випровадили його на пльац, — і той син, — він хтыіў поговорити шо з ним і казаў так, просиў його, жйби того сина трошка дальі ньіби пустиў його, на місто троха. Али дали два жомньіри під варту під него, ішли так кавалок, сибі так спацеровали, дешо ўогорили. А той син каже до батька, кае: „Тату, дайте миныі трошка коньа, нех йа ўсьаду. На даўно на нему йіхаўім" — каже. Тай батько взьаў даў йіму того коньа, зьльіс с коньа, — маў торбу таку раміну з грішми, тьашко йіму було нести, — він йак потисвуў тоўо коньа, — поволы йіхаў, йіхаў, йак потиснуў, тай фтыік. Фтыік аж під гйншоўо цара. І там він ўже пішоў до тоўо цара і сподобаў дочку і ўжениў сьа з нейу, с тейу дочкойу. І з нейу топіру хоче до батька свого назад, с тейу дочкойу, прийіхати, жйби батько сьа подивиў на него. Але він вййіхаў, взьаў сибі войска, пару там компаньыійіў, і йіхаў біль льіс так, біль льіса, і заложили сибі так в льісьі льогир і каже: „Ви ту́тай фсьі чикайти, а йа до своўо батька сам тілько піду, шчо миныі буде казати." — Те шматьа с себе скинуў, а собі ўбраў сьа таке ўот хлопске шматьа. Прийшоў ін до свого батька вже, прийшоў на подвіра і до хати ни йшоў, ну пішоў до станьі сибі, сховаў сьа сибі ў станьі там під жолуб. А сестра його нагльанула і дуже сьа зрадувала ним, шо сьа він повернуў, йак найхучи побігла до хати і взьала там йиму фейнала каші там з молоком і несла йиму йісти. Вона 'но тілько несла, а батько надійшоў на той час і питайить сьа йі: „Кому ти то несеш?" — А ўона ни хтыіла признати, казала, жи—:

„Йа то собáцьі несý, те йидзéньа.“ — Пішóў бáтько до стáньі і його здибаў ў стáньі, і йиго здибаў і взьаў йиго до хáти і кáе: „За ту штýку — скликаў фсьіх наймитіў свойіх і пастухіў фсьіх свойіх спровáдиў і кáже: „Тепéр він під вáшойу рукóйу бýде, шчо ви йимý скáжете, він вас мýси слýхати, — йа йиго — кáе — ни знáйу, жи він мій син ўже.“ — І казáў йимý, жи він ў нéго безрóги мýси пáсти, йінáкшойі слýжби він йимý ни даст, 'но безрóги мýси пáсти.“ І він дипіру написáў лист до нéйі, жиб вонá прийіхала і йиго викупила с тóго. Вонá типіру прийіхала на подвіра, заклúкала йиго до сéби, взьалá йиму далá мýндур гúнчий, той скинула, а той гúнчий вбрáла, — тай вийшоў бáтько, зьаў кльакнýў 'же на кольíна тай вже прóсить йі, перепрашáйи вже йиго і вже йійі. І вонá йиго взьалá на пóвуз, взьалá з ним відйіхала і казáла тóму войскові йіх фсьіх побúти, бáтька і мáтьір, і вони побили, хáту запалили, фсьо, і самí пойіхали. (Тáе не повúнеп тóо буў робúти — запримітив стариій Гандрух Кравіцкий.)

Записано в Берлині від господаря Миколи Кравіцкого в грудни 1894 р.

44. Про дурня, що замісь у церкву зайшов до млина.

Йіден чоловік ньіколи не ходúў до цéркви і не знаў, шчо то йист цéркоў. І йідного разу кáже жінка до нéго: „Чоловíче, іди до цéркви, помоли сьа Бóгу і вúслухай слýжби Бóжойі.“ — Послýхаў чоловік і пішóў до цéркви. Ідé дорóгойу, прихóдит до млинá. Кльакнýў, помолúў сьа Бóгу, роздивúў сьа ўсьýди по млиньі, шчо стойáли мішкú зі збіжом і з мукóйу і послýхаў, йак пúтіль талáпаў, йак кáмінь гýркаў. І ідé до дóму. Прихóдит, а жінка питáйи: „Чоловíче, бýвись у цéркві?“ — „Буў.“ — „А шчось бáчиў?“ — „Йа бáчиў, шчо у цéркві йи багáто мішкíў з грíшми, і сьваті сьпівáли, а йак сьпівáли, Мáтьінка Бóжа —: Льатататa, льатататa! — а Пан-Йúзус — Гур гур!“ — А жінка кáже: „Ти дурнúй чоловíче, та ти буў у млиньі, не ў цéркві.“ — І кáже жінка до чоловíка: „Ти, чоловíчи, дурнúй вродúў сьа, дурнúй вúріс і дурнúй умрúш.“

Йа ходúў по сьвітьі і на той час прийшóў до тéйі хáти і чуў, йак той чоловік прийшóў зі млинá і роскáзуваў. Йа послýхаў і пізнáў, жи він дурнúй, жи ў сьвітьі дурньíйшого нимá і по сьвітьі йишчé йист такúх дурнúх багáто, але кýпойу не хóдьать, бо йакби кýпойу ходили, тóби булá велúка бідá. Конéць.

Записано в Берлині від парубка Тимка Яремка в грудни 1895 р.

45. Брат без людськости.

Було два братьи, йідин бідний, другій богатий. Ў тоўо богатоўо були христини — так кае, ті кумове: „Кликньіт тоўо своўо брата“ — а він кае: „Та чого ў кликати, ци він — кае — знайи льуцкість чи шо!“ — Так йіго приклйкали тай він сис так сьіў на лаўцьі, ти кто прийшоў, тай усе каже: „Посуньти сьі, посуньти сьі“ — тай іго так засунули ў кут, йак ўо деле йа тепер сиджу. Там стойата дьішка з боршчом, — йіго притиснули до тойі дьішки, тай ін ту дьішку взьиў тай з боршчом вильиў. По тому взьиў сьіў си ў колисьцьі, тий ў ті колисьцьі була та дитина, жи сьі вродила, — тей він взьиў тей ту дьтину задушиў. Тай потому стоў, вийшоў там на двір; а вони до дитини —: дитина нежива! — Так каже той ґосподар: „вйте, не казаўім вам го кликати, бо він — кае — ни знайи ньі льуцкости ньі ньічо!“

46. Як баба підвела чоловіка і жінку.

То було сибі малженьство, жи дужи льубили сьі йідно з другим. Той чоловік пішоў косити на лопку в льіс. А баба жибрушча там приходит, ходи по корчах і фсе каже: „Косарики, чи вас десьіть, чи вас сьім?“ — А той каже: „Та деж, йа — каже — 'но сам йідеи кошу!“ — „Йа йіла гарбуз і молоко кисле, то мньі ў очах двойіть сьа.“ — І вона, та баба, пішла до тейі жінки до хати, ка: „Ви сьі так льубите, але ше льіпше будити льубити сьі. Але твій чоловік бородаўку майи тутўо на шийі, — жиб ти йіму зрізала, тоб ше льіпше ви льубили сьі.“ — І пішла, стала на дорозьі ў вечир, йак той ґосподар іде с косовиньі, і каже: „Тебе жінка заріже в ночі.“ — Той накосиў сьі, льік на гознак, чи то праўда буде, шо жінка заріже. Вона взьала бритву, ту бородаўку хтьіла відрізати, а він злапаў за бритву тай не даў. Тай скусила тота баба йіх малженьство такейи, жи вони добри жили, а потім кипско.

Записано в Берлинї від господаря Кіндрата Сторожука в серпни 1894 р.

Пор. Сумцовъ, Повѣсть о томъ, какъ чортъ разсорилъ супруговъ (Юбилейный сборникъ въ честь В. Ѳ. Миллера стор. 162—171).

47. Як чоловік вилїчив жінку.

Буў сибі йідеи чоловік і маў жінку, дьтий уже ни маў жадного. І та жінка йіму дуже слабувала. І він так журить сьі нейу, жи вона так

слабу́йи йиму, — та жінка ка́же: „Чолові́че, рату́й мене — ка́же — бо йа ду́же слаба́...“ — І вьъзу́ він йі там везе́ до до́хтора, до́хторови заплати́у, до́хтор ньіц ни помі́г йі; привіз він йі до до́му, ўона́ зноў таки слаба́. Али прихо́дит так ўот ба́ба така́ жибру́шча і ка́ки до не́йі: „Шо ви, ґоспо́сьу, слабі́?“ — „Ой — ка́е — слаба́м“ — ка́ке. „А шчо вас — ка́ке — боли́т?“ — Ка́же: „Боли́т мене — ка́же — і голова́ і ру́ки і но́ги, фсьо — ка́ке — мене́ боли́т. І — ка́е — чолові́ка тако́о дурно́о ма́йу, жиб він — ка́е — хтьіў, то він би мине́ — ка́е — сам ви́дохторуваўби; а́ле — ка́ке — йа йіму́ — ка́же — ўстида́йу сьі каза́ти..., коп — ка́же — йиго́ хто на путь наві́ў...“ — Она́ ка́же: „Йа йиго наведу́“ — та ба́ба. Ка́е: „Там йист в льі́сьі така́ дупла́ва ли́па, там і там, ф тім мі́сьцьі; а йак він прийі́де з доро́ги, то ска́жеш йиму, нех він піде те́йі ли́пи запита́йить сьі, то ўона́ йиму ска́же, шо він ма́йи роби́ти тибі́...“ — Але він прийі́хаў, — ўона́ льагла́ на посте́льі тай сто́гне. А він ка́же: „Жінко, шо́ тибі, ни льі́пше?“ — „Ой — ка́же — ньі, чолові́че, шо ма́йи бу́ти льі́пше, то гі́рше... Та — ка́е — бись пішо́ў, десь — ка́е — когобись пита́ў сьі...“ — Ка́же: „Деж йа — ка́же — піду́ пита́ти сьі! Та йа ўже — ка́же — йі́здиў до до́хтора і ньіц тибі́ ни помага́йи...“ „Іди́'но — ка́е — там до льі́са, і там стойі́т та ли́па, запита́й'но сьі — ка́же — йі́йі, то ўона́ тибі́ ска́же, шо ти ма́йиш миньі́ роби́ти.“ — Пішо́ў чолові́к до льі́са; прийшо́ў до те́йі ли́пи і пита́йить сьі, ка́же: „Ли́по, шо́ йа свойі жі́ньцьі — ка́же — ма́йу помочи́, жиб вона́ здоро́ўа була́?“ — А та ба́ба відзива́йить сьі ў ті ли́пі, ка́е: „Ти дурни́й хло́пе! Возьми́'но — ка́е — ти йі зі три ра́зи на ніч вибери, то вона́ за́ра — ка́е — бу́ди здоро́ва...“ — Прихо́ди хлоп до до́му, таки́й смутни́й... Пита́йіть сьі його жі́нка: „А шо́ тибі́ каза́ла та ли́па?“ — „Ай — ка́е — жі́нко, на́віт тибі́ ўстида́йу сьі каза́ти, шо ўона́ миньі́ каза́ла...“ — „Та чо — ка́е — ма́йиш ўстида́ти"сьі, та ти — ка́е — мій чолові́к, а йа твойа́ жі́нка, чоо́ — ка́е — бу́деш ўстида́ти сьі!...“ — Ка́же: „Та каза́ла та ли́па, жиб йа тибе́ хоць три ра́зи на ніч браў, — а ти — ка́е — слаба́, деш тибе“ — ка́е... — Она́ ка́же: „Чолові́че, мене́ — ка́е — тут боли́т і тут боли́т, а там — ка́же — мине́ ни боли́т! Спри́буй, мо́же йа — ка́е — буду́ здоро́ўша...“ — От, чолові́к йак спрубуваў, і жі́нка здоро́ўа була́. Вра́но фста́не і сньі́дати йиму звари́т, — і вже здоро́ва була́ і ходи́ла і роби́ла.

Записано в Берлині від господаря Миколи Кравіцкого 20 липня 1894 р.

Пор. Аѳанасьевъ III, ч. 241 (Вѣщій дубъ).

48. Як чоловік жінку розуму навчив.

Буў сибі зноў чоловік і жінка. Али та жінка така́ була ду́жи му́дра, ни дава́ла йіму́ споко́йу та́'же. Він прийде, цьілий день ко́сит, нако́сить сьі цьілий день, прийде ў ве́чир, ўона́ йиму каже: „Піди, принеси води, нарубай дроў, безро́гим вийеси там ўо́т де йісти...“ — А він ка́же: „Жінко, та йа — ка́же — цьілий день косо́йу натьагну́ў сьі, дала́бись миньі спокій — ка́е, — нех би йа спочи́ў тро́хи...“ — А ўона́ ка́же: „Оўва́, шо́ то коса́, шо́ то — ка́е — коси́ти — взаў́тра — ка́е — йа сама́ піду́ с тобо́йу коси́ти.“ — Ка́е: „До́бре, підемо.“ — Стаў чоловік вра́но, ви́клипаў ко́су сибі і ви́клипаў жіньцьі ко́су, поўбідали, взьали́ полу́динь і пішли́ коси́ти. Прийшли́, зачали́ коси́ти. Але ба́ба так те́ньґо ко́сит, шо хлоп ле́дви дочика́ў до полу́дньа. А прийшо́ў вже полу́день, посьіда́ли вони́, пополу́днали і ка́же ба́ба: „Йа тро́шка льа́жу, — ка́же — засну́....“ — Взьала́ вона́ заснў́ла; хлоп льіг і він сибі так ду́майи: „Шо́б йа тибі зробйў, жиб ти ві́йкци ни йшла коси́ти, бо ти — ка́е — мине́ заму́чиш...“ — Взьаў хлоп спідни́цьі ба́бі закй́нуў і ви́бачти, — взьаў спо́дньі спусти́ў і взьаў таку́ ку́пу навали́ў йі́йі... Ба́ба там, му́хи йі кусáли, ногáми ру́хала, обму́рала сьі... Тай хлоп ка́же: „Ну, фстава́й, ба́бо, бу́дим коси́ти вже...“ — А вона́ ка́же: „Ай, — ка́же — йа ше тро́шкабим засну́ла...“ — „Е, — ка́е — ўстава́й, тибі ньіц ни помо́же, фстава́й!“ — Тай ба́ба ка́же: „Ай, коб ти знаў. чоловічи, шо миньі́ сьа ста́ло.“ — Ка́же: „Шчо́ тако́го?“ — „Ай, — ка́же — йа на́віть тибі ўстида́йу сьі каза́ти, шо йа зроби́ла.“ — „Та чож — ка́же — ма́йиш мине́ стида́ти сьа, — та йа твій чоловік, мо́жеш миньі сказа́ти пра́ўду.“ — „Та йа — ка́е — так косо́йу натьагну́ла сьі, аж — ка́е — ўс.... сьі і ни чу́лам“ — ка́же. Ка́же чоловік: „Но, йди, йди ўже до до́му, йди, ти ўже наму́чила сьі до́сить.“ — Ба́ба пішла́ до до́му. — За́ўши, віт то́о дньа, ньіґди чоловікові робити ни дава́ла ў до́ма ўже. Чоловік прийшо́ў до до́му, бере́ за ко́ноўку, йде, по во́ду, — 'на ка́е: „Ньі, ньі — — ка́е — чоловіче, ньі, не йди, бо йа зна́йу, — ка́е — шо коса́ варт...“ — І віт то́о ча́су жінка вже була́ до́бра на чоловіка і спокійне жи́ли сибі, аш по́ки не поўмера́ли.

Записано в Берлинї від господаря Миколи Кравіцкого 20 липня 1894 р.

49. Як Іван жидів дурив.

Йіва́н буў, маў він сибі коньа́ку. Стаў гна́ти йі трохо́м через місто, а коньа́ка ста́ла ки́дати с се́бе, значи́т свойу́ по́тріб роби́ти. А він взьаў тай гро́ші туди́ натика́ў. Іде́ жид, а Йіва́н ка́же: „Але́, — ка́е — диві́ть

сьа, льу́ди, мій кінь грі́шми с́ипи!“ — Прийшо́ў жид —: „Але́, Йіваву́ньу, шчо вам да́ти за той кінь?“ — „Та шчо́ да́ти, — два́сто рублыі́ў дасиш.“ — Даў жид йіму двасто рублыі́ў—: „Але, Йіваву́ньу, шчо він йісьть?“ „Та — шчо́ йіму даси́ш — ка́же, — па́ніч коре́ць каміньа́к. Не прихо́дь — ка́же — три дьны́ до ньо́о, то тілько тибі гро́ші пасийи, жи ти двери́й не ўчи́ниш.“ — Жидьа́ка завіў коньа́, поста́виў дьві коро́бки каміньа́к ковеві па́ніч. Шось не заглыада́ў зо два дьны до то́о коньа́. Той бідний коньа́ка здох, аж ногами двері пітпе́р. Жид до коньа́ —: кінь лежит, двери́й не мо́ва ўчинити. — „Але́, жінко, — прийшо́ў до до́му — біга́й, дава́й мішки, буде́м гро́ші збира́ти, — ка́же — біга́й за льудьми! — „Льу́ди поприхо́дили, відби́ли две́ри, — а кінь лежи́т, аж но́ги заде́р до гори́! — Ну, вже за тим ча́сом ста́ло сьа так, жид пла́че —: пропа́ло два́сто рублыі́ў!

Пор. Етн. Збірн. VI, ч. 529, уст. 7.

Пішо́ў Йіва́н да́лыі, ви́хопиў два́сто рублыі́ў ў жи́да. Звари́ў він горньа́ ка́ші, Йіва́н, взьаў те горньа́ ка́ші ви́ньіс, на доро́зыі поста́виў, — та ка́ша дава́й кіпі́ти шче від вогньу́. — „Але́ — ка́же — диві́ть сьа, жиди́, мойи горньа́ само́ кіпи́т — ка́же — без вогньу́! — „Жиди́ збі́гли сьа, ра́да в ра́ду —: тре купи́ти те горньа́. — „Ну, але́, Йіваву́ньу, шо ви хо́чете за те горньа́тко?“ — Ка́же: „Сто рублыі́ў даси́ш.“ — От, жид купи́ў. Йіде в доро́гу, бере́ с собо́йу горньа́. Нальа́ў водо́йу, поста́виў там на доро́зыі, хтыіў, аби воно́ йіму варило. От, нальа́ў він, стойі́т годи́на, стойі́т дьві і три і ніў дьньа ўже, — ни кіпи́т горньа́... Пла́че, вже жиди́ йісти хтьать, — дава́ў жидіўка свари́ти сьа ж жи́дом —: „Шо́ ти купи́ў — ми хо́чем йісти — таке́ горньа́, жи ни хо́чи вари́ти?“ Йак тара́хне тим горньа́м в зе́млью, і розби́ў його жид.

Пор. Етн. Зб. VI, 529 уст. 7.

Ну, пойі́хаў жид, Йіван да́лыі машеру́йи, коб ще де кого́ ўшука́ти (вже два жиди́ ўшука́ў). Іде́ він, ўступи́ў він до йідно́го міста. — „Але́, Йіваву́ньу, — жиди́ питайут — звітки ви?“ — Він ка́е: „Йа з Бу́га“ — той Йіва́н. — „Але́, Йіваву́ньу, ви від Бо́га?“ — „Так — ка́же — йе, йа від Бо́га.“ — „Ну — ка́же — мо́же ви там ви́дыіли мо́го ба́тька — ка — у Бо́га?“ — Ка́же: „Дьльачого́м не ви́дыіў, такі бідні — ка́же, — во́ду но́сьать до пе́кла, дро́ва но́сьать, — ка́же, — ў терньа́ках таки́х спльать...“ — „Ай вей, Іваву́ньу, нема́ перини?“ — ка́же. Ка́же: „Нема́.“ — „На́те — ка́же — вам пери́ну, Йіваву́ньу, і по́душки, занесьі́ть.“ — „Ну, йа занесу́.“ — Він понабера́ў, понабера́ў то́о ўсього́ і заньіс, попро́даў і виртайи наза́д. — „Але́, Йіваву́ньу, виcьте були́ там у Бо́га?“ — „Ну, та буў — ка́же — та заньі́с.“ — „Але́ — ка́же — Йіваву́ньу, мо́б ми з ва́ми пішли́“ — ка́же. Ка́же: „Дьльачо́о — ка́же — не возьму́ вас, ходьі́ть зо мно́йу!“ — Завіў він йіх так, де вели́кий шум па́дайи, коло шльу́зу, (вода́ вели́ка летит) і постава́ли вони ўсі на мо́сьтыі —:

„Скакайте — каже — по йиднову ў той шум, то — каже — до неба йдете.“ — Котрий жидьака розлетить сьа, то гуль! ў ту воду, — та вода глубока, так його несе..., той жидьака так вимахуйи погами, руками... Ка: „Диви сьа, — каже — жиде, йак тебе ўже кличе на тамтой сьвіт.“ — А він бідьака ўже топить сьа, жидьака, кричит, кличе. І за тим часом пйадесьат жидіў ускокло, ўтопи ю сьа.

Пор. Етногр. Збір. VI, 697, 698, 529, уст. 7.

. От, шо робити — тре Йівана до гарешту взьати за те. Взьали вни Йівана до гарешту, привели рабіна, стаў рабін його судити, йаку йіму кару дати. — Треба завйазати ў міх і ўкинути його туди. — Привезли його до шльузу ўсадили ў міх і вже 'но ўкинути ў воду, але забули сьа питати рабіна, чим кидати, чи погами, чи головойу, в воду. Пішли питати сьа. Лежит він на мосьті і кричит. Йіван, у міху —: „Ні читати, ні писати, — кричит — хтьать за корольа мене ўбібрати!“ — Йакийсь пан йіхаў чвуркойу, почуў тойи, ўліз у міх, а тоо Йівана випустиў. Ті взьали прийшли жиди, гоп! того пана ўпустили ў той шум тай той пан ўтопиў сьа. Йіван сіў на коні тай пойіхаў, на бричку.

Пор. Етногр. Збірн. VI, 529, уст. 5.

Йіде він, йіде, прийіхаў зноў до міста. Тай ті жиди опступили Йівана: — „Йівануньу, де ти буў?“ — „Та де буў, — на тамтім сьвіті буў.“ — Ну, завіў той Йіван ті коні до пана тай поставиў під хатойу, під покій завіў. І сам пішоў в дорогу далі. І йде, йде дорогойу і здибайи жида. Жид ка: „Але, Йівануньу, де ви йдете?“ — „Йду — каже — туди йі туди, до тоўо й до тоўо села“ — каже. Йдут вони, йдут, Йіван вибраў сьа ў перед дорогойу, йде. Жид маў коло себе тлумок такий, жи може вартовало коло пйадесьат рублиў — той жид не знаў, шчо робити с тим. Йіван стаў під грушойу, а жид на дорозі. Каже: „Знайиш ти шчо, — до жида — йа тебе озьму с собойу, ти не знайиш, де дорога, але тримай мині ту грушу, жиб она ни ўпала.“ — Йіван за той тлумок тай в ноги. Каже Йіван: „Ти тримай, поки йа не верну сьа с тамтейі гори назад, то будемо йти обидва.“ — Шчо та груша вітер похитне йійі, то жидьака так тримайи..., мало не трісне, жиб не ўпала. І Йіван забраў той тлумок і пішоў і не вернуў сьа назад; а жид такі стойіт коло груши і тримайи грушу, жиб ни ўпала.

Ну, іде Йіван, йде, зноў ўступиў до міста до йідноо. Прийшоў до жидіў, а там треба було вартіўника ў ті школі жидіўскі. І вони його взьали і зачинили на цілу піч, того Йівана, у школі. Зачинили вони його до школи, — прийшло рано, питайуть сьа: „Але, Йівануньу, шо ти видиў ў школі?“ — „Видівим три Боги“ — каже. „А йакі, — каже — йакіж ті Боги, чийі вони?“ — Ка: „Видиў руского і польского

і жидіўского." — „Ну, ў цыім вони́ ўбра́ні?" — Ка́же: „Ру́скій ў полотньа́ньцьі, ў симра́зьі чо́рні, а по́льскій ў су́рдутьі, а жиді́ўскій беке́шу маў. Але — ка́же — ваш — каже (они́ Йіва́на зачинйіли на цьі́лу ніч там ў шко́льі, там Йіванйеко не маў де піти́, значи́т свойу́ по́тріб зроби́ти, тай Йіва́н взьаў напоро́ў ку́пу те́ньґу там у шко́льі) тай ка́же: „Але́, — ка́же — жиди́, — ка́же — та ваш Бог нарі́заў ку́пу те́ньґу!" — Котри́й жид прилети́т, йак ухо́пи в ру́ку, тай по голові́ масти́т, ка́же: „Наш Бог, на́ше помаза́нийа." А жидіўки́ йак поприльіта́ли, — жидй 'по тілько ту сере́дину ви́мастили, а по бока́х поки́дали, а жидіўки то цьілко́м, цьілі го́лови поўобма́зували тим. Йак Йіва́н сказа́ў, жи —: „То йа!" — то жиди́ дава́й голи́ти сьа ўсьі, го́лови, то жиди́ оголи́ли цьі́лу го́лову, а 'по пе́йсахи поки́дали, бо ўони́ тут не смарува́ли коло ву́ха, а жидіўки́ то цьі́лу го́лову поўобго́льували. — То на ту па́мйатку жиди́ тепе́р го́лову го́льать, а пе́йсахи ки́дайут, а жидіўки́ ўсьі го́лови го́льать, бо ўони́ цьілко́м поўбма́зували. — Кіне́ць.

Записано в Берлині бродського пов. від господаря Юрка Соколовського в серп 1895 р.

Пор. Етноґр. Збірн. VI, 529, уст. 5 конець.

50. Як Іван водив жидів на гриби, а відтак у ставі потопив.

Бу́ў то зноў таки́ў Йіва́н, але він бу́ў ду́же пийа́к (то десь таки́й бу́ў, йак то ў Бро́дах на трийа́трі пока́зували —: в бі́лі симражи́ньі ви́біжит с ха́ти, ўже йде; жінка дожене́ —: „А ти куди́ йдеш?" — ґосподар Йіва́н Паньківў), льуби́ў ду́же до ко́ршми ходи́ти і шо маў, то так цьілком сьа зни́шчиў, змарнува́ў. Коли́ вже ни маў за шчо́, то ходи́ў до льі́са по гриби́ і ті гриби́ носи́ў там до то́го жи́да, до шинькара́; але ду́же вели́ку ва́ртісьть за них собі уклада́ў. От жиди́ кілька раз йіму́ заплати́ли за ті гриби́ горі́лкойу і ка́жут до не́го: „Будь так, Йіва́не, до́брій, покажи́ нам ті місьцьа́, ми собі сами́ назбира́йим..." — Але він ка́же йім: „Ви ше ньі́коли не збира́листи, то таки́й чолові́к ньі́коли ни мо́же найти́, у шма́тьу жиб бу́ў ўбра́ний, — 'по му́сить сьа розібра́ти цьі́лком до го́ло' тьі́ла..." — Взьали́ жиди́ порозбира́ли сьа і Йіва́н йіх повіў до то́о льі́са; але завіў йіх, де найгірша кропи́ва, бодьаки́, і ўони́ сьа там так поколо́ли, попекли́ ду́же, на кропи́ву... Ка́жут жиди́ йіму: „Ми ўже ни хо́чим ньі тих грибі́ў, ньі ньічо́го — коб ви так, Йіва́не, до́брі були́, а нас до до́му заве́ли!.." — Ка: „Шо йа зро́бльу, коли йа ўже йі сам заблуди́ў, — йа не зна́йу, куди́ заве́сти, ви́вести з льіса́..." — І трима́ў ті жиди́ до са́мого ве́чіра в льі́сьі, а пото́му ка́же: „Му́сим ту начува́ти до

дьа..,“ — „А — ка — деж ми бу́дем, Йіва́не, спа́ти?“ — Ка́: „Ви ду́майите, жи то грибі́ ті такі́ до́брі, — ту не мо́на переначува́ти на зимльі́, бо ту так мно́го воу́кіў йи, жиб вони́ вас ни ма́ли на́віть по ра́зу взьа́ти... Му́симо льі́сти на де́рево і там бу́дим начува́ти. Льі́зь, Мо́шку, ўпере́д і ўчепи сьа ў са́мім верху́ до гильа́ки, а дру́ге зно́ў тебе́ за но́ги і ўсьі де́вйатеро так бу́дете ў такі́м лапцуху́ начува́ти. — Йак сьа почіпльа́ли фсьі жиди́ йідно́ за дру́го, одже йіму́ ду́же було́ тьа́шко трима́ти сьа йідно́му, — але ка́же: „Йіва́не, миньі ру́ки мльі́йут...“ — А Йіва́н ка́же: „Озьми попльу́й!“ — Він йак вітхопи́ў ру́ки попльува́ти, і зачали́ ўсьі летьі́ти с того́ ду́ба. І так сьа си́льно потоўкли́, шо ўже на де́рево не могли́ повильізати. Ін ка́же йім: „Идьі́м, піде́м да́льі, ту йи таке́ мі́сце, шо ту так мно́го воу́кіў ни хо́дит, а хоць де з йіде́н прийде, то йа вам ту ла́ску зро́бльу, шо йа його віджену́...“ — І розгорну́ў комарі́, поло́жи́ў жиди́ска там начува́ти (він каза́ў, шо то́ по́душка). І ўони́ там перебі́дили через ніч черес ту і ра́но йіх ле́дво живи́х заві́ў до до́му.

Пор. Етногр. Збірн. VI, 529, уст. 7 конець.

Але они́ на него так були ду́жи зло́сні, хотьі́ли сьа доко́нче відімсти́ти; о́дже він ни міг прийти́ до ко́ршми за то́йи до них, аж прийшо́ў за йаки́йсь час, то ўже бу́ла зима́, моро́з бу́ў. Жиди́ взьали́ Йіва́на звйаза́ли, завйаза́ли йіго ў міш́ок і пове́зли його на ста́ў топити. Але той ста́ў бу́ў ду́же при доро́зьі, а ўони ни ма́ли соки́ри прорубати поло́нки — жи бу́ў заме́рз — і верну́ли сьа по соки́ру, а його́ положи́ли на льодо́ви. Він дивить сьа бес той мішо́к, — йі́де пан. І він кричи́т, ка́же: „Йа не зна́йу ньі чита́ти, ньі писа́ти, а хтьа́ть мене́ за корольа́ обібра́ти!“ — Пан питайи його́: „Шо ти гово́риш?“ — Він пофтори́ў зноў та́кжи, — він ка́жи: „Заміньа́й сьа зо мно́йу, йа тобі дам тристо́ золоти́х і свойі́ ко́ньі с пово́зом, бо йа зна́йу до́бре чита́ти і писа́ти, йа буду́ за кру́льа.“ — І взьа́ў ўсади́ў па́на ў мішо́к, завйаза́ў, гро́ші взьа́ў і на ко́ньі фсьі́ў і пойі́хаў. Прийшли́ жиди́, прорубали льід і ўтопи́ли па́на то́го, і ду́же сьа за то тьі́шили, шо сьа відімсти́ли за свойу́ приго́ду, йаку́ йім бу́ў зроби́ў, за ті грибі́. На дру́гій день взьаў Йіва́н вийі́хаў на йа́рмарок таки́ми дороги́ми кі́ньми, — здиба́йи жидіў, витайить сьа з ни́ми і ду́же йім за те дьа́куйи, за то, жи ўони́ його́ ўтопи́ли і він собі́ там такі́ ко́ньі міг діста́ти і мно́го гро́ші... Ка́ут: „Але́, Йіва́н, то там на тамті́м сьвітьі то так дайу́т?“ — „Дайу́т, дай вам Бо́же здоро́ўльа, жи ви миньі зроби́ли так!“ — „Ми тибе бу́дем проси́ти, жиби ти нас потопи́ў...“ (ше проси́ти! — один з присутни́х —: Вони́ сьі ла́комили, жи вони́ ко́ньі діста́нут такі́ і гро́ші!) — „За про́зьбу ньіко́му то́го ни зро́бльу, бо то йи вели́кій майо́нток...“ — Ўни йіму заплати́ли бага́то гро́ші і зібра́ло сьа йіх жидіў мно́го і каза́ли собі́, жиби пара́з ўсьі поло́нки протинаў, жиби пара́з йіх ўсьіх поки́даў, — ка́ут: „Йак той стари́й Мо́шко усу́неть сьа,

то він переберé, котрí крáшчі кóньі..." — Ну, тай вже потопúў, — никá жидіў.

Записано в Боратині брідського пов. від господаря Кіндрата Бенедика дня 4 серпня 1894 р.

Пор. Етнографічний Збірник VI, 529, уст. 5, 7.

51. Як жид косарів гостив.

Жид напьáў косаріў, менше більше чи пйать там чи шісьть, і кáже до тóо, шо найлыíнший, найвірньíйший му буў, (шо ньíби му свій ґрунт продáў): — „Шчó вам варúти рáно?" — А той кáжи, той найстáрший —: „Варú кукурýдзу рáно і пóтім при остáтку пирогú зварú, а на полýдень дай гогíркіў і горілки, а прийдемо с косовúцьі, горілка мáйи бýти ў порóзьі зáраз і зáкуска дóбра, а посьідáйим вечáрати, на сáмій перéд сирóватка із масьльáнкоў мíшана, потóму кáша молóчна, і то бýди вечéра укінчана. Але підвечíрок цьілкóм осóбно, — підвечíрок горíлку і квáшані гогíркú і то з горшкá, на чéтверо рíзані." — Але йак прийшлú косарí шойно до хáти до жидíўскойі, і жид рáзом ни наготóвиў фсьогó. Пéрши постáвиў горíлку; закúм принье́с хльíб, горíлку випили; принье́с хльíб, закúм пішóў по гогіркú, хльíб ізьíли; принье́с гогíркú, кричáть: „Давáй хльíба! Нима ш чим гогíркіў йíсти." — На нишчáсьтьа дитúна кричúт жидíўска, а жид на те крúкнуў: „Штиль! Бо йак кúну меже косунú, то й тебé зьíдьáть!" — І на тім скінчúў сьа жидíўскій харч дльа косаріў. Бо жидú колúсь говорúли: „Шó то хлóпа коштýйи — він дасьть йідéн золотúй і йíсти і шó йíму коштýйи!" — І на тім, йак жид спрубуваў, то на тім скінчúў сьа жидíўскій харч дльа косаріў. За те жидú тепéрка ни дайýт вікту косарáм, — заплатú і вітчепú сьа!

Записано в Клекотові Брідського пов. від господаря Івана Рицара в серпни 1894 р.

52. Як гостили ся Русин з Поляком.

Запросúў Пóльак Рýсина на Різьвйáні сьвáта. Шо постáви жінка йíсти, то Рýсин чикáйи, жиби йиго́ просúў —: „Вашéцьі!" — а тут не прóси аньі раз. І Рýсин не йíсьть ньіц. І Пóльак жíньцьі кáже: „Заберáй, нáшо мáйи задарéмне вистигáти!" — Але дочекáли рýских сьват, запросúў Рýсин Пóльака і стáви жíнка йíсти. Шо стáви, то йíсьть. Але Рýсин кáже: „Живíть сьа!" — а Пóльак кáже: „Зйúи і йúшче бéнде (аш поки ни найíсьть сьа)." — Але по одйíзду тéйі гостúни кáже Рýсин:

„Нáшчо мины такі гóсьты! Він, шчо жінка поставила, то казáў: „Заберáй!“ — а мойá шо постáвила, то зыў і казáў, іще буде йіў.“ — І на тім сьа скінчйла такá гостйна, шо Рýсин Пóльака вйіпце не просйў. Бо Рýсин хтыў, жиб йигó просйў, а хто на прóзьбу адайить сьа, голóден спáти льагáйи.

Записано в Клекотові Брідського пов. від господаря Івана Рипара в серпни 1894 р.

53. Де міткові конець.

Пішлá дыўка зáмуж. Али прийшлó сьі йі піўмітки звивáти, — онá ни знáла, міткові де йи кінéц; гльадыла, гльадыла, ни моглá знайти. Али кáжи: „Чоловічи, запрагáй кóньі, пойідим до мáми ў гóсьцы!“ — От чоловік запріг кóньі, йідут собі до мáми ў гóсьцы. Али вони йідут, а пасé дьві дыўчины товáр і ті дыўчáта собі гульáйут. А та жінка кáжи до тих дыўчáт, кáжи: „Гульáйиш, чортй твойў мать! А де ў мітковi кінéц, то ни знáйиш!“ — А ті дыўчáта кáжут, — кáжи: „Чомý ни знáйу! Вéрхньа нитка ў чинáх“ (выби чини сьі називáйут ў міткові). — Йак ті дыўчáта йі сказáли, а вонá кáжи: „Завертáй, чоловічи, кóньі!“ — Чоловік завернýў коньі; ўна прийіхала до дóму, зачалá ґльадыти вéрхньу нитку ў чинáх і вонá сибі знайшлá. — Ўже ўсьа. (Ўонá ни знáла, де нитка йи ў міткові, то ўонá сказáла так на прйтики тим дыўчатам, ўонá сибі мйслила: йак вонá ни знáйи, то й ті дыўчáта ни знáйут. Ті дыўчáта йакжи йі сказáли, ўонá казáла до чоловіка: „Завертáй кóньі назáд!“ — і ўонá прийіхала до дóму і знайшлá кінéц).

Записано в Берлині бродського повіту від парубка Антошка Морова в дек. 1893 р.

54. Черевань і теля.

Буў сибі ґоспóдар, буў вели́кій богáч. Али він сьі зробйў пійáк; йак зачáў пити, жінка йигó дýжи спиньáла, ни моглá спинити. Али він дýжи ўже спась сьі, живіт йімý вріс, бо маў звітки. Али кáжи жінка: „Чоловічи, бій сьа Бóга, шо ти рóбиш? — Али кáжи: „Диви ʼно, — кáи — йакий тобі живіт вріс! — кажи: „Ти бýдиш мати тильá, — або дитину, або тильá. — Кáжи: „Йди собі, чоловічи, — кáи — на чужі сéла, жиб тибé льýди ни знáли ў свойім силы, жи ти бýдиш мáти тильá.“ — Чоло-

вік послухáў і пішóў на чужі сéла. Ішóў жи він, ішóў і зайшóў на клебáньійу, просйў сьі нáніч. Отжи йігó припьали нáніч. (Помилйў сьім дьві слóві:) Він сибí йшоў і знайшóў чóботи, ў тих чобóтьах булй нóги —: воўкй зьіли чоловíка, дістáли сьі нóги. Він сибí прийшóў на клебáньійу нáніч і йігó переночувáли. Прийшлó ў ночí, мáла корóва тильá і парупкй принéсли те тильá ў ночí до хати, а він спаў, ни чуў. Те тильá заричáло і він зьльакáў сьі і ўтьік, — він сибí мйслиў, жи то ўже він маў. А ті чóботи з ногáми покйнуў. Ті врáно поўставáли, лйўльать сьі —: йи нóги, а чоловíка нимá! Тай кáжут: „Шó ми бýдим робйти, жи те тильá зьіло чоловíка, 'но нóги сьі дістáли ў чобóтьах!“ — Бо вонй ни знáли, шо то той чоловíк приньіс чóботи з ногáми, ўни сибí міркувáли, шо то те тильá зьіло чоловíка і сьі нóги ў чобóтьах дістáти. — Кáже: „Те тильá возьмíм закопáймо, бо вонó такé малéньки, а ўже зьіло чоловíка, а йáк бýли вели́ки, то бýди йíсти ўсьі льуди.“ — Прийшóў же чоловíк до дóму, питáйить сьі жíнка: „Шож там чýти, чоловíчи?“ — „А, — кáжи — дóбри ти миньі, жíнко, казáла прáўду —: та бо йа такй маў тильá!“ — Отши та жíнка дочýла сьі, шо ўонй собí міркувáли, шо те тильá зьіло тóўо чоловíка. То та жíнка сьі дочýла тай пішлá до тóо кеьóндза тай кáжи: „Шож то бýди, йігóмосьць, шо вáше тильá зьіло миньí чоловíка?“ — Той кáжи: „Нá тобí, жíнко, грóши і ньіц ньікóму ни кáжи, йа ўже те тильá закопáў.“

Записано в Берлині бродського повіту від парубка Антошка Мороза в дек. 1893 р.

Пор. Етноґрафічний Збірник VI, 690.

55. Як пачкар стражників перехитрив.

То в нас при вóйску буў йакйсь Стремíльский, то він буў за стрáзьньіка там ў Стойáнові. Йідéн раз під Рáдеховом то там дýже пачкýйут сь тьутьунóм, — і пішлó два стразьньікй на зáсьідку, а йшло штйри пачкарí. І вонй зачалй, ті стразьньікй, стрільáти, а ті сь тьутьунóм зачалй фтьікáти. А стразьньікй порозьдьагáли сьі, поскидáли бýди, та дáльі за нйми. Тим булó зле сь тьутьунóм фтьікáти тáй взьалй тай покидáли. Але вонй дігнáли —: йи мішóк тьутьунý. Ідýт дальі —: йи дрýгий мішóк. Ідýт шче дáльі —: йи трéтьий мішóк. Але тóму четвéртому то жаль булó покйнути тóо тьутьунý, то він взьаў вльіз ф такý йáмку, і льіг, а на плéчах тьутьýн тримáйи такй. Але вонй побíгли —: коб ше йім хлóпа злáпати, то льіпший котрибáнд бýди, — тьутьýн вже йи... Але вонй побíгли дáльі за тими хлóпами, а той вернýў сьі назáд, шо лежáў під мішкóм, і забрáў ті фсьі мішкй і пириньíс в гйнше мíсце: но, і вернýў сьі і бýди

забраў шче. Стразьныкі вертайут назад, — нима тьутьунў! (А то бyў хлоп, він ў нас буў фірéром). Приходьать там, де сидыли. — і бу́ндіў нима́! Пішли, шука́йут, шука́йут аж до ра́ньа, — нима́ ны тьутьуну́, ны бу́ндіў. А той хлоп тьутьу́н забра́ў і бу́нди і за цыілу ніч поносиў до міста, за тьутьу́н взьаў шісна́йцыіть ри́ньских, а за дьві бу́ндыі двайцыіть пйать. Ну, і кінéц, і стразьныкі фсьо програ́ли.

Записано в Берлині від господаря Карольна Лугового в грудни 1595 р.

56. Дівчина і офіцери.

То була́ така́ ба́ба, жи здури́ла три офіці́ри То дыіўка. Такво́, йак в во́йску, перебера́йить сыі з міста до міста, — але йак вони́ прийі-хали до міста, то вони́ сибі́ там ста́нцію таку́ найми́ли на пйо́нтрі, на горі, а по дру́гі стороны́ ву́лицы то ме́шкаў таки́й жид бога́тий, шо маў та́же мільйо́ни. А маў таку́ фа́йну ду́же дочку́, жи ў цыілім сьвітыі ни була́ кра́шча. А жомныіри то такі́ фа́йні дыіўча́та льу́бльать. Але йак вона́ значи́т с то́о бо́ку ву́лицыі сибі́ вітчини́ла вікно́, а ті офіці́ри с тéйі зноў сторони́ ву́лицыі сибі́ вітчи́ньать вікно́, — то ка́жен до не́йі маў хьі́ньцыі, але йіде́н дру́гому не споминаў ныіц. Але йа́к вона́ пішла́ на спа́цир, то вони́ та́кжи пішли́ сибі́ на спа́цир фсыі три, але так, жиби йіди́н ў дру́гому ни знаў, куди́ йде, ка́жен з ўосо́бна йшоў. Але йак здибаў йі́йі на такі́м на райку́фцыі[1]) значи́т, йакби то ў Бро́дах, то значи́т там о́нор йі віддаў і ка́же, жи хтыіўби з не́йу шось вогори́ти. А вона́ вітка́зуйи, шо вона́ ни́ньки ни ма́йи ча́су вогори́ти, 'но жиб взаўтра ви́-йшоў там ф ше́сті годи́ныі на те саме́ місце, то вона́ бу́де вогори́ти. А йак здибаў йі дру́гий, то так са́мо проси́ў йі, жи бу́ди з не́йу шось вогори́ти, то вона́ зноў каза́ла, шо вона́ ни ма́йи ча́су, 'но жиби він ви́йшоў взаўтра в во́сьмі годи́ныі, то вона́ бу́де вогори́ти. А йак здибаў йі тре́тьий, то зноў йі проси́ў, жи хо́чи шось вогори́ти, то вона́ зноў каза́ла, шо ни ма́йи часу, 'но тільки жиби взаўтра ви́йшоў о десьа́ті годи́ныі, то вона́ бу́ди вогори́ти. На дру́гий день ўу ше́стій годи́ныі той ви́йшоў і там вача́ў з не́йу говори́ти. („Ста́ла сыі на сло́ві?" — Мик. Крав. — „Ста́ла сыі.") — він з не́йу говори́ў так, шо вона́ сыі йиму́ ду́же сподо́бала і він ма́йи хьі́ньць з не́йу сьа вжени́ти, і то, йак він з не́йу ни вже́нить сыі, то сам сибі́ шо зро́би. Але вона́ ка́же, жи —: „Йа то́му ни віру" — шчо він му́си йі́йі таку́ йідну́ річ зробити, йак то він зро́би, то вона́ тупіру да́сьть віру, шчо він ма́йи таку́ хьі́ньць вели́ку до не́йі. — А він ка́же:

[1]) Міський город, vulgo Rajkówka.

„Хоцьби шчо, то зробльу́.“ — То вона́ йіму казала, ажиби він пішо́ў до косте́ла і там, йак то на Великодні сьвата, де Бо́жій гріб, і жиби там лежа́ў до́бу, то вона́ дасьть віру, жи він ма́йи хьі́ньць до не́йі, то вона́ приста́не та’ йак він хо́че, — і то ў пора́дьі жиб він там лежаў, при ша́бльі, при ўсьім. І він то зробиў. А йак прийшо́ў дру́гій до не́йі, то зноў вона́ та’же каза́ла, шо вона́ на то ни дайи віру, ’но жиби йі зробиў, то шо вона́ хо́чи, то, йак він то зро́би, то вона́ дасьть за ре́хт йіму, то вона́ вже спу́стить сьі і приста́не вже так, йак він схо́че. То він ка́же: „Хоцьби шо, то зробльу́.“ — То вона́ то́му каза́ла, жиби стойа́ў два́йцьіть і шти́ри годи́ньі коло́ то́о Бо́жоо гро́бу там на ва́ртьі (Той бу́ди лижа́ти, а той бу́ди стойа́ти“ — Мик. Крав. — „Айа!“). То він приста́ў так. А йак прийшо́ў тре́тьій той вже, жи ў десьа́ті годи́ньі, то вона́ то́му тре́тьому каза́ла та́ґже так са́мо, шо вона́ ни дайи віру́, шо він хьі́ньць ма́йи до не́йі, ’но йак він то зро́би, шо вона́ хо́чи, то вона́ йіму бу́ди вірити, шо він ма́йи хьі́ньць до не́йі. То він ка́же: „Хоцьби шчо, то зробльу́.“ — То вона́ йіму́ йіму каза́ла, жиб він взьаў таких тьілько ланьцухіў і жиби ўбвіў тими ланьцуха́ми ко́сьцьул три ра́зи наўко́ла і ў две́рах трима́ў ті два кіньцьі так два́йцьіт і шти́ри годи́ньі. І він на то приста́ў. Але той вже в гро́бі лежи́т, а той на ва́ртьі стойі́т, а той тре́тьій йак зача́ў ланцьуха́ми ко́сьцьул обво́дити, то ланьцухи ду́же браскотьіли, — то той, шо ўу гро́бі лежа́ў, то він сьі настра́шиў, він гада́ў, жи Дух сьвати́й з не́ми там вже йде по не́го, то зача́ў фтьіка́ти. Йак тамто́й зача́ў фтьіка́ти, то той шо на ва́ртьі стойа́ў, то ше ду́биль[1]) зача́ў фтьіка́ти („Той же о́ўшім зьльака́ў сьі“ — Мик. Крав.). Йак вони́ зачали́ бес ко́сьцьул гна́ти йіде́н за дру́гим (бо йіде́н ў дру́гим ньіц не знаў), то той ланьцухіў відрік сьі, зачинайи сибі фтьіка́ти („То жа́ден ни ви́тримайут віри!“ — Мик. Крав.). Так до́сить йіде́н за дру́гим гнаў, бо йіден в дру́гому ньіц ни знаў, а до те́йі само́йі ка́мпаньцьі значи́т, бо там ка́жен маў свойу́ ста́ницийу. І вони́ сьі фсьі три понастра́шували і фсьі три посла́бли. На дру́гій днинь ра́но, то значи́т, жиби ро́сказ вида́ў тим про́стим жомньі́рам, йака́ ни́ньі бу́ди слу́жба, йака́ ишци́рка, — тай пішо́ў до них той таксканра́ль[2]) з рапо́ртом, жиби пітписа́ў, то той пітписа́ў, шчо він слаби́й, то значи́т ньіби ка́питан пітписа́ў, шо слабий, а нех прова́ди оберльийтнант ни́ньі кома́нду, бо він слабий. То він поньіс до оберльийтна́нта, то він пітписа́ў сьі, жи нех льийтна́нт прова́ди, бо він та́ґже слабий. То він поньі́с до льийтна́нта, а льийтнант та́ґже пітписа́ў, шо він слабий, неха́й фільфе́бер прова́ди кома́нду ни́ньі. По́тім то вони сибі́ зачали́ ду́мати, шо то за спо́сіб, так ка́ждий, шчо ўче́ра були ўсьі здоро́ві, а ни́ньі слабі́... І зачали́ сьі схо́дити до ку́пи і йіде́н

---

[1]) нім. doppelt. [2]) Tagscorporal.

дру́ого питáти, чирeш шчо він слабúй. І йідéн дру́ому зачáу̃ роскáзувати ту у̃сьу свойу́ причúну і велúкій сьі йім фєтил дýже зробúу̃, шчо йідна́ дьіу̃ка здурúла три у̃офіцúри, хоць богáта, але шче й жидíу̃ска до тóго... І йакúм би то спóсобом йій здурúти? Але мáли йідиóго жóмньіра ґимáйного, шчо биу̃ ф тáмбур, а буу̃ велúкій льуми, пійáк, злóдьій з нéго, — то воні́ закликáйут йигó і такóо вже найгíршого ґáлґана рáдьать сьі, жиби йіх порáдиу̃. А насамперéд далú йіму дисьáтку і далú йіму фрай па цьíлу ніч, а йак принесé рáно йакúй ґрéйцар, то бýде стрáчаний. Але він рáно прихóди і шукáйут йигó за грíшми, а він кáє, шо він ше богáто завинúу̃ на мíсьтьі. То воні́ йіму́ на дру́гу ніч далú пйатнáйцьіть рúньских, — рáно йигó питáйут за грíшми, він кáже, він шче завинúу̃ богáто. То воні́ йіму́ на трéтьу ніч далú двáйцьіть рúньских, — то він зноу̃ рáно прихóди, питáйут йигó за грíшми, то він кáже, жи він шче богáто завинúу̃. Ну, топíру воні́ йіму́ зачалú роскáзувати ту́йу свойу́ прáхтику і йак — кáжут йіму́ — йак йійí ни здýрит, то бýди стрáчений. То він кáже, шчо він йі здýрит, але шчоби воні́ йіму́ богáто грóший далú. Ну, так далú йіму́ грóші і фрай, значúт кíлько йіму тре часу́. То він набрáу̃ грóші, взьау̃ собí с кíлька жомньíріу̃ шче зі собóйу, пойíхау̃ до дру́о' мíста, покупúу̃ собí там му́ндур такúй, йак цьíсар хóди, а тим жомньірáм то та' йак ті йинчорáли, шо коло цьíсара хóдьать, ньіби цьíсар і підру́чники. І написáу̃ лист до них до тих самúх офіцúріу̃ свойíх, ажиби воні́ робúли велúку порáду, булú приготóвльані, бо на той на той день прийíди цьíсар до тóо мíста, і жиби йіму порáдну стáнцийу шоб маў готóву. Ну, так немá де льíпшойі стáнцийі, йак ф тóо самóо жúда. Вже то на той день цьíсар йíде, рóбльать йіму́ порáду велúку, му́зику, фсьо вóйско вúрокувало напротьíу̃ко нéго, і с тéйу порáдойу провáдьать йигó аж до тóго жúда там на стáнцийу. Ожиж жид с тóо охóчий дýже. („Кунтéтен дýже с тóго“ — Мик. Крав.) — дé то цьíсар до нéго на стáнцийу! — Ожи він там буу̃ пáру час в нéго на стáнцийі, але дýжи злóстиу̃ сьі зáу̃ши, — але питáйи йигó жид, дльа чóо він сьі злóстит, а він кáжи, шчо він пúше пáру разíу̃ до свéйі муньістéрийі, брак йіму́ грóші, ни присилáйут! — „Но, — він кáже — за тим чáсом то йа позúчу пáру тúсьачі“ — жид. А тóму ше на ру́ку, бо він йіх віддавáти ни бýде. Йак він в нéго дóсить грóші позúчиу̃, то він вже зачинáйи ногорúти, шчо він у̃же у̃бйíхау̃ дýже богáто сьвíта, а ни здúбау̃ то шчо він хóчи. А жид питáйи: „А шóж ви такóо шукáйите?“ — А він кáже: „Шукáйу собí за жíнкойу, а ни мóжу здúбати, жиби мииьі прийшлá до мóо сéрцьа.“ — але кáже: „Йак то пáна дочкá, то вже — кáжи — му́си бýти мойá!“ — А жид кáже: „Ну, а йáкжиж бýди, шо йа — кáжи — жидíу̃ского у̃обрáтку?“ — „Ну, — кáже — то сьі му́си вúхристити.“ — Але жид никóнтент с тóго, шо то тре вúхристити сьі, алеш то вже йак

піде за цьісара, бу́де цьісаро́вою, то вже нех ви́хрестить сьі, — але ще й бога́то гро́ші му́сит да́ти. Але вже тоті сьа там офіци́ри зложи́ли, там кьсьондзіў попроси́ли, жиби йіму́ за́повідь голоси́ли; вже то за́повідьі ви́йшли, йі ви́хрестили, вже то й весьі́льа і по весьі́льі, жид гро́ші до́сить даў за дочко́йу, йак то цьісарови, мо́жи є па́ру мільйо́ніў, — він хо́ди, йісьть і пйи за гро́ші по мі́сьтьі. Але ті офіци́ри ка́жут: „Но, до́сить є те́бе то́го, панува́ти, йди до слу́жби!" — Но, але він маў таку́ скри́ночку, що ў ті скри́ноцьцьі маў той свій му́ндур і бе́бен свій схо́ваний. Але та йиго́ жінка і той жид то за́ўше пита́ли сьі, що він ма́йи ў ті скри́ноцьцьі, а він ка́жи, жи то йиго́ кору́на там йи, цьіса́рска. А то за́ўши ва́рта коло него стойа́ла, йак коло цьісара. Али вже пара́з ра́но прихо́ди є каса́рньі кілька жомньі́ріў і пу́кайут в две́рі —: „Вітчини!" — А вихо́ди той жид — : „Ну, шчо ро́бити? Ту ни во́льно, бо ту цьісар спит." — А жомньі́ри жи́да ў гру́ди —: „Ти, парши́вий, є своі́м цьіса́ром!" — две́рі добу́ли та до не́го —: „А до́ки — ка́же — бу́деш спа́ти? три мі́сьацьі ту́тай спиш, а ми за те́бе слу́жбу бу́дем роби́ти!" — тай йиго́ по пи́ску. Тей він схопи́ў сьі тай жи́во зібра́ў сьі, тай є те́йі скри́ночки свій му́ндур добу́ў, де була́ кору́на, і пішо́ў на звици́рку. Прийшо́ў з звици́рки, прихо́ди до не́йі —: „Дава́й обі́дати!" — Вона́ йиго вже зрі́кайить сьа, а жид ни пуска́йи, — він жи́да наби́ў і йі наби́ў, му́сьіла да́ти ўобі́дати. Но, поўобі́даў він і ка́же до не́йі: „То 'но йа ни́ньі сьуди́ прийшо́ў на ўобі́д, а вза́ўтра — ка́же — то ма́йиш миньі́ принести до каса́рньі. Заки́м йа бу́ду йти на звици́рку, то жиб йа ўже маў сьньі-да́ньа ў каса́рньі, бо йакби́сь — ка́же — не при́не́сла, то йаб тебе́ — ка́е — допі́ру вже наби́ў, не так йак ни́ньі." (І старий жид набере́" — — Мик. Крав.). — Але вона́ там ране́нько прине́сла йіму́ сьньіда́ньа ф такі́м бога́стві, там ка́ви, там розмайіто́сьцьі, там таки́х терефе́льі, — він подиви́ў сьі й за то йі до́бре наби́ў —: „Жо́мньір — ка́же — ни майи ча́су тако́о сьньіда́ньа йі́сти! Жо́мньірови — ка́же — фльашчи́нка горі́лки ма́йиш миньі́ прине́сти і разово́о хльі́ба і кава́лочок солони́ни, — ка́же — то жомньі́рски сьньіда́ньа!" — Ну, вже там вона́ йіму́ бес па́ру час так носи́ла, вже він ньіц ни каза́ў до не́йі (вже йі на́ ніч му́сьіла ходи́ти до него до каса́рньі)—: „Ну, — ка́же — вже вза́ўтра йак при́йдеш, — ка́же — принесе́ш сьньіда́ньа, то жиби́сь забра́ла сьі на цьі́лий день, бо то — ка́же — в нас там йіде́ ф ко́льійу, жи ка́ждий йіде́н день му́сит роби́ти пора́тки ту́тай по го́фі." — Ну, так вона́ прийшла́, то він йі даў дьві ко́ноўки —: „Біжи 'но, принеси́ води!" — Принесла води, каза́ў йі фсьу каса́рньу покропи́ти і мітлу́ позаміта́ти даў йі, по́тім гоф фсьой, значи́т на дворі́, а по тім вона́ пита́йить сьі: „Но, вже фсьо?" — Він ка́же: „Шче ма́йиш йіде́н кава́льчик пора́ток шче зроби́ти, то пі́деш до до́му." — Каза́ў йі прине́сти шче дьві ко́ноўки води (але то

ўже тепе́р то ўже паскýдно прихóди, то ўже йакóсь не випадáйи...), а вони́ сьі вже фсьі змóвили, — перепрошáйу — там вже у трепзéтьі там так нароби́ли на злісьть, де хтьіли, — і там йі завíў, показáў йі і казáў йі так чи́сто ви́чистити, жиб такé чи́сто там булó, йак на стольí. А сам побíг по тих три офіци́ри і привíў йіх і вони́ стойáли і диви́ли сьі, йак вонá там чи́стила то до ўостáтку. І допíру йі сказáў, за шчо то вонá так покýтуйи —: за те, шчо вонá йіх трох так здури́ла, то вони́ йі здури́ли.

Записано в Берлині від господаря Каролька Лугового в грудни 1895 р.

57. Дівчур.

Маў бáтько йідну́ дочку́, але вона зáмуж ни хтьíла йти. Але там до нéйі свáтайить сьа вели́кій дуже пап. Але вонá ни хтьíла йти, бо вонá ни мáла тóо, шо льýде мáйут. Допíру вона кáже до мáми: „Йáк йа піду́ зáмуж, коли йа тóо ни мáйу, шо льýди мáйут?...“ — Мати кáже: „Дóпенько, то повóльі розрóбить сьа..“ — От, они́ пожени́ли сьа обóйи і допíру там йідно́ межи дрýгим польагáли спáти. От, він там до нéйі, — от, вонá тóо ни мáйи таки́, шо кáжна... Дýжи він засмути́ў сьа, ка: „Чом ти мньі ни сказáла, чом ти мньі сьвіт завйазáла?“ — Онá кáже: „Мáма мньі казáли, шо то сьа повóльі розрóбит..“ — „Твойá мáма дурнá і ти дурнá, жи ти мньі сьвіт завйазáла!“ — і він взьаў с тéйі злóсьцьі на дрýу ніч задуши́ў. Пішóў до мáтери, рóзверку вроби́ў, жи ўонá ту слáбісьть дістáла дезинтéрійу йакýсь. Ксьондз ни хóче ховáти, бо онá здорóўа булá. Післа́ў по дóхтора, жи то ўонá так нáгле вмéрла. Прийíхаў дóхтор і взьали́ йі до трупáрньі, зачали́ порóти. Коло гóрла кроў кіпíла, — дóхтор пізнáў, жи він йі задуши́ў. Топíру взьали́ його шандáри заковáли —: „Шо ти зроби́ў своíйі жíньцьі?“ — Він признáў сьа, жи він житьá з нéйу ни маў, жи він до нéйі брáў сьа, жи вонá тóо ни мáйи, шо кáжна. Тай він кáже: „Йа йі за те взьаў тай задуши́ў.“ — Али нá шож ти жени́ў сьа, коли ти знаў, жи вонá ни мáйи?“ — „Йа не знаў, вонá казáла мньі, жи йі мáти намóвила...“ — Взьали́ ті шандáри мáтьір заковáли і питáйут сьа тéйі мáтери —: Нá шо ти дочку́ давáла зáмуж, жи з нéйу чоловік житьá ни маў? — „Онá молодá булá, йа ми́слила, жи то ўонó потóму роздобýдеть сьа..“ — Суд ўвради́ў сьа, ту мáтьір стрáтити. Але зачáла она ў нóги ў рýки цьулувáти, жиб йíйі покýту такý дали́, жиб онá ни ви́дьіла ньíгди сьвíта, йак день так ніч. Шчо дньа йі давáли лóшку крупни́ку́ і за ґрéйцар бýлку, а на вéчир чи́стойі гарбáти з óцтом. І вонá була ф тім сьісьть мíсьацьіў і взьáла

там шнурка́ і сама́ повісила сьа с тейі пендзи. — Коне́ц. А йиму́ ныіц не бу́ло. Він жиў і по тім вжени́ў сьа шче і шче на ўоста́тку кру́лем вели́ким віста́ў.

Записано в Лешневі брідского пов. від господари Демчука в серпни 1895 р.

58. Анекдоти про цигана.

1. Взьаў ци́ган лопа́ту деревльи́ну і моти́ку деревльи́ну, пішо́ў пасе́рід гости́ньцьі йа́му копа́ти. Надїі́хаў пан тай ка́же: „Циґа́ньі, цо ти ро́биш!“ — „А ўо́т, па́нейку, йа́му копа́йу на се́бе.“ — „А то на шчо?“ — питайи сьі. — „Па́нейку, бо йа йу бу́ду ўмера́ў.“ — Тай па́н йіго́ сьі питайи: „Звітки ти мо́жеш зна́ти, жи ти йу бу́деш ўмира́ў?“ — „Циганиско ка́же: „Про́шу па́на, миньі ў за́дницьі зи́мно!“ — Пан ка́же до фірмана: „Злазь, фурма́ньі, дай циґано́ві пйиндзьи́сьонт сьцьі́пек на ду́пу (на те́лек)!“ — Діста́ў ци́ган пйитдесьи́т тростино́к на за́дницьу, пома́цьиў сьі, — а йиму́ така́ горі́йича йак ўоге́нь! — „Ой! — ка́же — па́нейку! (ше сьі ўклони́ў) ней миньі пан ше даду́т пйидесьи́т і най миньі подару́йут ту́йу трости́нку, бо йа бу́ду сибі́ льуди́й ўуздоровльи́ў віт сме́рти.“ — Па́н ка́же: „На, циґа́ньи, йа цьі за ду́рно дам.“

Ну, тай ци́ган взьиў ту́йу трости́нку тай пішо́ў, подьи́куваў па́нови, — тай йде, йде доро́гойу, здиба́ў пса неживо́го ў рові. Ви́биў пейска, ви́биў тоў трости́ноў, — пейско не ўстайи, ни хце бу́ти горі́йичій! —

2. Йшоў ци́ган попіт ха́ту бис сило́, а піт ха́тоў бабі́ сидьі́ли, ў голові́ сьќа́ли сибі́ (йидна́ дру́гу сьќа́ла, ў го́лову сьі диви́ла, гиди би́ла, чи там де́ шчо). Циганиско наста́виў го́лову до них тай ка́же: „Би́йте миньі ву́ши.“ — Бабі́ взьи́ли циганиска кацьу́бами ви́били, ви́били і пагна́ли.

Іде́ він да́льі, — би́уть сьі ў ко́ршмі хло́пи, так сьі за воло́сьи чу́біт, дру́гі паўка́ми сьі би́ут... Циганиско прийшо́ў до них, — він си гада́ў, жи то так са́мо ўони́ сьі сьќа́йут по голові́, йак ті бабі́, а ўони́ за воло́сьі йиде́н дру́гого тьигли́, — наста́виў до них го́лову тай ка́же: „Би́йте миньі ву́ши!“ — Хло́пи взьи́ли циганиска за воло́сьі, аж му голова́ ўоблы́зла, дру́гі зноў паўка́ми наби́ли, ше ви́кинули го за по́ріг. Циганиско ўста́ў, пома́цьиў сьі, жи йу го ви́сьќали до́бре, бо йуж му голова́ го́ла, — но, взьиў він, ки́нуў ту́йу трости́нку, відрі́к сьі то́го.

3. Іде́ він да́льі, — здиба́ў на ду́бі пчо́ли там ви́вели сьі. Тай ка́же: „Ей, Бо́жи, Бо́жи! жи́би йа так до то́ўо ме́ду сьі діста́ў, то́бим таку́ ве́лику ўофі́рку зроби́ў йак йа сам.“ — Но, тай ви́льіз, сьі́ў си на гі́лй ко́ли то́го ме́ду тай ка́же: „Ей, йа Бо́га здури́ў!“ тай дру́гий раз ка́же: „Ей, йа Бо́га здури́ў!“ — тай взьиў і ўпаў с то́йі гі́льі с то́йі ўтьі́хи. Так ка́же:

„Ей. Бо́же, Бо́же! йакий ти непоміркóваний! та дéсь ти жьирту ни знайш! йа так жьиртува́ў, а ти за пра́ўду си ўберну́ў.“ — Надійшо́ў хлоп тай ка́е: „Ти, дурний ци́гане! та бо ти вильізь на гору́ і зітни йіх з гіле́ў!“ — Циганиско погада́ў сибі: „І то мо́же бу́ти пра́ўда!“ — вильіз на ду́ба, сьіў сибі на гили́, зачина́йи руба́ти. Тай хлоп ка́жи: „Сьидь ти сибі с то́ўо бо́ку від вершка́ на гили́, а звітти бу́ш руба́ти!“ — Циганиско послу́хаў, на гили́ си сьіў і гильу́ руба́ў. Йак відруба́ў, тай ра́зом з неў ўпаў на ді́ў, там му кіне́ц прийшо́ў.

Записано в Кожичах Городенького повіту від парубка Івана Ренчиньского в серпні 1893 р.

4. Буў то ци́ган і взьаў міш́ок, пішо́ў по ўогірки́ ў чужи́й горо́д ду́же те́мнойі но́чі. Поста́вив міш́ок на сте́сьцьі, а сам рве, огірки́ рве. Але насу́нула хма́ра і ду́же те́мно зробило сьа. І він не видьіў, де міш́ок. І ка́же: „Божо́к, моргни́ разо́к, міш́ок найду́, до до́му піду́.“ — А тут блиснуло, а він шчо маў міш́ок хапа́ти, то чим ху́тши огірки́. І зноў зачина́йи так прока́зувати. Ґоспо́дар ў студо́льі спаў і слу́хайи —: шось муркоти́т у горо́дьі. Він взьаў цьіп, вибіг і бйи. А ци́ган ка́же: „Йак хо́чете, би́йте, па́ньі ґоспо́дар, іно мене́ бес пліт не перекида́йте, бо йа буду ро́дові трифний.“ — Хлопи́ско взьаў його́ обіруч і ле́дви пересади́ў його бес пліт. Йак його́ пересади́ў, а він зача́ў тьіка́ти і ка́же: „Дьа́кую вам, па́ньі ґоспо́дар, шчосьти мине́ ду́же не били і шче бес пліт пересади́ли:“ — І ўже кіне́ц.

Записано в Боратині Брідського пов. від господаря Кіндрата Бенедика в сер. 1894 р.

5. Буў ци́ган і маў синка́. І той сино́к ма́тьір набиў і вона́ запізва́ла його́ до су́ду. А там у су́дьі той се́ндзьа ка́же до то́го циганчука́: „За шчож ти ма́тьір би́ў?“ — (А вона́ сказа́ла: „То йа ма́ти йіму́“ — а то гінша). А він ка: „То не мойа́ ма́ти, то не пра́ўда.“ — „Возьми на пле́чи, занеси йі до до́му.“ — Циганчу́к рад не рад і бере́ на пле́чи і несе́ ту ба́бу. А дру́гі льу́де здиба́йут на доро́зьі і ка́же: „Шо ти несе́ш?“ — „А то — ка́же — ма́ма.“ — „Та то не твойа́ ма́ма!“ — „Піди там скажи́ де велйкі вікна, жи то ни мойа́ ма́ма.“

Записано в Берлині від господаря Кіндрата Сторожука в серпни 1894 р.

Паралелї до ч. 1 пор. Етногр. Зб. VI, ч. 569; до ч. 3, пор. Етн. Зб. VI, ч. 567 і 568; до ч. 5. пор. Етн. Зб. VI, ч. 537.

59. Циган косарем. А.

Наньа́ў ґоспо́дар ці́гана, жиб йіму́ йшоў коси́ти. Али той ґоспо́дар буў сам йіде́н, от йак то тепе́р ўо, жнива́, робо́та ўо, тай ка́же: „Иди, ці́гане, там на ту сино́жать і там коси!“ — Даў йіму поўобі́дати, полу́днати та́же йіму там нарихтува́ў до́бре, фльашчи́ну горі́лки йіму даў на полу́день, йак то косаре́ві, — ці́ган прийшо́ў на сино́жать, горі́лку ві́пиў, пополу́днаў сибі тай льі' спа́ти сибі під ду́бом ў холотку́. Ві́спаў сьі, ре́шти то́йи, шо маў ше, позьіла́ў, а траві́ тілько ві́косиў, шо там, шо маў льахчі́ спа́ти, жиби ни тоўк траві́. От ўже ве́чир, йде ці́ган до до́му ўже, ко́су взьаў на пле́чі. Прийшо́ў до до́му, пита́йить сьі йиго́ ґоспо́дар: „А бага́цькось ві́косиў, ці́гане?“ — „Ну, — ка́же — па́ньі ґосподáру, йа — ка́же — ві́косиў від ду́ба до ду́ба.“ — Ґоспо́дар сибі ду́майи — там дуби́ни стойа́ло бага́цько — : „То він — ка́е — до́сить фкоси́ў миньі...“ — Поста́виў фльа́шку горі́лки ці́ганові на стіл, каза́ў жіньцьі пирогі́ў звари́ти, — ці́ган напи́ў сьі і найі́ў сьі і пішо́ў почува́ти до до́му. На дру́гій день ґоспо́дар пішо́ў по то́го ці́гана зноў, ка́же: „Йди, ці́гане, підем зноў коси́ти.“ — Але там так сусьіда зноў коси́ў десь недале́ко йиго́ сино́жатьі і ка́же: „О, твій ці́ган ўче́ра але́ накоси́ў траві́ тибі..., тілько — ка́же — ві́косиў, шчо спа́ти де льахчі́ аби́!...“ — Али той ґоспо́дар жіньцьі наказа́ў, ка́же: „Ми підим коси́ти биз обіду, а ти во́зьмиш — ка́же — ўобі́дати бу́цьім ві́несиш нам, во́зьмиш — ка́е — так горшкі́ льада́шчі, во́зьмиш попасмаро́вуйиш там йіх тро́ха смита́нойу; а йа — ка́е — здалики́, йак ти бу́диш іти́, — а так — ка́е — коло полу́дньа ниси — ка́е, — йак ти будиш йти, то йа бу́ду до те́би крича́ти і бу́ду до те́би бі́хчи, бу́цьім йа тебе́ би́ти буду хтьі́ў, — то ти возьми́ ті горшкі́ кинь і до до́му фтьіка́й.“ — Али ці́ган ко́си, ко́си, со́нци під полу́динь ўже, ці́ган йі́сти хо́чи, аж мльі́йи. Ка́же: „Ей, — ка́же — десь нема́ тейі на́шойі ґосподи́ньки...“ — А ґоспо́дар ка́е: „Ей, йак вона́ миньі при́йде, йа йі ўже — ка́же — покажу́, ў тім ча́сьі йі́сти не́сти“ — ка́же. Але ди́вить сьі ці́ган —: йде ґосподи́ньа. — „Ей, — ка́же — йа йі ўже покажу́, — той ґоспо́дар — йа йі заби́ю косо́йу.“ — „Ей, — ка́же — па́ньі ґосподáру, не би́йте, нех хоць поста́ви нам той ўобі́д.“ — Але ґосподи́ньа ўже надійшла́ бли́сько, — йак ґоспо́дар пу́стить сьі с косо́йу до не́йі... А ўона́ взьала́ ко́шик — бах! — ки́нула ў зе́мльу, тай горшкі́ поби́ли сьі, а ўона́ сама́ взьа́ла тай ўтьікла́ до до́му. Прибі́ґ ці́ган, ті черепо́чки так обли́зуйи —: „Ай, — ка́же — па́ньі ґосподáру, шчо ви до́брого наробі́лисьти..., смета́на була́ і розби́ла сьі...“ — „Ну, — ка́е ґоспо́дар — косьі́м но ми до ве́чера, ўже ми ў ве́чир надолу́жим“ —

ка́же. Ко́сьать вони́ ўже до ве́чира, ве́чир ўже, іду́т до до́му. Прийшли́ до до́му, а жінка ўже накари́ла пирогі́ў, боршчу́ те́ньґій го́ршчик, сирова́тки заси́пала та́же го́ршчик і ка́ші з молоко́м. Но, ці́ган горі́лки ви́пиў сибі, хльі́ба кі́лька кава́лкіў зьіў, бо він голо́деп буў; поста́вила ґосподи́ньа боршч, — він сибі боршчу́ до́бре попойі́ў, наси́пала по́тім сиро́ватки йімў, — він сиро́ватки зьі́ў; пуста́вила ка́ші зноў йіму́ з молоко́м, тай він тро́ха зьіў, вже й во́чі ви́валиў, вже не мо́же йі́сти... Йак поста́вила йіму́ ше пирогі́ў і ми́ску смета́ни, тай він ка́е до ґосподи́ньі: „Зна́лисьте, — ка́же — йак вари́ти, али ни зна́лисьте, йак дава́ти... Жиб ви бу́ли сиро́ватки ни дава́ли, а дава́ли пирогі́...“ — А він йіх затина́йи такі́, ті пирогі́ —: йіде́н йі́сьть, а дру́гій за па́зуху ки́дайи. Наки́даў за па́зуху так до́сиць йіх, ви́льіз він ўже зза стола́ тай стаў так на ха́тьі, чика́йи, жиб йиму́ ґоспо́дар заплати́ў. А він маў такбо наймитка́, той ґоспо́дар, і ка́же до то́го наймитка: „Ни́ньки — ка́же — ў ме́ни ўпкі́ски ўже, іди́ но миньі с ци́ганом тро́хи погулька́й — ка́же — шче, нех ци́ган погульа́йи...“ — Йак той на́ймит ци́гана ўхо́пи таньцьува́ти, йак йиго́ зачне́ по ха́тьі трі́пати, — ци́ганові ґу́дзьік віт штані́ў тріс, тай ті ўсьі пирогі́ по ха́тьі пороси́паў... Тай пороси́паў тай ўже пішо́ў. До́сиць на́йіў сьісь, — ше й за па́зуху хова́йиш!..

Записано в Берлині від господаря Миколи Кравіцкого в грудни 1894 р.

Пор. Етноґр. Зб. VI, ч. 552.

60. Циган косарем. Б.

Наньа́ў кум ци́гана коси́ти і висла́ў його́ з на́ймитом в льіс, дале́ко. На́ймит погапьа́йи ху́тко, жиб на сино́жать зайі́хати, жиби роби́ти, а ци́ган ка́е: „Ни поганьа́й, пово́льі йідь, — бо йак ти бу́диш поганьа́ти, а кобила лоша́ ски́ни, то твій рік пропа́ў.“ — А ў ве́чир йі́хали до до́му, то ци́ган ка́жи: „Поганьа́й, бо ўопа́ найі́ла сьі ўже до́бре.“

А той зноў кум ка́же: „Ку́ме, за́ўтра прийдьі́ть зноў коси́ти!“ — А ци́ган ка́же: „Шче о́ўшім, йа прийду́.“ — Тай вони́ на дру́гій день зноў вже з на́ймитом повогори́ли на ра́но коси́ти, а там гобі́д сьі ви́несе йім. Ко́сьать, ко́сьать і сьньіда́ньа нема́. Несе́ сьньіда́ньа там жі́нка, а він там ско́чиў, хлоп, ка́же: „Почка́й, йа тибі́ допі́ру дам!“ — А та верну́ла сьі наза́д сь сьньіда́ньам до до́му. І той на́ймит пішо́ў у корчі́, кобасу́ ма́йи, то сибі посьньі́даў до́бре там. Али несе́ ба́ба на полу́день, той

хлоп накричаў, та апоў вернула сьі, ни дала́ йісти. У вечир ідут, ледви циган йде, ни йіў ньіц, ухльаў. — „Ой, — каже — куме, ни кричіть уже, аш поки вечерати не дасьть!“

Записано в Берлині від господаря Кіндрата Сторожука в серпни 1894 р.

61. Придане.

Йак той, понрийіздили зась с під Йавороўа льуди, і кайи йіде́н до дру́оо: „Федь, Федь! ци йусь сьа ўожениў Гри́міў Гриньо́?“ — Ка́же: „Йу.“ — „А йаке́ він си віно вз'ьиў?“ — „Взьиў — ка́же — сьім пар ходачкіў повішьких і сьім пар добрі́шьких, і батожньа́ спушча́нні, на кінці ґудз зави́йзаний. Йак йшоў через село́ на весьільа́ просйти, йак фтьаў попо́ўу соба́ку через фіст — за позвольи́ньим — бис с...., — сьім раз литьі́ла че́рес село́, ньіж раз сказа́ла: гаў гаў!

Записано в Кожичах городецкого пов. від парубка Івана Репчиньского в серпни 1893 р.

62. Кринолїни.

Ну, йшла па́ньі ў Відни сибі йідна́, йак то перши ті кринальіни носили, но, і там здибаў йі на місьтьі пе́сик йаки́йсь такий, жи то так приче́пить сьа, туй туй за но́гу фку́сит. Она́ ўогльа́нула сьа сьуда́ не туда́, — нема́ чим ўбігна́ти сьа, деж у місьтьі патика́ зна́йди? І вона́ ру́ку під спідни́цьу, відірва́ла кава́лок шу́шварка (бамбульа́к), йак пу́стит за соба́коў, — тра́фила в за́дньу но́гу і перебила по кольіно йіму́. Ну, і соба́ка бідньа́ка покамча́ла аж до до́му (покаві́каў аж до до́му той соба́чка бідний).

Записано в Клекотові Брідського пов. від господаря Демка Рицара в серпни 1894 р.

63. Брехун.

Йіхаў йіде́н пан і здибаў сьа із дру́гим па́ном. — „Йа тибі скажу пра́хтику“ — йіде́н до дру́гого, і кайи: „У по́льі дуб стойа́ў, а се́рна-коза́ бігла і до то́го ду́ба забила сьі.“ — А дру́гий ка́же: „А йа йіхаў зь

льіса, а за мнойу двайцьать воўкіў гнало. І йа — кае — наморозьньу вірваў (зі санний), йідногом забйў і друўого забйў і третьогом забйў, фсьі шісьтьім побйў.“ — А той другій слухайи тай каже: „А тож можи бути праўда так?“ — А той каже: „А тож може бути праўда, жи той дуб стойаў і коза забила сьі?“

Записано в Берлині від господаря Кіндрата Сторожука в серпни 1894 р.

64. Василиянни і король.

Ў йинним місьцьі буў заклад тих Васильйаніў кьсьондзіў и вни сибі віписали таблицьу, шільд такий, жи йім там дуже добре. Перейіжджьийи король черес тойи місто, дивит сьі на туйу табличку — : „Оў, біда, ўсьуда по крайў чути, жи зле, а ту знаходжу, жи йім дуже добре“... — Приходит межи них и повідайи до них: „Шчо чувати?“ — Поклонили сьі кьсьондзі и вітповіли, шчо ўсьо добре. Каже король до них: „Йа йіду там и там, а буду сьі повертати за десьіт дньіў, — аби ви миньі відгадали, шчо йа буду мислити, йак йа буду до вас ўступати.“ — И пойіхаў. Тепер настала велика біда межи кьсьондзами, бо ньіхто не може знати, шчо король буде гадати. А то шкода велика —: йак не відгадайут гадки корольовойі, то король заклад розвйаже. Приходит день, нешчісьтьи йіх, біда... Ўсьі сумні, таблицьу зньили и куждий гадайи, де сьі дьійи, йак король йіх рожжене. И таки напраўду с плачом очікуйут нешчасливойі хвильі, корольа. Аж тут приходит дьід и просит милостиньі. Але жаден не подивит сьі на дьіда, куждого смуток опапуваў. А дьід питайи сьі: „Шчо вам такого, шчо ви такі сумні?“ — „Ай, шчо ти, дьіду, тутки майиш?“ — „Ну, та ньіц, але можебим шос порадиў?“ — „Ни такі ни моглй порадити, тай ти не порадиш..“ — „Але чому ньі, прошу, скажіт, то вас ньіц не коштуйи. Скажіт, шчо такийи.“ — Йіден кьсьондз каже, шо надьійи сьі корольа, а король йім сказаў, жи йак не відгадайут йиго мисли, то рожжене йіх с того кльаштору. — „И, вам байка ў готові, — каже дьід — ви сьі дурнийцеў гризете. Йа знайу, шо буде король мислити.“ — „Ну, та скажи, — шчо буде король мислити?“ — „Ну, то йа тепер зноў не знайу, бо корольа не виджу. Йак буду видьіти корольа, то буду знати, шчо король мислит.“ — Тогди сьі кьсьондзі ньішили и казали му чекати. Але він казаў си дати горіўки, напиў сьі добре, попойіў си добре тай льиг си спати. Дальі кличут йиго: „Дьіду, ўставай, бо король йіде.“ — Дьід ўстаў, казаў си дати шматьи таке, йаке кьсьондзі майут, убраў сьі и стаў си

на порóзьі и чекáйи на корольá. Прийіжджьийи корóль, ўстайи с повóза и йде до палáти. Той же кланьийи сьі королéви до сáмойі земльí, а ўсьі кьсондзи чекáйут тóго слóва, шчо дьід будé вітповідáти королéви. При двéрох питáйи сьі корóль: „Но, шчо йа тепéр мúсьльу?“ — А дьід кáже: „Найасьнíйший пан мúсьльит собі, жи йа кьсондз.“ — „А так йи.“ — „Ньіт, йасний пáне, йа не вíн, йа дьід.“ — „А йак то мóже бýти?“ — „Але прóшу, йа йи пáлким прóстий дьід.“ — „Ну, то дóбре, тос мойý мисьль відгадáў. Бо йа собі гадáў: оў, йакúсь він на передьі стойіт, мойý мисьль відгадáти, — а тис тóйи ўгадáў. Шо ти не він, а й ти дьід, то йа не ўгадáў. И дарýйу нáзад такé житьи, йакéсти мáли.“ — И кьсондзи потóму тóго дьіда шанувáли до сáмойі смéрти, вжé го ньíґдé не пустúли.

Записано в Грабівци стрийскім (в присілку „Селýксело“), пов. Стрий, 17. цьвітня 1900 від господаря Стефана Боженька.

Тема Бірґерової баляди „Der Kaiser und der Abt“ (див. Kürschner, Deutsche Nationallitteratur, Bd. 78. G. S. Bürger, Gedichte, стор. 247—252). Се властиво переробка англійської людової баляди „King John and the Abboth of Canterbury“, поміщеної в Percy, Reliques of ancient Poetry II, 262. Паралелї зібрано у Чайльда (Child, The english and scottish popular Ballads), при сїй баляді, далї Orient und Occident I, 439 і R. Köhler, Kleinere Schriften I, 267—8, 492—494.

65. Королївські загадки.

Йідéн корóль маў вíрного слугý (вóзника). Дрýгим же булó то прúкро, жи корóль йигó дýже льубúў, и сьі старáли фсьіми спóсобами, аби шос набрехáти перед корольóм, аби корóль йигó вітпрáвиў. И набрехáли перед корольóм и корóль такú напрáўду паґнáў йигó. Він же вітходúў, пішóў поклонúў сьі королéви и кáже: „Дьáкуйу вам, наййасьнíйший пáне, за слýжбу и тим сьі дýже тьíшу, жи відхóджу від вас чúстим сéрцем, жим він вам не вúнен.“ — Корóль застановúў сьі нат тим, кáже до ньóго: „То напрáўду ти він не вúнен?“ — Він кáже: „Ньі.“ — „Кóлиж ньи, то йа тибí дам три зáгатки, котрí до йиннóго мíсьицьи абúс минí відгадáў.“ — Йіннá зáгатка йу такá: абú він порахувáў, кíлько зьвізд на нéбі йи. А дрýга: де йис середúна нéба? А трéта: шчо цар вартýйи, йак сидúт на престóльі цáрскім, корóна на голові, бýльава ў руцьí, — шо він тогдí вартýйи? Йак тóйи фсьо відгадáйи, то цар зноў го приймé и бýде тим, шчо йи; а йак не відгадáйи, то будé кáраний смéртьу. За трúцьіт дньів заклúканий слугá зноў до тóго корольá, и корóль питáйи сьі: „Ци порахувáўйись зьвізди на нéбі?“ — Вітповідáйи слугá, шчо —: „Порахувáў. Аньі йіннóйі більше, аньі йіннóйі

ме́нше, кілько на ва́ші голові́ воло́сьи." — А дру́га —: „Де йи середи́на не́ба?" — Ка́же слуга́, шчо ходи́ў до́сит понаўко́ла и ньигде́ не мо́же середи́ни віна́йти, лиш у тім дворі́, у ца́рскім дворі́: бо понаўко́ла йинна́ко кру́гло, ньигде́ нема́ до́ўше ньі коро́тше. — Тогди́ ка́же до него́ цар: „Шож йа тепе́р варту́йу, шо йа си́джу на престо́льі ца́рскім?" — „Два́цьіт де́віт дука́тіў." -- „Йой, а то чому́ так ма́ло?" — ка́же, настра́шиў сьі ўже цьіса́р. — „Та бі́льше ньі?" -- Ка́же: „Ньі. Бо Спаси́тель буў прода́ний за три́цьіт, а ви лиш о йіде́н ду́кат та́нчий від Го́спода Бо́га." — Тогди́ цар ду́же ўра́дуваў сьі, каза́ў його́ прийми́ти на́зад до слу́жби и надгороди́ти, а клеве́тникіў тих укара́ти. Спокі́й.

Записано ut supra.

Див. попередній н-р., а надто М. Дикаревъ. Царскія загадки (Етнографическое обозрѣніе, 1898 т. XXX 1—65.)

66. Гринькю тихий господар.

То так буў таки́й чоловік буў, фа́йний ґоспо́дар, али жи жінка його́ ни ма́ла ньі за́шчо. За́ўсьігди його́ виспла́ла на фі́рманку, а ско́ро він бува́ло прийі́здит с фі́рманки, то ўона́ за́ўсьігди каза́ла, жи хо́ра. Йак він йі́йі пита́ў, шо йі́йі боли́т, то ўона́ каза́ла, жи йі́йі боли́т се́рце йі голова́. Але жи худо́би було́ бhistoric мно́го, то той ґоспо́дар йі́йі каза́ў, жи в вели́койі пра́цьі вона́ тру́дит сьі і с то́го хору́йи, і дава́ў йі́йі наймити́, — а ті́йі наймити́ не могли́ сьі ўтри́мати через ньу, за то́йи, жи ходи́ў до не́йі ксьондз і дьяк і пальама́р. То ті́йі наймити́ перестеріга́ли, ўона́ хтьі́ла бу́ти 'но сама́ за́ўше, — то вйі́нце на́ймит або на́ймичка не буў, йак дві недьі́ли. А ско́ро ґоспо́дар удо́ма ўбуў сьі ти́ждинь, то ўона́ шче гі́рше слабува́ла і на́віть з лі́шка не хтьі́ла ўста́ти, жиби му шчо звари́ти. Алеж той ґоспо́дар сибі́ ду́же браў до голови́, шо ґоспода́рство підупада́йи на тім. Аж раз ци́ган надійшо́ў доро́гоў, а він пита́йи ци́гана: „Де йдеш?" — А ци́ган ка́же: „Йду слу́жби шука́ти." — А той ґоспо́дар ка́жи: „Мо́жеби ти буў ў ме́ни?" — А ци́ган ка́жи: „Йа буду́ цьі́лий рік у вас, али тількожи по́ки ни по́здру жі́ночинойі хоро́би, черес шчо хору́йи." — Ґоспо́дар ка́же: „Йдиж, іди́, йа там пове́рну сьі с фі́рманки і тебе́ зго́джу на цьі́лий рік." — Йак той ци́ган прийшо́ў, ўона́ сьі ўстра́шила і ка́же до не́о. „Ти не мо́жеш бу́ти ў ме́не цьі́лий рік, бо йа слабу́йу, то нема́ кому́ йі́сти звари́ти." — А ін ка́е: „То бода́й шось ви йісте́, тілько то й миньі да́сьте, бо хо́рий — ка́е — до́ўго не го́ден лежьі́ти, йак він ньіц не йі́сьть." — Тимчьи́сом ґоспо́дар прийі́хаў

і питайи: „Йак ту йи?“ — А цыган повідайи: „Дубри, дубри, — кайи — паньі гуспудару. Уже ваші жінка доўго хорувати ни буде. Бо йак йа пригнаў корови с польи, то ваші жінка така здорова була, жи с ксьондзом і зь дьаком і с пальамаром так гульала, аш сьі за підбоки брала. А скоро 'но йа пригнаў і пішоў до хати, то вона двері замкнула і мині не пустила. Йа сьі питайу: „Дайте миньі хоць шо йісти!“ — а вона миньі ўповідайи: „Там йи ўчорашній борщ, возьми вийньи с пийца тай йідж.“ — Тимчасом йа пішоў, дивити сьі до пийца —: на передьі борщчик застилий стойіт, — а йа сьі подивиў, аж мньи плач обгорнуў. Алеж бо мньиркуйу, жи ў пекарни не повинно бути так горичо, а то чогось дуже душно. Але буду йа шукати дальі пийца. Знайшоў йа дальі пийц, — а там такий дух і запах, аж ми серце вийме. А йа сьі подивиў, шо ў пийцу йи, — а там пирішки на масьльі аж квічут (так сьі смажут) і коўбаси і печеньи, різньі присмаки. А тимчьисом почкай, — не буду йа борщу сьигати! Буду йісти шось масньійше, буде миньі троха льіпше. Алеж йа посьиг, 'но тілько взьиў, зачаў йісти, — тимчьисом слухайу—: хтось іде до хати. А то знайите, йак то звиклі чужа чельидина перестрах майи, — тай йа тото ўсьо разом кинуў. Дйульу сьі скрізь дзьури на двір (до сьіний), — а то три госьтьі разом до хати суне, ще й два музики заду йде. А господиньі бідна ў лішку так стогнала, йак йа надійшоў с польа до хати, — а тепер уже ўстала тих трох госьтьіў витати. Ей ба, мушу йа йти такой голоден до свойі роботи..“ — Пішоў цыган не до роботи, 'но попід вікна зазирати, йак то ў хатьі будут госьтьі присмаки йісти і пити, а цыган бідний голоден мусит робити... — „Гей, гид не гид, з мене роботи не буде, бо йа цыган відродиў сьі, не до роботи, 'но ходити тай дивити сьи тай дурним льудьом тра праўду повісти, йак вони не знайут, шо сьі в йіх домі робит. Коби Бог приньіс ґосподари йак найборши с фірманки до дому, то вжеж мій буде цьілий рік заплачений (вже вишпіґуваў)...“ — Але тим часом ґосподар прийіздит с фірманки до дому, — цыган так на подвіру заводит, аз за голову руками тримайи сьі. А ґосподар мислит, жи він так плаче, жи ґосподиньу лишиў хору, пеўньі ўмерла. Але ґосподар стаў тай уже с того думайи, цыгана кличе до себе, мислит, жи він відйіхаў на тиждинь і йі хору лишиў ўдома, — пеўньи вона ўмерла, уже йі поховали... А цыган прийшоў, каже до ґосподари: „Не ходьіт, не ходьіт, паньі ґосподару, йа вам повім, — бо ў хатьі йи госьтьі, жінка так гульайи, аз за підбоки бере сьі...“ — Ґосподар с того сьі задумаў, жи хору лишиў ўдома, не може бути праўда. . А цыган ўоповідайи: „Попочкайте 'но трошка ў ночи дальі, най госьтьі вийдут, то ўони зноў хорі будут (будут хорі).“ — І ґосподар затримаў сьі на дворі уў ніч, по піўночи до другойі години

і с циганом хóдит попід вікна, дúвит сьи на жінчини здорóўйи, — ась сьі с тóго за гóлову берé сьі... А цúгана не спитáйи, шо за спóсіб мóже бýти, йакби тих гóстий с хáти пригнáти. Так же ўони зо жінкоў гульáли, аж трéтій когýт піў. Помáленько кьсиндз догадáў сьі, шчо зáўтра слýжба бóжа, будé дóўго спáти, і вúсунуў сьі с хáти. А тим чьйсом незадóўго розвúньіло сьі (рóбит сьі день), — ґоспóдар ідé до хáти (гóсьті вже вúйшли). А жінка ў лíшку так стóгни, — йак го ўздріла, дýже хóроў сьі зробúла. А він йийí питáйи: „Такóй тибі, Кáсьу, ни полéкшьило?“ — А ўонá кáже: „Чим раз гíрше колькáми менé берé, бо ти дверми скрипáйиш. Ўот тільки піў годúни, жи зачьйла спáти, трóха хорóба сьі ўлéкшила, а ти тимчáсом надíйхаў, а йа не могý бідна ўстáти, бо йа сьі тебé ни сподьівáла аж на полýдне, а тáкби ти тра йісти зварúти... От там — кáже — шче йи ўчорáшний боршч, загрій, тай цúганови дась тай сам попойісь.“ — А циганиско корóви дойіт (ўже на рáно? — Айá) тай молокó пйи, а бідний госпóдар Гринькó лéхко вúсунуў сьі с хáти, — а жінка мúслит, жи він йі такý вúйру дайи, жи ўже йі ни бýде будúти, аж тогдú, колú пойіде дрýгий раз на фірманку. Але ґоспóдар пішóў до цúгана тай кáже: „Прáўду ти миньі казáў, жи йа дурний Гринькó, дайý жінчині хорóбі вúйру, а сам замалóў з гóлоду не згúну...“ — А цúган кáже: „Йдьіт до жінки і кажіт жінцьі, жи пойідете на фірманку за вóду на стúри недьіли (за Дунáй).“ — А жінка ўстáла, питáйи: „Грúньку, шо будéш ниньі робúти?“ — А він кáже: „От дéшчо миньі наготýй на дорóгу, бо йа йíду на стúри недьіли на фірманку аз за вóду.“ — Алеж вонá такá с тóо ась сьі фтьішила і повідáйи до Гринькá, шчо—: „Миньі ўже трóшка лéкше, йідь, йідь.“ — Тей налáдила йимý йісти, наварила цьілий горнéц квасногó боршчý—: будé на цьілий тúждень дльа тóго цúгана, а ше рéшти лúшит сьі, то ў помúйі вúльийи... А Гринькó йак учýў тотó слóво, аж му сьі сьльóзи в очóх закрутúли. Кáже: „Підвопáде мойá ґосподáрка, бо чéльидь з гóлоду гúни.“ — Тимчáсом цúган ўуповідáйи: „Збирáйте сьі — кáже — скóрше не делéко, аж на загýмінки на фірманку і там будéте цьілий день аж до вéчири, а ў вéчир вéрнете помáло на подвíри.“ — Та Гриничúско-небораче́ско слýхайи циганскойі рáди: взьиў кóньі нагодуваў, на фірманку йíде. А цúган худíбку женé у пóле і тимчáсом, маў посьлідний ґрáйцар циганúско, даў товáр займúти, а ўбúдва сьі з Гринькóм посходúли, то й ўже цúган Гринькá рóзуму дóбре ўчит. Кáже цúган до Гринькá: „Ўот йа товáр ў вéчир позаганьйийу, корóви подóйу тай будý чекáти, аш пóки гóсьті не поприхóдьит до хáти, — а йа вам дам знáти, йак они бýдут ў хáтьі.“ — Так жи Гриничúско тотó ўсьо вúслухаў, шо цúган го нарáдиў, і чекáйи аж до тéмнойі нóчи. А жінка сьі так дýже утьішила, жи Гринько

на стíри недьíли від дóму відїйхаў, — варит і печé присмáки дльа гóстей на вéчер, самих, йаких самá ни знайи прибрáти —: „Бо йиґóмосьть бíдні сьі нийьі змýчили на слýжбі бóжі, трéба йiх дóбре потрактувáти...“ — Наварйла йі напеклá, присмáки зготувáла тай ў пийц позасувáла. Мньиркуйи, жи ўже десьйта годйна, цйган будé гнáти корóви с пóльа, — тре ў лíшку лежьйти, жиби казáў перед Гринькóм, йак вéрне до дóму, жи вонá дýжи, ше гірши хóра. А циганйскови тотó до головй не берé сьі. Ў десьйті годйньі корóви пригнáў тай ўхóдит до хáти, — а ўонá з головóў накрйла сьі, жиби йі мýхи ўочйй не вйбрали. Спитáў сьі, ци ўонá спит, — а ўонá сьі так змýчила, твéрдо заснýла, хóтьби громй били, то ни чýйи. Кáже: „Най сьі циганйско там тим зймним боршчóм потрактýйи...“ — А циганйско, залéдво ўсýнуў сьі до пекáрньі, кýшьийи присмáки, — боршчý зймного не хóче йісти, кáже: „Ўже ми з ґоспóдаром нйнька будéм мáли на вечéру, шо тих три гóсьтьі мáйут зьíсти...“ — Дóбре найíў сьі присмáкіў, а борш вйставиў на прйпічок, тай дрюкóм трýтнў на зéмльу. А тогдй взьвў ґоспóдарови трóха пирогíў тай коўбáс тай рíзного печéньі поньіс на загýмінки і покáзуйи, йак нáші мамýньі ўмійут варйти. Гриньчйско-небораччйско звйклы тóго ньігди ни йіў тай дивýйи сьі, шчо вонá так прекрáсно тотó готýйи мóже вже кíлька льіт удóма дльа ксьйндза і дльа паламарй тай дьякóви, а Гринькóви не дасьть... — „Почкáй же нйнька до вечéри, йа йі ўже дóбре сказáў, жи стíри недьíли будý на фíрманцьі. Бýду гóсьтьі витáти і з ними той привáрений смак йісти, на йiх тьíло кийі готувáти...“ — А циганйско так пітскáкуйи, аз за живіт берé сьі, ўже помйслиўши, жи Гринькó рóзуму ўчить сьі, ўже не схóче по фíрманкáх йíздити... — бо ксьондз ужé сьі вйпас на йигó присмáках бес кíлька льіт, то му тóйі нóчи мýсить, шо зь льудйй здрáў, мýсит заплатйти. — „А най сьі дóбре нарихтýйи кишéньу з грíшми, жиби хоть за мойí фíрманкй заплатйў, шчо йа бíдний з гóлоду намлыíў сьи, а він зь дьякóм і с паламарóм за мойí тьишкі трýди мóйі прáцьі найíў сьі. Скáжу йа до цйгана, шчоби він менé спосóбом до хáти ўунйс, — рекóмач (? причйну) замісто чогóсь найде, жиби жíнка не знáла...“ Циганйско ўже спóсіб той даўнó знáйи —: жи Гринькá на дорóзьі кйне ў мішóк, ўоколóтом ўуберé, замісто ўоколóту Гринькá до хáти ўнесé (він ўоколіт ше взьнў ў мішóк). І цйган йимý тотó ўповíў: вже спосóби знайшóў. Зробйў сьі вéчир, — цйган корóви пригнáў, до стáйньі загнáў тай шукáйи скіпцьí корóви дойáти, а Гринькó-неборáк на пóли чекáйи. А жíнка-небóга ў хорóбі дýмку гадáйи тай биз день с хáти ше й не виходйла, мйслит, жи цйган корóви заженé тай подойíт тай спáти підé. А цйган корóви подойáў, ўже сьі дóбре ў ночй примéркло, напйўши сьі молокá тéплого від корóви, тей ужé здорóвий, тай

миьиркýйи, чи Гринькá з мішкóм гóден занéсти до хáти. Тай мішóк узьиў тей пішóў. тей там собі дýмку ўбидва гадáйут, ци ўже сьі тійі гóсьтьі до хóройі жінки на прáзник збирáйут. Алеж бо то ўже дóбре ґосподиньі мислит: циганиско ўже спит тей ўсьі льýди ў сильі... Помáленько ўстáла з лішка, ў пийцу роспалиіла, нагріла присмáкіў, бо йиґóмосьть ўже прийдут. А циган-неборáк ґоспóдари вже нарáдиў до дóму с пóльи повертáти, вже миьиркýйи, жи гóсьтьі посходили сьі до жінки Гринькóвойі на прáзник до хáти. Тай пішóў подивиў сьі, загльáнуў без вікнó до хáти, — а йиґóмсєсьть за столóм і мáма Кáська, ўже сьі порозьдьигáли, дьик і паламáр з бóку сидьáт тай пирогú і різьньі марципáни с тарéльіў потьигáйут. А музики струни стрóйат, будýт грáли різного танцьý, бо ґосподиньі повідáйи: „Гринькá не видáти, Гринькó пойіхаў, за стири недьіли повéрне до свóйі хáти." — Йак сьи понайідáли, понапивáли Гринькóвойі прáцьі, ўохóчо берýт-сьи трóха веселиіти, бо ўже Гринькó не прийіде, аж за стири недьіли —: „Трéба ше Кáсьцьі трóха й свóйих грóший дáти, бо ўона майи час на стири недьіли нам йісти-пити давáти." — Аш ту рáзом скрип —: шось іде до хáти. А ўонá зачýла тай вийшла до сьіний, — а циган стóгни: „Мамýньу, ўтворіт!" — А ўонá тогди сьвітло загасила, а гóсьтьі потихли, рекóмач ньікóго немá ў хáтьі. Тай питáйи цигана: „Шось там, Йáсьу?" — „Ой, йам, мамýньу, шось знайшóў з мішкóм на дорóзьі, мýшу ту ў хáтьі постáвити, най стойіт до рáньи..." — А ўонá кáе: „Та постáў там ў хáтьі ў кутьі." — Тай циган постáвиў тай Гринькá добрé напіннуў, кáже: „Стій тихо" — тай сам двéрі замкнýў тей пішóў. Ґосподиньі засьвітила тай музики грáйут, а ксьондз помáло Касýньу за підбоки тей дрібнóйі пóльки гульáйут. Йак музики вúграли, а Кáська йакóсь не вмійи пóльки гульáти, 'но прóсит йиґомóсьтьи, жиби йі позвóлили засьпівáти. А йиґóмосьть кáжут: „Сьпівайти по свому" — а Касýньи зрадошчіла, зачинáйи сьпівати, — а циган попідпирáў двéрі ўу сьіньох тай стаў Гринькá будити ў кутьі. А Касýньи сьпівом нáвіть си тóго ў голові ни майи, жи йійі муж ў хáтьі ў мішкý стойіт тай тотó слýхайи, — а ўонá собі сьпівайи:

„Ой мій милий Григóрій,
Тай пойіхаў за мóри,
Не вéрне сьі ньікóли..." —

А циган собі зо сьіний сьпівáйи тáкож:

„Ой слýхайже, Григóрій,
шо твой жінка говóрит! —
Мáйиш ніж за пасóм,
розріж міх тим часóм,
жінку раз, попá два, —
а ти, пóпе, гóца дра!" —

А ўона зноў собі так зачинáйи сьпівáти, йак циґáн поўториў, а музики зноў зачинáйут грáти, — а той ўсе помáло вииимáйи ніж, будé ўже поро́ў. А ўона собі небо́га дру́гий раз фторйт пі́сьньу: „Ой мій милий...“ — сáмо так. То аж до трох рáзіў циґан пофторйў, а той тогди з мішкá фа. вирвау сьі, а циґан собі тогдй спід поро́га. Кáже:

„Жінку раз, попá два, —
а ти, по́пе, го́ца дра!“ —

„А ти, жінко, хо́рась бу́ла, менéсь за му́жа не мáла, інóс мойу́ прáцьу кеьо́ндзови і го́сьтьом йі́сти-пи́ти давáла?“ — Тогдй циґан до хáти, а йиґо́мосьть хо́че ўтьікáти, — але Гринько́ ў лоб коло́м, кеьйндза поза ўу́ха, а кеьнидз на поро́зьі упáў, притайі́ў сьі йак му́ха. Гадáйи си, шчо —: „Йа ўже неживйй, тра сьі ни кивáти, бо Гринько́ ўже бйи дьакá і паламарй, немá кому́ менé ратувáти...“ — А циганйско, йак кеьондз упáў, с то́йі зло́сти кеьо́ндзови на ши́йу стаў, — а кеьнидз бу неживйй, так закричьйў: „Го́споди, Го́споди, змйлуй сьи над нáми! Шосмо сьі найі́ли і напи́ли, — ўже, Касу́ньу, ўостáтний раз тото́ було́ меже нáми.“ — А Гринько́-небора́чиско кáже: „Хвáла Бо́гу, йиґо́мосьть, жи ви ше жийите, не бу́ду вас на смерть, ’но потро́ха би́ти, бо му́сите за ті́йі мойі́ присмáки за ті́йі льітá за ўсьо заплати́ти. Бо ви ўже — кáже — мно́го гро́ший мáйите, з бі́дних льудйй гро́ші берéте, на йі́х злйдни не ўважьйи́ти, — ше чужі́ жінкй намоўйййте тай йі́х за коханкй мáйите? Ось бо трéба — кáже — і вас ро́зуму наўчйти... Ўже ви — кáже — льудйй ўчйли, самйсьте ньічо́го не знáли, — аш тепéр йа вас наўчу́, бо ви сьі ў мойі́ ру́ки ўпхáли...“ — Кáе: „Не раз то ви, йиґомосту́ньу, хло́па ў цéркві картáли, шчоби йидéн дру́гого не ўшу́куваў тай дивйятойі зáповіди не переступйў, — алеж бо ви самй переступйли! Ни тро́ха ви сьі мойі́ прáцьі від мойі́ жінки найі́ли і напи́ли, а менé дурно́го Гринькá перед моў жінкоў зробйли. За шож то так, йиґо́мость, ў сьвітьі бувáйи? Ци то Бог так прикáзуйи, жи кеьондз у цéркви на або́ни на кáзаньу накáзуйи, а сам сьі до чужйх жіно́к пхáйи?“ — А йіґо́мосьть-небора́чиско стáли сьі просйти —: „От, Гриньку, будь цьіхо, ни зау́давáй ўстйду, ми сьі ўобá пого́дим, най нас ньіхто́ ни знáйи, бо то поні́ўска такá дурнá річ: він сьі до сьві́жойі пхáйи.“ — „Ай, йиґомосьть, не говорі́т, бо вже́сьти і наговорйли, ’но тако́й за мойі́ льітá заплатьі́т. Бо йа дурнйй буў, бо ви мойу́ жінку намо́вили, шчо вонá дльа мéне була хо́ра, а ви ладньі́ші, бо ви свойі́ гро́ші до кишéньі пхáли, дáрмости мойу́ прáцьу йі́ли, бо дльа вас було́ льі́пши. Трéба миньі́ тепéрка за мойі́ тру́ди заплатйти, а йа жі́нцьі присьйгу дам, жи ўонá ўже вас не бу́де льубйти.“ — „А ви, Грину́ньу-тату́ньу, — йиґо́мосьть побйті до Гринькá говору́т — циш то багáто вам сьі налéжит?“ — А циганйско-небора́чиско

попраўйийи, каже до Гринька: „Тра мииьі за рік заплатити, — а йиґомосьть майут гроші, бес тійі льіта дост наскладали, вашойі жінки пироги жерли, а свойі гроші до кишеньі ховали. Попраўтеш там, Гринуницьу-татуницьу, раз кеьондза, най йім лекше буде, най чуже лакімство не заходит у кеьондзові груди.“ — А кеьиндз-неборачиско йак тойи ўчули, тай зо землы ўстали, тай свойі гроші ўже потихо порахували. — „Майу йа, — каже — Гринуньу, сорок тисьич у касьі, ўдома не видати. Не знати, ци вам троха дати?“ — А циган каже: „Ей, нема ў касьі, нема, ўдома стири воли, а йа таитого тижньи буў, мииьі йімосьть повідали, жи йіґомосьть ўдома гроші ў куфер сховали.“ — А йиґомосьть мисльит, жи Гринчиска здурут і йакбудь с хати вийдут. Алеж бо йакбудь Гринько с хати кеьондза ни пускайи. Каже: „Тота миніе йідна віч дорахувала —: жи йа привіз с фірманки трийцьіт ріницких, а Каська мойа за них вам 'но йіден обід урихтувала. А помньиркуйте, жи то ўже десьіт льіт, йа зо своў жінкоў на лішку не спаў, а йа з неў сьльуб ўзьнў, — то за вас, йиґомосьть, ци задла собе йа йі присьигаў?“ — А йиґомосьть тихо, навіть пари не пускайут. Каже: „Шкода тих сорок тисьич, хоть йа йіх майу, так мииьі сьі либой здайи, шчо мушу Гринька иньі залагодити...“ Тай каже: „Кобй сьі хоть не порахуваў за ўсьі льіта, а хто не доньіс, шчо йа шчодень гульаў, то ше й мииьі тих гроший ни стане...“ Каже: „Йак добри вийди на рахунок, то йи ўдома дві корові, стири воли, ше сьі й тото ў Гриньковi руки дістане...“ — Аш циган-неборачиско ўже знайи, шчо гадайи, тей каже до Гринька: „Йидного попа пусьцьімо, ньіхто не буде знаў, бо ўони присьигнут перед циганскими і перед Гриньковими очима, — бо йак будут до чужих жінок ходити, то йім смерть иинька за плечима.“ — А йиґомосьть учули тий сьі дуже ўльикли. Каже: „Ўсьі гроши дам, ньікому не кажіти, бо то — кажи — дурна така йіґомосьцьова натура, коло чужойі жінки лежьити.“ — Тай зачьили присьигати: від иньішного дньа не увійдут до Гриньковойі хати. По присьизьі ўсьі гроші зложили Гриньови за десьіт льіт, шчо до йиго жінки ходили. Тай заледви вийшли с хати, пішли на пробоство, тай гроші принесли тай ньіхто ни знаў, бо Гринько ше тихий чоловік буў, — аш потім, йак добри паламари й дьака ўдраў, аш паламар уповіў свойі жінцьі, йак циган прийшоў за Гринькове майно до паламари й до дьака до хати: ў паламари взьнў дві корові, а ў дьака два воли ше й псаўтиру с хати, — тогди сьі заріклй старші братьі паламарі на віки по чужих жінках ходити, бо плакали йіх дьіти зо ўстиду і з голоду, аж не знали, шчо робити.

Ош то так чуже лакімство, чужа жінка кеьиндзам і так хлопам і так каждому на тім сьвітьі боком вилізе, а йак не боком, то грішми

і кишéнеў. Шчо назбираў чужóго дóбра своў рідноў рукóў, то йіх мýсьіў ў Гриньковí рýки дáти. Тогдí Гринькó тíхій ґоспóдар, по фірманкáх ўже ни хтьіў йіздити, а Гринькóва жінка ньіґди хóра ўже не бýла, бо сьі бойáла цигана, шчóби за наймита ў нéйі не служйў. Тогдí циган, за рік Гринькó му заплатйў дóбрі грóші, подарувáў му від паламарй тійі волй, а від дьака дві корóві, а від йиґомóсьтьи тисьичу рйнцких, і циган забрáў сьі, Гринькóви подьйкуваў за йигó рóзум, за йигó фатйґу, жи му ўже рóку не казáў служйти, бо не буў 'но дві недьіли. Тогдй від сéго часý тóго не чувáти, жиби ходйли ксьондзй по чужйх жінкáх до хáти. —

Записано в Сериках, пов. Бібрка, 22. цьвітня 1900 у господаря Василя Серкиза.

Пор. висше ч. 11 і 36. Мотив: муж у місї чує жінчині співи, пор. Етноґр. Збірник VI, ч. 119.

67. Не стій о печінку.

До йіднóйі жінки ходйў піп и дьяк тай пальамáр. Але йідéн за дрýгого не знаў. Так йіннóго вéчера прихóдит ксьондз до хáти. — „Дóбрий вéчір!" — „Дай Бóже здорóўйи!" — и сьідáйи собі и зачинáйи с кумóў собі дéшчо бéсьідувати. Чоловіка не бýло дома, пішóў до міста дéшчо купйти, бо зáўтра мáла бýти обідньі (комáшньі). Хтос там пýкайи під дверми. Кáже ксьондз: „Йой, де йа сьі сховáйу?" — Кумá повідáйи: „Ой, йдьіт, йиґомосцýньу, на під, а там йи бóчка порóжна, там сьі сховáйти." — Утварйли кумá тóму, шо пýкаў, — а то дьяк. — „Дóбри вечір, кýмо!" — Сьідáйи си зноў, дéшо зачинáйи бéсьідувати —: „Де кум?" — питáйи, ўна кáже, шо ў місьтьі. Зноў хтос пýкайи під дверми. Кáже дьяк: „Йой, де йа сьі сховáйу, кумó?" — „Ой, йдьіт, рейнитій, на під, там стоййт бóчка, сховáйте сьі ў бóчку." — Утварйли кумá, — а то пальамáр. — „Дóбрий вéчір вам!" — „Дай Бóже здорóўйи!" — повідáйи. — „А ци сут кум ўдóма?" — Кáже: „Ньи, ў місьтьі." — Сьіў си трóшки на лáву, а ту зноў хтос пýкайи. — „Йой, де йа сьі дьйну, кýмо!" — кáже пальамáр. — „А йдьіт живе на під, там йи бóчка, зальíсьте ў бóчку." — Утварйли кумá, — а то чоловік прихóдит з міста. Купйў дéшчо ў місьтьі, покáзуйи ў сьіньóх жінцьі. Купйў тéньґій кýсен мйіса, — жінка кáже, шчо мáло. А він кáе, шчо дóсит будé. Кáже чоловік, мірйли мйіса —: „Пóти ксьóндзови будé печінка, а ўопóти дьяковни, а ўоготá будé пальамарóви" — а пальамáр хотьіў вйдьіти, йакá дльа ньóго печінка будé, ци велйка, тай вйльіз з бóчки дивйтись, вістáвиў гóлову з бóчки тей звернýў бóчку, ну, тай ўсьі три з бóчкоў ўпали

на сьі́ни. Кум ис кумо́ў ўтьік до ха́ти, а ті ўсьі три посха́пували сьі тай та́кже собі ўте́ки. На дворі зла́пали пальамарі́, кьсондз та дьик, а бийже пальамарі́! — : „Нашчо́ тобі сьі було́ дивйти, йака́ тобі нечі́нка ма́йи бу́ти!“ — Ка́же кьсондз: „Йа сьвйашче́нник, том не стойа́ў о печі́нку.“ — А дьик ка́же: „Йа пан ре́йнвт, там не стойі́ў о печінку, — а ти пальама́р о печінку стойа́ў тай нам тако́го кло́поту наробйў.“ — А бідний пальама́р шче печінки не ўкусйў, а синьцьі ўже посйў. И коне́н. —

Записано в Грабівци стрийскім (в присілку „Селўкесело“), пов. Стрий, 17. цьвітня 1900 від господаря Стефана Боженька.

68. Як пан учив судию розуму.

В йинні́м су́дьі буў се́ндзьом (су́дийийў) ру́син, але же він буў ду́же сумльі́нний, рете́льний, шо сьі тим дру́гим пана́м не сподо́бало. Йак шос хотьі́ли пано́ве ў су́дьі цига́нити, то той су́дийа ньі́ґди сьі не міг зголйти на то́йи и так си підньйў ворогі́ў, жи го му́сьіли віт су́ду вітпра́вити (нагна́ти), йак то ка́жут по уче́ному „суспендува́ти.“ Але жи він шче буў кава́льир, лишйў сьі бес кава́лка хльі́ба и пустйў сьі ў сьвіт, му́сьіў іти́. Иде́, иде́ ла́дний кава́лок и здиба́йи йиго́ гра́бйа. — „Дзьни до́брі, па́не се́ндзьо!“ — „Дай Бо́же здоро́ўйи, па́не гра́бйо.“ — „А ґдзьи пан і́дзьи?“ — „Га, иду́ ў сьвіт.“ — „А то че́му?“ — „Бо мене́ ўже с су́ду гет нагна́ли.“ — „Ага́, то за па́нцку рете́льнось. На па́ну му́віл: Ньи бондзь пан так рете́льний, бо хльі́ба ньи бе́ньдзьи! А цо те́раз, мо́же бис сьі пока́йал? Йакбис хцьал жиць, йак йа цьі му́ві, то бис миьал у мньі слу́жбу (у па́на гра́бйого)...“ — До́бре, па́не гра́бйо, згаджьйи́у сьі.“ — Прийі́хали до двора́, заба́вили сьі тро́хи и ка́же гра́бйа: „Ти пан се́ндзьа, ти йи ўшисткім зна́ний, ми зробі́ми антере́с. Бе́ньдзьиш миьал от се́ткі дьйсьиньць (ньіби вже барішнўпо́го) зло́тих, йак сьі ўда што́ка. Мой со́псьал ньи хце спше́дадь свой фолька́рек, а он миьи ба́рдзо на пшешко́дзьи, — а йи́му те́раз ба́рдзо пиньи́ндзи потше́бно. Ідзь пан до ньйго и муў йи́му, же ти маш пиньи́ндзи и йи́му визи́чиш дьйсьиньць тисьо́нци. А он на то сьі зґо́дзьі, ти бе́дзьиш пі́сал скрипт, йа пиньи́ндзи дам, а ти за́мйаст дзьйсьиньць тисьо́нци напі́шеш двадзьйсьцьа. Он ньи ў ста́ньі двадзьйсьцьа тисьо́нци нам випла́цьиць, и та́ким спосо́бем ми йи́му зафантуйи́мо ца́ли йи́ґо ґрунт.“ — Су́дийа зголйў сьі на тото́. Прихо́дит до дру́гого па́на. — „Помайбі па́нови!“ — а пан ўже старе́нький —: „Витайте, го́сьцьі! Чо пан су́дийа до ме́не загостйли? За йакім до́брим антере́сом?“ — „А, йа ўже не йи су́дийа, мене́ вітпра́вили

с су́ду." — „Ага́, то біда́, пани́ пра́ўди не лью́бийт! Па́не, трима́й сьі сво́го, буде́ш жи́ти на сьвітьі, — а йак сьі буде́ш трима́ти пані́ў, то лиш до часу́." — Лиш йіннако́во пан не знаў, йакий він до него прийшо́ў —: вже не рете́льний! Посьіда́ли си ў поко́йі, при забаўцьі, зачьйли си бе́сьіду и ка́же пан, жи біда́, жи браку́йи му гро́ший, — а су́дийа повіда́йи: „Дльа чого́ж, ви си мо́жити позичити на малий про́цент, а на до́ўші ра́ти, и по йакімос часьі сплатийлибисти йбисти си бу́ли спокійними." — Ка́же, жи нима́ ў кого́ позича́ти — ка́же пан. — „А ў ва́шого сусьіди не моглибисти позичити си?" — „О, да́йте ми спокій, то мій во́рог." — „А шож то вас обхо́дит, жи він во́рог? Він ва́м аньі ви йімў жа́дну ла́ску не ро́бити! Він вам позича́йи, а ви йиму́ про́цент за то́йи заплатите́. Ві́йде час, відасте́ и ла́ски нема́ жа́днойі." — „До́бре." — Погоди́ў сьі пан, а́ле проси́ў, аби́ му позичити два́цьіт ти́сьичі, ви де́сьіт. — „До́бре, то шче льіпши." — На льіт де́сьіт, шчо рік ра́тами віпла́чувати. Дру́гий ден, прийі́хаў йиго́ сусьі́да и су́дийа и робили скрипт до́ўжний: жи пан гра́бійа зи́чит па́ну дьідичови два́цьіт ти́сьичі. Су́дийа писаў за́місьць два́цьіт ти́сьичі со́рок. Сьвітки були́: кова́л глухи́й и ште́льмах сльіпи́й. По скінче́ньу то́го письма́ су́дийа вічитаў, лиш о со́рок ни споминаў, и даў шче дру́гий раз чита́ти ште́льмахови, йако сьвіткови. А сьві́док до́бре запамйита́ў си, йак пан читаў, тай собі так читаў. А шо там було́ пи́сане за́місьць два́цьіт со́рок, то сльіпи́й не видьіў. Перейшло́ льіт де́сьіт, пан віплатиў два́цьіт ти́сьичі, а гра́бійа упоминайи сьі о дру́гих два́цьіт. Заўдаў ска́ргу до су́ду и ньіц ни помогло́, — ко́нтрат буў два ра́зи чи́таний, при двох сьвітках, незьміне́ний, о́джеж ва́жний, суд призна́ў: ва́жний, и шчо суд призна́ў, со́рок ти́сьичі, а не два́цьіт. Пан жи ни маў зьвітки віда́ти, то му́сьіли пусти́ти йиго́ фільва́рок у льіцита́цийу, публьічну льіцита́цийу, котрий пан гра́бійа сам купиў. Пан дьідич ду́же засумова́ў сьі, вже не знаў, шчо да́лше робити. Прихо́дит до нього́ той су́дийа и ка́же: „Па́не, не суму́й. Шчо́ мньі буде́? — йа шче той ґрунт від па́на гра́бійого відбе́ру..." — Ка́же пан: „Йак віпроцесуйиш той ґрунт з рукй во́рога, то буде́ твій ґрунт, лиш про́шу тьі, аби́сь сьі ожени́ў з мо́йиў доньќо́ў, жиби йа шче ў тім дворі́ міг коло вас умере́ти." — До́бре, зголи́ли сьі, — пода́ў су́дийа до су́ду ошу́ство, йаке сьі ста́ло на тім па́ну, — вікрила сьі пра́ўда и суд ту́йу льіцита́цийу зьньіс. И призна́ў суд по до́ўгих корово́дах ка́ру за со́рок ти́сьич заплати́ти дьідичеви вісьімдесьи́т ти́сьич. А су́дийа ожени́ў сьі з доньќо́ў дьідичьи, віграў про́цес від пана гра́бійого и зьльіцитува́ў ўсьі добра́. И пан су́дийа зіста́ў па́ном обо́х фільва́ркіў. Пани́ го нау́чили ро́зуму. Коне́ць. И пра́ўда-рете́льніcть побіди́ла.

Записано ut supra.

69. Рабін з телятем.

У йіднім місьцьі буў рабін, дуже богомільний.! До него сьі льуде зйіжджьили о пораду, так йак до йакого великого пророка, и він усім льудьом даваў рихт, куждий, хто до нього прийшоў, то маў рихт. Оджи жінка сьі його тому спротивила, шо він куждому, хто прийшоў, казаў рихт, а він казаў, жи і вна майи рихт. А донька казала: „Йакий тото рихт, шчо й льуде майут рихт и мама майи рихт и ни йи вірязьний той рихт...“ — Рабін сказаў, жи і вна майи рихт то, шо говорит так. Пішла донька до йиничого рабина и скаржила сьі перед другим рабином, жи йі тато куждому дайи такий рихт. Другий же рабін буў молотчий від нього, не хотьіў йійі ньічого сказати, лиш сказаў йі, аби вна казала свому татови, аби йі сьі тато не трафийў чужим молоком. Прийшла донька до дому и каже свому вітцьу рабинови, жи —: „Фсьі льуде майут рихт, лише ви ньі.“ — „А чому ньі?“ — „Бо ви йісте від чужих короў трафне молоко.“ — „Такой праўда, — аж тепер ти майиш рихт! Ну, і мусимо купити собі корову свойу. Бо тото молоко, шо ми купуйимо, йи від руских короў, такой трафне.“ — Прийшоў четвер (торг), иде рабін, рабінова и рабінова донька корову купувати. Дивийт сьі, — гонит хлоп файного бугайа. — „Слухай, ти, чоловіче! — каже рабін — шчо ти хоц за тоту короўу?“ — Хлописко знаў так жьерти, жи дурний жид не розумійи сьі на тім, тай сказаў йакус там цьіну. Каже рабін: „Йой, то дуже богато!“ — Але хлоп каже: „Бо то файна корова! И тлуста, и молока досит дайи. То поўне тото кругле вімйи, то поўно молока йи!“ — Рабин дивит сьі, — такой праўда! — „Ану, дьій, хлоп, най йа виджу, йак молоко тече.“ — „Ей, пане, — каже хлоп — ви знайите добре, чим льіпша корова, тим она делькатньіша. Дебудьі дойити йі не можна, лиш у стайни дати коньушини, тогди дойити, й даст до двацьіт льітріў молока.“ — Прийшло до згоди, згодили сьі и віплатиў рабин хлопови гроши за короўу. Вернуў хлоп назад до пана рабина, припийў до жолоба ў йакімос там кутьі тей з грішми пішоў собі до дому. Рабін казаў напести коньушини и наймичцьі слувзьі казаў дойити. Пішла наймичка дойити, — не дайи приступити до себе короўа, бйи. Приходит до хати, каже, шо зле, жи короўу дойити не може и дьійки не майи (не майи за шчо)... — „Шкода, жи ти руска дьіўка, де ти росло? Шчо не знайиш, йак сьи короўа дойит. Дай 'но ти коньушину, йа сам буду дойити.“ — Дала наймичка коньушини бугайови, рабін взьнў си скопец (дьійницьу), позапинаў поли, сьідайи на стьільчик и хоче дойити (аж він уже буде дойити!) Лише злапаў за бугайиве вімйи, бугай скочиў, а рабин не пускайи —: Скачи або не скачи, дай молоко, бо йа гроши даў!

Але бугáй песпокíйший, зачьи́ў собóў метáти, и жид упáў під óика и бик з великого опалу́ ўмочи́ў сьі трóхи на жи́да (с страху́). Вітьигли жи́да йакóс зі стáйньі сьнід бугайá, занéсли до хáти и положи́ли в ліжко и післа́ли по дóхтора. Прийшóў дóхтор и росповíли, шо сьі стáло, йаки́м спосóбом рáбін зостáў побитий. Дóхтор віслухаў йіх бéсьіди и казáў кóнче ваўтра рáно принéсти на тáрели рáбінового мóчу. Дру́гій деп рáно, віправила рабінóва своййу́ нáймичку ис тим мóчом, шо дóхтор казáў принéсти. Нáймичка взьйла мíску и похоўзла сьі на подвíру и той міч рáбініў вільльиў сьі. Не мáла вна шчо роби́ти, вийшла на дорóгу, а тут пасту́х гóнит корóви на пáшу и йинá корóва на сам тот час начьи́ла мочи́ти. А нáймичка жи́ве пітстáвила мíску тей тíлько си ўзьи́ла, кíлько тóго бу́ло, і с тим пішла́ до дóхтора. Дóхтор сконстатувáў тотó, кáже, жи—: „Йа кóнче му́шу там бу́ти.“ — За кíлька хвил прийіжджьи́йи дóхтор до рáбина и кáже: „Пáне, ду́же зле. Ви сьі льітили“ — и кáже: „Ви ўже будéте тепéр тьіўпі.“ - Рáбін обіцьуваў богáто грóший, аби дóхтор так зроби́ў, аби рáбин не бу́ў тьіўпий. Але дóхтор узнáў, жи не мóжна, бо ўже пропáло, бо ўже йиму́ то ў середи́ньі заросло́. Поздорóвіў рáбін и ньіц ньікóму не казáў и заказáў дру́гим, абі́ о тьім пи споминáли. Али при кінци́ девйитого місьпцьи віберáйи сьі рáбін ў дáльшу стóрону до чужóго міста, аби там маў тельи́ (абі́ йигó льу́де не знáли). Прийіжджьи́йи до чужóго міста и згоди́ў собі стáньцьийу и дльа слугі́ свóго, фсьо на деп, а пáніч таку́ комóрочку казáў собі вірихтувати, абі́ лише сам у ньі почуваў. И так йіннóйі нóчи жиді́ спáли, а тóго жи́да корóўа мáла тельі. А слугá жьи́лuваў ґоспóдарі буди́ти тей взьиў тотó тельи́тко пусти́ў до тóйі комíрчини, бо він не знаў, жи там жид тотóй почу́йи, рáбин. И пішóў спáти. Рáно рáбин пробу́джуйи сьі і ди́вит сьі —: йи тельи́тко! — „А, слáва Біг, шчо сьі рóдило, жи йа ни чу́ло коли́! Корóўа йак рóдит тельи́, то ду́же ричи́т, а йа ду́же у Бóга шчісли́ве, жи йа ни чу́ло, коли́ сьі тельи́ роди́ло.“ — Прихóдит рáно слугá и берé тельи́ до корóви пускáти, — рáбін не дайи́, кáже, жи то йигó. Сказáў нáймит ґоспóдареви тóму, шчо мáла корóва в нóчи тельі, а він пусти́ў до комóрки, и тепéр там йаки́с пап не хóче дáти тотó тельі. Прихóдит властитель тóго тельи́та и кáже рáбинови: „Шчо ти рóбиш! Ти си ў мéне наймиў лишé стáньцьийу, áле тельи́тас не купувáў! То мойá корóва мала тельи́ и ти не мáйиш до ньóго жáдноййі рáцьийі...“ — Рáбин пувідáйи, жи то йигó тельи́, бо йи тóму дéвіть місьпцьіў, йак він сьі польі́тиў и акурáт ўми́сне тóго прийі́хаў до тóго міста, аби ту ўрóдиў тельи́. И шче на то мáйи дóказ, пáна дóхтора. (Оно́ куди́ круг, туди́ крут, то до су́ду му́сьіло йти.) На йинпім термíньі не скінчи́ло сьі, му́сьіў бу́ти дру́гій тéрмін. Прийі́хаў пап дóхтор и осьвітчи́ў ді́йсне, жи так бу́ло, пáньі рабінóва и слугá сьвітчи́ли тáкжи, йак пап рáбін буў на спóдьі, а бугáй на вéрха,

и суд з великим сьміхо́м признаў тельй ра́бінови. А да́льше йак каза́ти? — ске́нчийў. Той ра́бін взьиў си тельй, привіз до сво́го міста и віплекаў си аж на коро́ўу. И пото́му маў коро́ўу, а́ле молоко́ від не́йі тако́й не йіў, бо каза́ў, жи віт све́йі дити́ни не мо́жна молоко́ йісти.

Записано ut supra.

Пор. Етногр. Збірник VI, ч. 690.

70. Сумлїнний Іван.

То була́ йідна́ ўдови́цьі і ма́ла сина. А той син пішо́ў буў у йи́нчу сто́рону на робо́ту. По йакі́мос же часьі, йак він вже собі заробйў так тро́ха гро́ший, и прийшо́ў до ма́ми ў гости́ну. Ожеж він собі тоти́ гро́ши, шчо приньі́с, розрахува́ў собі, шчо ма́йи ма́ти на заба́ўку, а три́цьіт золоти́х схова́ў дльа ма́ми, абй йі купи́ти ха́тку. Ожеж йак пішо́ў, ў тім силы́ скумпанува́ў сьі с свойі́ми това́ришами и змарнува́ў ўсьі гро́ши и забу́ў за тих три́цьіт, шчо дльа ма́ми схова́ў, и тоти́ роспусти́ў. Ви́дьіў він, жи ки́пско зробйў, и вдаў він сьі до Ма́тки бо́жойі не про́сьбоў вели́коў, котра́ була́ на по́ли ў капли́ци, и він там ходи́ў, проси́ў Ма́тку бо́жу, абй му дала́ три́цьіт золоти́х. И за́ўши ходи́ў до то́йі капли́чки и моли́ў сьі: „Ма́тко моўа́ найдоро́жша, дай миньі три́цьіт золоти́х, абй йа свойі́ ма́тцьі купи́ў ха́тку. А йак ми ни даш три́цьіть золоти́х, йак буде́ ри́нцький більше або ме́нше, то бігме́ не ўо́зму.“ — Йак він сьі моли́ў ў ті капли́ци, тай жид оде́в слу́хаў. И гада́йи си жид: Йак він шче колй́с буде́ моли́ти сьі, йа зро́бльу з ним шпікульа́цьійу, ци він йи ві́рний ру́син перед Ма́ткоў бо́жоў... И йидно́го дньи прийшо́ў той чолові́к до то́йі капли́цьі и мо́лит сьі: „Матко мойа́ найдоро́жша!“ — кланьи́йи сьі до са́мойі землы́, абй йіму́ Ма́тка бо́жа дала́ три́цьіт золоти́х. И жид же той прийшо́ў паслу́хувати, о шчо він про́сит, и взьиў мошо́нку и два́цьіт де́віт золоти́х застроми́ў на ти́чку и ў горі́ віко́нце було́ ві́бите, а він кроз тоту́ дьи́рку мошо́нку ўпхаў. У хви́ли, йак сьі бо́йко (тото́й хлоп) до са́мойі землы́ клавьи́ў и проси́ў: „Ма́тко бо́жа, дай миньі три́цьіт золоти́х! — а мошо́нка передь ньо́го гоп! (го́пнула). Взьиў він тоту́ мошо́нку и дьи́куйи Ма́тцьі бо́жій, шчо йіму́ вже дала́ три́цьіт золоти́х, котрі шче не рахува́ў. Порахува́ў бо́йко тоти́ гро́ши і ка́же: „Дьи́куйу ти, Ма́тко бо́жа, йак найкра́сше, вжес миньі дала́ два́цьіт де́віт золоти́х, а ри́нцький мошо́нка варт, то йи акура́т три́цьіт.“ — Віхо́дит вітти, а жид повіда́йи, жо: „Ти ниві́рний йи, жо ти каза́ў и кльи́ўйись сьі, же не во́змеш, йак не бу́де три́цьіт рі́вно, а тепе́р бере́ш!“ — Він до жи́да ка́же, жи: „Йакби була́ Ма́тка бо́жа

далá трйцьіт, а мошóнка рйнцький, то би було́ за богáто, то вжебим буў ни браў.“ — А жид казáў, жи то ниправ́уда, жи то сут йиго́ грóши, ажеби му відіáў. А бóйко жйдови казáў, шо жйла за грóши не просйў, а Мáтка бóжа му далá. И по той церемóньійі мýсьіў жид заскáржити до сýду. Оджеж прийшóў ден термíна и маў итй жид из тим бóйком на тéрмин, а бóйко не маў шчо загорнýти аньі ўбýти. Ожеж жид кáже: „Мýсиш итй!“ — а він вітпираў, жи ни мáйи ў чім. И жид даў йиму́ своíх чобіт з йакóйіс там застáви і опанчý на зáгортку. Прийшлй до сýду, перед сýдийиу говорйли кýждий свойй. Жид казáў, жи то він грóший даў, а бóйко казáў, жи то Мáтка бóжа далá. А жид казáў, жи Мáтка бóжа жáдних грóший ни мáйи, а бóйко кáже, жи: „То не мóже бути твойі грóши, бо тиби дáльі казáў, шо то опанчí твойá, шо на мíньі, и чóботи тотй, шо йа мáйу, то твойí, тиби казáў. Ну, а йа на такéбим ніц не маў.“ — А жид кáже: „Ну, та то мойй ўсьо, та мóже неправ́уда?“ — А сýдийа розгньíваний казáў жйда вíгнати, а хлóпови казáў: „Иди до дóму.“ — Тай хлоп спрáву вíграў.

Записано ut supra.

Пор. Етногр. Збірник VI, ч. 515.

71. Голка.

За часьíў пана Канóўского буў у йиго́ йиннім сельí шльйхтич, котрйй сьі називаў Мандрихóвич. И буў ў тім сельí комíсар високогонорóвий. Йак колй переходйў або перейіжджьйў коло Мандрихóвичі, то Мандрихóвич ньíгди ньíколи шьйпки не знимáў. Ожеж тóйи так обýрило пана комíсара, же зьі злóсти казáў шльйхтичі из селá вíгнати. Пішóў шльйхтич ж жíнкоў и з дьітмй у комíрне и гадáйи си: „Йа пойіду аж до пáна Канóўского и поскáржу сьі, жи пан комíсар зо мноў так зле зробйў...“ — Йиннóго дньи сьіў си шльйхтич на кобйлку, котрý кульбáкоў зваў, и пойíхаў до пáна Канóўского. Не застáў дóма, то мýсьіў йíхати ў пóле напрóтиў пáна. Колй ўже ўвйдьіў, жи пан Канóўский надйíжджьййи, припийў свойý кобйлку ў кóрчі, а сам приклькйк на дорóзьі и чекáйи на пана Канóўского. Бо то буў такйй звичáй, хто маў йаку прóсьбу до пáна, то мýсьіў кльпкнýти. И тут кльичйт шльйхтич, аж прийіжджьййи пан. Казáў пан Канóўский стрймати пóвоз и не питáў сьі шльйхтичі, чого́ він потребýйи, лиш питáйи сьі шльйхтичі: „Шо ти за йидéя?“ — Відповідáйи, жи йи вірний піддáний пáна Канóўского (мýсит так казáти). —

„А мáйиш ти гóльку?“[1]) — запитáў сьі йиґó пан. А шльйхтич відивиў сьі, не знаў, шчо йимý на то сказáти, бо такі гóльки не маў и не знаў, на шчо му. Пан кáже до ньóго: „Ти йи вірний мій піддáний, а шче до тóго шльйхтич, — а йакби сьі тобі шось удéрло, то чим зашийиш? Будéш дьірами сьвітити?“ — И казáў козакáм положити и дáти му двáцьіт пйит бýкіў, а жиби собі дóбре запамйитáў, казáў му пан шчé дати двáцьіт пйит. И приповідáйи пан, йак козакі бйут, жи то не він бйи, але то шче йиґó бáтько казáў дýрньіў ўчити и на рóзум наводити: йак сьі шос удрé, абй зашити. И вже по спрáві. А Мандрихóвич оббйитий ўстайи, вилáзит на свойý кобйилку и йіде з виликим дарýнком до дóму, шо дістаў від пáна Канóўского. Прийіхаў до дóму, не маў шчо йісти, — зарізаў си корóўу. Росповіў жінцьі, шо сьі стáло, и кáже, жи нинька наýка ўсьóго вімагáйи и він тáкже мýсит шос думáти, аби жиў на сьвітьі. — Вібраў сьі с тóго селá шльйхтич и наймиў собі помéшканьи ў сельі недалéко дворá пáна Канóўского, де пан Канóўский мéшкаў. Довідаў сьі шльйхтич, же пан Канóўский мáйи такий звичай, же шчо субóти йіде до піўтора мильі віддалéнойі у льісьі каплицьі, аби там помолити сьі Гóсподу Бóгу за тийі ўчинки, йакі через тиждень наробиў. Пйитницьу вéчером вібирáйи сьі шльйхтич тáкже до тóйі каплицьі (бо він рáно буўби не зайшóў так бóрзо), — ў субóту рáно ужé йи шльйхтич коло каплицьі загорнéний ў дóбрім жупаньі, шльихóцка шьйпка на голові и тéньґа льáска у рукáх, — и хóдит по дорóзьі и чогóс чекáйи. Аш тут надйіжджьйийи карита ш штирмá кіньми и стайи недýже далéкий кавáлок від каплицьі. Дивит сьі шльйхтич, а с карити вільізáйи йакис дýже бідний дьід и пішóў до каплицьі. Укльйк перед óбразом и мóлит сьі Бóгу. Идé и він до каплицьі и кóпнуў погóў трóха дьіда на бік, а сам укльйк собі пóбіч дьіда и мóлит сьі Бóгу. И кáже: „Бóже фсемогýшчий, дай Бóже здорóўйи нáшому пáну Канóўскому, абй сто льіт прожиў, абй буў мýдрий, абй буў слáўний над усьі пани, и абй му Пáнбіг даў такий сон, аби він сьі довідаў, шчо йа так бідýйу, шчо менé той драб комісар вігнаў с селá задýрно и йа бідýйу, а наш йасновельмóжний пан ніц о тім не знáйут.“ — Помолиў сьі, поцьільуваў сьвітий хрест и пішóў гет. На дорóзьі закуриў си дзиґáра и хóдит си попри каплици, по дорóзьі, спацирýйи си. А карéта відіхала тим чáсом дáльше у долину на криві дорóзьі и ўже йі не видко буλó. По хвили віхóдит дьід с каплицьі, а пан шльйхтич зáраз до дьіда, питáйи, ци мáйи гóльку. Дьід відповідáйи скрóмно, жи ни мáйи, а шльйхтич кáже, жи: „Ти сьміййиш у дóбрах нáшого пáна Канóўского с такими лáхами ходити?“ — Тай зачáў гарáтати пáлицеў дьіда. Бйи и приповідáйи, жи то ни він бйи тóго дьіда, але то бáтько

[1]) так лише тут; звичайно говорять: гла.

па́на Капо́ўского каза́ў таки́х ду́рньіў ўчи́ти и на ро́зум наводи́ти: йак сьі шос удре, аби́ зашити. Пабиў до́сит дьі́да и так йиго́ на доро́зьі збитого лишиў. — Чека́ла каре́та на сво́го па́на, — ўже до́ўгий чьис не приходиў. Оберну́ли кі́ньми, прийі́жджьийут т каплици и застайу́т там па́на збитого. Хто́ так па́на (ци там дьі́да) збиў, він не хо́че сказа́ти [він зна́йи, шо то шльи́хтич, але ўсти́дно му]. И вісадили па́на на по́воз и привезли́ го до двора́. Пішла́ чу́тка по сельі́, же пан слабий, а на шльи́хтичу аж шкіра застива́йи, жи шо с то́го бу́де, йак пан поду́жьийи... И за кі́лька дньіў зробило сьі па́нови ле́кши и віпитуйи свойих слуг, ци не зна́йут они́, де ту ме́шкайи шльи́хтич Мандрихо́вич. Довідали сьі слуги́, де він ме́шкайи, и каза́ў му пан за́раз прийти́ до двора́ (буде́ надгоро́да!) Прихо́дит до двора́, дайу́т зна́ти па́нови, шчо вже йи шльи́хтич. Пан каза́ў за́раз до поко́йу нд ньо́му йти. Пан шче лежьи́ў на лі́шку, ка́ва стойа́ла коло ньо́го на стольі́, и схо́пиў сьі, йак сьі показа́ў Мандрихо́вич ў поко́йу, и питайи сьі шльи́хтичі, шо він за йіде́н. Шльи́хтич ка́же: „Йа йи вірний підда́ний пана Капо́ўского.“ — Пан ка́же, ци не ста́лось йиму́ шо зло́го. Шльи́хтич ка́же, що ста́ло сьі —: шо го комісар вігнаў с села́ и з ґру́нту, с ха́ти йиго́. — „А ти шчо на то́йи?“ — ка́же пан. — „Йа пойі́хаў до па́на йасновельмо́жного на ска́ргу.“ — „А пан шчо?“ — „Пан каза́ли мене́ положи́ти и дві ста́ўки по два́цьіт ийит вісунути.“ — А пан ка́же: „За шчо?“ — Мандрихо́вич: „За йаку́с го́льку.“ — „Но, а хтож тебе́ биў за ту́йу го́льку?“ — „Па́нцькі козаки́. А пан приповіда́ли, жи то не ўни мене́ би́йут, але шче йіх ба́тько каза́ў ду́рньіў ўчи́ти и на ро́зум наводи́ти: йак сьі шос удре́, аби́ зашити.“ — Питайи сьі пан: „А ти не мо́жеш та́кже так колис зробити?“ — Ка́же шльи́хтич, шчо вже раз зробиў: у льі́сьі ў каплици подибаў дьі́да, котрий го́льки не маў, и пабиў до́бре и каза́ў, жи шче ба́тько па́на Капо́ўского каза́ў таки́х ду́рньіў ўчи́ти и на ро́зум наводи́ти: йак сьі шос удре́, аби́ зашити. — „А не маў ти за то́йи жа́днойі запла́ти?“ — Сказа́ў шльи́хтич, жи ньі. Пан му сказа́ў: „Иди́ до до́му. Прийде́ш по обі́дьі і вібереш си па́нцькі дві коро́ви за ту́йу йідну́, шо свойу́ зарі́заў, шос зьіў, и то́го само́го дньи ма́йиш сьі верта́ти на сьвій ґрунт.“ — Довідаў сьі о тім комісар и ду́же засумова́ў сьі, жи пан тако́му дра́бови ўсьо тото́ дарува́ў. Шльи́хтич ґосподарит на свойім ґру́нтьі кі́лька місьа́цьіў, аш тут йідно́го дньи віганьи́йут грома́ду у льіс кеьо́ндзови по дрова́. Пойі́хали льу́де, пойі́хаў пан комісар и пішо́ў пан шльи́хтич. Здиба́йи па́на комісара на доро́зьі, котрий йі́хаў собі на кони́, и пита́йи сьі: „Ци ма́йи пан го́льку?“ — Комісар до ньо́го вітповіда́йи, жи жа́дних го́лькіў (гольо́к) ни ма́йи, бо йиму́ не потрі́бно. Ка́же шльи́хтич до ньо́го, же: „Ти такий гоноро́вий чоловік, йі́деш ў льі́сьі, зайде́ш до де́рева, йак тобі сьі шос удре́, чим зашийиш?“ — И стьига́йи па́на комісара

с коньи́ и до́бре нагара́таў палє́ґоў,¹ шчо вже пан не міг да́лше ити́. Увидьіли побережники́, же кін па́на комі́сара хо́дит по льісьі, и здиўу-ва́ли сьі, де сьі пан дьіў. Зачьи́ли шука́ти, — знайшли́ па́на збитого, комі́сара, окровавле́ного, ле́дви живи́й. Заверну́ли йиде́н віз поро́жний зь льі́са, положи́ли пана комі́сара и приве́зли до до́му (доміў привезли́). За кілька дньіў, йак па́ну комі́сарови ле́кше ста́ло, пойі́хаў до па́на Ка-но́ўского оска́ржити, жи йиго́ без да́ньі раци́йі (заду́рно) так набиў. Пи-та́йи сьі пан Кано́ўский: „Шчо він говори́ў, йак биў?“ — Комі́сар ка́же, же говори́ў йакіс слова́, жи то не він би́ў, але ба́тько па́на Кано́ўского. — „А ти шо на то́йи?“ — ка́же. — „Каза́ў, же го́льки меньі ца́лким не потрі́бно.“ — „А ци буў ти ў шко́лах?“ — А, йасновельмо́жний пан зна́йут из мо́го сьвідо́цтва, йакі йа шко́ли кінчи́ў.“ — „Але за го́лькус не маў нау́ки?“ — Він ка́же: „Ньі.“ — „Оджеж то жибис си знаў, жи шльи́хтич Мандрихо́вич йи найученьі́йший профе́сор, бо він пра́ўду ка́же: йак сьі удре́, аби́ зашйти.“ — Ну, тре́ба йиму́ надгоро́ду дати́. Штйри дука́ти призна́ў пан місьачне йиму́ підвиешйти пе́ньцийу, надго-роди́ти йиго́ за йиго́ до́бру нау́ку. — И коне́ц.

Записано ut supra.

Пор. Етногр. Збірник VI, ч. 600.

72. Цицьі́й.

Була́ собі бідна сирота́, найшла́ собі межи льудьма́ синка́ (йа́кжи ска́жим, тра кра́сно приложи́ти, то пі́де межи льу́ди), котро́го йак звикли ма́ма своїми гру́дьми годува́ла. Росте́ Йіва́сь рік, дру́гий, тре́тий, десьи́-тий і цицку ссе. І пйатна́йцьіт, ба й два́йцьіт льіт, а Йіва́сь цицку ссе. С того ўсього назва́ли Йіва́сьа Цицьи́й. Мамі наску́чило сьа и хотьі́ла відлучи́ти, — а деж тако́го Йіва́на го́дни відлучи́ти? Пішо́ў Йіва́н на по́ле, взьив ма́му від робо́ти на ру́ки йак малу́ дити́ну, приньі́с до до́му, посади́ў на ла́ўку, нас́саў сьі ци́цки, а то дльа то́го до до́му ньіс, шчо межи льудьми́ ўже ўстида́ў сьа. Ма́ти пла́кала, проси́ла: „Поки́нь, си́ну, ци́цку, иди́ ў сьвіт широ́кий, тай жий собі с пра́цьі рук.“ — „Йа не пі́ду, ма́мо, йа вас не поки́ну, таж йа ваш син, йа вас ма́йу зайти під лиху́ годи́ну. Йа від за́ўтрі уже зачну́ роби́ти, шче ни́ньіка йду до льі́са, ві́ріжу си де́рева на цьіп, а за́ўтра піду́ молоти́ти.“ — Пішо́ў Йіва́н до льі́са, ві́різаў три гра́би, одно́го на цьіпи́йно, дру́гого на капицьі, тре́тього на бийа́к. На дру́гий день шче ра́но насса́ў сьі ци́цки, ўзьа́ў цьіп під па́ху, йак пі́ўтора рубльа́ і пішо́ў до двора́ молоти́ти. Показа́ў сьа на фільва́рок, наробиў с се́бе до́сить сьмі́ху, бо го воко́ман ни при-

мйў, казаў шчо—: „Дльа цицьійа пізна година, дльа тебе нині нима ту шо робйти. Прийдеш заўтра.“ — На другий день рапо аньі на цицку Йіван ни чикаў, до схід соньцьа на паньскім гуньньі до роботи стаў. Не браў жи сьа йак льуди до студоли снопи носити, іно повамітаў тік, відікрйў разом три стйрты, жито, йачмінь, пшиийцьу, и зачаў молотити. До полудньи помолотйў ўсьі три стйрти (то Йіван буў!) Пополудньу ўзьиў сьа млинкувати. Йак на дйво йачмінь, пшениньа и жито ўсьо окреме, а ўсьо красне, а ўсьо чисте, шчо аж ўсьі сьа ўзьйли диўувати. Тай до шпіхльирá поносйў, а по скінченій роботьі по заплату до пана сьа зголосйў. — „А за шчо, Йівасьу, молотйўісь, за гроші, чи за збіжи?“ — питайи пан. „Йак виджу, Йівасьу, тобі ў мени ни буде сьі належало дурнйцьі.“ — „Йа за збіжи, прошу пана.“ — „Кількож хочиш?“ — „Йно тілько, прошу пана, шчо сьі ўльізи ў нагавйцьі (мало збіжа хочи! того ни писати, то йа 'но так сказаў).“ — „Добри, добри, Йівасьу. О бодайжи йа буў тілько льіт цицку ссаў йак ти, и йа бим буў ў нагавйцьі заплату забраў... Зараз возьмеш? Чи пізьньийши?“ — „По скінченьі роботьі, прошу пана, йа шче заўтрі прийду (бо він за ті нагавйцьі збіжи то він буде молотйў ўсьо.)“ — Прийшоўши до дому —: „Мамуньу, дайти йісти! (То по хлопски ўсьо). Йа нинька цьілий день молотйў, шче заўтра піду. А ви йдьіт ў Шльоми возьміт гроші на короўу, йдьіт ў село, купуйти полотно, де 'но можити, за ўсьі гроші і набор йакби хто даў полотна, можити ўзьйти, и с того ўсього полотна ўшийти йідні нагавйцьі.“ — На другий день рано Йіван ўже на гоньі. Ворогіў майи багато, и пан вокоман також на него викрикайи. — „А знайити, льуди добрі, шчо той Цицьій він ў нас ўсьіх заробок відбирайи! Таж ви тих три стйрты на піў року молотйтиби мали... Йаб над вами стойаў, дльа вас бим гроші рахуваў і ўсьібисмо утриманьи мали. Він йак прийди два дни, три дни, гумно чисте буде. Дльа вас, мойі льубі, и дльа мени то заўчьйсу передновок буди.“ — А наш Цицьій йак сам дьідич і ньікого ни питайи, — шмиг на стйрту одну другу, до дьіла сьа забирайи. Йак ўчора, так и нйньі до порйтку ўсьо припровадиў. Вийшоў дьідич, аж зрадошчіў с того ўсього, — а за красну роботу цицьійа по голові погладиў. І на третий день само-так, йак біс тих два дни. Йак ўійшоў дьідич ў шпіхльир, аж за боки ўзьаў сьа, так збіжи ў порйтку, аж мило сьа дивйти, так Йівась посснпаў, шчо ньіколи так не було йишче ладно. Прийшоў Йівась до дому і кажи мамуни: „А готові нагавйцьі?“ — „Ўже заўтра дошийу.“ — „Добри, добри, дошивайти, а йа йду на подвіри прнпрйчу на то збіжи, котре заўтра до дому принесу.“ — На другий день пішоў Цицьій, змньірйў паньский шпіхльир, вернуў до дому и мньірйи нагавйцьі. Ўсьо до мньіри Цицьійови, аж сьі ўтьішиў. — „Цйтти, мамо, йа ни зробльу дурнйцьі.“ — Йавльайи сьі перед паном Цицьій

по заплáту. „Прийшóўим, пáни, по мій зарóбок тай жýру сьа, бо ни знáйу, чи сьі ўльізе у хáту.“ – „А цо мньи до тéґо? А цо мньи до тéґо! Пóстаў си на подвýржу!“ — Цицьíй пішóў, пітпéр друкóм ў одніім міісци йидиý нагавíцьу. Ўоптьигнýўши ўкóла шпіхльир, аж до друкá, закрутиў на сéби тай потьагиýў зі ўсьім йак сьіна копíцьу (забрáў зі шпіхльирóм ўсьо, шчо помолотиў). Приньіс до дóму, на подвіру стáвит. Мáми заклиќáйи і так йийі рáдит: „Мáйите, мамýньу, шчо йісти? Мóети си трóха продáти, жйбисти мáли за шчо йити. И шче мóжити продáти, корóўу си купíти, бо йа ўже при вас ни бýду, ино йду служíти.“ — Мáма ни рáда тóго, шчоб сьа сина збýти, — йак зобáчила такийй зарóбок, тай си погадáла, жи шчось с того мóжи бýти. — „Йа тóго ни зрóбльу, — мýшу йти служити, наўчý сьа ў бóжім сьвітьі, шчо йино тра робити.“ — Пішóў Йіван. І гостиньцьом шкандибáйи, аж ў далéци фіру видит тай сьи пригльадáйи. Хто то йіди? то ксьондз. Приближíла сьа фіра хідникóви (ходéц, бо він йде) —: „Слáва Бóгу!“ — скинуў шáпку. — „На віки!“ — сьвьашчéнник. — „А звітки и где?“ — сьвйашчéнник питáйи. — „За слýжбоў, йиґóмосьць.“ — Йівáн ўповідáйи. — „А до мéни пішóўбись? Мійиш ўсьоробити?“ — „Та, шо скáжете, йиґóмосьць, йа будý служíти.“ — „Сьідáй на фіру. Дóма сьі будéм годíти.“ — Поприйіздíли, повобідаў і прóсит о робóту. — „Е ньи, так ни йде, Йівáсьу. Пéрши сьі згодьім. А тогдí до дьілá заберéсь сьа.“ — „Та прóшу йиґóмосьцьа, йа багáто платньі не схóчу ў вас брáти, ’но йак вибуду рік, то прóшу ф чолó від мéне йідéн кулáк взьáти.“ — Погадáў си ксьондз: „То цьіўком йист дóбри... Кулáк ф чолó витримáйу, він на вóко не йист так хорóбрий (то значит, не йи такийй бивéц).“ — Казáў Йівасéви ітí до стодóли молотити. А сам ксьондз пойіхаў десь на собóрчик. Прийіждж́áйи аж на день дрýгий, давай йімосцýньу свари́ти (або дáльі або давай, дáльі тоби льіпши би йшло). — „Бідá, шчо ни по мóму рóбити ґосподáрку. На одéн день тільќо змолотньі спровáдити, йак на йакім фільвáрку...—“ Йімосьць —: „Чо хóчити ви, йиґóмосьць, то сам Йиван ўсьо поробиў: сам помолотиў, сам помлинковáў и до шпихльирá поносиў...“ — „Бідá, — кажи до себи ксьондз — де шче рік, він мене ў чолó шче не биў, а йа вже біль чýйу. (Бо так йак прийди ў чолó відібрáти, будé халéпа).“ И с того фсьóго ксьондз сибі гадáйи: „Нимá шчо робити, тільќо го тре післáти ў тíйі льісий, ньіби по дровá, а там зьвірньі дóсить, там йигó смерть чикáйи.“ — А то булй льісий такі, не тепéрішних то льіт сказáти, тільќо даўнó, йак пустíньі шче панувáли. Там тиґриси, там мидвéдьі, тáмка лéви свойі гньізда мáли. — „Вже ни пожáлуйу волíў, хоть йіх сьа позбýду — він сьа зльикне, — йак сьа вéрни, то йиднáко від мéни утьíкни, а йа за тиждинь, за дві нидьіли за волй забýду. Дóбри, дóбри, Йівасýньу, фсьо дóбрис поробиў, хвальý тьа за тóйи, — заўтра пойíдиш ў той льіс ўондéлька, привезеш

дроў, бо нима́ чим пали́ти, дитьа́тонько мо́йи!“ — И ране́нько фста́ўши Йива́н заприг воли́ до во́за, да́ў кьсондз му соки́ру. — „На, си́ну, та привязи́ дроў, дити́ночко бо́жа!“ — Ива́н взьив соки́ру тай йі обгльида́йи — „Йаб неў зубі́ў не теребиў, — хто тако́ў соки́ров руба́йи?“ — Ки́нуў за браму и посо́бкаў до льиса (то ге, соб! — пойіхаў до льи́са.) Прийіжджа́йи ў ті Бискиди, ў ті льисі́, — парва́ў гра́біў, накла́ў фіру величе́зну, мо́тузом привйаза́ў, — тогди́ до льи́са ше пішо́ў тонко́го грабка́ шука́ти, тоди фіру заклинкува́ў. Найшо́ў запру́ту спосі́бну до закру́чевьа і до фіри верта́йи, ага́, гльади́т — біда́! волі́ў ўже ни ма́йи. Прийшли медве́дьі, з волі́ў кроў ви́ссали, тай ’но сьа вдалеки́ поверта́йут (ну шчо, вони́ ўже по́ўні). Йак зобачиў Цицьи́й то́йи, та наўздогін за ними, а вони́ да́льі до сво́йі нори́ поўтьіка́ли (ма́ли дебру́ свойу́). — „Ага́, чекай, йа з вами йина́кше зро́бльу...“ — нами́слиў сьи Йвва́н. До фіри верта́йи, віди́нзаўши мо́туз від фіри тай за сьльідо́м аж до йіх дебри́ чим раз, чим раз сьи приближа́йи. Війшо́ў ў нору́, там бога́то і мали́х і вели́ких, аж страх перельи́к го. Відва́ги набра́ў си і з моту́зьом до медве́дьіў до робо́ти ўзьиў сьи. Ви́браў си два шо найльі́ших, похоўста́ў йак ко́ньі, а тим ре́шта по кулако́ви ме́жи ву́ха —: „То за воли́ мо́йі“ — веде́ собі йак тельи́та тих два шо найбі́льших. Та́й до во́за заприга́йи. Завйиза́ў моту́зьом наза́д фіру, воли́ неживі́ покида́ў на віз, йіхати гада́йи. Так медведьі фіру тьигнут, а Цицьи́й йі пха́йи. — „Біда́ буде́, йак прийі́ду, ай то мньа кьсондз зла́йи!“ — Йіди, льу́ди ди́ўльить сьи, шчо за ди́ўо! Йаки́мись мали́ми тильи́тами кьсьи́ндзіў на́ймит йіди, али фіра раз вели́ка. Пе́ўни ў бра́му ни пі́ди. Прийі́хаў Цицьи́й пе́ред бра́му, — а́ньі не гада́ти! Ўзьи́ўши бра́му, пирента́виў на дру́гий бік і ўже зачина́йи на подвіри зайіжджа́ти. — „Ага́, йиго́мосьць, ви́провадилисте мене́ вола́ми, йа прийі́хаў лошьи́тами.“ — „О нишча́сьтьи мо́йи біди, шчож тине́р роби́ти? Та то сила́ч йаки́йсь, коли він зна́йи медве́дьими поводи́ти... „Шо сьа з вола́ми ста́ло, Йива́сьу?“ — „Та йак йа прийшо́ў зь льиса до них, то ўжем заста́ў такі́ неживі́, йак ўо тепе́ркам приві́з.“ — „А причина смерти ш чо́го сьа зроби́ла?“ — „А ўо тих лошьи́т ма́ма прийшла́ до них, хтьіла́ води́ пи́ти, та не бу́ло і крови́ сьі з них напи́ла. Так не мо́жна, йиго́мосьць, до́ўго гада́ти, йдьіт ви́несьіт три бо́хоньці хльі́ба ті́йі лошьи́та погодува́ти.“ — По роска́зьі зробиў кьсондз, — три бо́хоньці вручи́ў Йванови в ру́ки, а сам пішо́ў до йимо́сьці, шчоб ви́гадати шту́ки. — „Біда́, добродьі́йко, мене́ смерть чека́йи. А деж йа той кула́к ви́тримайу, жи він таку́ си́лу ма́йи. Він граби́ни нарва́ў фі́ру, переста́виў бра́му, йак жи́йу, шем тако́го не ви́дьіў сильно́го хло́па. То але́ він ма́ў ма́му!“ — „До́бри, йіму́ нима́ шо роби́ти, — спрова́дь йиго́ ў той Бескид, де тота йазьи́ йи, а вона́ го му́сит зголи́ти.“ — „Йва́сьу, послу́хай мене́, си́ну, на́ша лисе́нька лоши́чка ўот туди́ побігла, ті́ми дола́ми аж до то́го

Бескиду, бійай, кобись йі привіў, бо шкода, шоб йі сьа шо не стало.“ — Зараз пішоў Йивась. Ўзьаў собі ўуздечку і сказаноў дорогоў аж до місьцьи того, где йазь сидьіла. Приходит блйсши и там сьа пригльадайи, — аж нараз з дебри смок вилазит. Йван ни розмишльайи, нно нагли прискочиў и ўуздечку закладайи. — „Агага, цьоньу, цьоньу, йак ти знайиш ўтьікати! а хтожиби тобі ту йісти даў? Йаби ни приходиў тибе ту чисати.“ — Ўзьаўши йазьи нахоўстаўши виде на подвіри. Йак вобачиў кьсьидз і йімосьць, мало ни вімльіли. — „Пек му запек (чортови так!) то нешчасьтьи. Аньі погадати! Зайде сьа нам, небожи, с проборства ўтьікати. А чекай'но, нибожи, ше шось ми будем робити. Дай му йісти, а йа піду до покойу, письмо, йіму зготовити.“ — „Шо, поўобідаў, Йивасьу?“ — „Дьакуйу.“ — „Нати письмо, йідь до цьісари з ним і возьми сьи по свому. Знайиш, він миньі винен піў кірцьи гроші! Дась му письмо ў руки, відберет на мньіру піў кірцьи гроші, привезеш до дому.“ — Заложиў коньита, набраў фўтрашу на фіру, письмо подер, кинуў —: „Повірти ми, йиґомосьць, шо вам гроши привезу! Бо йа до таких доўжникіў майу свойу міру. Дайти ми повісмо, йиґомосьць!“ — Взьаў повісмо, випльіў баті(г) короткий, а дужи грубий (сьцьілого повісма), обльиў йиго воливом, дібраў до него бичеўно, поло-жиў си у фіру — гайда лошьита. Прийіжджайи аж перед цьісарский двір, — йак звикле там варта стойіт, за письмом питайут, ганьбльит, стріляти гадають. — „Йа вас сьі не бойу, того миньі не робіт, йа по свойи прийіхаў. Знак тому, жи справедливости нима! Піў кірцьи гроші позичити, вартоў сьі ўопставити миньі, шоб того ґосподари працьі пропала! Зістали обўрені, котрі варту мали, з байнетами до Йивана, Йиван за батіг, йак зачне ўсьіх лўшчити і ше с криком, с приповітком: „Мине тиж родила мама!“ — Побиў варту і затрубіли гальарм, — Йиван батогом бйи — войска прибувайи. Поскладаў стирти на купу, шчо ўже трупами браму вивертайи (ўже враз з брамоў труп'іў йи). Аж виходит сам цьісар, — и сказаў ўсьим стати, приближиў сьа блйшше Йивана, взьиў йиго питати: „Звітки, сину? чого хочиш? Роскажи коротко! Нашос тілько дьітий побиў? Мньі то ни солотко!“ — „До цьісара, прошу пана, йа хочу! аби доўг відібрати! позичиў піў кірцьи гроші ў нашого кьсьидза и ни хочи віддати.“ — „А то дурньі, дурньі, — и ўони сьи с тобоў били. Вони хтьіли ў цьісари гроші взьити, а тебе забити і гріши сьа подьілити. Зачекайже, зараз піду и скажу віддати. Ано, прошу, йа не забаульу, гроші будеш зараз мати!“ — Вже й виносьит гроші, — кличут Йивана до міри. — „Ми акурат тілько позичили, а при ваших очох, пани, віддайимо і просимо ў вас віри.“ — „Добри, добри, миньі сьа більши ньіц не росходит, іно шоб наші не пропали… Йа шче можу раз прийіхати, йак би тих було мало (то ўперта біда!)“ — Повертайи Йиван до дому, — несе гроші ў хату. Ох, Боже мій йидиний и ти рідний тату — так кьсьондз заплакаў,

йак зобáчиў грóші. — „То не наймит, то сатанá, він до вóйніў бýўби хорóший. Йиваночку, голýпчику, прóшу тьа, дитинко, ни сподьіваўим сьа мáти, шчо сьі ў мéни зробило, так великого передніўку. Три слýжници крім тéби ў кýхни мýшу тримáти, два пастýхи, піддьачого тиж ни мóжна вітпраўльити. А дльа згóди, милий синку, шчож бýдим робити? Йа лошьитка віддайý ти і грóші тійі возьми си, прóшу від згóди вітступити.“ — „Спасибіг, йиґомосьць, и йа тóго хóчу. Майу лошьита, дóма шпіхльир збіжи, грóші кýпа, илý до дóму тай сьа не волóчу.“ —

Записано від Афтанаса Шевця

Пор. висше ч. 18.

73. Майстер злодій.

Так буў йідéн брат іс сестрóў. Але той брат такий буў великий злодьий, шо ходиў ў йідного пáна крáсти, — то так буў викраў, шо той пан вже сьі не міг ўутрéмати ў ньичім. А тотá сестрá мáла три хлóпцьі. А той брат шукáў собі ше такóго, аби йимý помогáў. Але він прийшóў до тóйі сестри, бо він не міг ньигдé дістáти, прийшóў до сестри, взьиў стáршого хлóпцьи на слýжбу до сéбе. І даў му пообідати і вивер му кóпу жита молотити. І привйизáў му полýденок аж до гори на бантини, — йак змолóтит кóпу жита, тогди той полýденок будé йісти. Той змолотиў кóпу жита, нарéшчі дивить сьі, би полýднуваў, а немá шчо. А полýденок висóко, а він не гóден аньі вильісти там, аньі жáдним прáвом зьдьньити. Тогди прихóдит вуйко, кáже: „Змолотиўйис кóпу жита?“ — Кáже: „Змолотиўйим.“ — Кáже: „Зьіўйис той полýденок?“ — Кáже: „Ньи.“ — „Ой — кáе, — то ти не мій наймит, ти йди си гет (бо не ўмійи крáсти!)“ — Пішóў він по середýшчого хлóпцьи вже до сестри взьити. Даў му там сньідати, вивер му кóпу жита, кáже: „Йак змолóтиш, то будéш — кáже — той полýденок йісти.“ — Припáў живо, змолотиў, а ўсе сьі позирáйи на полýденок, — а ту не мож дістáти. Вихóдит вýйко, кáже: „Змолотиўйис кóпу жита тотý?“ — „Айá — кáже. — змолотиў.“ — А полýденок йис ізьіў?“ — „Ньи — кáже, — нé гóденім — ка — дістáти...“ — „Ой — кáже. — йди гет, ти не мій наймит.“ — Пішóў, взьиў наймолóтчого, — наймолóтчий буў найдурньійший, тоти брáтьі тóго брáта за найдурньійшого мáли. Пішóў той ўýйко, взьиў наймолóтчого вже на слýжбу. І то так йак звикло ци сньіданóк ци полýденок даў йимý і вивер му кóпу жита. А той пішóў, спопи розмолотиў на тоцьі, пішóў тáм посвистáў, тáм посвистáў, полéжаў си, посвистáў, визуў ходакй, звийзáў до кýпи, звиў ходакй до кýпи волóки (тими волó-

ками) і метаў до бантйньіў, аби сьі той полу́денок увірваў там (бо там буў до бантйньіў привйязаний той полу́денок, вйсьіў шось три дни). Питайи сьі ўуйко: „Змолотйўйис кóпу жита?“ — „Айа — ка́же, — пéрший день так йак до хомута́ запрйигли“ — ка́же. „Йа — ка́же — вжеби за́ўтра бóрше молотйў, йа — ка́же — нйньі хóчу трóха вітпочй-ти...“ — Ка́же: „Но, то ти будéш дóбрий на́ймит — ка́же — ў мéне, дóбре будéш служйти.“ — Пішóў з ним у льіс, хóдьит по льісьі, хóдьит, і він з ним ше прахтику́йи, шо з ним буде́, бо йак з ним буде́ прахти-ку́вати ў льісьі, то ўже буде́ дóбрий злóдьій. Прийшли́ під йиднóго ду́ба — : „Але́, ўуйку — ка́же, — с тóго ду́ба — ка́же — порйадна шибельницьі — ка́же — мóже бу́ти...“ — А ўуйко вйслухаў, шо він то говóрит, ка́же: „Дóбрий злóдьій — ка́е, — буде́ миньі помога́ти...“ — Ну, й ка́же так: „Тепéр — ка́же — ти ў мéне будéш служйти, дóбрий ўже тепéр бу́деш на́ймит.“ — І взьиў йигó і пішóў до тóго па́на кра́сти, де він пéрше краў. І прийшли́ до тóго пана́, — а він маў таку дьиру́, шо він пéпу за́ўше ла́зиў, перемітуваў ужйшче і за́ўше пéпу ла́зиў через ба́льок. І тогдй він з ним вже пішóў до двора́ вже кра́сти. А той пан поста́виў на тогу́ дьиру́ бóчку смолй. Пішли́ ўни там ўже, а він ка́же: „Льізь!“ — А він ка́же до вуйка: „Льісти вй!“ — „Льізь, дурнйй — ка́е, — та йа ў тóго па́на тілько ла́зиў пéрше, шо — ка́п — бим буў ца́лий дьвир потьи-гнуў, — льізь — ка́же, — не бій сьи.“ — Гониў, гониў йигó, а той не хотьіў —: „Льісьти, ўуйку, самй, коли хóчете.“ — „Ну́ — ка́же, — коли не хóчеш, то йа льізу сам.“ — Йак ўуйко польіз, тай через ба́льок посторóнком взьиў сьі запопéрек ўужйшчом, тай там ў ту бóчку смолй шмор, шморнуў у бóчку ў смолу́. А той тьигнуў, тьигнуў, ўже миьирку-ваў, шо ўуйко міг вже там шось набра́ти, тьигнуў, тьигнуў ўужйшчом, аж сьі ўужйшче урва́ло, — йак собóў крóпне! — „А — ка́е, — вай тьі, ўуйку, тепéр пéрун тріеене, колй — ка́е — там тьі йака́сь мара́ припньила, шо аж сьі ўужйшче урва́ло...“ — Прихóдит до дóму, питайи сьі ўуйна: „А де — ка́же — йись ўуйкась дьіў?“ — „А — ка́е, — йа знайу? Ўуйко — ка́е — йак ва́рйат, десь — ка́е — загинуў сьі.“ — Не хотьіў ўуйньі пра́ўду повісти. Тимчьйсом ходиў він собі, ходиў, усьу́да ходиў. Той пан ра́но ўстайи, дйвит сьі, — а злóдьій ўже ў смольі, злапаў го так у кльамкй, так йак пса. Пан тогдй сказаў запрйига́ти па́ру кóний і во-зйти ўсьу́ди і даў два хлóпи, абй возйли ўсьу́ди, хто сьі запита́йи, абй каза́ли: „Той пан спóсьіб ма́йи, жи злодьійі смолóў лапа́йи.“ — Надвé-зли вни, а той па́рубок акура́т іде́, той, жи ўуйком го клйкаў. Надійшóў коло них, ка́же: „Сла́ва Ісу́су Христу́!“ — Ка́же: „Сла́ва на віки!“ — Ка́же: „Шó то ви — ка́же — йакóгось хлóпа вóзите ў бóцьцьі?“ — Ка́же: „Вже ми вóзимо шось штйри дни вже йигó, — наш пан спóсьіб дьібраў,

жи злодьійі смолóў лапáйи...“ — Він пізнáў ўўйка, а ўўйко йигó пізнáў (ў смольí ўобстúў, та не міг вильісти). І нарéшчі він йіх вже не вітестувáў і зачьúў йім так забиваáти бáйки, так ше говорúў з ними, шо сьі з ним стáне нарéшчі. Але тотú фірмáни зачьúли йигó питáти: „Дéби ми ту — кáе — пáньич зайіхали?“ — І кáже: „Зайіхалисте бисти — кáе — ў селó іс такúм — кáе, — будут сьі льýди приходúти і спаньí не будéте мáти.“ Кáже: „Зайільти — кáже — під льіс, там беспéчно мóжете ночувáти і кóньі попáсти, — кáже — ў ночí бýльба йи, мож печú під льісом і — кáже — йа коло вас там мóжу бýти. То неделéко селó, мóжете — кáе — си горíўки принéсти (він пішóў сам та приньíс два льітри оковúтки)...“ — Йак приньíс оковúтки, йак зачьúли пúти, йак пітпойíў йіх фест, тогдú фірмáни булú трóхи струджéні, напíли сьі фест, — той кóньі зрихтувáў, йак тотú піснýли, тай вйо до дóму. Прийíхаў до дóму, кóньі розибрáў, кóньі до стáйньі, сам сокúру ў рýки, бóчку розбúў, ўўйка добýў с смолú, віз заточúли до шóпи, тогдú з ўўйком вже пішлú до хáти. Повечéрйили, польигáли спáти. А тотú, шо возúли ўўйка, виспали сьі, — анó, немá ўўйка. Тогдú пішлú ў подíльи, бо до пáна ўже не мáли ш чим пітú: відокрáли ў них кóньі, відокрáў той з ўўйком. Той нарéшчі, вже дрýгий день, дешчос собі там балáкали обидвá, зачинáйут си вже ґосподáрити, — той запрйигáйи собі кóньі, ўўйко хóче собі. Кáже той хлопáк, жи —: „То мойі кóньі“ — а ўўйко кáже, жи —: „То мойі кóньі.“ — Дáльі той хлопáк клúче ўўйка шче крáсти дегóдьі (де йім сьі трáфит), хóче ўўйка де відвéсти. Йдут ўоні делéко, ўже увійшлú гет, — а ту чоловік гóнит віўцьý. А він кáже: „Ўўйку, та хібá — кáе — тотý козý ўкрáсти у тóго чоловíка, шо ведé...“ — Кáже: „Та йáк — кáе — ўкралéш, коли ше ў рукáх тримáйи! Та йакби — кáе — де приньúў, та бис — кáе — вже ўкраў...“ — А він кáе: „Ўўйку — кáе, — йак йа схóчу, то йа — кáе — ше й ходакú з ньóго ўкрадý.“ — То сьі робúло попід льіс (дорóга так бýла), — той перебіг тай вер чóбіт на дорóгу. А той гóнит козý (то ўсе йидвó, шо ўіўцьá) і нарéшчі дúвит сьі —: лежúт чóбіт. Пригáньйи, кáже: „А, та шчó ми — кáже —, йакби два чóботи булó, тобим вже підньúў...“ — Той перебіг, дúвит сьі —: не взьиў той, жи козý гонúў, чóбіт. Той дáльі той чóбіт чапá з дорóги, той вже хлопáк, і перебіг і ў дрýгім міеци зноў вер, безь льіс перебіг. Той пригáньйи до чóбота до дрýгого вже козý, кáже: „Шкóда, жи тантóйим не браў, а той дрýгий лежúт, тобим тепéр маў два, а то самúй йидéн...“ — Той нарéшчі козý прийиў до корчá, йак біжúт, так біжúт по тантóй чóбіт, шо лишúў, тай галáйи си, шо мóже шче дáльі, — а той перебіг тай козý дáльі ў кóрчі повіў з ўўйком і зарíзали козý ў кóрчох. А булá такá багинá, — а він взьиў тай гóлоў постáвиў на багнó (такá стýдницьі булá), а мйáсо дáльі взьúли ў кóрчі тай там пеклú (ньіби козá урвáла сьі віт

корчьи тай там застрігла!) Той прибігáйи, чóбота не найшóў, кáже: „Хтось йиичий підньиў ўже, колú немá...“ — Прибігáйи аш там, дивит сьі —: немá козú коло тóго корчьи, де він прийиў. Тай прихóдит той вже чоловік, дивит сьі, — а козá застрийгла по саму шийу вже ў багньі. Іи прихóдит, кáже: „Нýждаби тебé взьйла!“ — кáже: „Та йа тобі даваў сьіно, тас не хотьіла йісти, а тебé — кáе — марá аж ў багнó, жис аж по шийу застрийгла!“ — І ходакú визувáйи, бо то ў багньі, льісти і витьигáти. Порозгортáў сьі ше до тóго з одéжі тай до багнá льізи. Кáже: „На ўостáтну годину — кáе — бим ті ўже тепéр витьигнуў...“ — Тий дáльі берé сьі ўже, льізе там ў багнó, ґатки взьиў до горú і берé сьі за рóги витьигáти. Йак сьі взьиў тьісно за рóги, йак сьіпнуў, йак собóў талáнне на óзнак, — мáло сьі не ўтопиў ў тім багньі. Тогдú той забі', шо з ўýйком ходиў, тай зьньиў ўодéжу і ходакú ўкраў. І пішóў із ўýйком там, йак ўонú ўже то мийсо пеклú, наклáли ўогéнь, ну, гóнит ўýйко йигó ше принéсти дроў, бо ше мийсо спрé, — а він гóнит ўýйка. Кáже: „Колú, ўýйку, не хóчете йти за дривáми, то — кáе — не бýдете тóго мийса йісти.“ — А ўýйко кáе: „Та чомýбим — кáе — не йіў? Та нас — кáе — лишéнь два, та йабим не йіў?“ — І пішóў той хлопáк сам по дривá. Пішóў, побіг тáм, свиснуў, побіг тáм, посвистáў, побіг тáм, посвистáў, а нарéшчі с сéбе розгорнýў ґýньку тай патикóм луп! луп! — „Йайайáй! та то не йа ўкраў козý, та то ўýйко! Йайайáй, та то не йá ўкраў козý, та то ўýйко!“ — А ўýйко сидит, так го страхú зберáйут, аж не знáйи сьі де дьіти. А ўýйко зі страхý йак від вогньý скóчит, йак не піде, — аж до дóму. Прибіг ўýйко до дóму тай вильіз на піл, у соломийнку сьі сховáў. А той хлопáк приньіс ше си дроў, допік тотó мийсо, набрáў у лахмáнку шче, відньіс до своýі мáтери, — прихóдит там до ўýйка, кáже: „Ўýйно, шó ви — кáже — там на піду так ўсьо тьісно напхáли, аш повáла сьі ўгнýла?“ — А він знаў, жи там ўýйко йи, а він хотьіў ўýйка розбúти, верéчи с соломийнкоў тай розбúти, бо не моглú сьі погодúти (подьілúти) на тих кóньох, шо ўкрáли ўобá. Вильіз на під тай фурийў, фурийў, тай ўýйка с солóмийнкоў бух. А ўýйко, йак гóпнуў ўýйка серéд сьіний, а ўýйко сьі там знитнуў, сьіў тай сидьіў там, збóйаў сьі ў льісьі, йак той йойкотьіў там. Кáже: „Ей, шо ти — кáже — рóбиш, ўжес — кáже — на моýй житьй павáжиў... Ти сьі — кáже — розлóстиў, жи йакíсь там — кáже — тебé ў кóрчох биў, а ти — кáже — ўже тепéр сьі на мньі мстиш.“ — Ўýйко кáже: „Абúсь — кáже — тепéрка вже йі цáпа стаў, то — кáже — йідпáко кóньі моýі бýдут!“ — Али ўýйко кáже: „Тотó кóньі моýі мýсьит бýти“ — а той хлопáк кáже: „Но, колú ви так кáжете, ходьім до тóго пáна, йак той пан скáже, чийі тотó кóньі мóжут бýти, ци вáші, ци моýі (шо від ньóго похóдьит)...“ —

Прийшли ўни до то́го па́на, — а там ло́кай па́нови ба́йки ка́же. Але оні́ посто́йали тимчьи́сом за дверми́, ўже сьі примерка́ло, йак пап лежьи́ў на льі́шку, а ло́кай йиму́ каза́ў ба́йки, — але ло́кай вже йшоў гет, бо вже пан вже дріма́ў. Але тоти́ вза две́рий оба́ до поко́йу. Але той ло́кай гада́ў собі, жи йаку́сь про́сьбу оні́ до па́на ше хотьи́т, і ньіц не каза́ў. Але той хло́пец прийшо́ў до па́на, ка́же до па́на: „Про́ше па́на, йи́шчеби́м па́ну йи́дне ба́йичке сказа́ў...“ — А він ка́е, — то вже буў ве́чир, ца́ўком вже не ви́тко сьі бу́ло, ца́ўком ньіч була́, пан собі гада́ў, жи то ло́кай сьі верну́ў наза́д. А па́нови вже сьі тото́ відделйи́ло, пан вже забу́ў тоти́ ко́ньі, вже кілька льіт було́ перейшло́. І зачьи́ў йиму́ каза́ти: „Па́не“ — йак той ўу́йко ходи́ў до па́на кра́сти, зачьи́ў йиму́ говори́ти віт почьитку́, зачьи́ў говори́ти с почьитку́ —: де той ўу́йко ходи́ў кра́сти і йак ходи́ў кра́сти і йак тоти́ ко́ньи він тогди́ відокра́ў віт тих хло́піў с тим ўу́йком. — „А тепе́р — ка́же — ўу́йко хо́че собі ко́ньі, а той хлопа́к ка́же, шо то йиго́ ко́ньі.“ Ка́же: „Йак па́нби каза́ли, — чи́йіби тепе́р то ко́ньі були́?“ — Той хлопа́к йиму́ повіў віт почьитку́, йак сьі шо де́шчо робйи́ло —: „Йакби — кае — би пан каза́ли, чи́йіби тото́ ко́ньі були́, ци то́го хло́пцьи, ци то́го ўу́йка?“ — А пан на льі́шку дріма́ў —: „То́го хло́пцьи — ка́же — му́сьит ко́ньі бу́ти.“ — А він ка́же: „Чу́йите, ўу́йку, жи то мо́йі ко́ньі!“ — так кри́кнуў ду́же. А пан ка́же: „До ко́го ти кричи́ш?“ — бо він гада́ў си, жи то ло́кай. Ка́же: „Ньіц, ньіц — ка́же, — то така́ ба́йичка, про́ши па́на, то ньіц.“ — Він тогди́ ка́же до па́на: „Но, про́ши па́на, йа вже ви́каза́ў.“ — Ви́йшли віттам, ви́йшли вже гет, — ка́е: „Чу́лиете — ка́е, — ўу́йку, жи то пан каза́ў, жи то мо́йі ко́ньі?“ — І да́льі той хлопа́к, він до тепе́р ти́ми кіньми йіздит, вже ўу́йко сьі не торка́йи ньіц до тих ко́ний. —

Записано в Завадові, пов. Стрий, від господаря Миколи Пишчура 9. червня 1900 р.

Звід кількох мотивів, пор. висше ч. 5, 8, 9 початок.

74. Тепер вас, Ильку, не куплю.

Купи́ў жид коро́ўу на торзьі і гони́ў. Так гони́ў гейби ў той бік, сьуда́. А зза́ду вітер ві́йаў. А він взьи́ў обі ру́ки так наза́д тай обома́ рука́ми так тьигну́ў коро́ўу. Тай до коро́ўи: „Гей, бицу́льки, гей, гей, гей!“ — йак то жид умі́йи. А сьі назад не оберта́ў, бо ду́же студе́ний вітер ві́йаў. А два злодьі́йі йак ви́йшли, так ви́йшли і да́льі жида догавьи́йут. І прихо́дьит, тай йиде́н за посторо́вок злапа́ў руко́ў, а дру́гий піпха́ў коро́ўу так тро́ха бо́рше, аби підийшла́. І витьиг ньіж іс кише́ньі

тай посторо́нок ўрізаў попри коро́ўу, попри ро́ги. А той сьі с коро́ўоў лишиў, йіде́н зло́дьій, а дру́гий сьі повіў так за посторо́нок, так замйаст коро́ўи. А той сьі с коро́ўоў лишиў і повіў коро́ўу да́льі ў ко́рчі, ў льіс. Йак той мйпркува́ў, жи ж жи́дом тьигну́ў за посторо́нок, жи той сьі ўже схова́ў деле́ко ў льіс, але да́льі буде́ зло́дьій так тро́шка сьі воўту́зити вже ж жи́дом. А жид буде́ каза́ў: „Но, биц́ульки, но, но, но, ході́, — тис ішла́, а тепе́р не хо́чеш йти...“ — а наза́д сьі не ўобе́рне, бо ду́же вітер ві́йи. Але да́льі коро́ўа ду́шши сьі моцьу́йи, пото́ргуйи жи́да : „Но, но, биц́ульки, но, тис ішла́ тільки, а тепе́р вже не хо́чеш іти́...“ — Да́льі той зло́дьій вже воўту́зит сьі тьісно, — той жид, вже нима́ ра́ди, — му́сит сьі ўоберта́ти ўже до коро́ўи. Жид сьі ўоберну́ў, — а то хлоп, коро́ўи нема́, а він до́ўгий ку́сень ўже го́нит. Ка́же: „Ну, то шо́ тото́ сьі зроби́ло? Та йа купи́ў коро́ўу, а то хлоп!“ — Жид йак сьі ўоберну́ў, та ўже аж застоўпі́ў. Ка́же той зло́дьій до жи́да — за́били злодьі́йі йі́дно́го йако́гось Илька́ — о́тже ка́же: „Йа той Илько́, шо мене́ там за́били, — отже йа — ка́же — ожи́ў — ка́же — і не мі́гйим на хло́па бо́рзо віди́йти тай сьім переве́р ў коро́ўу“ — так жи́дови бо́мка стрі́лиў. А жид тогди́ посторо́нок від не́го взьиў тай звиў на ру́ку тай під паху́ тай пішо́ў.

А той зло́дьій тогди́ пішо́ў ў льіс за тим дру́гим, жи с коро́ўоў пішо́ў ў льіс. Притре́мали тоти́ злодьі́йі коро́ўу до четверга́, до йа́рмарку, і дали́ хло́пови йідно́му продава́ти йі, ма́ти тре́того зло́дьійа с собо́ў. І той хлоп, ўже тре́тий зло́дьій, трема́ў йі на торзьі, — а жид прийшо́ў на йа́рмарок, йак то зви́кле жид, і ходи́ў поме́жи коро́ўи, хотьі́ў зноў купи́ти коро́ўу. Тай ходи́ў, ходи́ў і нади́баў акура́т саму́ тоту́ коро́ўу, жи він гнаў. Ка́же: „Илькі, ви вже зноў па коро́ўу сьі переве́рли? Най вам оста́тни годи́ни буду́т, йа вас уже́ тепе́р не ку́пльу, Ильки...“ — А він взьиў буў так гейби ў Дрого́бичи, а гнаў до до́му, тогди́ йак буў пе́рший раз купи́ў. А той зло́дьій зайни́ў до дру́гого мі́ста, так йак коли́би тут до Стрийа́. А він ўже ў дру́гім мі́сьтьі вжеби буў і за де́сьіт ри́ньських йі́йі не хотьі́ў купи́ти, бо тогди́ ўже буў за да́рмо заплати́ў.

Записано ut supra.

Велику силу західно-европейських варіянтів сеї новелї показано у Келера (R. Köhler, Kleinere Schriften I. 507—508).

75. Як жид з Іваном їздив на війну.

Йиде́н Йіва́н хлоп так буў па́рубком и буў жил са́мотак. Але жид маў гро́ші, жид маў до́сит гро́ші. Але він чуў за́уше за войну, шо во́йна, во́йна, — ка́е: „Чу́йиш ти, Йіва́н, йакби ми тро́шка на во́йну пойі́ха-

ли?“ — йак то жид умі́йи. Хлоп ка́же: „Но, купи́ ко́ньі, віз, пойі́дем на во́йну.“ — Жид купи́ў ко́ньі, купи́ў віз и принесли собі горі́ўки и забаўи́йут сьі. Ишли́ десь жомі́йри на зици́рку через село́, тра́фила йім сьі так туди́ доро́га, а йиде́н жо́мі́йр тра́фиў акура́т до само́йі до то́йі ха́ти, де ўни могори́ч пили. Але жид йак поба́чиў, — а він сьі ду́же бо́йаў — ка́же Йіва́н: „Диви́ сьі, хо́чиш йіхати на во́йну, — подиви́ сьі, кілько там Маскальі́ў иде́...“ — на жомі́йри. Але йиде́н тра́фиў біче до само́йі до то́йі ха́ти закури́ти, а жидо́к зо страху́ —: „Де миньі сьі подьі́ти?“ — тай зальіз жид під піч. Жид забі́г під піч, жо́мі́йр убі́г до ха́ти, ви́пиў ки́льішок горі́ўки, закуси́ў, закури́ў і ви́йшоў пово́ли. Повідайи жид зпід пе́чи: „Чу́йиш, Йіва́н, а ци ви́йшли ўже Маскальі с ха́ти?“ — Ка́же: „Вже, вже ви́йшли, вже ви́льізь.“ — Вильіза́йи жидо́к спід пе́чи, пита́йи сьі: „Ци бога́то ту було́?“ — Ка́же: „Було шось ци шти́ри ци пйить.“ — Жидо́к ка́же: „Ой, йаби сьі ньи боя́ло, хоцьби йіх було́ і двана́цьіт...“ — а він йидно́го сьі бойа́ў. Но, запри́гли ко́ньі, йі́дут ўже до во́йни. Набра́ли ко́ньім фу́трам и жид си взьиў на доро́гу таки́й до́ўгий міх, бо Йіва́н йиго́ тро́ха стра́шиў, — ка́е: „Чу́йиш, Йіва́н, йа собі о́зму до́ўгий міх, — йак буду́т Маскальі пита́ти на доро́зьі, шо ти везе́ш, а ти буде́ш каза́ти, жи ти везе́ш три ки́рцьі жи́та“. — Йак йі́дут, так йі́дут, а при гости́нци стойи́т ко́ршма. — „Ой, чу́йиш, Йіва́н, шо там ў тьі ко́ршмі йи?“ — „Та шчо́ йи — ка́е —, там Маскальі йи.“ — „Ей, чу́йиш, Йіва́н, де миньі сьі подьі́ти? Йа зальізу ў міх, — йак сьі буду́т пита́ти Маскальі: Шо ту везе́ш? — а ти ска́жеш, жи везе́ш три ки́рцьі жи́та..“ — Зальіз жид у міх, протьи́г сьи ў мі́ху, завйиза́ў Йіва́н и прийі́хаў пра́ўо ко́ршми и сам до се́бе ка́жи: „Гоў, прру, хло́пе, шчо́ ту везе́ш?“ — Ка́же: „Про́шу па́на ласка́вого, везу́ три ки́рцьі жи́та“ (він сам до се́бе вітповіда́йи). — Той хлоп віткрути́ў льу́шньу з воза, ка́же: „Непра́ўда, ту нема́ три ки́рцьі жи́та.“ — А той хлоп ка́же: „Ньи, про́шу па́на ла́ски — ка́е —, ту йи три ки́рцьі.“ — Взьиў хлоп льу́шньу ў ру́ки и зачина́йи рахува́ти. Ка́же: „По́ти йидна́ чверть, по́ти дру́га чверть, по́ти тре́та чверть...“ — Той —: „Ньи, про́шу па́на, ту три ки́рцьі.“ — Той зноў зачина́йи рахува́ти, — сам не собо́ў торгува́ў сьі — шчо ўже й долупи́ў до́бре жи́да льу́шнеў ў мі́ху, и тогди —: „Вйо!“ — И відйі́хаў гет. — „Чу́йиш, Йіва́н, вжесмо вийі́хали віт ко́ршми?“ — Ка́же: „Вийі́хали.“ — „Розвйи́жи мене́ з мі́ха. Шчо то дурний хлоп —: каза́ў пан, жи три чве́рти, най буде́ три чве́рти, — а ти ўсе три ки́рцьі тай три ки́рцьі...“ — А хлоп ка́же: „Но, йак ти миньі каза́ў, так йа ро́бйу.“ — Прийі́хали да́льі, — там буў льіс при гости́нци, порі́заний льіс на цапи́, і то так з да́леку вигльида́йи, йакби ко́ньі були́ альбо йака́ худо́ба там ў льі́сьі. Пита́йи сьі жид хло́па, ка́же: „Шчо́ там стойи́т?“ — Ка́же хлоп: „Та ви́диш, шчо стойи́т, — ка́же — Маскальі

йдут до вóйни, йидиѝ кóньі йідьит, дрýгі лежьит...“ — Жид кáже: „Йой, чьýйиш, Йівáн — : йак будýт сьі Маскальі питáти: Шо ту везéш? — а ти скáжеш, шо дзвін до цéркви. Бо йак менé — кáе — булýт трóшка рушьйти, то йа скáжу: Бам, бам! — то йа будý зáраз дзвонѝти.“ Прийіхаў жид там ид льісови, — питáйи сам до сéбе: „Гоў, птру, хлóпе, шó ту везéш?“ — Кáже: „Прóшу пана, везý дзвін до цéркви.“ — „Ану, продáй нам той дзвін.“ — Йак зачьйли тотѝ панѝ трібувáти, то жѝда так убѝли ў міху, — а то сам той Йівáн, шо йíхаў, бо ньікóго не булó більше, сам до сéбе говориў и сам вітповідáў. И нарéшчі, йак жѝда дóбри долупиў, відокрáў від жида шось ци (до) пийтвáйцьіт сот риньцьких, — йíхали ўонѝ ў делéку дорóгу, то не так сьі бóрзо дьійало, йак сьі гóворит. Оберпýли сьі ўни віттам ўже гет, попасáли кóньі, попáсли і дáльі вйо! до дóму. И на дорóзьі Йівáн зрéпотьіў на жѝда, кáже: „То йа тобі за дýрньі ту йíхаў? То йа — кáе — хóчу шось вѝпити, шось трóха зьíсти...“ — Жид кáе: „Почкáй, продамó коньѝ, будéм мати ўже ґрéйцар, бо ў мéне Маскальі грóші ўкрáли... (тай не мáйи за шчо).“ — Йак зачьилѝ віттам йíхати, продалѝ йідногó коньѝ, пройíли, пропѝли, — дáльі ўийíхали зноў кýсень дорóги, Иван зрéпотьіў на жѝда, аби дрýгого коньѝ продáў, бо не мáйут ўже чим вѝжити ў дорóзьі, — а жид ўже прóсит: „Бі сьі Бóга, Иван, хтó нам будé віз кьигнýти?“ — „Гáдки не май, трóха ти, трóха йа.“ — Ну, де з горбкá, то тьигнуў Йівáн, а де до горѝ, то казáў жидови, и бись цьілý дорóгу ўни так мýчили сьі аж дó дóму. — „А вѝдиш — кáе —, йакá то вóйна —: грóшис стрáтиў, згубѝўис на дорóзьі и кóньі — кáе — профйирмáниў и шче мýсьіўйим тобі помагáти віз кьигнýти.“ — Ўже конéць, прийіхали до дóму. —

Записано в Завадові, пов. Стрий, від господаря Миколи Пишчура 10. червня 1900 р.

Пор. Етнографічний Збірник т. VI, ч. 529 гл. 1, 2, 3, 4, 5.

76. Байки-небилиці.

Йідéн ґоспóдар маў три синѝ тай пішóў з ними косѝти так делéко травý. І набрáли собі бýльби печѝ, бо там ночувáти бýдут, а забýли сьірки взьйти з дóму. Так ўонѝ косѝли до вéчьира і там сьі обночувáли, — ай не мáйут ш чогó огéнь наклáсти, бо сьірку забýли ўдóма. Ўни сьі дѝвйат так зрóком, — а то делéко так огéнь горѝт. А старѝй кáже, отéц, стáршому сѝнови: „Анý, підéш, сѝну — кáе, — та принесéш віттам огньý.“ — Стáрший син там прихóдит, — а то дванáйцьіт збýйіў печýт волá там, жи ўкрáли. Прихóдит він там, кáже: „Слáва Ісýсу Христý!“ —

„Сла́ва на віки!“ — Ка́же: „Ста́рцьі, кобисти нам да́ли ўогньу́, бо́смо вийшли косити, а забу́ли сьирку ўзьити...“ — Ка́же: „До́бре, дамо́ тобі огньу́, але нам скажи́ тако́йі ба́йки, аби ў ньі пра́ўди не було́. Бо йак нам не ска́жеш, то ти виріжемо нас від голови аж до спода́, — а йак ти нам ска́жеш, то ти́ на́м повирі́зуйиш.“ — Він зачьйў говорити, те шо де він йіздиў по сьіно, де він йіздиў по снопи, — ўсьо не бу́ло так, йак ўни хотьіли, аби він йім сказаў. Злапа́ли його́ там, набйи́ли, набили і огньу́ му ни дали і він пішо́ў. Прихо́дит він ид вітцьу́ і ит тим сво́йім бра́тьом і наветь до ку́пи не йшоў, але пішо́ў собі окре́мо льига́ти (бо слабий буў, бо го набйи́ли там). А старий тогди ка́же серéдному си́нови: „Йди ти́, си́ну, принéсеш ўогньу́“ — ка́же: „Шкода́, йа гада́ўйим го женити, а він — ка́же — й огньу́ не приньіс...“ — Виправиў сере́дного сина. И той пішо́ў і тиж ка́же: „Сла́ва Ісу́су Христу́!“ — „Сла́ва на віки!“ — Ка́же: „Кобисти нам, ста́рцьі, да́ли ўогньу́, босмо вийшли косити і забу́лисмо взьити сьирки...“ — Ка́же: „Дамо́ тобі огньу́, але нам скажи́ тако́йі ба́йки, аби ў ньі пра́ўди не було́.“ Ка́же: „Йак нам ска́жеш, то ти на́м повирі́зуйиш паси від голови аж до па́са, а йак ньи — ка́е — то ми́ тобі виріжем.“ — Зачьйў він говори́ти, ка́е, де по сьіно йіздиў, де по сно́пи, — ўсьо пра́ўда. Злапа́ли то́го, набйи́ли, набили (бо він недо́бре говори́ў) тай нагна́ли. Прихо́дит там ид сво́йім косарі́м, вже до ку́пи не йшоў, вже йшоў на бік льига́ти; а стари́й рахува́ў то́го наймоло́тчого найдурньійшого, — ка́же: „Йди ти́, бо — ка́же — післа́ўйим и дру́гого тако́го, тай — ка́же — послужи́ сьі ни́ми!“ — Пішо́ў той наймоло́тчий там ид тим збу́йом за огньо́м. Прихо́дит —: „Да́й Божи добрий ве́чир!“ — „Да́й Божи здоро́ўйи!“ — Ка́же: „Ста́рцьі, кобисти нам зво́лили огньу́, босмо забу́ли сьи́рки з до́му взьи́ти...“ — Ка́же: „До́бре, дамо́ тобі огньу́, али нам скажи́ тако́йі ба́йки, аби ў ньі пра́ўди не було́.“ — Ка́же: „Йак мій сьі та́то жени́ў, то йа ходи́ў та́тови за сва́хами просити (зачина́йи йім так струга́ти тако́йі фу́зьійі) і — ка́же — йак сьі ўже — ка́же — та́то ўоженили і — ка́же — йак ма́ма зайшли ў тьигоѓу — ка́же — зо мноў і йак — ка́же — йак захотьіли шпакі́ў тих, шо сьі ў льі́сьі ро́дьит, йа — ка́же — пішо́ў ў льіс за шпака́ми, хо́джу, хо́джу, — нема́. І — ка́жем — найшо́ў таку́ стару́ йиву, — а там, — ка́же — тьі́лько шпакі́ў до́сить, жи страх.“ Ка́же: „Йак йа зальіз ў тоту́ йиву, йак на зачьйў бра́ти, — по́ўну па́зуху і по́ўну шьипку набра́ў. І — ка́же — зачьйўйим віттам льі́сти, — не мож. А йа — ка́же — тогди пильне́вько побіг до до́му, ўхо́пиў собі топорий і йакйим — ка́же — прибіг, йак зачьйў руба́ти, йак зачьйў руба́ти, — і вирубаў йа сьі — ка́же, — вильіз и йду ўже. Йа — ка́е — ўважьйиў, — а ту сьі пасе́ кінь.“ Ка́же: „Шпаки́ ў па́зусьі, дру́гі шпаки́ ў шьипцьі, а топорий заложи́ў си за ремінь и при-

хóджу т тóму конéви и хóчу сьíсти, абим борше прийíхаў. Йак — кáже — сьіў на коньи, йак йíлу, так йíду, — а топорий ззáду махáло тай перерíзало коньи на половиньі. Йа — кáже — дийўйу сьі, — пройíхаў кýсень лáдний, обертáйу сьі, — а половина коньи так делéко лежит, жи страх (він на половиньі коньи йíхаў). Йа — кáже — тогди обернуў, дийўйу сьі, — а ту стойíт вербá. Йа с тóйі верби зробиў колóк, збиў тóго коньи до кýпи, анó дáльі вйо так вйо, — аж під сéла. Прийшóў до дóму, вíсипаў шпакú на сьцьіў*) и зачьили мáма то ўоббирáти і наварили і — кáе — за дві недьільі йа сьі вже врóдиў. Ай — кáже, — клóпоте! — кáже — ў нас — кáже — біднóта — кáже — булá, біднысмо (йисмó булú бідньі) — кáже, — немá ўсьóго лишень ґáрчик йачмéньу." Кáже: „Клóпоте мій нищіслúвий, шчо мньі тепéр робúти..." Кáже: „Тáто старí, а мáма слабí, шо робúти —: йа — кáе — той ґáрнец йачмéньу на плéчі, анó до млúна (мýсит сам сьі трудúти на хрестúни свóйі). Приньіс йа до млúна, — мéльника нимá ўдóма, — кáже — займиў кáмінь горí водóў пáсти. Ньім кáмінь напáс, ньім пригнáў, йак насúпаў йачмінь, йак підé кáмінь поза йачмінь, — áййайай — ка — , тíлько сьі шкóди наробúло, більше йак на два кúрцьі. А сьі намолóло три кúрцьі мукú с тóго йачмéньу. Взьиў йа тотý мукý на плéчі, приньіс до дóму, — мáма ўстáли, рошчинúли, напеклú хльíба, ўже лáдьит сьі на хрестúни. І — кáе — ўже віднéсли менé до ксьóндза, охрестúли і — кáже — так де за дві недьільі пішлú мáма зо мноў до виводу. І — кáже — йак в йúнчім сельí — кáже — звúчай, в йúнчім сельí ксьондз кадúльницеў мáхайи у цéркві, а ў нас — кáже — ксьондз йачмéньом льýди ўобсьівáйи ў цéркві, — йа йак — кáже — настáвиў рýку так вúтьигúим з лáхіў навéрха, — и залетьіў мньі йачмінь у кулáк. І — кáже — огó, ўже тьі не пýшчу тепéр! Приньіс до дóму і думáйу: Де с тим йачмéньом тепéр сьі подьíти? Посадúўбим у пóли —: вúбйи птúцьі, посадúўбим у горóдьі —: вúбйут кýри, — а йа тепéрка ше ньіґдé не йду, бо шем слабúй, недáўном сьі врóдиў, тай малúй ше до тóго, — тай йа посадúў під хáтоў (Ше малúй, слабúй, тай будé обганьíти через вікнó кýри...)" Кáже: „Йак йачмінь зийшóў, йак зачьиў ростú, — аж до стріхи. А йа пристáвиў драбúнку, прорíзаў стріху, аби ріс аж до горú. А йачмінь йак зачьиў ростú, — аж до нéба. Йа вúйшоў — кáже, — подивúў сьі, — а йа-

*) На моє питанє, чи часом не говорить в Завадові „вісипаў" як в Дулібах, замітив оповідач от що: „Ньи. Бо ту на Дульібах кáжут „Васúл", а ў нас кáут „Васúль." Кáжут: „Васúл, Грин, ковáл пішлú на здеркí (на рúбу так на рікý, „здеркí" такі дрібóньві), — а ў нас йак ідýт, ньіби ў Завáдові, то кáут: Ковáль і Васúль і Гринь пішлú на рúбу. Ту [оповідач з Завадова, але казки говорив в Дулібах] кáут „рубéл", а ў нас кáжут „рубéль."

чмінь аж до неба виріс. Йа вийшоў, походиў, походиў, дальі льізь тим стеблом аж до неба. І там вильіз, том ходиў по небі, ходиў, ходиў ўсьўда, ходиў делеко, аж миньі сьі ўже ўприкрило, і хотьіўйим ўже гет назад изьльісти. И кажу: „Ўже миньі сьі ўприкрило і — каже — вжебим гет назад изьльіз“ — и зачьйў приходити на той пльац, а — каже — а там така купа йачменьу: ўже той сьі йачмінь змолотиў, чільний йачмінь окреме, позадний зноў окремо, а полови така купа, шо аж не мож оком зиздріти. Йак йа подивиў сьі, — йак йа зьльізу? нема по чім! — а йа тогди стаў до тойі полови, йак зачьйў повересло крутити, то ўкрутиў три рази йак сьвіт стойит шче, так доўго. И — каже — йак йам зачьйў льісти віттам, йак льіз так льіз, — ого! та бо не стайи вже того повересла. А йа — каже — віттам урву, а ту наттóчу, тай льізу дальі в гори. Йа — каже — ўже звіттам ўсьо зирваў и ўже віттам нема шо рвати. А йа — каже — віттам йак скочиў..., — а тоти ўже збуйі йак ўчули, жи він ўже конець йім робит, а вони тогди ўсьі від огньу ўтьікли, ўсьі дванайцьіт, бо сьі збойали, бо віньби буў йіх усьих гет набиў. И тогди він ти стаў коло огньу, розгорнуў полотньйнку, набраў мийсо ў полотньйнку, а тогди поньіс аж до тих братьіў, до того вітцьй, там де ўни косили. І каже, приходит там — : „Ано — каже, — вас два ходило, а шосте принесли?“ — А старий каже: „Видите, драби, послужи сьі вами! Ви — каже — молотчогости рахували за дурного, а він — кае — розумньійше (мудрійше) виробиў.“ — І тим чьйсом косили, поки не скосили, і ўже конець. —

Записано в Завадові, пов. Стрий, від господаря Миколи Пашчура 10. червня 1900 р.

Пор. Етногр. Збірник т. VI. ч. 664.

77. Як чоловік жінку зробив дурною.

Даўно за панщини, йак хто найшоў гроші, то мусьіў віднести до двора. Але йіден чоловік ораў биками ж жінкоў, жінка гонила бики, и виораў баньак гроші. И він хотьіў тоти гроші — гадайи собі так: „Озму тоти гроші, — жінка викажи мі“ — і думаў собі: „Йакосьби йі дурноў зробити...“ — І прийіхаў до кіньцьй, заложиў підволоку на плуг (то то, шчо під плуг дайи сьі, йідучи на поле, аби не дер по дорозьі, — а наверха дайи сьі плуг) и дальі до дому гет. И каже жінцьі ў вечир гарбуза варити. Жінка доконечни —: „Йди по тоти гроші, аби хто зайте (за той час) не взьиў“ — бо він собі назначиў, ў котрім місци там, аби йі ў ночи пішоў, то й аби трафиў. Він казаў варити гарбуза ў вечир, бо він знаў, шо сьі жінка ни лишит, доконечни и жінка схоче

йти по гро́ші. И він си взьиў то́го гарбуза́ ў таке́ горньи и кропи́ло, и жінка забра́ла сьі и йде з ним. Він узьиў и ма́хайи і кро́пит поперед ньу, фурт на ньу кро́пит —: зачинайи так дурно́ў робити, 'на ка́же: „Йой, шо́ таке́ густе́ йде? (бо йак він кропиў, то ўна не ви́дьіла ў по́тенку, шо він кро́пит).“ — А він ка́же: „Цьіхо, цьіхо — ка́же, — бо то — ка́же — ўера́ний дошч іде́.“ — И він йиі́ потру́тиў так тро́ха до фо́си, а ўна ка́же: „Йой, а то шчо?“ — Він ка́же: „Цьіхо, цьіхо — ка́же, — бо то за́йиць у ве́ршку ўпаў (ве́ршка, то така́ йи ґеколи́ дьішка виплетена с пру́тьи, то ста́ўйит на ри́бу так, йак ри́бу лапа́йут на ріцьі).“ — Прийшли́ да́льі, — а там хло́пцьі гонийли ко́ньі на́ньіч и лошьи вар-за́ло за кіньми. А тота́ жінка ка́же: „Йой, а то шчо? (бо вона́ по́ ночах не хо́дила).“ — „Цьіхо, цьіхо — ка́же, — бо то йідну́ па́ньу до о́ґири веду́т, — ка́же — зо двора́ тоту́ па́ньу до о́ґири веду́т.“ — Іду́т да́льі, — а ту ў сельі, йак то звикле, жи вартіўник кричи́т, а ў йи́нчім тру́бами тру́бйит, а так ге ў нас то кричи́т, ду́же кричи́т. А ўна ка́же: „Йой, а то шчо́?“ — „Цьіхо, цьіхо — ка́же, — бо то пан се́ньдзьа ўкраў са́ло, а йиго́ бйут, аж сьі у спо́дньі ўсраў.“ — Він — пришли там, взьили гро́ші и да́льі до до́му; прихо́дьит до до́му —: „Гей — ка́же, — жінко, иде́ ло́потова війна́ на баби!“ — Бо він хотьіў так гро́ші схова́ти, аби вона́ не ви́дьіла, де він гро́ші схова́йи. Ка́же: „Бій сьі Бо́га, жінко, схова́й сьі, бо жьиль ми тьі за тобо́ў...“ — Жінка хотьіла під піч сьі схова́ти, (йак то ў ру́ськім ста́ньі піч йи, пйиц такий велийкий ў ха́тьі), — а він ка́же: „Ту під ка́доўб — ка́же — йа тьі приве́рну (схова́йу).“ — Він наве́рха насипаў пшени́цьі, кукуру́дзи, насаджьиў дро́бу, качо́к, кури́й, — йак зачьи́ло то бу́бнити у дно, жінка так бойа́ла сьі, жи страх, там, бо то ґваўт во́йна. Він тимчьи́сом гро́ші схова́ў и ка́доўб тогди відвер-ну́ў, йак вже гро́ші схова́ў. І так да́льі він ти́ми грішми гиндльува́ў —: ку-пиў лошьи́та, потре́маў тро́ха, прода́ў, купиў бички́, ўсе продава́ў, бо він буў бідний, маў мале́нькі бички́, — ожи він продава́ў, гиндльува́ў, чьи́сом утра́тиў, не за́ўше заробиў, а ўсе ў сельі каза́ў, йак до ко́ршми прийшоў, шо заробиў на йіде́н йа́рмарок си де́сьіт, два́цьіт ри́ньцьких, ўсе так говори́ў, — а він чьисо́м і ўтра́тиў, бога́то ўтрачьи́ў, а ўсе тих гро́ші доклада́ў. Шось йідно́го ра́зу сьі розло́стиў (розло́стиў сьі) на жінку и наре́шчі набиў йі до́бре. А жінка да́льі кричучи до двора́, до ата́мана ка́е: „Мій чоловік гро́ші тогди і тогди найшо́ў і схова́ў.“ — Прикли́ка-ли —: „Чому́ ти, чоловічи, гро́ші не приньіс, коли ти найшо́ў?“ — Ка́же: „Йа не найшо́ў, йа — ка́же — не ви́дьіў жа́дних гро́ші.“ — Тро́ха го там му́чили і не призна́ў сьі. Наре́шчі пані йак похо́пили ба́бу за сло́во, и то́му хло́пови не дава́ли ўже спокій. И да́льі то́му хло́пови присуди́ли кількана́цьіт бу́кіў у дворі, той ата́ман, и наре́шчі хло́пови присуди́ли и сидьіти ше до то́го і ше ў не́го взьи́ти ті бичьи́та, шо він ма́йи. Ка́же:

„Чó ви, паний, ў мéне хóчити?“ — кáже. Кáже: „Слýхайите дурнóйі жíнки? З нéйі — кáже — такий вáрйат, шо йа йі мýшу аж під кáдоўб привертáти, йак оná зачнé варйувáти... Прóшу — кáже, — шчебим сьі вíпросиў шче на йідéн тéрмін...“ — Прийшóў він там ци трéтий день, ци дрýгий, вже він прихóдит сам і приклика́йут ужé жíнку. Кáе: „Взьиў він грóші?“ — „Взьиў.“ — Кáже: „Прóшу пáна céньдзьоўо лáски, ўона́ дурна́.“ — Ўона́ кáже: „Йа дурна́? Тогди́, колйсмо йшли — кáже, — то ўсрáний дошч ішóў.“ — А він кáже: „Прóшу пáна céньдзьі лáски, най пан слýхайут, ци ўона́ дóбре говóрит...“ — Кáже: „Прóшу пáна céньдзьі лáски, та йáк — кáже, — він кáже, шо йа дурна́? То — кáже — тогди́, коли́ — кáже — зáйиць у вéршку ўпаў. Непрáўда? (він йійі буў тогди́ у фóсу пóтрупиў).“ — Кáже: „Але прóшу пáна — кáже —, ўона́ дурна́.“ — „Айá — кáже — йа дурна́! Ци прáўда? — кáже — ту пáньу зо двора́ до óгирі вели́...“ — Кáже: „Прóшу пáна лáски, ци не ўона́ дурна́? Таже ўона́ дурна́!“ — И кáже: „Айá — кáже, — йа дурна́! Тогди́ — кáже, — тогди́, самóго тóго дньи́ — кáже —, коли пан céньдзьа ўкрáли сáло, а пáна céньдзього били, аж сьі ў спóдньі ўсрáли.“ — Кáже: „Ідзь, ти бáбо глýпа!“ — тий бáбу за двéрі. Кáже: „Бим чловíйка ў біду́ ўвалиў — кáе — через бáбу..“ Кáже: „Іди, чловíйче, до дóму, спокíй мáйиш, — а бáбу бýком.“ — І спокій вже тогди́, заставови́ло. Оже пусти́ли на вóльного тогди тóго чоловíка. —

Записано в Завадові, пов. Стрий, від господари Миколи Пишчура 10. червня 1900 р.

Пор. Етноґр. Збірник VI, ч. 13, 14.

78. Самодíлковий доктор.

То ў йиднім місьтьі буў цáлий шпитáль слабих льудий і здорóвий жáден-ньіхтó не вийшоў. І дохтóри сьі забаўйили на йиднім шинку, тай йидéн до дрýгого говорит, кáже: „Шо такóго, жи жáден сьі — кáже — марýда не видужьийи? Коби́ — кáже — хоць йидéн сьі підньиў, та аби́ сьі ўступиў...“ — Але йидéн такий фільозóф слýхаў и кáже: „Шó си паний дохтóри собі бéсьідуйут?“ — Ка: „Шо тобі обхóдит тотó, чоловíче?“ — Кáже: „Перепрошьийу — кáе, — прóшу паніў (лáски пáницького гонóру), — йа — кáже — тиж той талáнт провáджу. Ў мéни тоти́ льýди до трох дньіў ўсьо здорóвеби мýсьіло бýти...“ — Ну, так йак сьі зачьили з ним годи́ти, — він хóче ў них пйитсóт ри́ньцьких, аби до трох дньіў вйздоровиў той нáрід, жи ў шпитали́. Так і ўни йимý давáли штири сóтки, — він не хотьіў. А він ньічó не знаў, так йак у пліт рукáми. И так

вони йиму́ дали́, йак він хотьі́ў: пи́йтсо́т ри́ньцьких. Оже той день ўже не рахо́ваний буў, жи ўни сьі годи́ли, — аж від ва́ўтрі то ма́йи сьі зачина́ти, а ни́ньі, то ишéнь ма́йи ї́хати ни́ньі подиви́ти сьі там з ни́ми. Прийі́хали там пово́зом тоти́ два дохто́ри и той тре́тий, — а то буў таки́й йиде́н батьари́ско, ишéнь він ино́ маў йази́к таки́й кручéний, шо він знаў пори́дне говори́ти, а до то́го він ньічо́ ни розуміў. Иш тільки маў йази́к кручéний, — йак то буў при місьтьі, так за́ўши він тото́ де шось чуў, и тото́ він плентýчиў. Прийі́хали вони́ там до шпита́льу, пішо́ў він з дохто́рами до йідно́йі ци́мбри, пома́хаў голово́ў, пішо́ў до дру́гойі ци́мбри, — так він ходи́ў по ўсьіх цимбра́х, голово́ў своо́йоў пома́хуваў і пофі́тькуваў (ўсе йак то йи́нчий: фіфуфу́, фіфуфу́). И наре́шчі сьіў з дохто́рами и пойі́хаў. И дру́гий день, пришло́ сьі ўже йиго́ той те́рмін, шо він маў іти́ до шпита́льу до мару́дьіў уважьи́ти, — и прихо́дит, прихо́дит до йідно́го —: „Шо́ ти бракýйи?“ — прихо́дит до дру́гого, пита́йи сьі: „Шо́ ти бракýйи?“ — так йак звикло, йак то до́хтьір сьі пита́йи, бо й він коли́сь буў слаби́м, десь мо́же лежьи́ў у шпита́ли и тоти́ ви́дьіў рошпе́кта, йак сьі там захо́дьит. И він, уже́ той день, жи ўже прихо́дит на ньо́го, прийшо́ў до шпита́льу, перейшо́ў він йи́деи від йи́деи по ўсьих ци́мбрах, шчо йім бракýйи, а медици́ни жа́дноіі не дайи, иш забра́ў сьі тай пішо́ў. Прихо́дит у полу́дни, зайшо́ў до йідно́йі ци́мбри, ка́же: „Ше шо́ ти бракýйи?“ — пита́йи сьі йак йидно́го так дру́гого, — ка́же: „Абис не каза́ў, жи ти слаби́й“ — и так да́льі він зайшо́ў и наказа́ў, коло́к віт кіўка́. Дру́гий день зноў прийшо́ў також ў десьи́тьі годи́ньі, зачьи́ў сьі пита́ти, шо бракýйи, — тоти́ рі́ўно ска́ржьит сьі, жи слабі́, — ка́же: „Ни кажі́т, жисти слабі́, бо котри́й буде́ слаби́й, то — ка́е — буде́ сьі ў пи́йцах топи́ти, то сьі буде́ слабі́ мета́ти ў пи́йи, буде́ сьі пали́ти на по́піў, а котри́й буде́ моцньі́шший, то буде́ сьі мета́ти до води́ и тим моцньі́шшим дава́ти пи́ти...“ — Прихо́дит тре́тий день, прийі́жджьийут тоти́ дохто́ри, — зайшли́ по йідні́ ци́мбрі, пита́йи: „Здоро́висти?“ — Ка́же: „Здоро́ви“ — зайшли́ по дру́гі і так у ўсьих ци́мбрах, кі́лько бу́ло, так ўсьо ўстава́ло, ци слабе́ ци моцньі́ше, ўстава́ли і йшли, — йак ўже котри́й слаби́й буў, то трима́ў сьі одьві́рка, абй не ўпаў, аби го ў пі́ч не сади́ли пали́ти (бо він так буў настра́шиў льуди́й). То за дві годи́ни то так тото́ ўсьо ви́йшло из шпита́льу, аньі йидна́ сьі душьи́ не лишила там. Тьі́лько тоти́ два дохто́ри и тре́тий той, шо на́рід подури́ў. И тоти́ дохто́ри зложи́ли йиму́ пи́йтсот ри́ньцьких и пішо́ў на мі́сто тай з батьа́рами маў за шчо пи́ти. Потому за кі́лька день на́рід зноў сьі пха́йи, — бо де сьі дьи́йи, йак йи́нчий таки́й бі́дний, жи ни ма́йи сьі де дьі́ти, а зноў нема́ го кому́ зайти́? — Ўже ўсьа.

Записано ut supra.

79. Збиточна небіжка.

Було два брáты: йідéн бідний, дрýгий богáтий. У тóго бідного булú дьіти тлýсьті, а у богачьй булú сухі. Оже той богáч сьі дивуваý, шо тотú дьіти не мáйут шо йісти, а тлýсьті, а йигó ý роскóшох і сухі (худі). А той богач маý шче мáтьір, — бо той бідний на бік сьі ýожениý, óже тóму шчісьті не йшло тай буý бідний. Кáже: „Мáмо, йа скáжу жíньцьі шось вам злáтити и вас усаджý — такý маý пáку велúку, такý скрúньу — і кáже: „Усаджý вас у тотý скрúньу тай — кáже — вас відвезý до брáта и бýдете — кáе — слýхати, шо тотú дьіти йідьйт, шо ýони такí тлýсьті, — тóго бідного брáта. И там зварúла жінка шось там постáвила йі йідьіньі, — а той бідний утрéмуваý собí такóго злóдьійа, жи він пішóý и накрáý и приньіс и тотó ýсьо ý зáмиш ишлó: тотá бідного жінка варúла и на тóго злóдьійа и на свойí дьіти. И той злóдьій так ýлáсне ýтрéмуваý тóго ґоспóдарі і себé и так той бідний гиндльуваý не тим злóдьійом. А той богáч хотьíý сьі перекопáти, шо тотú дьіти йідьйт, и ýсадúý старý мáтьир у скрúньу и пішóý тогдú до брáта, кáже: „Знáйиш, брáте, шчо, — йа привезý до тéбе скрúньу з грíшми, бо — кáке — йа пойíду там и там на прáзник, то — кáже — ý мéнеби злодьійі ýкрáли, би сьі добýли тайби ýкрáли, а ý тéбе сьі — кáе — не будýт сподьівáти.“ — И нарéшчі взьйли скрúньу на фíйру, взьиý собí ше два наймитú и повіз до тóго бідного брáта и постáвили там до хáти, — а тóго злóдьійа не бýло тимчьйсом дóма, той злóдьій ни вúдьіý тóго. І постáвили коло столá там тай стойáла. Стойáла до нóчи, а тотá старá слýхала —: йак будýт вечéріти, то будýт шось говорúти, шó вони йідьйт. Але тимчьйсом повечéріли тай польигáли спáти. — злóдьій ý ночú прихóдит, шо накрáý дéшось там і ýхóдит до хáти, засьвітúý си тай покúваý скрúнеý і знаý, шо там грóший немá. А тимчьйсом на той чьис старá ýснýла, йак він віломкваý скрúньу (бо злóдьій відóмкне, бо злóдьій мáйи спóсьіб). И дúвит сьі —: йакáсь там бáба лежúт. А той дáльі за шúйу, тай бáбу задушúý там, — а то булá тóго бідного тиж мáма. И ýже дúвит сьі, жи бáба сьі ýже ни кивáйи, жи ýже заснýла, заýмéрла цьіýкóм, — там коло бáби стойáли пирогú, жи постáвили йі були йісти, і трóха сметáви ше там стойáло, — и той злóдьій сьі застрáшиý, шо то йи такóго, шо ýже бáбу задушиý, і перí' злапаý і помачьйý ý сметáну и запхáý йі ý пúсок, ньіби вонá сьі перогóм удавúла. І тогдú пішóý до комóри і си льиг спáти. Дрýгий день, ýже сьі розвидньіло, — той богáч дрýгий день прихóдит, кáже: „Ей, брáте, хібá йа — кáже — гет ту скрúньу ýозмý з грíшми, бо на мéне — кáже — жінка кричúт...“ — Той прийíхаý с фíйроý тай взьиý гет. Гадáйи си так: шо бýде сьі питáти там дóма, шо тотú дьіти

там йіли: вечéріли і шó рáно сьнідали. Відмикáйи скрúньу ўже дóма, — а старá неживá. Той прихóдит до брáта и кáже: „Брáте, шо робúти?“ Кáже: „Ўмéрли мáма.“ Кáже: „Зварúла жінка пирогíў, тай — кáже — йіли тай сьі ўдавúли...“ — А бідному байдýже —: ўмéрла, то ўмéрла — кáже: „То будéм ховáти.“ — Пішлú до кеьóндза, далú знáти, поховáли. А той злóдьій пішóў тай віткопáў пéршойі нóчи, тай на плéчи, принíс до тóго богачьú до комóри, — там стойáла дьилéтка (по рýськи) с сúром, цьілá дьилéтка, — надоўбáў си сúра у мишчьú, иш чверть сúра, і старý постáвиў коло дьилéтки, напхáў старí пóўньі пазухú сúра, пóўний пúсок, ше й рýки запхáў ў сир. И так лишúў старý. Той богáч рáно ўстайи, трýдит сьі до ўсьóго, йак то звúкле ў ґосподáрстві, — а той злóдьій йак запьíс до комóри, так позамикáў, йак бýло, онú сьі не моглú ньі ў чім ўбáчити, бо так бýло замкнéно, йак онú позамикáли. Там десь до комóри пішлá ци дитúна, ци жінка, дьíти там побíгли, за чúмось там пішлú, ке: „Тáту, тáту, прийшлú бáба! Ми бáбу поховáли, а бáба прийшлú!“ — Той ґоспóдар прихóдит до комóри, а тотá зьíла ўмерлá більше, йак за чверть сúра. Тогдú прийшóў до брáта —: „Ей — кáже, — брáте, шо робúти?“ Кáе: „Йисмо мáму поховáли, а ўонú — кáже — прийшлú тóйі нóчи і зьіли — кáже — більше йак за чверть сúра...“ — А тотó злóдьій забрáў сир. — Кáже: „Мóже твóйі дьíти той сир ізьідьйт, мóйі ўже — кáе — не бýдут йíсти.“ — Той бідний кáе: „Привезú, мóйі дьíти зьідьйт.“ — Привіз дьилéтку сúра до бідного, — мáйут ўже шось ті дьíти живúти сьі чим. Поховáли зноў старý, — а злóдьій пішóў другóйі нóчи, віткопáў зноў тай на плéчі, прителéпаў тай до тóго богачьú зноў до комóри. Там стойáло пшенúчнойі мукú пáлний міх, — той дáльі, міх — там подивúў сьі, дóбрий міх узьúў, набрáў мукú так не третúну міха, кілько міг нéсти, и на плéчі, — а старý постáвиў коло міха. Напхáў старí мукú ў пазухú (поза пазухú), ў пúсок и так лишúў старý. А сам забрáў сьі, позамикáў и пішóў. Тай рáно, ўстайýт, десь там до комóри, дúўйит сьи —: шо за невóльі, шо старá другóйі нóчі прийшлá! Пішóў до брáта і —: „Ей, — кáже — брáте, то йакéсь — кáе — нещісьтьі!“ — кáе. Пришлú — кáе — мáма и тóйі нóчи, зьíли — кáе — мое за піў кірцьи мукú черезь ньіч, — кáже — шо, брáте, робúти тепéр?“ — А бідний кáе: „Ну, та шó, будéм ховáти.“ — Прийшóў бідний там до тóго ўже богачьú, ўтьиглú старý до хáти, повитрісáли тотó, умúли йі і пішлú до кеьóндза, далú знáти, шо такá йі такá річ, шо ўже другу ньіч старá прийшлá і пáкісьть рóбит. Поховáли старý зноў, — а злóдьій пішóў у нóчі, примéркло сьі (а мукý той богáч зноў відвіз до тóго бідного, бо ўже йигóби булú дьíти не йіли тотý мукý) — злóдьій пішóў третóйі нóчи, старý віткопáў и на плéчі, прителéпаў зноў до тóго богачьі. Ў тóго богачьі буў велúкий нацьýк стойáў там у карнúку, —

він заче́ркаў ца́лу па́чку сьи́рки, запали́ў там у карнику́ и пацьуко́ви пид ньіс, и зайшла́ та сальи́тра и пацьу́к издо́х тай лежи́т. Той стару́ до ку́чі (до карнику́) прииньіс и стару́ посади́ў на пацьука́, пітне́р и запха́ў, даў йі таки́й чепо́лик, запха́ў у пацьука́ и стару́ пітне́р, так абі́ не ўпа́ла, — тай він йі не таки́й му́дрий ньіж даў, бо шкода́ му бу́ло лишйти до́брого ножьи́, бо пацьу́к и так сьі ўже не кива́ў, бо лежьи́ў. Даў йі ў ру́ки таки́й чепе́лик и посади́ў йі, ньіби ўона́ так ріже то́о пацьука́. Тай ра́но, — наре́шчі забра́ў сьі зло́дьій и пішо́ў спа́ти — и зачьи́ло сьі розвидньи́ти, повиснийи́ли сьі, той ґоспо́дар побуди́ў че́льідь, ви́правиў ко́ждого до сво́йі робо́ти, той ґоспо́дар. Наре́шчі жінка там вже зла́дила пацьуко́ви йі́сти, прихо́дит до ку́чі —: „Ей — ка́же, — ґоспо́дару — кричи́т, — ходи́ сьуда́! Бо ту — ка́же — цьіле́ нешчі́сьтьі сьі зробило...“ — Прихо́дит той ґоспо́дар, ди́вит сьі на той кло́піт і ка́же: „Ба́чу, мойи́ нешчі́сьтьи ўже ту́тки йи...“ — Пішо́ў до бра́та —: „Ей — ка́же — бра́те, бій сьі Бо́га, ходи́ — ка́же, — йаки́сь пацьучи́шче буў при ха́тьі, тей — ка́же — прийшли́ ма́ма тай зарізали то́йі но́чи...“ — А бідний буде́ каза́ти: „То йаке́сь ді́во ўже“ — ка́же. Ка́же: „Ўжесмо два ра́зи хова́ли і шче — ка́же, — ба́чу, би тре́тий раз хова́ти...“ И ка́же: „Ше ви зна́ти, мо́же ше — ка́же — шче́ — ка́же — зачну́т ходи́ти...“ — Пішли́ ўже оба́ до ксьи́ндза і зачьи́ли говори́ти. — „Ей — ка́же, — йиґо́мосьць, бі́йте сьі Бо́га, хова́йте йакго́дьі, — ка́же — дам вам коби́лу з лошьи́тьом, бо вже — ка́же — нешчі́сьтьи прихо́дит.“ Ка́е: „Прихо́дьит тай шчо но́чі на́кісьть ро́бйит.“ — Ўтьигли́ до ха́ти, положи́чи так йак за́ўше и ўже прийі́жджьийи ксьи́ндз на по́гріб. Каза́ў ксьондз ўже йі глубо́ку йа́му копа́ти (абі́ ўже не ви́льізла). А зло́дьій то зачу́ў, шо ксьондз дьіста́ли коби́лу з лошьи́тьом за по́гріб на ўоста́тку. Йак похова́ли, и ксьиндз до до́му пішо́ў на сьньі́даньи, — а зло́дьій тимчьи́сом пішо́ў віткопу́вати середу́дии. И віткопа́ў, тай стару́ на пле́чі, тай стару́ збі́жом, збі́жом ньіс на пле́чох. Ксьондз до́ма, посьньі́даў, закури́ў си там до́ма ци фа́йку ци дзиґар тай вже йде по коби́лу тай по лошьи́. А той зло́дьій посади́ў стару́ ў жи́то. Прийшо́ў ксьондз до то́го ґоспо́дарі, тай той ґоспо́дар ви́віў коби́лу с ста́йньі тай лошьи́ ви́йшло, пітсади́ли ксьи́ндза на коби́лу, абі́ си сьіў так йі́хати, тай ксьондз сьіў на коби́лу тай йі́де, а лошьи́ зза́ду пово́леньки йде за коби́лоў. А ксьондз буў так на дру́гім сельі́, не так бли́сько було́. А той зло́дьій сьіў си ў жи́тьі тай чека́йи на ксьи́ндза, за́ки буде́ йі́хати. А ксьиндз надйі́хаў тай перейі́хаў, а лошьи́ зза́ду пово́ли йшло. Той зло́дьій нами́каў хо́пти ў жи́тьі, нами́каў ци на межі́ ци ў жи́тьі тай ви́біг на доро́гу тай —: сьцьоў, сьцьоў! — до лошьи́та, — а ксьондз перейі́хаў тай пойі́хаў. И злапа́ў лошьи́, завіў ў жи́то, витьиг стару́ на лошьи́, покрути́ў повересьі́льі (пове́ресло) и привйиза́ў ба́бу до лошьи́та так кьі́сно, абі́ сьі не загуби́ла, абі́ не ўпа́ла з лошьи́та

ба́ба —: лошьи́ було́ невели́ке, зьвйизау́ но́ги попід че́рево ба́бі па лошьи́тьу и привйизау́ туди́ зве́рха кьісно поверисьільом, до́бри поприкру́чувау́, аби́ не злéтьіло, и йак у́же кьісно зрихтувау́, — а на ба́бі були́ рантухи́, такі́ йак то да́уно хова́ли, такі́ до́у́гі — тай кьсондз сьі поу́обзирау́, що лошьи́та десь не бу́ло, тай гада́у́ собі́, що тро́ха ста́ло пасти десь у фо́сьі, тай гала́йи си так: лошьи́ дого́нит — йак то лошьи́ зви́кло, що біжи́т за кіньми. Він знау́, жи у́же сьі не загу́бит, бо мо́цно привйизау́, и тогди́ лошьи́ наполо́шиу́ иж жи́та. Але лошьи́ йак зачьйило дрельува́ти за коби́лоу́, — а кьсондз сьі поу́обзирау́, слу́хайи, що лошьи́ біжи́т, тай гада́йи си: „Но, у́же лошьи́ догапьи́йи...“ — Кьсондз сьі поу́обертау́, оберта́у́ сьі за лошьи́тьом дивйи́ти, що так лошьи́ ско́ро біжи́т, і ди́вить сьі : Що за утрапльі́ньи (нево́льі) на лошьи́тьу йі́де? Кьсондз да́льі на́тицеу́ коби́лу лу́пит, аби́ коби́ла утьіка́ла віт кьсо́ндзом, а лошьи́ чим бо́рші догапьи́йи коби́лу, бо сьі бо́йит, бо ще на лошьи́тьу ньічо́ не йі́хало таке́, бо ще молоде́. Кьсондз ди́вит сьі, жи лошьи́ чим раз догапьи́йи бо́рше, — а кьсондз не коби́ли, та коби́лу на́тицеу́ віт се́бе та сам пі́шки у́ но́ги. А лошьи́ прибі́гло, коло коби́ли поскака́ло и пофи́ркало, — а зло́дьій перебі́г збі́жом, злапа́у́ лошьи́ и ба́бу відвйизау́ и вер у йа́му, взьиу́ коби́лу до мі́ста з лошьи́тьом і прода́у́. — Аж віт то́го чьису́ стара́ у́же не ходи́ла до то́го богачьи́. Йак у́же прода́у́ коби́лу з лошьи́тьом, у́же сьі сквітува́ли, — у́же му сьі було́ змерзьі́ло ходи́ти за́у́ше стару́ віткопувати. —

Записано ut supra.

Пор. висше ч. 21 і 24.

80. Добре ночували.

Да́у́но бу́ли тьісьньі́ часи́, — кьсондз зь дьико́м ни могли́ сьі у́тре́мати у́ пара́фіні и пішли́ у́ подьі́льі (пьі́он у́ сьвіт), у́се разу́йут, жи у́ подьі́льу хльіб по кі́льу. Ночува́ли у́ни по се́лах и там и там, деш они́ приходи́ли, — то так сьі не бо́рзо дьі́йало, мо́же у́ни йшли дві або й три недьі́льі, деле́ко, — тра́фили у́ни до йідно́го ґоспо́дарі на́ньіч, а ще че́льіди не бу́ло с по́льі. Иш кобі́та була́ йідна́ сама́ у́до́ма, жи вече́ру вари́ла. Але кьсондз зь дьико́м сьі́ли собі́ на ла́ву и у́важьи́йут, жи ґосподи́ньі варит чир и муку́ ма́ла у́ зба́нку и з зба́нка мета́ла у́ горне́ць. А у́ни оба́ сидьи́т і ди́вйит сьі —: коби́ вари́ла у́ бі́льшім тро́ха горшку́, аби́ шось і йім сьі лиши́ло на вече́ру, бо у́они́ голо́дні були́ оба́. Але кьсондз ди́вит сьі —: коби густи́й чир вари́ла, — йак ульи́ води́, а рос-

пу́стит, то буде́ більши... Але йак ґосподи́ньі десь до сьіни́й відвели́ла сьі (ньі́би відийшла́), а кс́ьондз буде́ хотьі́ў муки́ вере́чи у той горне́ць, аби́ було́ ґусто́ муки́, — упха́ў йидну́ ру́ку, а пото́му дру́гу. И так йак муки́ взьнў так кулака́ми обома́ и хотьі́ў так муки́ бо́рзо хі́нути обома́ рука́ми, — ў зба́нку ў го́рі ўуска дьи́рка, а ў доли́ньі широ́ка, — и хотьі́ў так живо витьи́гнути обі́, а то не мож, бо то так тре́ба зроби́ти, ге коли́ він там пхаў ў зба́нок: йидну́, а пото́му дру́гу, — ґосподи́ньі спі-шит сьі до ха́ти, а кс́ьондз то́ргаў, то́ргаў, — не мож, тай він да́льі від при́пічка тай сьіў си коло ла́ви на мале́нький столе́ць тай взьнў си зба́нок так ме́жи кольі́на, бо ўсти́дно було́ йіму́ ўже вито́ргувати, ай взьнў межи кольі́на и так і трима́ў. Поприходи́ла че́льідь с по́льи, тай ґоспо́дар прийшо́ў, — она́ ў сьіньо́х ка́же: „Кс́ьондз тай дьик прийшли́ на́ньіч.“ — Він ка́же: „До́бре.“ — Довари́ла сьі вече́рі, сьі́ли вече́ріти, — кли́чут кс́ьо́ндза вече́ріти, а кс́ьондз ка́же: „Йа шче молитви́ му́шу таки́ вітпра́вити.“ — А вінби буў пішо́ў, аж сьі тріс́е, але той зба́нок так трима́ў межи кольі́нами. — Кли́чут дьика́, — дьик пішо́ў вече́ріти. А кс́ьондз говори́т до дьика́ по слове́нцки, ка́же: „Йідж, але лиши́ й миньі́ (на ме́пи)!“ — Но, варе́шчі шось сьі тро́хи чи́ру лиши́ло, тай поста́вила ў піч, а дьико́ви каза́ла льига́ти на при́пічок, ка́же: „Льи́гати си на при́пічок“ — а кс́ьондз йак сидьі́ў, так си́дьічи ўсну́ў коло ла́ви, спер сьі до ла́ви і ўсну́ў. А дьик тимчьи́сом пишо́ў, вийшоў на дьвир, а дьі́ўка льигла́ на при́пічок, — а він ухо́дит тай льига́йи собі так напопе́рек на запі́чок (йак бога́то че́льиди, то напопе́рек сте́льит тай льига́йут). Але дьик льиг тай сьі пріспа́ў тро́ха и нагада́ў си, жи кс́ьондз голо́ден шче. Але він лапу́, лапу́ коло ла́ви, не міг тра́фити тай забу́ў сьі. Тимчьи́сом гада́йи си: „Но, кс́ьондз голо́ден, би тро́ха чи́ру буў зьі́ў...“ — Але на при́пічку йак дьі́ўка оберта́ла сьі, тай дьі́ўка не ма́йи по́ртки, йак то кобі́та звикле, — йі тото́ сьі пітсу́нуло до го́ри. А він досьига́йи с пі́йца чир, тай насмотри́ў дьі́ўку, — а дьі́ўка на ўо́знак лежи́т — він посмотри́ў —: зве́рха ўу́са, — акура́т — гада́йи си — кс́ьондз льиг на при́пічок... — и зачина́йи чи́ром годува́ти, — а дьі́ўка ўсе: пш! — Ка́е: „Не ду́йте, йиґо́мосьць, бо то чир студе́ний“ — бо він гада́ў си, жи то йиґо́мосьць лежьи́ў на при́пічку. Ви́шкрептаў гет ўсьий чир з горшка́, що бу́ло, тей поста́виў тей пишо́ў тей наза́д си льиг. А той ґоспо́дар ўстаў до́сьвіта той стари́й, а дьі́ўка йак сьі наробила, йак усну́ла —, так йак ка́мінь, тай не чу́ла, шо сьі з неў робило, шо той чи́ром году-ва́ў, — а кс́ьондз сьі ўснови́даў, бо йшо́ў деле́ку доро́гу, и тиж сьіў ко́ло ла́ви и так усну́ў, йак уме́р. Той ґоспо́дар ўстайи до́сьвіта, засьвіти́ў, — а дьі́ўка так по́ги обмоло́ла... Ка́же: „Фе, паску́днице, ту — ка́же — два льу́де такі́ почу́йут, а ти таке́ ґлу́пство зроби́ла...“ — Дьі́ўка

сьі схóпила, самá не знáйи, шо сьі з неў стáло, — і вйбігла на дьвир і стáла сьі ўоптерáти. А ксьондз тимчьйсом сьі пробудйў. Тай гадáйи собі: Слава Тобі, Гóсподи, жи сьі пробудйў, та той збáлок розйбйи гет... — тай повóли сь сьцьіўньй ўстаў тай приходит до дверйй, тай ўже двéрі булй не защéплені так на кльáмку, бо ўже дьіўка на дворі булá, тай си плечóм пітхилйў двéрі. Прихóдит перед хáту тай гадáў собі, жи то кóўбицьі такá велйка стоййт (такá, жи сьі дровá рубáйи), — а дьіўка сьі зигнýла тай сьі обтирáла. И ксьондз собі гадáйи : Но, славá тобі, Гóсподи, жи ту йи кóўбицьі, тай розйбйи збáнок... — бо він тóй спóсьіб не знаў, так йак він запхáў : йидиў, а потóму дрýгу, ни хотьіў обі нарáз витьигáти. И йак там збáнком отáк обіруч тарáхни, а дьіўка — : „Йайайай !" — дьіўка сьі застрáшила, шо то йи, бо ўонá ни чýла, йак той йшоў ис хáти, бо той повóли йшоў. — ксьондз сьі застрáшиў, жи то так нарáз вйскнуло, рáптьу, — а він гадáў си, жи то кóўбицьі, він не знаў, жи то хтось, крисьтьйнин. А дьяк лежйт у хáтьі, — йак та дьіўка вíўкнула, той кáже : „Но, то старйй там бйи зь дьіўкоў ксьйндза на дворі за той збáнок..." — а дьяк с хáти, шьйпкў ўхóпиў ксьйндзову и свойў, кáе : „Тьікáйте, йиґóмосьць, тьікáйте, тьікáйте !" — И йак ўоий тогдй ўобá ўтьікли, йак пішлй, йак пішлй, так пішлй, кудй ўни хотьіли, тудй пішлй, — а той ґоспóдар сам дйўуваў сьі, шо такóго мýдрого, шо ўони так ў ночй поўтьікáли. Той ґоспóдар ни знаў, чогó ўни ўтьікли; ўни собі йінáкше гадáли, а той ґоспóдар у тьім собі не розуміў ньічó. — И ўже конéц тотó. —

Записано ut supra.

81. Злодїєві збитки.

Так буў йідéн пан велйкий, купéц и пойíхаў с фйирманом у дорóгу на йáрмарок. И йак пойíхаў, и дóўго йигó не бýло. Прийіжджьййи він ў вéчір и ўже зьльіз там дóма, ўже обночуваў сьі, прихóдит до ньóго йидéн оревдувáти дьім (покíй). Тай він йимý заорендуваў, там ци на рік ци на кілько, и сам вййшло йимý, жи пойíхаў зноў на йáрмарок. А той пан (купéц) маў кльýчницьу и пáнну свойý и старý пáньу. И так він пойíхаў и не бýло йигó дóма, — а той, жи заорендуваў ў ньóго дьім, пішóў до ковальй, поробйў собі кльимбріў і прихóдит там до дóму ўже, пішóў до покóйу и прибйў старý пáньу до підлóги і прибйў кльýчницьу (ци „кýхарку"йа казáў ци „кльýчницьу"?) и прибйў свойý пáнну. И пішóў до стáйньі, відрізаў тельйтьу нóгу по кольіна и лошьйтьу нóгу по кольіна, йидиý нóгу тельйтьу, а дрýгу нóгу лошьйтьу. И ўвьіс до покóйу

и па́ни запха́ў но́гу с тельи́та межи но́ги, а па́ньиы і з лошьи́та, а кльу́чиици — була́ опа́ўка йийи́ць на ша́фі — і поста́виў с ко́шиком и йидно́ шче запха́ў там у дьи́рочку. Він то робйў, бо він буў такйй збито́чник и зло́дьий, ви́браў де шчо бу́ло там у то́йі па́ньі (бо то буў найо́тиий пан, той жи йі́здиў по йармарка́х, він маў до́сит гро́ші). Отже той, шчо ў нього заорендува́ў дьім, ін мйиркува́ў, шо той бо́рзо сьі не ве́рне, и він забра́ў, де шчо бу́ло гро́ші, срі́бного на́чиньі и ўтьік. Пан прийі́жджьи́йи з доро́ги ў ночи́, йак то звйкло, жи йак пан прийі́де, то с поко́йу хтось вихо́дит, мо́же десь йакйсь паку́нок йи альбо шось там, — він прийі́хаў пе́ред покій и кричит: „Апо́, ходьі́т хтого́дьі!“ — Ньіхто́ не вихо́дит. Да́льі пан каза́ў фйирманови бічи до ха́ти, шо то йи тако́го, — ўбіга́йи до ха́ти, до ку́хньі и верта́йи сьі на дьвир наза́д, вихо́дит на дьвир и ка́же: „Про́шу па́на, у ха́тьі — ка́же — таке́ нешчі́сьтьі...“ Ка́же: „Бо́гу дьикува́ти, па́ньі ро́дьит тельй, а па́ниа ро́дьит лошьй, а кльу́чиицьі нане́сла ко́пу йийи́ць и шче йидно́ сьі наста́вило вйльісти...“ — Пан зьльіз, пішо́ў сам, пообзира́ў, подивйў сьі —: тоти́ ўже коло підло́ги ни тро́ха те́пльі, поприбйваньі. Вйбіг пан на дьвир, крйкнуў на то́го фйирмана, ка́же: „Берй віттам с ста́йньі кльішчі́ и сокйру, бо ту — ка́же — ўсьо до сме́рти прихо́дит...“ — Той на́ймит с кльішчі́ма и сокйроў прибіг до ку́хньі, тото́ розрива́ли, — тото́ ўже поўстава́ло, стара́ па́ньі ка́же: „Йако́гос драбу́гу — ка́е — йис прийми́ў, да́ўйис му покій, заорендува́ў и би буў — ка́е — з нас ду́ші повинима́ў...“ Ка́же: „Шосмо́ сьі страху́ найі́ли, тосмо с страху́ ма́ло не поме́рли...“ (Поприбива́ў кльимбра́ми пао́знак). — Ўже ўсьа. Шо він маў йиму́ ше ўдьі́лати то́го ўже не бу́ло. —

Записано ut supra.

ПОКАЖЧИК.

важнійших мотивів сеї збірки.

Адвокат-лупій 80.
ангели під вікном ворожать долю дитині 8.
„ гріють дитину покинену в снїгу 10.
Антипко 29.

Баба спроваджує бурю і громи 4.
„ решетом ловить сонце 44.
„ бавить ся з поросятами 46.
„ розсварює подруже 98.
бабі в очах двоїть ся 98.
байки говорити за удїленє огню 149.
баль на дїди 6.
батько хоче дочку дати замуж за Бога 90.
„бийте й сїчіть, лиш за пліт не мечіть“ 114.
біб до неба виріс 93.
блуд у лїсї 8.
богач злодій 18.
„божок, моргни разок!“ 114.
брат без людськости 98.
брехун на брехуна 117.
букун (упряж на одного бика) 87.

Веприк забитий щиглом 51.
верба до неба 53.
вербовими клинцями кобила збита 53.
вже платно 35, 38.
візок, що з гори сам їде 40.
війт захланний утоплений 25.
вовк спаситель 54.
вола на хату тягнуть 44.
„вставайте вмерлї, будемо живих дерли“ 42.

Горнець, що сам кипить 101.
осподарь у мішку у жінки в гостинї 123.
гроші в вербі 14, 15.
„ в хлїбі 14, 16.
„ в торбі 15, 17.

Дванацять ксьондзів ходить до одної жінки 69, 70.
де міткови конець 106.
де середина землї 119.
дзвін-капелюх 49.
дика качка кладе гнїздо на хлопській голові 53, 54.
дистамент-умова 5.
дитина настромлена на кіл 48.
„ покинена в лїсї в снїгу 10.
дїд-жебрак-добрий дух 12.
„ Москаль-чорт носить попів у ріку 69, 71.
дївка-ковбиця 160.
дївчина плаче за дитиною, якої ще не має 43, 46.
довжник три рази вмирає за довг 42.
доктор-різник 80.
долото і сокиру на вечерю варять 81.
до сьв. Петра на ніч уступити 68.
дощ уср....ий 152.
дукати 3, 4.
дурний зо ступою 81, 85.
„ знимає фірманови пипоть із язика 82.
„ в медвежій шкірі 84.
„ іде до церкви і заходить до млина 97.
„ Іван, грубник 90.

дяк-перелюбник 41, 85.
„ на потемки годує попа чиром 159.

Жид з Іваном на вандрівці 77.
„ дзвонить у місї 148.
„ з Іваном на війнї 146.
„ пробує Іванову сумлїнність 132.
„ учить ся лїтати 78.
„ ховає ся в міх зо страху 147.
„ тримає грушу 102.
„ не може нагодувати косарів 105.
жиди на грибах у лїсї 103.
„ ночують на дереві 104.
„ ночують на муравлиську 104.
„ колись були дурні, а тепер нї 89.
жінка воячка 6.
„ водоноска 2.
„ косарка 100.
„ дурить мужа весїлєм 60.
„ дурить мужа похороном 60.
„ віддає мужа в рекрути на рік 61.
„ при чоловіцї хора, а при любасах здорова 121.
жіноча вірність 1.
журавлї опянїлі 54.

Заклад на жіночу вірність 1, 3.
запізнив ся на набоженстві, минув смерти 13.
за рік служби щигла в ніс 51, 138.
застряг у болотї, пішов до дому, взяв лопату і викопав ся 68, 94.
заяць у верші 152
„ Яць, чорта перегнав 29.
з гори урву, в низу надточу 53, 58, 94, 94, 151.
злодій відкуплений від шибеницї 62.
„ загруз у бочцї смоли 142.
„ іде на розсуд до обкраденого пана 144.
„ краде корову (козу) з рук 25, 143.
„ краде мясо у своїх товаришів 26, 144.
„ обдурює чортів 29.
злодїйство-наука 28.
знаки на тїлї 5, 89.
знали варити, не знали давати 116.

Іван від Бога 101.
„ видів три боги в жидівській школї 103.
Іван дурить купцїв капелюхом 36.
„ дурить жидів шапкою 38.
Івась цицїй, що 20 лїт цицку ссав 136.
„ носить маму на руках 136.
„ до полудня 3 стирти змолотив 137.
„ жадає плати: нагавицї збіжа 137.
„ заховстав смока і привів до дому 140.
„ правив у цїсаря довгу 140.

Казав „три чверти“, най буде три чверти 147.
капелюх має гроші 36.
Капуш, 2 лїктї довгий, а 3 лїктї борода 52.
кара за побитє матери 144.
„ за співанє поганих пісень 73.
„ за оповіданє правди 53, 149.
„ смерти через привязанє до дикого коня 7.
кицька-Цибуля 58.
кілько звізд на небі? 119.
кінь у шпару запав ся, лиш хвіст урвав ся 47.
„ грошима с..., а камінє їсть 101.
кобила: перед їде, а зад пасе ся 53, 150,
коза в багнї 143.
комісарь прогнав шляхтича з села 133.
„ побитий за голку 135.
корову на хату тягнуть 46.
коровяча шкіра-правдачі 23.
королївський зять у свого батька свинарем 97.
королївські загадки 117, 119.
котру першу побачу, з тою оженю ся 2.
коханець у шафі 23.
ксьондз-жебрак 80.
„ перелюбник 31.
ключниця знесла копу яєць 161.
купуйте вмерлих! 87.

Лев замісь вола в ярмі 59
липа-ворожка 94, 99.
лист з наказом: стратити того, хто його принесе 12.
лїк на жіночу слабість 99.
лїсова дитина 12.
любас у скринї 4.

Мандрихович, шляхтич 133.
мати в скринї на підслухах 64.

мати удавила ся сиром 64, 155.
„ вертає з гробу чотири рази 65, 156.
„ покарана смертю за те, що дала замуж дївчура 112.
мацьок з барана — нововроджена дитина 27.
медведї замісь волів у ярмі 139.
медвідь під мостом не дає проїзду 83.
„ хоче вчити ся стельмаства 83.
мельник займив камінь пасти 150.
міх грошей за вбиту маму 87.
млин у Чорткові (чортівський) 49.
муж убиває жінку-дївчура, оправданий судом 112.

Наймит дістає дївку за 44 лїт служби 76
„ дурить попа й дяка 86.
„ вчить господиню по нїмецьки говорити 35.
„ запалює стодолу, щоб господареви видно йти з коршми 59,
„ любить ґецкати ся 30.
„ в день спить, а в ночи краде 63.
наш Бог, наше помазане 103.
не дуйте, єгомосць, бо чир студений! 159.

Оповідач з клаками набитий у ноздїр 89.
осел-свобода 41.

Паламарь цїкавий на печінку 127.
пан шукає собі біди 15.
„ учить судию ошуканства 128.
„ завдає загадку сватачам 88.
„ Каньовский бє кождого, хто не має голки 134.
„ побитий сам за те 134.
панів тато свинї пасе 94.
панї родить теля, а панна лоша 161.
панна з знаками на тїлї 89.
„ ночує разом з женихами 89.
„ дурить трьох офіцерів — покарана за се 110.
панщизняк мусить нести до пана найдені грошї 151.
паню ведуть до оґира 152.
пачкарь обдурив стражників 107.
перевесло з ячмінної полови 53, 68, 93, 151.
пес-погонич 58.
„ Петрушка 58.
піп несе наймита в мішку 51.
піп кидає попадю в воду 52.
„ перелюбник 124.
„ з дяком мандрує в Подїлє 158.
пішов камінь поза ячмінь 150.
планета 31.
по бобі до неба 93.
„ вербі до неба 53.
поле не родить — чому? 30.
поховати на твердо 66.
приданє коло Яворова 117.
попівська річ 125.
проба хлопців, котрий добрий на злодїя 141.
продаж дитини 9.
пчола між кіньми пасе ся 53.

Рабін тївний 131.
рік часу обернено за сон 61.
розбійники купують вагітну жінку 75.
„ хочуть випороти з неї живу дитину 76.

Свиня-приймичка 45.
сейон-суд 7.
„скачи не скачи, а молока дай!“ 130.
син вивозить батька на мороз 75.
„ ходить татови за свахами 149.
„ перед уродженєм ловить шпаки 149.
„ перед хрестинами йде до млина 150.
скопець ґрошей за забійство 57.
скриня-самолет 20.
служниця в шафі — задушена 55.
„ на тоцї вбита 56.
„ в лїсї вкрадена злодїєм 57.
сова-гадало 40.
сорочка без шва 20.
судию бють за вкрадене сало 152.
сумлїнний Іван 132.
сьв. Йоб проданий 24.

„Так, так, але з хати як?“ 80.
теля хлопа з'їло 107.
ткач — сьв. Петро 20.
три заклади злодія з чортом 29.
„ офіцери здурені дївчиною 109.
„ причини, чому старі люде міцнїйші від молодших 79.
труп кобилу вкрав 19.
„ помічний при крадїжи 29.
„тут болить і тут болить, а там не болить“ 99.

Циган вадїє ся смерти, бо зад зимний 113.
„ кривдує собі, що Бог жарту не-знає 114.
„ рубає гиляку, на котрій сидить 114.
„ викосив від дуба до дуба 115.
„ наймит 120.
ціп-воскреситель 39.

Череваль теля родив 106.
чоловік, що не знає біди 14.
„ на весілю своєї жінки 60.
„ на похоронї своєї жінки 60.
чому жиди голову голять? 103.
„ Русини з Поляками не гостять ся? 105.

Хлїба наїсти ся і псу дати і цїлий до дому принести 58.
хлоп плаче, що пчола з улия втїкла 53.
„ летить з журавлями 54.
„ загруз у багнї по карк 54.
хто знайшов царівнин перстїнь, буде її мужем 95.
хто знайшов, най той принесе 96.
„ відгадає в панни знаки, буде її мужем 88.
„ не відгадає, дістане 50 буків 88.
„ скаже: „брешеш“, платить кару 43, 94.
„ спротивить ся, тому ніс і вуха вріжуть 47, 58.
„ засьміє ся, тому зідруть пас від лоба до пяти 53.
хорі вздоровлені страхом 153.

Шапкою гроші міряти 42.
шибениця — кара за крадїж 18.
що варт царь сидячи на престолї? 119.
„ мислить король? 118.

Язь-гадюка в Бескидї 140.
який кінь лїпший у почи, чорний чи білий? 77.
„я не вмію нї читати, нї писати“ 24, 102, 104.
ячмінь до неба виріс 150.

